ZES WEKEN TUSSCHEN DE WIELEN,

OF

DE HOLLANDERS IN AMERIKA.

DOOR

J. VAN 'T LINDENHOUT.

NIJMEGEN. — P. J. MILBORN.

ZES WEKEN TUSSCHEN DE WIELEN

OF

DE HOLLANDERS IN AMERIKA.

Snelpersdruk der Weesinrichting te Nijmegen.



Ds BOLKS

Zes weken tusschen de Wielen,

OF

DE HOLLANDERS IN AMERIKA.

DOOR

J. VAN 'T LINDENHOUT.

NIJMEGEN,
P. J. MILBORN.

INHOUD.

ERRATA.

Op bl. 133 regel 5 van boven leze men: in plaats van 14000 inwoners, *140.000 inwoners.*

Op bl. 134 regel 8 van boven leze men voor Wattle Creek, *Battle Creek.*

Waar in de beschrijving van Milwaukee en Holland de naam voorkomt van Ds. Ten Broek, leze men daarvoor *Ds. Broeks.*

Op bl. 171 leze men inplaats van Memphis, *Tama.*

Op bl. 208 regel 9 van boven leze men in plaats van Mr. Fetema en Prins, *Mr. Tietema* en *Punt.*

I.

VOORBEREIDSELEN TOT DE REIS.

Er behoort in onzen tijd waarlijk niet weinig moed toe om een reisverhaal, of liever een verslag van hetgeen men gehoord en gezien heeft op een tocht, dien men in korter of langer afstand heeft afgelegd, aan de pers toe te vertrouwen. Men zou bijna de vraag kunnen doen, wie reist er niet in onze dagen? Ja, de tijd is niet ver meer, dat personen, die niet in snelle vaart in een waggon met een locomotief bespannen, een korteren of verderen afstand met de snelheid van een vogel in zijn vlucht hebben afgelegd, even merkwaardig zullen zijn als de oude trekschuiten, die hier of daar in een afgelegen vaart of kanaal nog dienst doen als woonhuizen voor deze of gene arme schippersfamilie.

De tijd, waarin het spreekwoord nog van volle beteekenis is, „hij die verre reizen doet, kan wat verhalen," zal spoedig voorbij zijn, omdat de verhaler zich teleurgesteld zal vinden, daar ieder reeds weet wat hij te vertellen heeft.

Toch meenen wij, dat er nog plaatsen zijn op deze wereld, waar door degenen, welke zich de moeite geven die landen en steden te bezoeken, nog wel zulke zaken worden gezien en zulke toestanden worden doorleefd, die merkwaardig genoeg zijn om aan het papier te worden toevertrouwd, zoodat voor hen, die wat nieuws willen zien en hooren, het vooreerst nog niet noodig is, met den grooten kanonskogel in JULES VERNE's Reis naar de Maan, den tocht naar dit hemellichaam te ondernemen.

Reeds als kind en als jongen had ik grooten lust tot reizen; ik herinner mij uit mijn kindsche jaren, dat ik in acht nachten niet sliep, toen mijn vader mij mededeelde, dat ik met hem een reis zou doen naar Utrecht. Al het wonderlijke, dat ik op dien tocht naar de oude Bisschopsstad zag, staat mij nog levendig voor den geest, en in mijne verbeelding was de Domtoren wel tienmaal zoo hoog *toen*, als ik hem nu zie.

Evenzoo herinner ik mij nog immer met het hoogste genot mijn eerste reis met mijne vrouw en mijne schoonzuster naar het Wupperthal en langs den Rijn tot Bingen. Wat was de Rijn toch schoon! De Drachenfels en het Zevengebergte met de hooge rotsen langs den Rijn, waren prachtiger in mijn oog en grootscher dan naderhand de Alpen in Zwitserland, en waarom? Ik zag het alles voor het eerst. Die eerste blik legt het verhevene, hij brengt het schoone en het lieflijke vereenigd met het majestueuze het sterkst tot ons, en plant dat in onzen geest over. Zooals het in betrekking tot de natuur is, zoo is het ook ten opzichte van de werken der menschelijke kunst. Wat

was de Boulevard du Midi te Brussel niet grootsch en de gebouwen, die daaraan gelegen zijn, toen ik voor de eerste maal in de tram gezeten, deze breede lange straat van het Noorden tot het Zuiden doorreed. Naderhand zag ik Parijs en vele andere groote steden van Europa, en Brussel was geen groote stad meer.

Toch ben ik blijde en dankbaar voor het vele, dat ik gezien heb, zoowel van de grootheid van Gods schepping in de natuur, als van de werken van menschenhanden. Ik heb uit dit alles zeer veel geleerd, en vooral meer de diepte leeren verstaan van het woord der Heilige Schrift: „de aarde is des Heeren mitsgaders hare volheid." En is zooveel schoons reeds op deze aarde, die zoo duidelijk de sporen der verwoesting als een gevolg van de zonde draagt, te zien, wat zal ons dan eenmaal de Hemel niet te aanschouwen geven!

De mensch komt echter menigmaal daar, waar hij had gedacht nooit te zullen komen. Gedurende mijn gansche leven heb ik een grooten afkeer gehad van het water; woei er maar een kleine bries, ik zou als kind en ook later als jongeling zelfs, het niet gewaagd hebben met een bootje over de rivier de Waal, in welker nabijheid mijne ouderlijke woning gelegen is, te varen. Niet dat ik bevreesd was, maar ik vond alleen dat schommelen met het bootje op de golven, zoo naar. Van de zee was ik bepaald een vijand, en was ik op lateren leeftijd verplicht soms met een stoomboot een reis over de Zuiderzee, of over de Zeeuwsche stroomen te maken, dan was ik altijd maar blijde, dat ik van de loopplank op den vasten grond stapte.

Op lateren leeftijd is dit wel wat veranderd, maar een vriend van de zee ben ik nooit geworden, en nu ik twee malen de reis over den Atlantischen Oceaan volbracht heb, ben ik nog niet volkomen met de groote watervlakte verzoend geworden.

Maar ter zake. Ik heb mij nedergezet, om de belofte na te komen reeds voor eenige dagen gegeven, om een reisverhaal van mijn tocht over den Atlantischen Oceaan en door een gedeelte van de Nieuwe Wereld saam te stellen.

Reeds lange jaren, ja, bijna van den aanvang van onzen Weezenarbeid af, waren er enkele vrienden in Amerika, die ons met hunne gebeden, en ook met hunne giften, in dit werk steunden. In de laatste jaren was het getal dier vrienden zeer uitgebreid geworden, waartoe de verspreiding van de tijdschriften en bladen, op de Weezendrukkerij gedrukt en uitgegeven, het meest heeft bijgedragen; ook vertrokken enkele van onze trouwe vrienden, die in ons land met ijver en lust de belangen der arme weezen hadden behartigd, naar de Nieuwe Wereld, en den arbeid, dien zij in hun oude Vaderland hadden aangevangen, zetten zij daar dikwerf nog met grooter ijver en zelfopoffering, onder hunne nieuwe vrienden en bekenden voort.

Een paar van deze trouwe weezenvrienden hadden mij reeds voor een jaar gevraagd, of ik niet zou willen besluiten een reis te ondernemen, naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, mij verzekerende, dat indien ik den moed mocht hebben en den tijd kon vinden om tot hen over te komen, ik met open armen door de Amerikaansch-Hollandsche vrienden zou worden ontvangen.

Ik maakte hiervan melding in ons weekblad *Het Oosten* en in dezelfde week ontving ik nog van de Nederlandsche Amerikaansche Stoomvaart-Maatschappij een schrijven, waarin mij vrije overtocht van Rotterdam of Amsterdam naar New-York en terug, als passagier eerste klasse, op eene der booten van deze Maatschappij werd aangeboden. Ik zag hierin bijzonder de hand Gods, die voor mij op deze wijze den weg gemakkelijk wilde maken. Wederom werd van dit aanbod in *Het Oosten* melding gemaakt, in Amerikaansche bladen werd dit bericht overgenomen, en geen maand verliep er of reeds onderscheidene brieven lagen er op ons kantoor, alle van Amerikaansche vrienden, waarin met de dringendste bewoordingen de wensch werd uitgesproken, dat ik spoedig in hun midden mocht komen, om te getuigen van de groote werken Gods, in den Weezenarbeid te Neerbosch openbaar geworden.

Nu kwam de moeielijkheid en de strijd eerst aan. Teruggaan, waar de Heere God zoo kennelijk den weg baande, was onmogelijk. Dus — de groote reis aannemen. Maar dan, welke bezwaren! Het scheiden van vrouw en kinderen voor zulk een langen tijd; de vele gevaren aan zulk een groote reis verbonden; wie weet of wij elkaar ooit weder zouden zien; dan de weezenarbeid, de zorgen en moeite daaraan verbonden; zou dit alles kunnen doorworsteld worden zonder mijne tegenwoordigheid? Het was een strijd zoo zwaar, dat menige nacht slapeloos is doorgebracht.

Daarbij kwam, dat zeer vele vrienden mij deze groote reis, uit bezorgdheid voor mijn persoon, ernstig afraadden. Deze, en veel meer andere bezwaren, wogen loodzwaar

op mijne ziel. Maar ik mocht hiermede tot God vluchten, en het werd mij van dag tot dag duidelijker, dat ik moest gaan. Ook mijne vrouw, hoe moeilijk haar het offer viel, gaf ten laatste haar volkomen toestemming, en zeide, dat zij mij geen enkel oogenblik wilde terughouden, daar ook zij overtuigd werd, dat de Heere God mij riep.

Niet het minst hebben de Amerikaansche vrienden door hun vriendelijk en dringend schrijven mij in dezen weg van geloofsbeproeving gesteund. Bovendien was het mij tot groote vreugde, dat twee leden van ons Bestuur, de WelEdele Heeren H. Duijs Sr. en A. Kramers zich aanboden om gedurende mijne afwezigheid, mijn oudsten zoon Dirk en mijne vrouw ter zijde te staan in den weezenarbeid op Neerbosch, terwijl mijn jongste zoon Jacob zich bereid verklaarde om mij op mijn groote reis te vergezellen.

Nu bleef nog de vraag over, hoe zouden wij in den korten tijd, die ons voor de reis gegund was, op onzen tocht over land in Amerika de verschillende Hollandsche nederzettingen, die honderden uren van elkaar zijn gelegen, kunnen bezoeken? Bekendheid met de kaart van de Vereenigde Staten, vooral wat het spoorwegverkeer aangaat, was noodig; verder ook goede bekendheid met de Engelsche taal, daar de Amerikaansche uitspraak van het Engelsch zeer verschilt van die van Engeland zelve, en het zeer vlug wordt uitgesproken, zoodat men eenige jaren in Amerika moet vertoeven om er volkomen goed mede op de hoogte te zijn. Met het zoogenaamde boeken-Engelsch, dat is wat men uit de boeken leest, komt men bij de Amerikanen niet ver.

Doch ook dit bezwaar werd weggenomen. Mijn oude

vriend Mr. JOHN OTTE te Grand-Rapids, die voor een groot deel mede het middel in de hand Gods is geweest om mij en mijn zoon de reis naar de Nederlandsche vrienden aldaar te doen ondernemen, kwam met zijn zoon Dr. JOHN OTTE overeen, dat deze mij te New-York zou afhalen, om mij verder op mijne reizen naar het Noorden, naar Grand-Rapids te vergezellen.

Zeer veel hebben wij aan deze lieve familie te danken. Wij zullen nimmer vergeten de liefde, door al hare leden aan ons bewezen. Zij zijn het geweest, die ons reisplan hebben geregeld, en aan hen hebben wij het te danken, dat in zulk een kort tijdsverloop deze groote reis is volbracht.

Nu moest de datum van vertrek worden vastgesteld, en deze werd uithoofde van de Jaarvergadering van onze Weesinrichting, die in het laatst van de maand Juni moest gehouden worden, bepaald op 10 Juli, op welken datum wij met het stoomschip *Scholten* van Rotterdam zouden vertrekken.

Geen pijnlijker tijd is er dan wanneer de dagen steeds minder worden, die nog liggen tusschen het heden en het oogenblik, waarop men zal moeten scheiden van geliefde betrekkingen; men zou het eene oogenblik wenschen, dat de tijd van vertrek nog maanden ver af was, dan weder niets liever willen dan dat de boot gereed lag en men er op kon stappen, om niet langer gekweld te worden door het pijnlijke der gedachte van zich te moeten losrukken uit den kring zijner dierbaren.

Gelukkig, dat in die dagen vele vrienden ons bezochten op Neerbosch, dat gaf drukte en afleiding; ook werden wij

in dezen weg bijzonder aangemoedigd door de groote liefde van de vele vrienden in ons land en door het geloovig gebed tot onzen God.

Den Zondag voor ons vertrek spraken Dr. MULLER, predikant te Nijmegen en Ds. ADAMA VAN SCHELTEMA, nog een woord tot vertroosting en bemoediging in de Weezenkapel. Men leest hierover het volgende in *Het Oosten* van 14 Juli:

Zondag 4 Juli was de laatste rustdag, dien de Directeur der Weesinrichting, de heer VAN 'T LINDENHOUT, in den kring der zijnen en der weezen zou doorbrengen, alvorens de groote reis naar de Nieuwe Wereld te aanvaarden. Dien Zondag trad de heer VAN 'T LINDENHOUT niet als naar gewoonte zelf in de weezenkapel op; reeds op den vorigen rustdag had hij van die plaats een afscheidswoord gesproken tot de weezen en allen, die in den weezenarbeid te Neerbosch werkzaam zijn, en daar hij het verlangen had te kennen gegeven nog voor het laatst vóór zijne reis, den dood des Heeren te willen gedenken, zoo had dr. P. J. MULLER, predikant te Nijmegen, gaarne de taak op zich genomen dien morgen de godsdienstoefening te leiden.

Na gelezen te hebben Filipp. 4:4—13 en voorgegaan te zijn in het gebed, sprak ds. MULLER ongeveer het volgende:

De Heer heeft eens gesproken tot zijne jongeren: „Ik heb zeer begeerd dit Pascha met u te eten, eer dat ik heenga." Ik kan mij voorstellen, dat de broeder, die gereed staat te vertrekken, ook in zijn hart spreekt: „Ik heb

zeer begeerd nog eenmaal den dood des Heeren te verkonkondigen bij brood en beker." Maar daarover hopen wij straks tot u te spreken, thans ga een enkel woord vooraf. Als vanzelf worden wij in de dagen na 't Pinksterfeest in onzen geest verplaatst in de tijd der eerste Christengemeenten, en met name bij de Moedergemeente te Jeruzalem. Och, mochten de dochtergemeenten op aarde iets vertoonen van den Geest, die in de moeder woonde!

Wij wenschen thans stil te staan bij een man, die met een der Jeruzalemsche diakenen in aanraking gekomen zijnde, Jezus als zijn Heiland leerde kennen. Hij kwam uit het heidenland, maar schijnt een Jodengenoot te zijn geweest; en nu uit Jeruzalem terugtrekkende naar zijn land, bleef hij niet langer een kind van Israël, maar werd een discipel van Jezus Christus. Gij begrijpt, wien ik bedoel. 't Is de Kamerling, de Moorman, de opperschatmeester van Candacé de koningin der Mooren; maar bepaaldelijk op één punt uit de levensgeschiedenis diens mans willen wij in dit morgenuur om goede redenen letten. Wat ik bedoel, vindt ge in Hand. 8 : 39*b*: *Hij reisde zijnen weg met blijdschap.*

Hij reisde zijnen weg met blijdschap. Zóó eindigt deze aandoenlijke geschiedenis van den Moorman. De geschiedenis is u allen bekend. Hij trekt op uit Moorenland naar Jeruzalem om daar te aanbidden. Hij heeft daar aangebeden en begeeft zich nu met zijn paarden en wagenen en al zijn gevolg op weg om naar zijn vaderland weder te keeren.

En een engel des Heeren sprak tot Filippus, een der diakenen van Jeruzalem: „Sta op en ga heen tegen het

zuiden, op den weg, die van Jeruzalem afdaalt, naar Gaza, welke woest is;" en hij stond op en ging heen en zag den Moorman. Niet zonder oorzaak had de engel gezegd: „Maak u op!" want toen hij komt en staat bij den wagen, hoort hij hem lezen: „Hij is gelijk een schaap ter slachting geleid; en gelijk een lam stemmeloos is voor dien, die het scheert, alzoo doet hij zijnen mond niet open. In zijne vernedering is zijn oordeel weggenomen; en wie zal zijn geslacht verhalen? want zijn leven is van de aarde weggenomen." — „Verstaat ge ook, wat ge leest?" is Filippus' vraag en het antwoord van den Moorman is: „Hoe zou ik toch kunnen, zoo mij niet iemand onderricht? Kom tot mij op en klim op mijn wagen, en indien gij kunt en wilt, verklaar het mij. Zegt de Profeet dit van zichzelven of van iemand anders?"

En Filippus, wien het hart klopte van blijdschap, dat hij gelegenheid vond om aan den Moorman Jezus te verkondigen, begon hem die Schrift uit te leggen, en predikte hem Christus. En het hart van den Moorman is brandend in hem; hij hoort met open oor, hij drinkt de woorden van Filippus' lippen. Hier vindt hij, wat hij zocht: wat hij nooit gevonden had bij de goden van Ethiopië; wat hij was blijven missen sedert hij Israëls godsdienst beleed; hier vindt hij vrede en vreugde. En komende bij een water zegt hij: „Zie daar water; wat verhindert mij gedoopt te worden?" waarop Filippus antwoordt, dat het hem geoorloofd is, indien hij van ganscher harte gelooft. En nu volgt eene geloofsbelijdenis, zoo eenvoudig maar zoo schoon: „Ik geloof, dat Jezus Christus de Zoon van God is."

En hij gebood den wagen stil te houden en zij daalden beiden af in het water, en Filippus doopte hem. Nadat zij uit het water waren opgekomen, nam de Geest des Heeren Filippus weg en de Kamerling zag hem niet meer. 't Was ook niet meer noodig; de Moorman had geen vleesch meer noodig om op te steunen; hij wist, wien hij had in den Hemel. Wij zien in den geest het zwart gelaat van den Moorman glinsteren van blijdschap. O zoon van Cham, van het eens gevloekte geslacht; nu eerst weet ge in waarheid, wat het zegt den God van Sem en Jafet te aanbidden; want ook aan u heeft Hij zich geopenbaard als een barmhartig Vader in zijnen Zoon!

Hij reisde zijnen weg met blijdschap. Hoe kan het anders? Hij heeft leeren verstaan, dat sterker dan de zon hare verschroeiende stralen neerschiet op zijn vaderland, God de stralen zijner barmhartigheid, de Zon der gerechtigheid heeft doen opgaan over hem en vrede heeft doen dalen in zijn hart. *Hij reisde zijnen weg met blijdschap.* Hij weet het, dat aan het einde der levensreis, ook hem over de rivier des doods brengen zal zijn Heer en Heiland, dien hij beleden heeft te zijn de Zoon des Almachtigen. Is 't wonder, dat hij met blijdschap voortreist? En toch vergeten wij niet, wat die zoon van Afrika te wachten heeft. In Jeruzalem kan hij goedschiks nooit meer komen; want wat had hij daar aanschouwd? Dat zij, die nu met hem Christus beleden, vervolgd werden, ja zelfs een Stefanus zijn dood vond onder de steeniging. Wat zal hem wachten in zijn land? Zullen zijne landgenooten niet zeggen, nadat hij reeds eenmaal de goden zijns lands had prijs

gegeven, dat hij weêr geruild heeft van god; zullen ze hem wellicht niet bespotten als een dwaas? Op uiterlijke omstandigheden lettende, is er volstrekt geen reden van blijdschap voor dezen zoon van Moorenland. Maar hij rekende niet meer met uiterlijke dingen sinds hij betere dingen had leeren kennen. De schatten van Candacé, wat zijn zij bij de onbevlekkelijke erfenis, die voor hem bewaard was in de hemelen? De smaad der menschen, wat is die bij de blijdschap der engelen, nu hij, de Jodengenoot, Jezus erkent als zijn Heer en Heiland. O Moorman, zoon van Ethiopië, eersteling dier zwarte bevolking, wij kunnen ons uwe blijdschap voorstellen; gij zijt er ons lief om! Och ware die blijdschap ook altijd ons deel. Oneindig meer dan gij, hebben wij gezien. En toch, hoe klein is ons geloof en daardoor hoe luttel onze blijdschap!

Stel u voor, dat een Moorman in dezen tegenwoordigen tijd kwam tot belijdenis van Christus, wat zou hij in een Christelijk land bij Christelijke toestanden mogen verwachten? Hij zou voorzeker verwachten blijdschap, heilige blijdschap, heerlijke vreugde, omdat hier ieder het weten kan en ook weet, dat hij reist naar het vaderland der rust, omdat ieder gedoopt is in den naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes, en daardoor staat in het verbond met God; heerlijke blijdschap, omdat de Christenen leven bij brood en beker in de gemeenschap met den Heiland, die hen kocht met zijn bloed. Blijdschap zou hij alom verwachten. Zoo moest het zijn, maar zou hij het ook vinden? Ieder geve zelf het antwoord op die vraag. Is uw blijdschap reeds zoo groot, Broeder of Zuster, als van

dezen Moorman? Waar is uw blijdschap? Gij weet, wat u wacht, als uw pelgrimsreize zal zijn afgeloopen. Gij geniet dagelijks de gunste uws Gods; gij weet, dat er ook voor u geen verdoemenis is, voor zooveel ge in Christus Jezus zijt; en toch altijd nog dat zuchtende: Ja maar....! Maar Broeder of Zuster, als uw weg zoo moeilijk is, is dat dan voor u geen reden van blijdschap. Wanneer de hemelsche Landman komt met het snoeimes der beproeving, denk dan: Hij heeft nog bemoeienis met mij, ik ben geen onnutte plant. Is de weg zwaar, de lucht donker, laat het voor u geen reden zijn tot droefenis. Verblijd u in den Heer; God heeft u immers zooveel nog weggelegd in den Hemel! En als wij straks zullen gedenken bij brood en beker, wat God in Christus ons heeft geschonken; als wij bedenken, zoovelen we namelijk gelooven, dat de ure des doods voor ons geen ure der verschrikking, maar de geboorteure eens nieuwen levens zijn zal, dan voorzeker hebben wij reden om blijde te zijn, om te zeggen: „Hoe groot is het goed, dat Gij weggelegd hebt voor allen, die U vreezen!"

Hij reisde zijnen weg met blijdschap. Mij dunkt, Geliefden, dat is ook een woord voor den Broeder, die met zijn zoon weldra ons verlaten zal. *Hij reisde zijnen weg met blijdschap.* Hoe kan het anders? Dat moet en zal ook van hem gezegd worden. Want zeiden we straks: meer dan de Moorman hebben wij mogen zien, wat heeft niet deze onze Broeder mogen aanschouwen van Gods almacht, liefde en trouw. Wanneer hij zijne oogen rondom slaat, en ziet dat groote gezin, dan voorzeker moet hij spreken: „Heer, wie

ben ik? Ik ben geringer dan al uwe weldadigheid en dan al uwe trouw!" Hoe kan het anders, daar hij weet, Wie zijn heil is, op Wien hij hoopt, Wie steeds zijne kracht in zijne zwakheid heeft geopenbaard! En was het, waarde Broeder, voor den Moorman moeielijk, daar hij niet wist, wat hem wachtte, in zeker opzicht is dit ook voor U alzoo. Waar gij de groote wateren zult overtrekken, daar weten wij, dat God ook dáár is, maar uw hart blijft hier, uwe gedachten zijn t'huis. Ik kan mij voorstellen, dat velen, hier tegenwoordig, bekommerd vragen: Hoe zal 't gaan, als vader VAN 'T LINDENHOUT weg is? Gij zijt zoo één geworden met hen, dat zij niet weten, wat het zeggen wil, zonder u te zijn. Wat zal u daar aan gindsche zijde van den Oceaan wachten? De Amerikaan zegt zelf van zijn land, dat er de dollar wordt aangebeden; en ook uwe ervaring zal wel zijn, dat het juist daarom ook alles geen goud is, wat er blinkt. Veel wordt daar van u gevergd; wij zouden bijna zeggen, meer dan van menschenkracht mag gevergd worden. Veel moeielijkheden zullen u ontmoeten al zullen ook vriendenhanden overal zich uitstrekken om uwen weg te banen. Maar zij ook al van buiten strijd, van binnen vrees, geen nood, want gij reist heen met uw zoon in het vertrouwen op Hem, die u straks bij brood en beker nog zal doen ondervinden, hoe lief Hij u heeft.

Groot is de reis, die gij gaat aanvaarden, maar heerlijk het doel. Als een pionier gaat gij vooruit en de Heer zal u nieuwe wegen doen vinden voor uwe jongelingen, waar men op de wegen der oude wereld elkander op elk gebied en in elk beroep schier verdringt. Reis bemoedigd voort.

Wat zal het zijn, als straks, over weinige jaren, menig jongeling u danken zal, dat ge wegen gebaand hebt voor zijn werkkracht! Maar wat zal het zijn, als ook gij, eenmaal de doodsrivier overgetrokken, aan het einde der aardsche reis, daarboven dezen en dien zult vinden, voor wien gij in Christus' kracht een zegen zijt geweest!

Broeder, ons hart wordt week in ons, wanneer wij ons de vraag doen: Zullen wij u wederzien? Wie zal het profeteeren? Maar één ding kan ik u wel profeteeren, Broeder: Wat ook kome, dit is gewis, dat die op den Heer vertrouwen, zullen voortreizen op aarde, en overal, waar hun weg hen zal leiden, zal blijdschap hun deel zijn, zullen zij de hemelen geopend zien, en de Onzienlijke zal hen begeven noch verlaten! God trooste bij het scheiden allen, die gij achterlaat.

Kinderen, weet ge, hoe ge het best hem tijdens zijne afwezigheid uwe liefde toonen kunt? Door gehoorzaam te zijn aan degenen, die hij in zijne plaats bij u laat, door naar hunne woorden te hooren. Dit weet onze Broeder, dat uwe gebeden hem vergezellen, en dat die gebeden rondom hem een muur zullen zijn.

God trooste u, waarde Zuster, die veel zult missen. Uw hart wordt bang, want ook gij weet niet, wat morgen zijn zal. Maar ook gij moogt gerust zijn, want gij weet, dat gij u beiden bevindt in de hoede en bewaring van den trouwen Herder.

Broeder, wat zal het zijn, als we u terugzien? Terugzien in gezondheid? Als wij u hooren spreken van zoovele wonderen, die ge daar gezien hebt, maar bovenal van het-

geen God u daar heeft willen doen aanschouwen van zijne heerlijkheid; als gij zult verhalen van de zegeningen Gods, hoe Hij u heeft geleid van stap tot stap, zoodat gij zult mogen getuigen: „Ik heb mijnen weg gereisd met blijdschap!"

Dat geve God u en uwen zoon; en Hij schenke ons en dit groote gezin de genade, u in gezondheid te mogen wederzien aan deze plaats! Amen.

Nadat nu gezongen was Psalm 121 : 4, trad ds. ADAMA VAN SCHELTEMA op en sprak ongeveer het volgende:

Waarde Broeder Van 't Lindenhout.

Gereed om in het belang der weezen eene nieuwe, even zware als moeitevolle taak te aanvaarden, hebt gij ook van mij, als een uwer oudste vrienden en medearbeiders, in deze plechtige afscheidsure een woord van bemoediging voor u en de uwen begeerd. Gaarne voldoe ik daaraan, omdat ik met u vastelijk geloof, dat uw gaan is in den weg en naar den wille Gods. En hoe zou ik beter kunnen doen dan mijn woord zich te laten aansluiten aan de even treffende als hartelijke rede, waarin de moeielijkheden niet zijn verzwegen maar toch de blijdschap van een reizen met God werd op den voorgrond gesteld. Zonder daarmede als profeet te willen spreken, ontbreekt dan ook mij de moed niet om in blijmoedig geloof u en dit tevens den uwen tot bemoediging te zeggen: „Gij zult uwen weg met blijdschap reizen."

Reizen is op zichzelf nog geenszins eene bron van genot. Hoevelen reizen in het zomergetijde, maar zonder het genot,

dat zij najagen te vinden. Ook het tot blijdschap genieten is eene kunst, welke zoowel eene oefenschool als aanleg vereischt. Wie aan deze beiden vreemd, zich onder Zwitserlands Alpenbeklimmers scharen wil, hij zal niets dan moeielijkheden en bezwaren vinden, en zonder iets van het vooruit gedroomd genot te smaken, ter halverwege krachteloos nederzinken. Alleen zij, die met een ijzeren wil zich oefenden en hardden, zullen naarmate zij hooger stijgen, meer in bewondering juichen bij het in aanbidding aanschouwen van de majesteitvolle wonderen van de schepping des Heeren.

Niet anders is het met allen arbeid in het koninkrijk Gods. Geen taak zoo moeielijk en zwaar, die op de rechte wijze aangevat, niet eene blijdschap vinden doet, waarbij het hart al wat moeite of pijn deed, niet meer gedenkt, omdat de ziele van niets anders dan blijdschap in haren God en Zaligmaker weten wil. Wanneer zoovelen, die eenig goed werk aanvangen, aan die blijdschap vreemd blijven, is niet de teleurstelling hun deel, omdat zij het niet noodig achtten zich aan de voeten des eenigen Meesters neer te zetten, en nu als de onvoorbereide Alpenbeklimmer bedrogen uitkwamen door een roekeloos steunen op eigen wijsheid en kracht? Met hoeveel nadruk heeft de Heer het gezegd, wie niet en wie wel zijn discipel en navolger kan zijn. Dat heeft de Apostel, die tot leuze had: „Weest blijde, wederom zeg ik u weest blijde" verstaan en beoefend. Wetende in welken weg de blijdschap in God wordt gevonden, wees hij herhaaldelijk op Griekenlands kampspelers, en roept hij het ook nog ons als eens den Korinthiërs toe: „Een iegelijk,

die om prijs strijdt, onthoudt zich in alles. Deze doen wel dit, opdat zij eene verderfelijke kroon zouden ontvangen maar wij eene onverderfelijke. Ik dan loop en kamp alzoo en bedwing mijn lichaam en breng het tot dienstbaarheid."

Die leerschool, waarde Broeder, is u niet vreemd. Een nieuw deel uwer levensreis gaat gij aanvangen, maar dat in waarheid slechts eene voortzetting is van het pad, waarop de Heer u tot hiertoe heeft geleid, eene verdere ontwikkeling van uwe vorming door den Vader der weezen tot welzijn der armste en dikwerf zoo onverschoonlijk verwaarloosde weezen. Hoe zwaar een heengaan naar het verre Westen aan anderen schijne, uw eerste uittrekken met den bijbeltasch op den rug was in den grond een veel zwaarder taak, maar die ook bij de eerste schrede in de loopbaan u de beteekenis en macht deed ervaren van 's Heeren woord: „Mijne genade is u genoeg, want mijne kracht wordt in zwakheid volbracht."

Omdat gij u van den aanvang af gesteld hebt in den dienst van onzen eenigen Heer en Meester, en gij ook nu gaat in gehoorzaamheid aan Hem, moogt gij en mogen wij met u de verwachting koesteren, dat gij ook dit deel uwer levensreize met blijdschap zult reizen. Voorts zijt ge niet een eerste op dezen weg. Gij moogt ter uwer bemoediging zien op baanbrekers, die ter wille van weezen en verwaarloosden naar het verre Westen, naar Canada gingen, en hun pogen boven bidden en danken bekroond zien. Allereerst gingen de zusters MAC PHERSON, en vinden nu jaar aan jaar daar ginds een tehuis voor de honderden kinderen, die zijzelven geleiden en die zonder zulk een offer der liefde

hopeloos verloren te achten waren. In dezer voetspoor heeft dr. BARNARDO in Londen aan zijne reddingshuizen in die wereldstad het hem door Canada geboden arbeidsveld verbonden. Blijdschap tintelde in zijn woord, toen hij vermelden mocht, dat van de meer dan 2000 kinderen, waarvoor hij in Canada een tehuis vond, slechts vijf jongens en niet één der meisjes niet gelukkig waren geslaagd. Die uitslag had dan ook hem vrijheid gegeven om zich het bezit van 4700 morgen gronds te verzekeren tot vestiging van een eigen kolonie in de vallei der Roode Rivier. Nooit zal ik eene bijzonderheid vergeten, die mij na het in oogenschouw nemen van dr. BARNARDO's knapenhuis te Stepney in Londen ten diepste trof. Toen ik heengaan zou, zag ik een jeugdig kantoorbediende, een keurig net gekleed jongman met de moeder des huizes in gesprek, aan wie hij bij het scheiden zulk een hartelijken kus gaf, dat ik niet anders denken kon, of het was haar eigen zoon. Met aandoening sprak de bejaarde vrouw: „Och, zij blijven toch allen zoo hartelijk, ook nadat zij ons tehuis verlaten hebben." Die jonge mensch was een der velen, die in Londen straatarabieren heeten, omdat geheele verlatenheid de straat tot hun woon- en slaapplaats maakt.

Zoo behaagt het den Heer om wie naar zijn Woord verlorenen zoeken, met vreugde te kronen en hen hunnen weg met blijdschap te doen reizen. Ook sterkt Hij zijne dienaren bij hun zich schikken tot elke taak, en dit niet het minst door een aanzitten aan zijne tafel, zooals dit straks ons wacht. Zijner gedenkende bij brood en wijn, verzekert Hij het ons tegenover elk bezwaar: „Ik zal u niet begeven of

verlaten." Welke de uitkomsten van uw oversteken over den Oceaan zullen zijn, waarde Broeder, kunnen wij, kunt ook gij niet met eenige bepaaldheid voorzien. De Heer in wiens dienst en onder wiens leiding gij den weezen ten goede gaat, zal u oogen geven om te zien wat goeds gij zult kunnen doen, hier ten bate onzer weezen en ginds ten bate der weezen daar, en tot aankweeking van een hechter broederband tusschen het vaderland en allen, die in het verre Westen een Hollandsch hart in den boezem bewaarden. Wie in de kracht des Heeren arbeiden, maakt Hij tot groote dingen bekwaam en Hij bereidt hun verrassingen tot groote blijdschap.

Die gedachte bemoedige ook u, Zuster VAN 'T LINDENHOUT, bij het offer van u gevraagd. Wij verstaan en deelen uwe bezorgdheid, gelijk wij den moed en de liefde waardeeren, waarmede gij steeds uwen echtgenoot ter zijde stondt en ook nu uwe wenschen aan het besef van roeping en plicht hebt ten offer gebracht. Sterke u verder ons straks aanzitten aan 's Heeren disch tot de ure der scheiding en tot een hoopvol verbeiden van den terugkeer van Echtgenoot en Zoon. Voor dezen laatsten vooral kan deze reize van de grootste beteekenis worden. Zeker zal zij hem nog meer tot oefenschool dan tot blijdschap zijn, en zoo ook behoort het, wanneer hij tot heil van weezen meer en meer in geloof zijns vaders voetstappen drukken zal. Er is voor hem veel te leeren, en waar het God behaagt hem reeds op zoo jeugdigen leeftijd tot een wereld van leering in te leiden, is het onze bede, dat de Heer een dubbel deel zijns Geestes op hem en zijnen broeder geve, opdat

het hier bij zooveel voorspoed begonnen werk nooit kwijning maar een voortgaan tot steeds hoogeren bloei kenne.

En nu, waarde Broeder, nog eens, ga met God en reis uwen weg met blijdschap. De Heer zij met u en met uwen zoon op alle wegen, en ons schenke Hij de vreugde van bestendig van u het goede te hooren en eerlang u weder in ons midden te zien met het heuglijk voorgevoel, dat uw bezoeken van onze broederen daar verre, met een rijken en blijvenden zegen zal worden bekroond.

't Waren aandoenlijke, maar toch bemoedigende woorden, die gesproken werden. Een plechtige stilte heerschte in het bedehuis der weezen, ook daarna toen de vrienden en vriendinnen plaats namen aan den disch des Heeren, en daar bij brood en beker opnieuw de kracht van het nieuwe leven in Christus smaakten en bij vernieuwing verstonden, wat het zeggen wil, gekocht te zijn door het bloed des Lams; terwijl zeker uit aller hart de bede oprees, dat de Vader der weezen den geliefden Directeur mocht vergezellen op zijne reize en in veiligheid naar Neerbosch mocht weder geleiden.

De drukte van de laatste week bestond vooral in het afscheid nemen van de vrienden en het pakken van onze koffers. Wij raden al onze vrienden aan, die groote reizen willen doen, vooral naar Amerika, zich van sterke koffers te voorzien, met goede sloten en hengsels; de sloten van onze gewone koffers zijn veel te zwak voor groote reizen; daarbij zijn de Amerikaansche koffers beter ingericht om

veel te kunnen bergen, en is het zeer goed, dat men om de koffers behalve de sluiting nog een dik touw kruiselings bindt, daar ze onder de handen van de Amerikaansche sjouwerlieden geduchte proeven van stevigheid moeten geven. Kan het bij ons bij het versjouwen van kisten en koffers soms ruw toegaan, nog erger is dit in Amerika, waar men onder de koffers rolletjes of raadjes maakt, zoodat ze niet behoeven weggeschoven of omgekanteld te worden maar weggereden kunnen worden. Wij raden zeer aan om zoo weinig mogelijk kleedingstukken mede te nemen; twee pakken bovenkleeding is meer dan genoeg, en wat onderkleeding betreft, zorge men, dat men ruime verschooning heeft en vooral niet te zuinig voorzien is van overhemden. Men vindt wel overal gelegenheid om zijn goed te laten wasschen, maar heeft menigmaal den tijd niet om er op te wachten. De Chineezen, die op één dag wasschen, drogen en strijken, heb ik nergens ontmoet; daarbij wordt het wasschen hier, vooral van het strijkgoed zeer duur betaald; men kan er in ons land bijna nieuw goed voor koopen.

Wanneer men de reis doet in den zomer, moet men zorgen, dat de stof van de boven- en onderkleeding wel sterk maar toch zoo dun mogelijk is; laken is in de maanden Juli en Augustus als kleedingstof bijna niet te gebruiken. Voor de reis met de stoomboot moet men zorgen voor eenvoudige kleeding, daar men door den rook van den schoorsteen, wanneer men zich op het dek bevindt, dikwerf met een laag van roet en zwart stof wordt overdekt. Het is zeer goed, dat men voorzien is van een dikke overjas en een reisdeken, daar de temperatuur op zee, zelfs in het heetst

van den zomer, dikwerf sterk afwisselend is, zoodat men op het dek wandelende of zittende, vooral des avonds maar ook wel over dag, behoefte heeft aan een dikke overjas en de beenen bedekt met een reisdeken. Een reisdeken is bijna onmisbaar bij een tocht over den Atlantischen Oceaan; men kan deze, als men zeeziek is, gebruiken voor hoofdkussen, wanneer men boven op de boot op een bank zich nedervleit, wat dikwerf het beste geneesmiddel is tot wegneming van deze treurige ziekte. Ook zal menigeen zich verheugen zulk een voorwerp bij zich te hebben om dit des nachts onder zijn hoofdkussen te leggen, want op de bedden van de stoomschepen is dit wel wat laag.

Alles gereed zijnde, werd de tocht Vrijdag naar Rotterdam aangenomen. Hardroerend was het afscheid van mijne vrouw en verdere familie, die op Neerbosch achterbleven; alle weezen, hunne verzorgers, medearbeiders en -arbeidsters weenden luid, toen ik afscheid nam en wuifden ons na, toen het rijtuig wegreed; ook te Nijmegen aan het station waren nog vele vrienden om ons een laatsten handdruk te geven, een paar hunner vergezelden ons naar Rotterdam. Te Dordrecht aan het spoor stonden andere vrienden, die ons per telegraaf verzocht hadden den tijd te mogen weten, wanneer wij voorbijkwamen om ons nog een laatsten groet te brengen en in Rotterdam had onze waarde Broeder medebestuurder, de WelEd. heer J. VAN ZWET, des avonds nog een kring van vrienden en vriendinnen in zijne woning genoodigd, met wie wij een zeer genotvol samenzijn hadden, waarna wij laat in den avond biddende van elkander scheidden.

Den laatsten nacht van ons zijn bracht ik met mijn zoon door onder het gastvrije dak van Mevrouw de weduwe KORTLANDT, wier voorzaten waarschijnlijk tot de eersten behoorden, die uit ons land naar Amerika zijn vertrokken. Dien nacht sliepen wij weinig en het was reeds vroeg dag, daar wij om half acht op de boot moesten zijn. In de nabijheid van de plaats van afvaart van de *Scholten*, in de woning van onzen waarden weezenvriend, den heer VAN DE GRAAF, vonden wij nog gelegenheid biddende afscheid te nemen van de vele weezenvrienden, die ons tot aan de boot uitgeleide deden.

Spoedig waren wij op het prachtige stoomschip *Scholten*, waar ons de beste kajuit werd aangeboden. Drie lieve vriendinnen brachten ons nog een bouquet met de volgende dichtregelen:

Waarde Vriend!

'tIs vriendschap, die bloemen u biedt in deez' stond,
Met heilbeê verzeld, uit hart en uit mond.
  Maar bloemen, helaas! zij verwelken, vergaan,
  Gods trouw evenwel blijft immer bestaan.
Die trouw leide u veilig naar 't gindsche verre land,
Bij dag en bij nacht, op zee en aan 't strand.
  En brenge de Heer u op tijd tot ons weer,
  Dan wordt aller bede een dank Hem ter eer.

Uwe Vriendinnen,

get. { B. M. VAN ZWET.
A. G. J. KORTLANDT.
M. METZ—JANSSEN.

ROTTERDAM, 10 Juli 1886.

Bij het vertrek met het Stoomschip „W. A. Scholten."

Het laatste sein tot vertrek werd gegeven, nog altijd kwamen nieuwe vrienden aan om ons de hand te drukken tot ten langen laatste de loopplank opgehaald en de boot losgemaakt werd.

Als een reus onder de vele kleinere en grootere schepen en stoombooten, die de rivier de Maas op- en afvoeren, snelde de *Scholten* alle voorbij. Nog lang zagen wij de wuivende witte zakdoeken en de hoeden, die ons den laatsten afscheidsgroet uit de verte brachten. Ten langen laatste verdwenen allen uit ons oog, en voor het eerst gevoelde ik meer dan ooit: de reis is begonnen.

Wij gingen naar beneden, gaven aan de bouquetten een plaats in onze kajuit en vonden nog gelegenheid om een briefje, met potlood geschreven, aan een der vrienden, die het schip aan den Hoek van Holland verliet, mede te geven, om dit als een laatsten afscheidsgroet aan onze dierbaren op Neerbosch te zenden, en een uur later dobberden wij reeds met het groote schip op de golven van de Noordzee.

II.

OP ZEE EN AANKOMST TE NEW-YORK EN WAT IK DEN EERSTEN DAG IN DEZE GROOTE WERELDSTAD MERKWAARDIGS ZAG.

Ik meen de lezers van dit reisverhaal niet beter op de hoogte van mijn tocht over den Atlantischen Oceaan te kunnen brengen en eene beschrijving hiervan te geven, dan door eenige uittrekselen uit de aanteekeningen van mijn dagboek hier mede te deelen.

Het is 11 Juli, en heden Zondagmorgen, wij zijn in den besten welstand ontwaakt, en hebben een goeden nacht op onze legerstede, die zeër gemakkelijk en net in onze groote kajuit is ingericht, doorgebracht. Is het ten allen tijde, dus ook op het land noodig, dat men zich bewust is, dat de Wachter Israëls niet slaapt noch sluimert, op zee, wanneer men met een stoomboot dobbert op de golven, en rondom zich een onmetelijke watervlakte ziet, en onder zich een peillooze diepte heeft, gevoelt men aan dat bewustzijn nog grooter behoefte.

Gisteren hadden wij een prachtige vaart van Rotterdam naar zee; de loods, dien wij aan boord hadden, was een vriend der weezen; het weder, dat bij de afvaart te Rotterdam zeer prachtig was, is den geheelen dag zoo gebleven. Toch was er een groote beweging in de Noordzee, de golven wiegden de groote, prachtige boot statig heen en weder; vele van de passagiers waren reeds bij de lunch, om 12 uur, zoo duizelig en zwaar in het hoofd, dat hun plaats aan tafel ledig bleef. Het is de moeite waard op te merken, hoe allen zich verzetten tegen de zoo gevreesde zeeziekte; elk heeft een onfeilbaar middel, dat hij aan ieder aanraadt te nemen, maar het is of de zee en de golven spotten met al de pillen van groene en rijpe dokters. Sommige passagiers loopen en draven het schip in zijne lengte en breedte over, alsof hen een vijand op de hielen zit, andere zetten zich rustig neder, en hun aangezicht wordt met elke minuut bleeker; hier en daar ziet men een heer of een dame, gebogen over de verschansing, toevlucht nemen tot een verwijderd plekje, om het oog van anderen te ontvluchten, en de volle maag in het water te ontlasten. Nu en dan hoort men een vroolijk gelach van de gezonden, die triomfantelijk uit de hoogte nederzien op hen, die reeds in de macht zijn van het vreeselijk monster, dat zeeziekte heet.

Het getal der spotters en lachers wordt echter telkens kleiner, en ten laatste zijn er maar weinig aangezichten meer, die niet met een bleeken blos zijn geteekend.

Naarmate wij Het Kanaal naderden, werd Zaterdag de zee kalmer, en wij waren om 4 uur allen weder aan tafel. Des avonds werd de zee zoo kalm, dat zij spiegelglad was,

en bij het ondergaan van de zon kleurden de gouden stralen de zich langzaam bewegende kleine golven met goudgele en roode tinten; wij zaten op het dek en zullen nooit dezen prachtigen avond vergeten. De passagiers zijn bijna allen Duitschers, en daaronder vele Joden, die uit Polen komen; zelfs zijn er twee Arabieren aan boord, die door hun wonderlijke kleeding, die geheel Oostersch is, zeer de aandacht trekken.

De meeste van deze passagiers zijn gehuisvest in de 3^{e} klasse, of het voordek, en zijn zoo onrein in hun kleeding en op hun lichaam, alsof er geen water meer op aarde is om zich te wasschen. Het is een merkwaardig feit, dat men bij de meeste Oostersche volken onreinheid als een hoofdkaraktertrek aantreft.

Er heerscht op het schip de grootste orde, allen houden zich stil, de zeeziekte draagt ook het hare hiertoe bij. Behalve de bemanning van het schip buiten ons zijn slechts vier Nederlanders aan boord, in de eerste klasse is er zelfs niet één.

Zaterdagavond passeerden wij Dover en Calais; het weder was stil, en het was reeds lang donker, toen wij nog op het dek zaten om de vele lichten van de Engelsche en Fransche kusten, aan beide zijden van Het Kanaal gelegen, te beschouwen, die met de lichten van de talrijke schepen en stoombooten, welke onophoudelijk Het Kanaal in- en uitvoeren, een tooverachtig effect maakten. De lichten van de vuurtorens, aan de Fransche en de Engelsche kust, ziet men op zeer verren afstand. Zij schitteren daar als groote sterren in den donkeren nacht om den bestuurders van de schepen den weg te wijzen.

Heden morgen varen wij op korten afstand langs de kale krijtrotsen van het prachtige Engelsche eiland Wight; wij hebben hierop een schoon gezicht; majestueus rijzen de steile rotsgevaarten, wier helder wit in de zon schittert, uit de zee op. Wij onderscheiden zeer duidelijk met onze kijkers kleine en groote landhuizen, die aan de kust op de heuvels en de rotsen zijn gebouwd. Hier en daar kunnen wij zelfs korenvelden onderscheiden, en prachtige lanen met hooge boomen beplant, die toegang verleenen tot de groote buitenplaatsen, welke op de toppen van de hoogste heuvelen of bergen zijn gebouwd.

Het is nu zoo koud, dat wij onze dikke overjassen hebben aangetrokken, en met de reisdekens om onze beenen geslagen, rustig op het dek zitten om de prachtige kusten van Engeland, voor zoover ons dit doenlijk is, door middel van een kijker op te nemen.

Onze kapitein, de Heer Vis, is een goed en vriendelijk zeeman, die aanstonds den indruk geeft, dat men aan hem gerust de zorg en het bestier van het groote, prachtige stoomschip *Scholten* kan toevertrouwen; hij heeft reeds 77 maal de reis van Rotterdam naar New-York en terug gemaakt, en nooit is hem nog een ernstig ongeluk overkomen.

Het was ons onmogelijk, om zooals wij hadden voorgenomen, op het schip een korte godsdienstoefening te houden, omdat het getal Nederlandsch sprekende en deze taal verstaande passagiers zeer klein is, en er onder de Duitschers, zoover als wij hadden kunnen onderzoeken, zeer vele spotters werden gevonden. Wij hebben daarom samen maar een hoofd-

stuk gelezen in den Bijbel, en in het gebed gevoelden wij de levende gemeenschap met onze vele vrienden, die wij hadden achtergelaten, in het bijzonder met onze geliefde betrekkingen, de weezen en hunne verzorgers op Neerbosch, welke op dat oogenblik in de weezenkapel vergaderd waren.

Hier eindigde ik mijn dagboek op Zondag 11 Juli, in de hoop het Maandag weder te kunnen voortzetten, doch hierin had ik mij vergist. In den middag van Zondag hadden wij nog prachtige gezichten op de Zuidkust van Engeland; schilderachtig liggen vele dorpen tusschen bergen en heuvels en groen verscholen; nu en dan naderden wij de kust van zoo nabij, vooral te Landsend, de zuidelijkste punt van Engeland, dat wij met het bloote oog zeer duidelijk de huizen en kerken konden onderscheiden, vooral de groote badhôtels, die hier en daar aan de kust zijn gelegen.

Het is Woensdagmorgen 14 Juli, dat ik mijn dagboek kon vervolgen. Maandagnacht had ik bijna niets geslapen, wij kleedden ons zeer vroegtijdig, gingen naar boven op het dek van het schip en zagen niets meer dan de donkere golven en eenige schepen.

Wonderlijk was het gevoel bij de gedachte, Europa ligt nu achter ons, en nu zien wij niets meer dan water, en misschien hier of daar een schip of een stoomboot, totdat wij de Nieuwe Wereld in het gezicht krijgen. Als men kon zou men zeker terugkeeren, maar overal is de weg afgesloten, en de kapitein zegt: de boot moet naar New-York.

Wij werden des Maandags door een groote menigte zeemeeuwen, van buitengewone grootte, achtervolgd, die op korten afstand achter de boot aanvlogen; een matroos met

wien ik hierover sprak, zeide: dat zijn de stormvogels.

Dinsdagnacht hadden wij dan ook reeds een begin van storm, ik had weder niets geslapen. Mijn zoon JACOB kon dien dag niet opstaan, hij was zeer zeeziek; het regende den geheelen dag en er woei een zeer sterke bries uit het Westen, de golven beginnen hoe langer hoe hooger te gaan, nu en dan komt er een met den kop op de boot en rolt gedeeltelijk er over heen; ons vertrouwen is op den Heere God, dat Hij ons zal beschermen, het is in zijn Naam, dat wij deze reis hebben aanvaard.

Dinsdagmiddag ontstaat opeens een groote beweging op het dek van het schip; men roept: een man over boord. Een stoker, een dronkaard, was in een oogenblik van beklagenswaardige dronkemanswaanzin over boord gesprongen om een einde aan zijn leven te maken; hij had hierover reeds te voren met enkele van zijne kameraden gesproken. Men deed de boot aanstonds ondanks den vrij hevigen storm stoppen, en beproefde nog al het mogelijke om den man te redden, doch het was onmogelijk.

Dit geval veroorzaakte groote opschudding onder de passagiers, en gaf mij goede gelegenheid om met enkelen hunner zeer ernstige gesprekken aan te knoopen.

Woensdagnacht. Heden is het zeer stormachtig, ik kan met geen mogelijkheid slapen, en word zelfs door mijn bed geslingerd; ik sta op, kleed mij aan en ga naar boven in de rookkamer; de maan komt nu en dan met haar heldere schijf van achter de donkere wolken te voorschijn en werpt dan een tooverachtig licht over de bruisende zee.

Wij zijn nu meer dan 300 uur ver van eenig land ver-

wijderd. De golven bruisen om ons heen, en de wind huilt. Al de matrozen zijn op het dek. Ik denk zeer veel aan u, en geloof, dat gij aan mij denkt. Het zal 6 uur bij u in den morgen zijn, JACOB ligt met de zeeziekte te bed, maar is kalm. De kapitein zegt: „Volstrekt geen gevaar, wij hebben anderen en heviger storm beleefd." De eerste machinist verhaalt, dat eens de golven zóó hoog over het schip waren gegaan, dat het door de schoorsteenpijp naar beneden stroomende water, de vuren van de machines uitbluschte. Dit moet vreeselijk zijn geweest, dan is wat ik zie, maar kinderspel, en toch het is ontzettend om die hooge golven over elkander te zien rollen of hun water te zien werpen over de, bij hen vergeleken, zoo kleine boot.

De matrozen fluiten een vroolijk deuntje en loopen heen en weer alsof er niets gebeurt, ofschoon de golven over het dek rollen. Een komt er bij mij en zegt: „Mooi weertje, mijnheer, nu komen wij vooruit."

De boot is nu n.l. ook geheel als zeilschip ingericht. Alle zeilen zijn bij den storm bijgezet.

Het wordt morgen, en ik ben blijde, dat de dag aanbreekt.

Donderdag blijft het den geheelen dag doorstormen; nu en dan breekt de zon door de wolken, en dan wandelen of zitten wij op het dek. JACOB is ook weder boven; hij heeft den dokter gehad, die altijd op elke stoomboot aan boord is; hij heeft in drie dagen tijds bijna niets gegeten, maar begint nu bijzonder appetijt te krijgen.

Wij zitten op een beschut plekje zeer genoegelijk te praten over Neerbosch, het is, alsof gij allen onzichtbaar bij ons zijt.

De dag gaat zonder eenige bijzonderheden voorbij, tegen den avond is het bladstil geworden, de rook uit de schoorsteenpijp dwarrelt in het rond, alsof hij niet weet waarheen hij waaien zal. Er gaan nog hooge golven, en deze doen het schip hevig schommelen. Wij zijn echter blijde, dat wij nu eens vrij zijn van den storm, die ons al vier dagen en nachten is bijgebleven.

Het begint Donderdagavond hevig te regenen. Hedenavond is JACOB weder voor het eerst aan tafel. Dezen nacht is het een hevige storm, die in den morgenstond aangroeit tot een orkaan. Ik ben meestal boven op de boot en geloof vast, dat de Heere God ons in veiligheid zal overbrengen. De wind draait opeens naar het Noorden, en nu, om tien uur in den morgen, zit ik bij het prachtigste weder op het dek midden op den Atlantischen Oceaan, dezen brief te schrijven. JACOB is er ook, wij zijn volkomen gezond.

Wij zijn nu op de helft van de reis naar de Nieuwe Wereld, en hopen Vrijdag te New-York te zijn. Wij hebben met alle passagiers kennis gemaakt; allen weten nu het doel van onze reis en achten het zeer hoog; het vindt algemeene bewondering en sympathie.

Wij hebben een goede tafel op het schip, des morgens zeer lekker brood, eieren, kaas, rookvleesch, worst en telkens worden gestoofde pruimen gepresenteerd. Dit is goed voor zekere zaken. Om twaalf uur aan de lunch altijd twee vleezen, waarbij gestoofde aardappelen; men krijgt daarbij brood, bier of koffie, naardat men verkiest. Wij eten om vier uur beste soep, altijd wat anders. Wij hebben rijste-schildpadsoep met groenten er bij reeds ge-

had, tweeërlei vleesch en groente, daarbij is er elken middag kip of eend op tafel. Het dessert is uitnemend, aardbeien, kersen, frambozen, bessen, alles in overvloed en daarbij dikwerf nog rozijnen en amandelen en ten slotte een kop sterke koffie.

Des avonds wordt hetzelfde opgedragen als des morgens, alleen heeft men dan geene eieren, en men kan thee of koffie krijgen, naar men verkiest.

In mijn dagboek lees ik onder Zaterdag 17 Juli het volgende:

Vrijdag hadden wij aanhoudend Noordwestenwind; nu en dan dreven woeste regenbuien langs de lucht, wat een onovertroffen schakeering van de lucht op het donkere zeewater uitwerkte. De zee begint kalmer te worden, het is alsof zij zichzelve langzaam in slaap schommelt.

Hoevele duizenden slapen in haar golven, maar eenmaal komt er een dag, waarop de zee hare dooden zal wedergeven. Wat zal het zijn, wanneer die honderdduizenden uit den Atlantischen Oceaan de stem des grooten Meesters zullen hooren! Dat zal eenmaal geschieden en veel, wat nu nog voor ons geestelijk oog verborgen is, zal dan aan het licht komen.

Hoe heerlijk is het echter, dat het hoe langer hoe meer zal blijken, dat God liefde is.

Heden, Zaterdagmorgen, prachtig weder, om half zes ben ik al op het dek van het schip. Ik kan altijd nog maar zeer weinig slapen; de zon komt eerst om vijf uur op, het tijdsverschil met Holland is nu reeds drie uren.

Alle zeilen zijn geheschen, zelfs het kleinste. De dek-

kleeden, die over onze zijde van de eerste klasse zijn gehangen en bij den storm in elkander waren gerold en weggeborgen, worden door de matrozen weder uitgespannen. Dit alles stemt ons hart tot vroolijkheid en dank aan den Heere God.

Er komt onder de passagiers ook weer vroolijkheid en leven; zij zijn allen zeer beleefd jegens ons en behandelen ons met de meeste hoogachting. Zij weten wie wij zijn, en dat wij fijnen, of, zooals de Duitschers zeggen, Piëtisten zijn. Zij doen zich allen nu zeer beschaafd voor in woorden en manieren, geen vloek, of zelfs iets, dat daarnaar zweemt, wordt vernomen.

Ik heb hun allen de photographiën van mijne familie laten zien, zij vonden die prachtig; allen moesten vooral Mevrouw Van 't Lindenhout zien, tot zelfs de Poolsche Joden.

Ook de afbeeldingen van de weeshuizen heb ik hen allen laten zien, en gisteren heb ik hun, zonder dat het den naam van godsdienstoefening kan dragen, meer dan een halfuur lang verteld, hoe wonderlijk de Heere God voor ons zorgt en gezorgd heeft in den weezenarbeid. De meeste passagiers zijn katholieken, er is zelfs een jonge priester of leeraar onder hen, die werkzaam is geweest aan een R. K. seminarie en ook in Nederland heeft vertoefd. Wij leven nu als een groote familie, die elkander reeds lang kende.

Wat is het Evangelie toch een macht! Zonder dat ik in de gelegenheid geweest ware om van den weezenarbeid te spreken, zouden wij elkander vreemd gebleven zijn.

Er zijn drie jongens aan boord om alles op het dek en in de kajuit eerste klasse mede in orde te brengen; zij komen

allen uit Rotterdam. Heden morgen waren zij druk bezig aan hun werk en begonnen uit zichzelven eenige Zondagsschoolliederen te zingen.

Wat klonk mij dat aangenaam in de ooren! Een van de jongens deed zijn eerste reis, hij is de zoon van eene kapiteins-weduwe.

Gisteren Zondag 18 Juli, was het weder zeer droevig; ik herinner mij niet een onaangenameren dag doorgebracht te hebben; de dikke mist hield den geheelen dag aan, ja was somtijds zoo dicht, dat wij geen twee scheepslengten van ons af konden zien. Het is geen aangenaam gevoel om in zulk een toestand den nacht tegen te gaan; daarbij woei er een flinke bries. Wij zijn echter zeer gerust, alle officieren en manschappen zijn op hun post, de kapitein komt niet eens aan tafel, hij is altijd op zijn plaats, of zooals men met een scheepsterm zegt „op de planken"; onophoudelijk laat de stoomfluit zich hooren om te seinen, zoo er schepen of booten in de koers mochten zijn, die de *Scholten* neemt, om te voorkomen, dat een botsing plaats hebbe. Dat moet het vreeselijkste zijn wat op zee kan gebeuren; want bijna altijd zinkt dan een van de schepen.

Wij zijn gelukkig den nacht doorgekomen en ikzelf heb zeer goed geslapen en ben verfrischt ontwaakt, de mist houdt echter aan.

Wij zijn nu op de Newfoundlandsche banken, waar de kabeljauw gevangen wordt. Het weder is overigens zeer schoon, de lucht is warmer en we kunnen merken, dat wij naar het Zuiden varen. Wij zien nu niets meer, geen vogel, geen bruinvisch. De passagiers raken nu allen met elkander

bekend, en soort zoekt hier ook al weder soort; deze kleine wereld lost zich op in kleine partijen.

Hoe dwaas, dat er nog altijd z. g. n. geleerden zijn, die meenen, dat er een eenheid zal tot stand gebracht worden onder de menschen, zonder den Eenen te kennen, die het begin en het einde is aller dingen. Wij hebben lieden van allerlei natiën aan boord, Arabieren, Poolsche joden, die armoedig gekleed, er morsig uitzien en met niets tevreden zijn. Merkwaardig, Israël, dat den Vredevorst heeft verworpen, is nog met niets en met niemand tevreden.

Gisteren, Maandag 19 Juli, hing den geheelen dag een dikke mist; deze is hier in de nabijheid der Newfoundlandsche banken, zeer gevaarlijk om de vele visschersschuiten, die hier liggen om kabeljauw te vangen, welke bij honderden uit de zee wordt opgehaald.

De kapitein zegt, dat men hier gewoonlijk dikken mist heeft, maar toch hebben wij, volgens zijn oordeel, voor den zomer een buitengewoon slechte reis.

Nu, de Heere weet wat goed is; wij moeten eerst door den storm heen, en dan komen wij in de ruste.

Ik ben blijde, dat wij dit alles hebben doorgemaakt, nu weten wij er alles van. Wij zijn den nacht goed doorgekomen en hebben goed geslapen.

Heden morgen, Dinsdag 20 Juli, is de mist opgetrokken en er waait een stevige bries; wij stoomen en zeilen nu zeer snel op de haven van New-York aan en hopen daar Vrijdag nog aan te komen.

De prachtige bouquet van de lieve vriendinnen uit Rotterdam staat nog altijd in onze kajuit of salon, maar is

geheel verdroogd, zoodat er niets overblijft dan hem in zee te werpen. Wij zijn echter te veel aan deze lieve reliquie gehecht om ze geheel te verliezen, Jacob heeft er eenige bloemen van afgenomen, en die tusschen de bladen van een boek gedroogd; wij hopen ze nog mede te brengen naar Neerbosch.

Wij denken voortdurend aan ons geliefd Neerbosch en aan allen, die ons lief zijn, en ik vergeet bijna, dat ik meer dan duizend uren daarvan verwijderd, dobber op den Atlantischen Oceaan.

De Heere brenge ons in veiligheid weder bij elkander.

Heden, Woensdag 21 Juli, is het voor de eerste maal heerlijk weder, sedert wij Het Kanaal tusschen Engeland en Frankrijk verlieten; gisteren heeft het nog gestormd uit het Zuidwesten. Wij hebben een stortbui van regen gehad, het water stroomde over de boot, en daar wij den wind op zijde hadden, en in dezelfde richting moesten blijven voortstoomen, schommelde de boot meer dan ooit; wij zijn er echter nu reeds aan gewoon en dat doet ons kalm en bedaard zijn in den storm.

De kapitein zegt, dat wij een reis hebben of het in de maand November ware. Tegen den avond voegt zich bij den storm nog een dikke mist, zoodat wij niets kunnen zien, en onophoudelijk bromt de stoomfluit. Een stoomboot passeert ons, die Zaterdag van New-York is vertrokken, maar wij kunnen alleen het mistsignaal hooren. Gelukkig, dat wij zoo ver van elkander zijn; indien bij zulk storm-achtig weder de booten tegen elkander voeren, waren beide in een oogenblik vergaan. De kapitein zegt, dat hiervoor

echter geen gevaar bestaat, daar men de stoomfluit minstens op een uur afstand van elkander hooren kan; dat fluiten doet niet alleen de lucht, maar ook de boot trillen.

Later in den avond klaart de lucht op en de mist verdwijnt, waarvoor wij allen zeer dankbaar zijn. Wij blijven nog tot elf uur boven op de boot, daar de lucht zoel is en warm. Wij kunnen nu goed voelen, dat wij in een anderen luchtstroom komen.

Heden morgen prachtig weder, wij kunnen uren ver in den omtrek zien, maar slechts één enkel schip vertoont zich aan den horizon. Wij verlangen allen om aan land te komen; niemand is nu zeeziek meer, gisteren waren het er nog een paar bij den storm. Jacob is gezond en ikzelf ook; alleen slaap ik nog weinig. Het eten smaakt mij uitnemend.

Wanneer gij op de kaart ziet, hebben wij de reis in een bijna rechte lijn gemaakt van Engeland naar het zuidelijkst gedeelte van New-Foundland.

Wij varen nu zuidelijk op grooten afstand van de Amerikaansche kust en hopen Zaterdagmorgen te New-York aan te komen en zullen dan aanstonds aan u telegrafeeren. Ik verlang zeer naar eenig bericht van u allen.

Wij hebben aan tante's jaardag gedacht, en in den geest waren wij op Neerbosch. Gods beste zegen ruste op haar, de Heere spare haar en schenke haar de volkomen gezondheid weder. Wij brengen een cadeautje voor haar uit Amerika mede.

Ik denk veel aan u allen, en ik weet, dat gij ons met uwe gebeden volgt. De Heere brenge ons allen weder in

veiligheid en gezondheid te zamen en vergunne ons het heerlijk wederzien.

De inkt en de pen zijn zoo slecht, dat ik moeilijk schrijven kan; ik hoop maar, dat gij mijn schrift kunt lezen.

Gisteren zwom een groote walvisch in de nabijheid van het schip, en eergisteren een haai. Verder hebben wij niets bijzonders gezien. De passagiers worden hoe langer hoe bedaarder, en zitten veelal bij kleine troepjes met elkander te praten.

Donderdagmorgen 22 Juli.

Gisteren hadden wij prachtig weder, de zee was spiegelglad, zoodat wij den geheelen dag boven op de boot hebben doorgebracht. Ik had u allen wel eens bij ons willen hebben, gij zoudt gezegd hebben: „Niets aangenamer dan een zeereis."

Heden nacht heeft het schip echter vreeselijk gerold op de groote golven, maar het weder was stil; het is het narollen van de golven na den storm.

Wij naderen nu New-York en hopen morgenmiddag daar aan te komen. Er komen nu weer meer schepen, zelfs schuiten. Wij zagen drie stoombooten, alle op reis van Europa naar Amerika. Heden morgen is men druk bezig de geheele boot met warm water en zeep te schrobben. Dit is een geducht werk voor de matrozen, zij hebben daarbij schoenen en kousen uitgetrokken. De lucht is zeer warm, het is alsof wij ons in een vertrek bevinden, dat door stoom wordt verwarmd.

Vrijdagmorgen 23 Juli.

Het is heden schoon weder, gisteren hebben wij een zeer

mooien dag gehad; de zee was bijna spiegelglad, de boot werd door de groote golven, die na den storm nog altijd eenige dagen het water der zee bewegen, zacht gewiegeld, alsof dat groote monster wilde zeggen: nu wil ik u na zooveel ongemak ook eens doen gevoelen, dat er eenmaal een tijd zal komen, waarin ik u niet alleen dienen moet, maar ook wil.

Gisteren passeerden wij zes stoombooten, sommige komen van New-York, andere maken de reis met ons. De *Scholten* vliegt de laatste echter alle vooruit. Ik onderhoud mij den geheelen dag met de officieren van het schip, die mij in de zeevaartkunde onderrichten, zoodat ik al tamelijk op de hoogte kom. Wanneer ik de reis nog eens maakte, zou ik ook nog examen in de zeevaartkunde kunnen doen, doch wanneer ik weder behouden terug ben, blijf ik maar liever bij u.

De reis naar Amerika is grooter dan ik mij had voorgesteld. Maar komaan, het leed is bijna geleden, en als alles wel blijft, komen wij heden avond nog in New-York; dit is door den storm bijna twee dagen later dan anders, doch Gode zij dank, de Heere heeft ons bewaard.

Gisteren avond hebben wij den Amerikaanschen loods aan boord gekregen, een bewijs, dat wij dicht nabij de kust zijn. Het is een deftig heerschap met een grooten witten hoed op en een langen grijzen baard. Wanneer de Amerikanen allen zulke deftige lieden zijn als deze heer loods, dan zal het er met onze kleeding niet best uitzien.

Maar wij zijn in de Nieuwe Wereld, en daar keert men de zaken, denk ik, wel eens om.

De kapitein verzekert mij, dat de Amerikaansche loodsen goede zeelui zijn; zij staan niet onder de directie van de Regeering, zij vormen zelven een vennootschap, daar het loodswezen aan particulieren is overgelaten.

Alleen zij mogen loodsen, die examen in de stuurmanskunst hebben afgelegd voor eene Commissie, door de Regeering aangesteld. Jonge loodsen, die nog maar kort bij het vak zijn, mogen alleen schepen van een bepaalden diepgang binnenbrengen.

Zeer prachtig is de aankomst van den loodskotter; het scheepje met zijn hooge zeilen dobbert statig op de golven en komt bij onze boot, die eerst met halven stoom werkt en vervolgens stopt. Nu springt de loods in een bootje, dat als een notedop op de breede, blanke golven der zee dobbert, en weldra is dit bij ons groote schip en wordt de oude bestevaâr, met zijn hooge witte kachelpijp op het hoofd, door middel van een touwen ladder op het schip geheschen. Natuurlijk staan allen op het dek om den eersten heraut van Amerikaanschen bodem te begroeten; hij brengt couranten mede, natuurlijk Amerikaansche. Dit is een groote gebeurtenis; want er zijn bijna veertien dagen voorbijgegaan, waarin wij niets van de buitenwereld hebben vernomen.

Wij hebben gisteren onze koffers verpakt, het Jäger-costuum doen wij in de kist, die te New-York of Paterson blijft; wij kunnen alles goed bergen.

Wij zijn beiden zeer wel, en behalve dat Jacob last heeft gehad van de zeeziekte, heeft ons niets gemankeerd.

Wij denken nu Zondag te Paterson te zijn, dan Woensdag

te Albany, en Zaterdag te Grand-Rapids. Wij zijn echter nog niet aan wal en weten niets van de plannen der Amerikaansche vrienden.

Het is nu Vrijdagmorgen acht uur, dus twee uur in Holland.

Ik schrijf dezen Zaterdagmorgen, 24 Juli. Gisterenavond (Vrijdag) vonden wij nog gelegenheid om een telegram te verzenden; wij hopen ten minste, dat het zal terecht komen. Wij hebben het in vliegenden haast aan de reporters van de *Herald*, die de zeetijdingen opnemen, mede gegeven. Het waren geen fijne heeren, zij schenen mij toe oud-matrozen te zijn.

Wij hebben gisteren een prachtige vaart gehad. Ik had nooit gedacht na zulk een stormachtige reis, zulk schoon weder te zullen hebben bij de opvaart van den mond van de Hudson-rivier tusschen de eilanden door, die aan den ingang van de diepe baai liggen. Wij zagen Vrijdagmiddag om twee uur de witte duinen, en hier en daar aan de kust boomen.

Ontelbaar worden de schepen en stoombooten van allerlei grootte, en behoorende tot verschillende natiën der wereld, die ons voorbij en op zijde stevenen.

Gelukkig, dat het nu helder weder is, wij kunnen ver in het rond duidelijk alle voorwerpen onderscheiden. Is dit niet zoo, dan is het hier gevaarlijk. Voor vier weken is hier nog het prachtige Engelsche schip de *Oregon* van de Cunard-lijn, door een brik doormidden gevaren, zoodat het na een kwartier uurs zonk. Gelukkig werden alle opvarenden gered. De kapitein verzekert mij, dat er, de *Oregon* medegerekend, daarmede voor een waarde van vijf millioen

Hollandsche guldens op den bodem der zee ligt. Men is nu druk bezig om door middel van duikerklokken de lading uit het schip op te halen. De drie masten steken treurig als groote wijsvingers, eenige meters boven het water uit. Op de plek, waar het schip gezonken is, staat 120 voet water.

Wij zagen gisteren visschen, die den overgang tusschen dcn bruin- en den walvisch vormen; zij zijn tien of meer voet lang en springen onophoudelijk boven het water uit, waarin zij telkens weer wegduiken.

Langs de lage kust, die in de verte wel wat het aanzien heeft van de kust te Scheveningen, zijn overal dorpen gelegen met zeer groote badhuizen. Dit zijn zulke enorme gebouwen, dat wij er ons in Nederland geen begrip van kunnen vormen. De vaart op de rivier wordt bij Long-Island prachtig; van beide zijden ziet men den oever, en de breede stroom vernauwt zich tot een betrekkelijk enge rivier nabij Staten-Island.

Hier verdeelt de Hudson zich in twee takken, één loopt naar New-Jersey en de andere naar New-York.

Op Staten-Island heeft men een prachtig sterk fort gebouwd en bij dat fort hebben wij heden nacht voor anker gelegen.

Gisterenavond was het zulk een prachtige avond, als ik mij nog nooit herinner te hebben doorleefd.

Het eerste gezicht op de Amerikaansche kust en het strand overtreft verre mijne verwachting.

Ik moet nu eindigen, de boot bereikt spoedig New-York. Het is Zaterdagmorgen en prachtig weder.

Wij waren reeds vroeg uit de veeren en onder alle passagiers, die voor het eerst de reis naar New-York mede maakten, heerschte de grootste opgetogenheid bij het gezicht op Staten-Island aan de zuidzijde van de Hudson. Dit eiland, voor de stad New-York gelegen, is overdekt met prachtige buitenplaatsen, die, langs de helling van kleine en grootere heuvels, tusschen zwaar geboomte gelegen, met de talrijke kerken en torens van de verschillende dorpen, aan dit landschap iets romantisch verleenen.

Op mijn terugreis was ik in gezelschap met den Heer B., die mij mededeelde een reis om de wereld te hebben gemaakt, en alleen in Japan in de nabijheid van de stad Jokohama een even prachtig gezicht van den oever op het land te hebben gehad als de mond van de Hudson bij het binnenvaren te aanschouwen geeft.

Te midden van het steeds aangroeiend getal schepen en booten werd, na het quarantaine-onderzoek van een dokter, dat hier altijd moet plaats hebben, de vaart voortgezet. Allen stonden op het dek vol verwachting van hetgeen de groote stad New-York ons zou te aanschouwen geven; hare duizenden lichten hadden wij den vorigen avond reeds uit de verte gezien, en boven die alle de lichten van de groote brug, die de stad New-York met de stad Brooklyn verbindt, welke in helderheid van glans boven alle andere uitstraalden.

Op korten afstand van de stad ziet men op een eilandje, midden in de Hudson, op een hoog hardsteenen voetstuk een prachtig ijzeren beeld, voorstellende de Vrijheidsmaagd, die den fakkel der vrijheid in de hoogte heft.

Dit beeld is het grootste monument van dien aard, dat in de geheele wereld bestaat; het beeld zelf, zonder het voetstuk, prijkte op de Internationale Tentoonstelling te Parijs.

Hoe nader men bij New-York komt, des te meer staat men verbaasd over het aantal schepen en scheepjes, booten en bootjes, de laatste dikwerf overladen met passagiers, die door stoom voortgedreven, het water van de rivier gestadig in beweging houden. Wie dit tooneel voor het eerst aanschouwt, siddert en beeft, daar hij vreest, dat elk oogenblik een aanvaring zal plaats hebben. De Amerikanen schijnen mij toe, zeer ervaren te zijn in de stuurmanskunst, zij weten de booten en bootjes te draaien, en er mede te zwaaien over de rivier, naar welgevallen. Later heb ik bemerkt, dat de Amerikanen ontzaglijk veel houden van varen met schuiten, schepen of stoombooten; men heeft mij zelfs medegedeeld, dat in de laatste jaren ook Amerikaansche lady's zich in de stuurmanskunst laten onderwijzen, ja, dat op de binnenvaart reeds vrouwen als kapitein op de booten dienst doen — ik heb ze echter niet gezien.

Onder de groote schepen vallen aanstonds in het oog de prachtige stoombooten, die van de eene zijde der rivier naar de andere varen, en bekend staan onder den naam van Ferry-booten. Deze zijn zoo groot, dat duizend passagiers met een groot getal wagens en rijtuigen, kunnen worden overgevoerd. De inrichting van deze booten is keurig, kajuiten zijn prachtige zalen.

Voor wij New-York bereikten, waren reeds Amerikaansche ambtenaren aan boord, die het getal onzer koffers

noteerden, en ons op ons geweten afvroegen, of wij ook smokkelwaar bij ons hadden, d.w.z. goederen, die aan invoerrechten zijn onderworpen. Wanneer de verklaring werd afgelegd, moest men een stuk teekenen, en dan was het *all right.*

Toen wij nu weder boven kwamen, en onzen blik richtten naar de honderden gebouwen der stad, waar de graanpakhuizen, met de stoom-machines tot het malen van meel, als reuzen boven alle andere gebouwen uitstaken, werd onze opmerkzaamheid getrokken door een kleine roeiboot, die onze boot op zijde kwam; de touwladder werd nedergelaten, en binnen vijf minuten stond een jonkman voor ons, in wien wij aanstonds dr. JOHN OTTE herkenden. Hij had ons reeds vier dagen te New-York gewacht en het was hem gelukt een bootje te vinden om zoo ons te bereiken, eer wij nog voet aan wal hadden gezet. Wat waren wij blijde hem te ontmoeten, wij zagen hierin de verhooring onzer gebeden en de vriendelijke hand onzes Gods.

Ons verder reisplan werd nu besproken, telegrammen werden geschreven, en eer wij op het kleine bootje overstapten, dat ons overvoer naar het Costumhouse, waar onze goederen door de ambtenaren moesten worden nagezien, was reeds alles voor ons reisplan gereed.

Op den wal stonden nog vier andere vrienden ons te wachten, waaronder mijn oude vriend, de Heer VAN GANSWIJK.

In een volgend hoofdstuk vindt gij onze eerste ontmoeting op Amerikaanschen bodem beschreven.

III.

EENIGE DAGEN AAN WAL EN DE HUDSON-RIVIER.

Toen ik New-York zag en de groote beweging op de Hudson-rivier met de vele stoombooten, schepen en schuiten, in een woord met alle vaartuigen, waarmede men stoomende, zeilende of roeiende over het water kan komen, zag ik in mijn verbeelding de landverhuizers, van voor 30 of 40 jaren met verbaasde oogen dit tooneel gadeslaan, en velen hunner de vraag doen: Wat ben ik begonnen? was ik maar in het oude Vaderland gebleven! Het verschil is dan ook bijna al te groot, dan dat een mensch er zich wèl bij zou kunnen gevoelen, die nog weinige weken geleden, woonde in een stil dorp of afgelegen buurtschap van ons Vaderland.

Grooter nog wordt de verbazing, wanneer men eenmaal voet aan wal heeft gezet. Een afzonderlijke boot, of liever een stoombootje, brengt de voordek-passagiers van het groote schip naar Castle-Garden, de plaats, ingericht voor de emigranten, die naar het Westen van Amerika wenschen



Lith. Emrik & Binger

Broadway New-York.

te vertrekken. De Regeering heeft hier een goede daad verricht, in het belang van hen, die naar de Nieuwe Wereld verhuisden. De nieuw aangekomenen vinden hier alle mogelijke hulp en raad, en men doet het best zich aan dien raad te houden, in zooverre men als onbekende voor de eerste maal Amerika bezoekt.

De andere passagiers komen aan bij de aanlegplaats der stoombooten, dat is een groote, overdekte loods, die gebouwd is op groote schuiten of schepen. Men vindt hier de ambtenaren, die koffers en kisten met valkenoogen en arendsblik doorzoeken om te weten, of men ook contraband met zich voert; want ook in Amerika, dat ondervindt aanstonds elke landverhuizer, kan de Regeering evenmin als in Europa, het huishouden van den Staat besturen zonder geld.

Belastingen zullen er altijd betaald moeten worden, zoolang de mensch in eene beschaafde maatschappij wil wonen.

De kleine maatschappij, die veertien dagen lang door de onmetelijke wateren van den Atlantischen Oceaan gedwongen was saam te wonen, en waar onderling in dit korte tijdsverloop de vertrouwelijkste vriendschapsbanden waren gelegd, stuift nu als een troep vogels, die uit een kooi wordt losgelaten, uiteen, ieder heeft evenveel haast en acht zich gelukkig, dat de ambtenaren met krijt op koffer en kist het bekende teeken hebben geschreven, dat alles in orde is.

Nadat wij voor het laatst onzen goeden kapitein Vis de hand hebben gedrukt, snellen wij, onder geleide van de goede vrienden, die ons waren komen afhalen, naar buiten. Binnen een halfuur bevinden wij ons reeds in de drukste straat van New-York, nl. de Broodway, die midden door

de stad loopt. Wanneer men hier komt, staat men verbaasd over de menigte rijtuigen, karren, wagens, trams, die deze straat, welke op vele plaatsen 120 voet breed is, in onafzienbare rijen doortrekken. Onophoudelijk moet de eene of andere politie-agent halt commandeeren, om te voorkomen, dat er ongelukken ontstaan, doordien de wagens en trams in bonte mengeling door elkaar rijden, en opdat de voetgangers gelegenheid vinden de overzijde der straat te bereiken.

Wij willen hier echter geene beschrijving van de groote stad geven; deze vindt gij in het verhaal van onzen terugtocht, daar wij toen het voorrecht hadden er vier dagen te vertoeven. Alleen zij hier medegedeeld, dat wij, reeds den eersten dag van ons verblijf te New-York, al de voornaamste straten dier stad bezochten, en het Central park voor het grootste gedeelte zagen, zoomede een wandeling maakten over de brug, die Brooklyn met New-York verbindt.

Des namiddags vertrokken wij naar Paterson, een stad van 60000 inwoners, die vele zijde-fabrieken heeft, en waar, zoo men mij verzekerd heeft, meer dan 6000 Hollanders wonen. Wij werden hier zeer gastvrij ontvangen in de pastorie van Dominee Nies, en den volgenden Zondag had ik het voorrecht tweemaal te mogen optreden, in twee verschillende Gereformeerde kerken alhier, voor een groot en zeer belangstellend gehoor. Daar ik ook deze plaats op mijne terugreis nogmaals heb bezocht, vindt gij eene beschrijving van hetgeen ik hier gezien en gehoord heb, aan het slot van mijn reisverhaal.

Den volgenden dag, Maandag, was het reeds vroeg dag, wij moesten van Paterson naar New-York terugkeeren om den weg naar Albany te nemen. Wij zouden den tocht over de Hudson-rivier met een prachtige boot volbrengen, maar konden de vrienden te Paterson niet verlaten, zonder hun te beloven terug te zullen komen, en dan de laatste maal vóór ons vertrek uit Amerika, in hun midden op te treden. Om 9 uur zaten wij reeds op de prachtige boot, en over deze reis hebben wij in ons dagboek het volgende aangeteekend:

De Hudson is onder de rivieren der wereld te overbekend, dan dat het nog noodig zou zijn hare plaatselijke ligging aan te geven. De geheele wereld weet, dat de groote stad New-York aan haren mond ligt, dat zij nagenoeg in zuidelijke richting door den staat N.-York vloeit, dat zij in het Adirondak-gebergte ontspringt, welk gebergte 300 mijlen van haren mond is verwijderd en 400 voet boven de oppervlakte der zee gelegen is.

Hare hoofdbronnen ontspringen in de landstreken van Hamilton en Essex en dienen als afvoerbeken voor tal van kleine bergmeren. Vele dezer bronnen vereenigen zich in het zuidwestelijk deel van het graafschap Essex en de aldus ontstane rivier vloeit met bochtigen loop in zuidoostelijke richting tot het midden van het graafschap Warren, waar zij de uitwatering van het Schroonmeer ontvangt, dat eenige mijlen westelijk van het Georgemeer is gelegen. Van dit punt af, zet de rivier haar loop in afwijkende richting voort, tot zij den Glen-waterval bereikt, waar zij van eene hoogte van vijftig voet naar beneden stort. Van hier tot Troie, een

afstand van ongeveer veertig mijlen, komen veelvuldige versnellingen voor; maar bij deze laatste plaats, die 151 mijlen van den mond verwijderd ligt, doet zich de werking van den vloed gevoelen en wordt de bergstroom eene breede, diepe rivier.

De bevaarbare Hudson is, wat hare lengte aangaat, slechts klein in vergelijking met de Mississippi, de Missouri, de St. Laurens, den Rijn of den Donau; maar geen stroom overtreft haar in belangrijkheid en weinige vereenigen zoozeer breedte en diepte van bedding met schoonheid en stoutheid van oevers als zij. Inderdaad, de Hudson is ontegenzeggelijk schoon. Geen rivier in Europa evenaart haar in afwisselende, schilderachtige bekoorlijkheid. Enkelen willen den Rijn de voorkeur geven om zijne bouwvallen en oude steden, maar de Rijn is eentonig in vergelijking met de Hudson. De loop des eersten is wel kronkelend, maar zijne oevers zijn gelijksoortig van aard en de heuvels veelal boomloos, terwijl de rivier niet die opeenvolgende afwisseling aanbiedt van breed en smal, welke aan de Hudson zulk eene bijzondere bekoorlijkheid verleent.

De beste gelegenheid om de Hudson te zien, heeft men van het dek van een der prachtige booten, die dagelijks den stroom op- en afvaren. De reiziger trachte, zoo mogelijk, een plaats op den voorsteven te krijgen, de indruk toch is veel treffender en krachtiger, wanneer beide oevers tegelijk kunnen worden overzien. Door zich zoodanig te plaatsen, worden den reiziger bovendien tal van verrassingen bereid, die vooral in de Hooglanden, het schilderachtige zeer verhoogen. Soms gebeurt het, dat de boot aan alle zijden door land

schijnt ingesloten; het is blijkbaar geen rivier, maar een meer, dat men oversteekt, tot op eenmaal eene wending wordt gemaakt en een prachtig deel der rivier zich aan het oog vertoont. Deze treffende omstandigheid ontgaat natuurlijk aan iemand, die zich tevreden stelt met bloot den oever te beschouwen, terwijl de boot er langs glijdt.

De dagbooten van de Hudson zijn groote, prachtige schepen, maar de nachtbooten zijn grooter — ware drijvende paleizen. Een tocht bij maanlicht op de Hudson in een dezer weelderig ingerichte booten is onvergetelijk en wij raden hun, die een reisje bij dag gemaakt hebben, aan, eens een tweede uitstapje te ondernemen op een stillen zomeravond bij maanlicht, daar de rivier hun alsdan nieuwe en onbeschrijfelijke schoonheden zal te aanschouwen geven.

Reizigers mogen inderdaad niet uit het oog verliezen, dat het aangrijpende van natuurtooneelen voor een groot deel afhangt van het uur, waarop men ze gadeslaat en van den stand van het weder. Een waarlijk hooge berg lijkt klein, wanneer op den middag de zon een gloed van licht er op doet vallen en geen enkele schaduw zich vertoont, terwijl dezelfde berg aanmerkelijk rijst, wanneer de zon er achter schijnt en zijn top bij schemeravond zich baadt in purper. Bij bewolkten hemel nemen bergen en heuvelen een eentonig grijze kleur aan en verliezen dan die schitterende levendigheid, die hen op een helderen dag door de afwisseling van schaduw en licht kenmerkt. Niemand kan naar waarheid de schoonheid van eenig tooneel genoegzaam beoordeelen, tenzij hij het ziet, als de zon laag genoeg staat om lange en breede schaduwen te maken; een tooneel, dat niets bijzonders

aanbiedt op den middag, wordt verrukkelijk schoon op een later uur van den dag.

Maar laten we met onzen tocht beginnen.

Een schoon gezicht biedt de groote stoomboot reeds dadelijk bij het verlaten der kaai stroomopwaarts. De rivier heeft zich hier tot een baai gevormd, eenige mijlen breed; zij is bedekt met booten van allerlei aard — met groote stoomschepen uit de havens der Oude Wereld, met sloepen en schoeners uit steden, verder de rivier op gelegen, met kleine snuivende sleepbooten, die heen en weer stoomen om aan verschillende aanvragen te voldoen, met veerbooten, die van den eenen oever naar den anderen roeien, met yachten en pleizierbooten, met visscherspinken en lange rijen van pramen en schuiten onder behoorlijke hoede van prachtige en forsche stoombooten. Geen haven, waar ook, vertoont zulk een verscheidenheid van vaartuigen of biedt zulk een bedrijvigen en levendigen aanblik als die van N.-York; er ontbreken slechts de felucca's (vaartuigen met 6 riemen) der Middellandsche Zee aan om haar onovertrefbaar en onnavolgbaar schilderachtig te maken in verscheidenheid van scheepsbouw.

Aan den westelijken oever, een weinig zuidelijker in de richting der baai, ligt Jersey; juist ten noorden daarvan Hoboken, beroemd door hare Elyseesche velden (lusttuinen), hare Duitsche biertuinen en hare wandelplaatsen langs den zeekant. Halverwege tusschen het dorp en deze lusttuinen ligt op eene verhevenheid de Slotberg, het verblijf van wijlen den heer STEVENS, vroeger bezitter van al het land, waarop thans de stad Jersey is gelegen, en die beroemd was om

zijne vele uitvindingen op het gebied der stoomvaart, waaronder ook de onvoltooid gebleven, maar beroemd geworden schotvrije batterijen behooren, waarmede hij eene omkeering hoopte te bewerken in de wijze van oorlogvoeren ter zee. Genoemd huis is keurig gelegen en de gronden er om heen bieden eene rijke afwisseling van lanen, weiden en boschjes. Aan den voet van den heuvel is een wandelpark langs den rivierzoom, van waar men naar boven gaande, de lusttuinen bereikt — eene wandeling, waarop zoekers van genot elkander dagelijks letterlijk verdrongen en die, ofschoon thans geen nieuwerwetsch verblijf meer, nog altijd groepen feestvierenden tot zich trekt, welke de frissche rivierlucht wenschen te genieten. De roem der lusttuinen is bijna vergaan; scheepstimmerwerven nemen hunne plaatsen in en hoogerop worden de Weehawken-heuvels hoe langs zoo meer met dorpen en bierbrouwerijen bezaaid. Dat kolossale gebouw met zijne vele verdiepingen, dat de aandacht van elken reiziger tot zich trekt, is de reusachtige bierbrouwerij te Guttenburg; het dak er van is waterpas met den top des heuvels en hier bevindt zich een biertuin, waar op zomernamiddagen de Duitschers in grooten getale komen rooken, drinken en de koele avondlucht genieten.

Na Manhattan, aan den oever, waarop ook N.-York ligt, voorbijgevaren te zijn, bereiken wij spoedig fort Washington aan den rechter- en fort Lee aan den linkeroever gelegen, juist ter plaatse, waar de rivier belangrijk wordt. Deze plaatsen trekken den reiziger aan, niet enkel, omdat zij hem de schilderachtigste vergezichten over de rivier aanbieden, maar ook, omdat zij geschiedkundige beteekenis hebben.

Fort Washington was een uitgestrekt bolwerk, dat den kruin des heuvels besloeg.

In den oorlog met Engeland bleef, na den slag bij Long-Island en het terugtrekken van het Amerikaansche leger, dit fort nog eenigen tijd behouden, maar in November 1776 viel het in de handen van den vijand, en de bezetting, 3000 man sterk, werd krijgsgevangen gemaakt. Vier dagen na den val van dit fort, stak Lord CORNWALLIS met 6000 man de rivier over en viel ook fort Lee aan, waarvan toen generaal GREENE bevelhebber was. De Amerikaansche bezetting trok zich toen haastig terug naar het hoofdleger, dat onder Washingtons bevel stond en vijf mijlen verder gelegen was, en het fort werd eene Engelsche bezitting. Fort Lee ontving zijn naam naar den zonderlingen generaal KAREL LEE en stond op een der uiterste palissaden. Dit zijn hooge, zich loodrecht verheffende klippen, die van hier af zich onafgebroken vier en twintig mijlen ver langs den westelijken oever der rivier uitstrekken. Zij wisselen in hoogte af van drie- tot vijfhonderd voet, maar bezitten blijkbaar eenerlei vorm.

Van het fort is, geloof ik, niets overig gebleven. De plek is thans eene vermaarde uitspanningsplaats. Ter halver hoogte van den heuvel is een prachtig zomerhotel verrezen en hier trekken op zomersche dagen met booten uit de hoofdstad honderden en duizenden heen om zich te ontspannen, waarvan velen den top beklimmen en zich langs de gebroken en schilderachtige helling verstrooien, ten einde te genieten van de prachtige vergezichten, welke de rivier, de oevers en de verafgelegen baai aanbieden.

Twee mijlen hoogerop vinden wij de welbekende kreek of baai „Spijt des duivels." *) Op een der rivierbooten staande, is het bijna onmogelijk haar te vinden; alleen de pijlers, waarover de spoorweg loopt, wijzen hare plaats aan. De eigenaardige oorsprong van haar Nederlandschen naam wordt ons medegedeeld in eene legende van DIEDERIK KNIKKERBOCKER'S beroemd werk: „De geschiedenis van Nieuw York", waarin verhaald wordt, dat ANTHONIE VAN CORLEER, trompetter (heraut) van gouverneur STUYVESANT er in verdronk, toen hij gedurende een hevigen storm haar poogde over te zwemmen. „De wind" — zoo lezen wij, „was sterk; de golven bruisten en geen Charon was daar in de omgeving, om den ondernemenden trompetblazer naar de andere zijde over te brengen. Een korte poos stond hij daar aan den kant te toeven gelijk een schrandere geest op den rand eens afgronds; daarop zich het spoedeischende zijner zending herinnerende (n.l. om het volk te wapen te roepen), nam hij een fermen teug uit zijn steenen kruik, zwoer heldhaftig er over te zullen zwemmen in spijt des duivels, en sprong moedig in den stroom. Ongelukkige ANTHONIE! Nauwelijks was hij met inspanning van alle krachten halverwege gekomen, of men zag hem in eene hevige worsteling, alsof hij strijd voerde met den geest der wateren. Instinctmatig bracht hij zijne trompet aan zijn mond, blies uit al zijn macht en zonk voor altijd in de diepte weg! Het geschetter zijner trompet klonk heinde en ver door het land en deed de verschrikte bewoners opspringen, die allen onthutst naar de

*) In Amerika zegt men: „Spuyten Duyvel" ontstaan uit „in spite of the Devil."

plaats des onheils ijlden. Daar gekomen, verhaalde een oude man, een Nederlander, beroemd om zijne waarheidsliefde, en die getuige geweest was van het feit, hun het droevig geval, er bijvoegende, (wie wil, mag het gelooven), dat hij gezien had, dat de duivel in den vorm van een grooten draak, den forsch gebouwden ANTHONIE bij het been had gegrepen en hem met zich in den vloed had getrokken. Zeker is het, dat sedert dien tijd, de plaats steeds „Spijt des Duivels" of liever „Spuyten Duyvel" heeft geheeten.

Gedurende den Vrijheidsoorlog hadden er in de nabijheid van deze kreek rumoerige tooneelen plaats. Op de plaats, waar zij zich met de Hudson vereenigt, werden aan weerszijden batterijen opgericht en in hare onmiddellijke nabijheid had menige schermutseling plaats, niet enkel tusschen de geregelde troepen, maar ook tusschen de Cow-boys en Skinners (koehoeders en bontwerkers), die pest dezer streek.

Touristen, die in het genieten van de riviergezichten zich tevreden stellen met een kijkje uit het portierraam van hun rijtuig, zijn gewoon op dit punt den oever te bereiken. Bij het groot Centraal-Depôt te New-York afrijdende, gaat hun weg eerst rechtuit naar Haarlem, vervolgens trekken zij over de rivier van denzelfden naam en bereiken de Hudson langs de „Spuijten-Duijvelkreek". De Haarlem-rivier strekt zich uit van de Koningsbrug tot de Oost-rivier. Er zijn verscheidene bruggen over gebouwd, waaronder de beroemde zoogenaamde Hooge brug, die in de werkelijkheid echter een viaduct is voor de waterleiding in de hoofdstad. Deze brug is meer dan honderd voet hoog en bestaat uit acht kolommen of zuilen van graniet, overdekt met bogen, die tachtig

voet spanning hebben. De Koningsbrug is een der merkwaardigste en oudste voorsteden van New-York en heeft in de plaatselijke geschiedenis der stad eene voorname rol gespeeld. Hier vloeien de wateren van Spuijten-Duijvel en Haarlem-rivier met niet weinig gedruis te samen.

Bij fort Lee beginnen de Palissaden, eene benaming gegeven aan een langen, zich loodrecht verheffenden, kolomvormigen muur, die zich in eene onafgebroken lijn van over de twintig mijlen lengte langs den westelijken oever der rivier uitstrekt. Deze muur wisselt in hoogte af van drie- tot vijfhonderd voet, maar is voor het grootste deel van den afstand eenvormig van gedaante. Van de rivier uit gezien, is zijn voorkomen wel wat eentonig, en tot voor korten tijd zag men aldaar dan ook geen enkel teeken van menschelijk leven, dan eenige kleine houten hutten, aan den voet der rotsen bij den rivierzoom, bewoond door hen, die daar den steen uit de rotsen bewerken voor de hoofdstad. Nu echter is er eenige bedrijvigheid ontstaan. Ongeveer vier mijlen noordelijker dan fort Lee is eenige jaren geleden een groot hotel gebouwd, bekend onder den naam van „Het Palissade-Berghuis," en hier en daar komen reeds woningen en villa's tusschen het geboomte, dat de Palissade bedekt, doorgluren. Deze Palissaden zijn smal, zij hebben op sommige plaatsen niet meer dan drievierde mijl breedte; de top er van is zeldzaam vlak en vertoont een lang, smal tafelland, schaars met boomgewas begroeid. Maar voor zomerverblijven is de ligging schoon. Men heeft er hoogen grond, gezonde lucht en prachtige vergezichten. De tegenoverliggende oever en het land daarachter is afwisselend en

verrukkelijk schoon, terwijl naar beneden het oog nog verder reikt dan de hoofdstad en haar levendige baai. De schijnbaar zoo eenvormige palissaden-muur vertoont eene reeks van kasteelen en diepe insnijdingen en het geheel vormt, dichtbij bezien, eene schoone verscheidenheid. Boven op de effene vlakte kan men in de liefelijke schaduw der boomen buitelen naar hartelust of urenlang nederzitten op den uitgeholden rotswand. Op eene enkele plaats wisselt een schoone waterval het tooneel af. Het „Berghuis", dat op den rotswand was gebouwd, brandde in den zomer van 1884 af. Daar de ligging zoo schoon is, zal het ongetwijfeld herbouwd worden.

Vindt men dus op den westelijken oever dezen langen, eenvormigen, steilen rotswand, de oostelijke oever biedt een geheel verschillend tafereel aan van golvende heuvelen, die zacht afhellen naar den waterkant, van ontelbare villa's en woningen tusschen geboomte en wijngaarden verscholen, van schoone, dicht aaneengebouwde dorpjes, — kortom van alles, wat aan weelde en smaak herinnert. Het stadje Riverdalé, dat wij voorbij de Spuyten-Duyvelkreek spoedig bereiken, is een groep van sierlijke zomerverblijven, waar men geen enkelen winkel aantreft of iets, dat aan de hoogadellijke voornaamheid dier plaats te kort zou kunnen doen.

Een paar mijlen verder aan dezelfde zijde der rivier en zeventien mijlen van New-York ligt Jonkers, de eerste belangrijke stad, die men na de hoofdstad bereikt. Jonkers is een oud-Hollandsche nederzetting, de naam is afgeleid van Jonkheer, de gewone titel van den erfgenaam eener Nederlandsche adellijke familie. Hier werd door de Westindische

Compagnie van de Indianen land aangekocht, ongeveer ten tijde van het begin van Peter Stuyvesant's bestuur der zaken van Nieuw Nederland.

Reeds lag hier een Indiaansch dorp Nap-pe-cha-mak of stroomend water geheeten; de naam Neperah der kleine snelvlietende rivier, waaraan de plaats is gelegen, is daarvan afgeleid; nu echter heet zij zeer prozaïsch Zaagmolenrivier. Jonkers was en bleef gedurende eene reeks van jaren een onbeduidend, oud-Hollandsch stadje, tot het, nu veertig jaren geleden, door de opening van den Hudson-spoorweg, opeens tot ontwikkeling kwam en sedert een der bloeiendste voorsteden der groote wereldstad werd. Het heeft nu geheel het karakter van eene stad gekregen. Eén zeer groot deel harer bewoners zijn fabrikanten uit New-York. De stad bevat prachtige woningen, van de groote villa af tot de kleine, nette woning van den werkman toe, en vele groote kerkgebouwen en vertoont in haar geheel eene welvarende, halflandelijke Amerikaansche stad van den eersten rang. Het Philipsenkasteel te dezer plaatse heeft voor den oudheidkenner eene bijzondere aantrekkelijkheid. Het is een ruim, steenen gebouw, dat eens aan de heeren Philipsen toebehoorde. Het oudste gedeelte van dit gebouw dagteekent van het jaar 1682, het later er aan toegevoegde voorgebouw is van 1765. De kamers zijn ruim, hoog en met houtwerk beschoten. De hoofdzaal bevat kunstig, opgelegd beeldhouwwerk. Enkele der stookplaatsen zijn omgeven met randen van ouderwetsche Hollandsche tegels, en in den bodem is, naar men zegt, een put met een onderaardschen gang, waarvan niemand weet hoe ver en waarheen hij leidt.

Het huis is niet lang geleden voor gemeentezaken in gebruik genomen; het gemeentebestuur vervult binnen zijne muren zijne werkzaamheden. Het kasteel werd gebouwd door FREDERIK PHILIPSEN, die ten tijde van gouverneur STUYVESANT naar New-York overkwam. Deze verkreeg door aankoop van de Indianen en door schenking van de Regeering al het jachtterrein tusschen Spuijten-Duijvel en de Crotonrivier en dit uitgestrekt gebied werd van regeeringswege tot een heerlijkheid verheven onder den naam van heerlijkheid Philipsenburg. Er werden twee kasteelen op gebouwd, een te Sleepy Hollow (Slapers holte) en een ter plaatse, waar nu Jonkers ligt. FREDERIK PHILIPSEN trachtte in den Omwentelingsoorlog een onzijdig standpunt te bewaren, maar werd van koningsgezindheid verdacht, hoewel WASHINGTON verscheidene nachten onder zijn dak vertoefde. In 1779 beschuldigde de Wetgevende macht van New-York hem van hoogverraad en de heerlijkheid werd verbeurd verklaard. In 1783 ging hij naar Engeland en een jaar daarna bood de Staat zijne bezitting ten gerieve der koopers in perceelen te koop aan. Twee jaren later stierf hij.

Na Jonkers volgt Hastings, in de geschiedenis bekend als de plaats waar, gedurende de omwenteling, CORNWALLIS met zijn leger, na de inname van fort Washington, de Hudson overstak om fort Lee aan te vallen. Een mijl noordelijker dan Hastings ligt Dobb'sveer zoo genoemd naar een harer vroegste volksplanters, die hier een veerhuis oprichtte. Eene poging om den naam dezer stad te veranderen vond weinig steun bij het volk, daar hare tegenwoordige beteekenis zoo nauw met gebeurtenissen uit de Omwenteling

samenhangt. Bij deze plaats verzamelde zich het Britsche leger na den slag op de Witte vlakten (White plains) in 1776 en een jaar later lag hier eene divisie van het Amerikaansche leger onder generaal LINCOLN gekampeerd. Hier vinden we ook het LIVINGSTONE huis, mede vermaard uit den tijd der revolutie. WASHINGTON had er zijn hoofdkwartier gevestigd en in 1783 kwamen CLINTON en CARLTON (de Britsche bevelhebbers) aldaar onderhandelen over de ontruiming van New-York door de Britsche troepen. Toen na den oorlog het Philipsen-gebied door het gouvernement werd aangeslagen, werd deze hoeve met 500 acres grond door PETER LIVINGSTONE aangekocht, vandaar de naam.

Bijna tegenover Dobb'sveer ligt op den westelijken oever Piermont, ter plaatse waar de Palissaden van den oever zich verwijderen. Hier verbreedt zich de rivier tot eene baai, de Tappanzee genaamd. Piermont is genoemd naar een pier of landhoofd, de vlakke strook lands, die zich hier een mijl ver in de baai uitstrekt. Piermont was eens het eindstation van den Erie-spoorweg; reizigers en goederen moesten van hier met booten verder naar New-York worden vervoerd.

Irvington, op den oostelijken oever, ontleende haar naam aan WASHINHTON IRVING, wiens woning — het immer beroemde Sunnyside — nog steeds een geliefkoosde plek is voor vrienden van den grooten schrijver, die als vrome pelgrims herwaarts gaan. De woning staat nabij de rivier, maar wordt door het dichte lommer van boomen en struiken aan het oog des reizigers onttrokken. Het gebouw is van steen opgetrokken en de oostzijde er van geheel met klimop begroeid; de stekjes dezer plant ontving IRVING van

Sir Walter Scott te Abbotsford. Het oorspronkelijke huis was gebouwd door Wolfert Akker, raadsheer van Peter Stuyvesant, die boven zijn deur zijn geliefkoosde Hollandsche spreuk liet beitelen: „Lust in rust"; vandaar heette het huis Wolfert's rust", waarvan het mindere volk maakte: „Wolvennest". In het Schetsboek van Irving vindt men hierover eene beschrijving.

Slaan wij den blik over de breede en somtijds stormachtige baai, die Tappanzee genoemd wordt, naar de overzijde der rivier, zoo zien wij daar aan den voet van eene hooge rij heuvelen, de schilderachtige stad Nyack liggen. Gaf ook de verlenging van den Jersey-spoorweg een machtigen stoot tot den bloei dezer stad, toch is zij altijd eene bekoorlijke plaats geweest. De heuvels, die er achter liggen, zijn dicht begroeid en bieden aan vreemdelingen verrukkekelijke wandelingen en uitstapjes aan. Schoone zomerverblijven verrijzen achtereenvolgens op hunne begroeide hellingen, vanwaar men prachtige vergezichten heeft op de rivier en den verwijderden oever. Een der vele groote gebouwen is eene universiteit voor jonge dames.

Nagenoeg tegenover Nyack ligt op den oostelijken oever, 29 mijlen van New-York de stad Tarrytown (Draalstad). De vreemde benaming dier plaats geeft natuurlijk aanleiding tot allerlei gissingen omtrent den oorsprong er van. Washington Irving deelt ons mede, dat in vroeger dagen door de goede huismoeders der omliggende landstreek die naam er aan gegeven werd, omdat hare onverbeterlijke echtgenooten de gewoonte hadden op marktdagen veel in de dorpsherbergen te vertoeven, maar het kan ook zijn, dat de

Nederlanders er den naam Tarwedorp aan gaven om den grooten overvloed, welke er van die graansoort op de omliggende heuvelen en in de dalen groeide, en de Engelschen met behoud van een deel der Hollandsche benaming haar Terwentown noemden, waaruit gemakkelijk de tegenwoordige uitspraak Tarrytown kan zijn ontstaan.

Niet vele jaren geleden was Tarrytown nog slechts eene kleine nederzetting aan den rivierzoom, met eene enkele aanlegplaats, waar de sloepen uit New-York hunne koopwaren kwamen lossen en laden en waar de boeren uit het binnenland hunne voortbrengselen afleverden. Thans is het eene nette stad en de heuvelen, welke op haren achtergrond verrijzen, zijn met tal van schoone villa's versierd, omgeven door tuinen en grasvlakten. Vele dezer sierlijke verblijven zijn bezittingen van bewoners uit New-York. De oevers der Hudson toch zijn over een afstand van vele mijlen weinig meer dan ééne groote voorstad van de wereldstad.

Wij overzien thans van het dek eener stoomboot die oevers en de steden er aan gelegen, maar niemand kan al de bekoorlijkheden, welke deze rivier aanbiedt naar hare volle waarde schatten, zoo hij niet de vele afwisselende en schilderachtige plaatsen, die er aan liggen, heeft doorkruist; zoo hij niet de heuvelen heeft beklommen en gezien, wat al schoonheid en natuurpracht door goeden smaak en schatten van geld hier zijn aangebracht; zoo hij niet van hier de rivier zelf heeft gadegeslagen, welke daar aan zijn voeten vloeit, met tal van witte zeilen bedekt, en niet de verschillende vormen heeft opgemerkt der mooie booten, welke de oppervlakte versieren. In haar scheepsbouw heeft de Hudson

aantrekkelijkheden veel grooter dan die van andere rivieren. De Rijn is in dit opzicht er ledig en eentonig bij. De westelijke rivieren vertoonen weinig meer dan stoombooten en houtvlotten. Op de Hudson vindt men groote stoombooten, prachtige yachten in den vorm van vogels, groote sloepen met breede zeilen, groepen vierkante schuiten en groote vloten van rivierschepen, die aan lijnen worden voortgesleept; de verscheidenheid en het aantal is zoo groot, dat elk oogenblik van den dag dit tooneel kan worden aanschouwd.

Op een vooruitstekend punt dicht bij Tarrytown ligt het landgoed Paulding, bewoond door PHILIPPUS PAULDING. Het is in den puntvormigen Tudor stijl opgetrokken, en als zoodanig een der schoonste proeven van bouwkunst des lands. Zijne ligging maakt het tot een der meest uitkomende gebouwen, welke in die omgeving aan de rivier liggen.

Tarrytown, alsmede de geheele omgeving, is uit geschiedkundig oogpunt met de romantische geschiedenis van ARNOLD en ANDREAS als vereenzelvigd. Op een plek, nu binnen de stad gelegen, werd ANDREAS gevangen genomen, op het oogenblik, dat hij na een bezoek aan ARNOLD, naar de Britsche liniën terugkeerde; te Greensburg, drie mijlen ten oosten der stad, is een monument opgericht ter vereeuwiging der gebeurtenis, waarop met den datum der gevangenneming de namen der drie vaderlandslievende mannen — PAULDING, WILLIAMS en VAN WART, — staan gebeiteld, die weerstand biedende aan elke poging ter omkooping, den ongelukkigen ANDREAS grepen en daarmee hun vaderland redden. Tappan aan de overzijde is de plaats, waar ANDREAS werd gedag-

vaard, gevonnisd en gedood. Het oude huis, waar hij gevangen zat, staat er nog.

Tarrytown is mede merkwaardig door de betrekking, waarin het stond tot WASHINGTON IRVING. Sunnyside (zijne verblijfplaats) is zoo dicht bij Tarrytown, dat de beroemde schrijver altijd in laatstgenoemde plaats ter kerk ging, hij was er kerkvoogd tot den dag van zijn dood toe en in een muur dier kerk is te zijner gedachtenis een schoone steen gemetseld.

Maar grooter belang nog boezemt het vreemdsoortige oude kerkgebouw te Sleepy Hollow (Slaapdal) in. „Niet ver van Tarrytown," zoo schrijft IRVING, „is een klein dal, of liever stuk gronds tusschen hooge heuvels gelegen, dat een der stilste plaatsen is der geheele wereld. Een smalle beek stroomt er door heen, wier zacht geruisch voldoende is om iemand in slaap te wiegen; het toevallige slaan van den kwartel of het geklop van den woudspecht is bijna het eenige geluid, dat de altijd gelijke stilte verbreekt. Zoo ik ooit naar een verblijf zou willen omzien, waar ik mij uit de wereld en hare beslommeringen zou willen terugtrekken, en het overschot van een moeitevol leven rustig zou willen doordroomen, zou ik ter wereld geen geschikter plaats vinden dan juist dit kleine dal."

Aan den ingang der laagte staat, ter zijde van eene kronkelende laan, de oude Hollandsche kerk, wier dagteekening teruggaat tot het jaar 1699 en het oudste kerkgebouw is in den Staat. Het is een oud en vreemdsoortig gebouw met een nietig torentje, waarin een klok met het Latijnsche opschrift: „Zoo God vóór ons is, wie zal tegen ons zijn?" In

de onmiddellijke nabijheid is een kerkhof, waarin het stoffelijk overschot van IRVING werd nedergelegd.

Op een korten afstand van hier ligt de oude brug, door IRVING beroemd gemaakt in zijne legende ICABOD CRANE. Wat tal van herinneringen worden er opgewekt, zoo men er over wandelt. Men lacht, als men denkt aan de vlucht des schoolmeesters „die zulk een zacht, gevoelig hart had voor het schoone geslacht" en ondanks alles kan men toch niet anders dan sympathie gevoelen voor zijn mededinger naar de hand van KATHARINA, den kloeken en gespierden BROM BONES. „Eens," zoo gaat de legende voort, „leerde ICABOD zijnen Hollandschen kleuters de drie verschillende soorten van R's en maakte te gelijkertijd de schoone KATHARINA, de dochter van den ouden boer van TASSEL, het hof. BROM VAN BRUNT, bijgenaamd BEENIGE BROM of BROM BONES beminde dezelfde jonge maagd en besloot den schoolmeester uit het dorp te verbannen. Op zekeren avond, toen het zeer donker was, verliet ICABOD het huis van TASSEL in een zeer mismoedige stemming. In zijn gemoed was het even somber als om hem heen. Ver beneden hem breidde zich de Tappanzee uit met hare sombere, bijna onzichtbare watermassa, waarboven hier en daar de lange mast van een sloep uitstak, die in alle stilte aan den oever voor anker werd gelegd. In de doodelijke stilte van den nacht kon hij zelfs aan de overzijde van de Hudson het blaffen van den hond hooren; maar het geluid was zoo zwak en onbepaald, dat het hem slechts een idee gaf van den afstand, die hem van dezen trouwen vriend der menschen scheidde.

Nu was er een volksgeloof, dat er te Sleepy Hollow een

geest rondwaarde, zijnde een ruiter zonder hoofd, waarin men de schim van een Hessischen krijgsman meende te herkennen, wiens hoofd aldaar door een kanonskogel was afgeschoten. Bij de oude kerk gekomen, verscheen dit ijselijk spook aan ICABOD, die op een oud paard gezeten was. De geest vervolgde hem. De verschrikte schoolmeester haastte zich uit alle macht om de oude brug te bereiken, omdat hij aan de overzijde buiten het bereik van zijn vervolger zou zijn. Hij gaf daarom zijn paard de sporen, maar omziende, zag hij de verschijning reeds dicht achter zich en gereed het hoofd naar hem toe te slingeren. De slag kwam; ICABOD rolde over den grond en geest en paard stoven hem in een dwarrelwind voorbij. Den volgenden dag vond men op den weg een pompoen, in stukken gescheurd, en niet lang daarna leidde BROM BONES zijn Katharina naar het echtaltaar, maar van ICABOD hoorde of zag men nooit iets meer.

Waar LOSSING het oude kerkhof te dezer plaatse beschrijft, zegt hij: Laat ons door den hoek der oude kerk over den drempel het kerkhof betreden, waar zoo menige aardsche pelgrim ligt te slapen. Hier vinden we tal van steenen met half uitgewischte Hollandsche grafschriften, die de plaatsen aanwijzen, waar zoo menig landverhuizer uit den vroegeren tijd begraven ligt. Gaan we dit smalle, kronkelende pad op en overschrijden we de bijna onzichtbare grens tusschen het oude kerkhof en de nieuwe begraafplaats. Bijna op den top des heuvels op eene schoone, zonnige helling vinden we eene omheining van ijzeren staven en een heg met een opening, die tot binnentreden noodigt. Hier zien wij verscheidene wit marmeren platen van slechts twee voet hoogte, op rij

overeind staan op gelijk getal ovale heuveltjes met gras en ontluikende lentebloemen. Op een dier platen, nagenoeg in het midden, lezen wij:

WASHINGTON,
zoon van
William en Sarah S. Irving
overleden 28 Nov. 1859
oud 76 jaren, 7 maanden en 28 dagen.

Dit is het graf van den onsterfelijken auteur der „Schetsen." Er liggen nog kransen op van verwelkte bloemen, gestorven van koude en begraven onder de sneeuwbuien. Maar zij zullen daar niet lang liggen, want elken zomer worden er door de hand van menige schoone in de omliggende tuinen frissche en geurige vervaardigd en hier neergelegd..... Deze eenzame rustplaats, vanwaar men het uitzicht heeft op Sleepy Hollow, de oude kerk, de glinsterende wateren van den Pocanteco, de Tappanzee en de geheele schoone omgeving, was door den beroemden schrijver reeds lang als zijne laatste rustplaats uitgekozen.

Even boven Nyack komen de Pallisaden, die lange rij van rotstrappen, welke te Piermont van den oever afweken, weder naar den rivierzoom terug en vormen een hooge, afgebroken klip, die den Nederlandschen naam van „Verdrietigh-hoek" draagt. Het bekende Rotsmeer, vanwaar het meeste ijs komt, dat binnen New-York gebruikt wordt, ligt tusschen deze heuvelen ingesloten op ongeveer een mijl afstands. Het is waarschijnlijk de grootste ijsmarkt ter wereld, duizend menschen vinden er bij winterdag werk

om het ijs te hakken en te bergen, ongeveer twee honderdduizend tonnen zijn er jaarlijks noodig.

Nu bereiken wij weldra Sing Sing, dertig mijlen van New-York. De merkwaardige naam dier plaats is afgeleid van den Indiaanschen naam Ossining, hetwelk beteekent: „de eene steen op den anderen." De naam is wereldberoemd, maar deze groote roem vindt niet zijn oorsprong in de schoonheid der stad of in eenig geschiedkundig feit, dat met de geschiedenis der plaats samenhangt, maar in de omstandigheid, dat hier in een steenen paleis een groot aantal gevaarlijke en een klein aantal vermaarde personen worden geherbergd. De Staatsgevangenis is zeker prachtig gelegen, maar of de schoonheden der omgeving een gedwongen verblijf aldaar kunnen vergoeden, zullen we ter beslissing overlaten aan hen, die uit ondervinding spreken kunnen. Van verre ziet men ze schitteren in de zon, die lange gebouwen van witte steen opgetrokken, maar zelfs de stoutste verbeelding is nauwelijks in staat de droeve tooneelen te schetsen, die daarbinnen plaats grijpen. Deze gevangenis werd in 1826 gebouwd. Het bouwen geschiedde door de veroordeelden, de steen werd op de plaats zelve bewerkt. Het hoofdgebouw is vierhonderdtachtig voet lang en bevat twaalf honderd cellen, benevens eene ijzergieterij en werkplaatsen voor schoenen, zweepen, zadelwerk, huishoudelijke benoodigdheden enz., wat alles door de veroordeelden vervaardigd wordt. De gevangenis voor vrouwen staat oostelijk daarvan op hoogeren grond; zij is van marmer gebouwd en heeft honderdenacht cellen. De gevangenen houden zich bezig met het maken van kleeding.

Vier mijlen noordelijker dan Sing Sing ligt Croton Punt, een landtong, die in de rivier vooruitsteekt en met keurige wijngaarden en boomgaarden is beplant. De beroemde Croton-druiven uit de wijngaarden van Dr. UNDERHILL komen hier vandaan. Te dezer plaatse valt de Crotonrivier in de Hudson. Ongeveer zes mijlen stroomopwaarts ligt het Croton-meer, dat gemaakt is van een dam van tweehonderdvijftig voet lengte, veertig voet hoogte en twintig voet diepte op den bodem. Uit dit meer verkrijgt de stad New-York haren ganschen voorraad water, dat derwaarts gevoerd wordt door een waterleiding, die veertig mijlen lang is en door zestien tunnels en over vierentwintig bruggen loopt. Boven deze waterleiding vindt men met tusschenruimten van één mijl luchtkokers, vijftien voet hoog van witte steen vervaardigd. Meer dan negentig millioen gallons water worden daardoor elken dag binnen de stad geleid.

Croton-Punt scheidt de Tappanzee en de Haverstroo van elkander. Op deze landtong heeft men een vrij uitzicht op de rivier. Stroomafwaarts zien we op eenigen afstand Verdrietigh-hoek zeer duidelijk en daarachter in het verre verschiet een glimpje der Hooglanden, wier grondslagen door tusschenliggende heuvelen voor het oog zijn verborgen. De kleine stad Haverstroo ligt op den westelijken oever en met een goeden verrekijker kan men den heuvel des Verraads onderscheiden, waarop het huis van JOSUA HETT SMITT is gelegen, waar ANDREAS met ARNOLD over de overgave der bezetting van West-Punt onderhandelde. Het huis is van steen gebouwd en heeft twee breede balkons van voren. Bijna een mijl boven Haverstroo ligt een lange

rij lijmrotsen, die zeer wit glinsteren in het zonlicht. Hare lengte bedraagt eene halve mijl en de opbrengst aan lijm een millioen schepels per jaar.

Verplanck's Punt op den oostelijken en Steen-Punt op den westelijken oever liggen aan het uiteinde van de Haverstroobaai. Steenpunt, op een hoogen rotsgrond, heeft een vuurtoren op haar top. Gedurende den omwentelingsoorlog lag er een fort, dat op den 1en Juli 1779 door de Engelschen werd veroverd. Het verlies er van was voor de Amerikanen een zware slag en generaal Anthonie Woyne werd gelast dit verlies zoo mogelijk te herstellen. Op den 15en Juli, te middernacht voerde hij twee colonnes zijner keurbenden tot den aanval aan. Onopgemerkt trokken zij voorwaarts tot zij op de Britsche politiewacht stieten, die dadelijk alarm sloeg en een hevig vuur op hen opende. De onverschrokken „Dolle Anthonie", zooals de generaal genoemd werd, moedigde zijne mannen aan en binnen een half uur na het eerste schot waren fort en bemanning in hunne macht. Den volgenden morgen werd het fort Lafayette, dat op de Verplanck's Punt was gelegen en door de Britten bezet, gebombardeerd, maar het getal Amerikanen was zoo klein, dat zij zelfs Steen-Punt niet konden behouden en spoedig genoodzaakt werden het te verlaten.

Is de stoomboot veilig deze beide punten omgevaren, dan ziet men Piekskill opduiken. Deze stad ligt aan een inham van een groote baai en ontving haar naam naar een Nederlandschen zeevaarder, Jan Piek, die volgens de overlevering, bij het opvaren der rivier dezen inham voor den hoofdstroom aanzag, maar die zoozeer door de vruchtbare

heuvelen werd bekoord, dat hij zich hier vestigde en den inham Piekskil noemde. Piekskil was de plaats, waar generaal PUTNAM gedurende den Omwentelingsoorlog een tijdlang zijn hoofdkwartier gevestigd had en waar hij een Britschen spion, PALMER genaamd, liet ophangen, een feit in de herinnering bewaard gebleven, door het beroemde korte antwoord, dat „de oude Put" (generaal PUTNAM) aan een Britschen officier gaf, die als PALMERS bemiddelaar optrad. „EDUARD PALMER," zoo zeide hij, „een officier in 's vijands dienst, werd gevangen genomen als een spion, die binnen onze liniën kwam loeren. Hij is als spion gehoord, als spion veroordeeld en zal als spion gevonnisd worden." Tegenover Piekskil op den westelijken oever ligt de landingsplaats Caldwell, beschaduwd door de Donderbergklippen. Tusschen beide plaatsen is een geregeld veer. (Hier werd eens een vruchtelooze poging gedaan op groote schaal, om de schatten van kapitein KID op te sporen.) Uit het feit, dat op deze hoogte een kanon uit het water werd opgevischt, verklaarde een stoutmoedig gelukzoeker, dat bij een storm op die plek het kaperschip van kapitein KID was vergaan, met onnoemelijke schatten aan boord, dat men het schip met een langen zwikboor had doorstoken, en dat deze in zijn draad stukken zilver had naar boven gebracht. Er werd een obligatie-maatschappij opgericht; de aandeelen gingen vlug van de hand en er werd een kistdam gemaakt boven de plaats, waar men meende, dat het schip gezonken was. Krachtige stoommachines werkten dag aan dag, maar natuurlijk bleek het eene noodlottige vergissing, welke kostbare proefneming geene andere vruchten droeg, dan dat

enkele aandeelhouders ongetwijfeld er een weinig wijzer door werden.

Thans hebben we de Hooglanden bereikt, die van dit punt uit tot Nieuwburg toe over een afstand van zeventien mijlen riviergezichten aanbieden als nergens ter wereld. Links zien we den Donderberg, wiens steile wanden onophoudelijk wind- en regenvlagen schijnen uit te noodigen, op zijn ruwe onverweerde borstkas aan te vallen. Naar luid der legende, is de berg het verblijf van een boosaardigen, kleinen Hollandschen kabouterman, gehuld in een broek met wijde pijpen, en een hoed op het hoofd in den vorm van een suikerbrood, om wiens geschiedenis wij ons weder tot IRVING moeten wenden. „Kapiteins van rivierschepen," zegt hij, „verklaren, dat zij hem bij stormachtig weder, te midden van het rumoer der golven hebben gehoord, dat hij in 't Nederduitsch bevelen uitvaardigde, om nieuwe windvlagen uit te blazen of een nieuwen donderslag te doen ratelen; dat men hem soms omringd had gezien door eene bemanning van kleine dwergen in wijde broeken en korte buisjes, welke hals over kop in mist en nevel kwamen buitelen en al spelende duizenden kromme sprongen maakten in de lucht of als een zwerm vliegen rondom de punt van Anthonie's neus (een berg) gonsden; en dat op zulke tijden het gehuil van den storm het hevigst was. Eens werd een sloep, die den Donderberg langs voer, door zulk een donderstorm overvallen, welke plotseling van achter den berg losbarstte en over het schip heensloeg. Ofschoon licht gebouwd en wel bevracht, had het een hevige worsteling door te staan en het water sloeg over de boorden van het schip. Hoe verbaasd stond al het boots-

volk te kijken, toen men ontdekte, dat er op den top van den mast een hoed stond in den vorm van een suikerbrood, dien men opeens herkende als den hoed van het Hoofd des Donderbergs. Niemand echter durfde naar den top van den mast te klimmen om den hoed te verwijderen. De sloep bleef worstelen en stooten, alsof de mast overboord zou slaan, en zij scheen in voortdurend gevaar van te zullen omslaan of op den oever geworpen te worden. Op deze wijze dreef het schip door de Hooglanden heen tot het Pollopel's eiland voorbij voer, waar, naar men zegt, het rechtsgebied van den Donderberg-monarch ophoudt. Niet zoodra had het deze grens bereikt, of de kleine hoed vloog als een tol in de lucht, draaide de wolken tot een dwarrelwind te zamen en wierp ze terug naar den top des Donderbergs, terwijl de sloep zich weder rechtstandig oprichtte en zoo rustig voortzeilde, alsof zij in een molenvijver ronddreef. Niets had haar voor algeheele vernieling beveiligd dan de omstandigheid, dat er een hoefijzer aan den mast was vastgespijkerd — een onfeilbaar middel tegen booze geesten, waarom dan ook alle Hollandsche kapiteins, die deze rivier bevaren, zich sedert dien tijd daarvan voorzagen."

Op deze hoogte is een schoon eiland, Jona genaamd, drie honderd roeden groot en liggende in een driehoek, die gevormd wordt door den Donderberg, den Beerberg en Anthonie's neus. Op het eiland groeien zeer groote druiven en het onbebouwde deel er van is eene geliefkoosde uitspanningsplaats voor partijen en gezelschappen uit New-York. Op den westelijken oever der rivier vindt men aan den voet van den Donderberg een prachtigen inham, de Mont-

gomery kreek, die haar oorsprong vindt in een bergstroom, welke op een halve mijl van haar mond een waterval vormt. Fort Montgomery en fort Clinton stonden aan weerszijden der kreek en bestreken met hun geschut eene groote oppervlakte. Zij werden bij het begin van den Omwentelingsoorlog gebouwd en waren in het najaar van 1777 een paar gewichtige punten. Van het eerste fort uit gezien, schijnt ANTHONIE's neus een stout voorgebergte van meer dan 1200 voet hoog. Hij heeft een reusachtige gestalte, is scherp van omtrek, maar bezit niet veel overeenkomst met het lichaamsdeel, waarnaar hij genoemd is. Men vindt hiervan een en ander verhaald in een der legenden van WASHINGTON IRVING, die zooveel tot het genoegen van den reiziger bijdragen. Zij de mededeeling voldoende, dat de neus van ANTHONIE, trompetter (heraut) van gouverneur STUYVESANT glinsterde van welgedaanheid. „Nu gebeurde het eens op een schoonen zomermorgen, zeer vroeg, dat de goede ANTHONIE, na zijn plomp gezicht gewasschen te hebben, over het halfdek van zijn sloep leunde, om zijn gezicht in het glasheldere water te beschouwen. Op dit zelfde oogenblik trad de zon in volle majesteit van achter een der bergen der Hooglanden te voorschijn en deed een harer krachtigste stralen op den neus van den geelkoper-blazer vallen; deze straal weerkaatste, sissend, regelrecht in het water en doodde een vervaarlijk grooten steur, die daar ter zijde van het schip rondspartelde. Dit groote monster verschafte, nadat het met oneindig veel moeite aan boord was geheschen, den schepelingen een heerlijken maaltijd, wijl allen den smaak roemden, behalve rondom de wond, waar het naar zwavel smaakte,

en dit was op mijn woord van eer de eerste maal, dat in deze deelen des lands door Christenmenschen ooit steur was gegeten. Toen het verbazende feit PETER STUYVESANT bekend werd, verwonderde deze zich, zooals men veronderstellen kan, niet weinig en om van deze gebeurtenis een gedenkteeken te hebben, gaf hij aan een der stoutste voorgebergten der omgeving den naam van Anthonie's neus en dien naam heeft het sinds altijd behouden. Deze berg heeft aan den rivierzoom een tunnel, waardoor de Hudson-spoorweg loopt.

Van het fort Montgomery naar Anthonie's neus aan de overzijde was in den tijd der Omwenteling een sterke afsluiting gemaakt door middel van een ontzaglijke ijzeren keten, die over houtvlotten was gespannen. Deze zou, meende men, het opzeilen eener vijandelijke vloot naar West-Punt beletten; terwijl men veronderstelde, dat de beide forten aan de landzijde, waarvan de beide broeders, de generaals GEORGE en JAMES CLINTON, bevelhebbers waren, onneembaar waren. Op den 7 October 1777 zond HENRY CLINTON, de Britsche bevelhebber, eene sterke troepenmacht over den Donderberg derwaarts om beide forten van achteren aan te vallen. Eene voorgewende beweging aan de Oostzijde deed Generaal PUTNAM vermoeden, dat de aanval op fort Independence zou geschieden, nabij Piekskil gelegen, en dientengevolge deed hij een deel der bezetting van fort Montgomery daarheen oprukken om deze plaats te versterken. Bij de nadering van fort Montgomery hadden de Britten een hevige schermutseling met een Amerikaansche afdeeling bij het Sinnipinkmeer, dat daarom nog altijd Bloed-

vijver heet, en trokken daarna op de beide forten aan. De bezettingen vochten wanhopig tot den avond toe, maar toen bleek, dat zij moesten zwichten, waarop zij in goede orde terugtrokken en de forten ontruimden, aan dooden, gewonden en gevangenen ongeveer drie honderd makkers achterlatende. Het verlies der Britten bedroeg ongeveer honderd veertig man.

Nu buigt de rivier naar het Noordoosten om. Ter rechterzijde bevindt zich een rechtopstaande kegel, de Suikerbroodberg geheeten. Plotselinge en hevige onweersbuien zijn te midden van deze bergen dagelijksche verschijnselen. Op de hoogte ten Noorden van West-Punt liggen nog de de overblijfselen van het fort Putnam, bekend uit den Omwentelingskrijg; vervolgens komt de Botermelk-waterval in het gezicht ter linkerzijde, aanzienlijk in den regentijd, waar zij van een hoogte van honderd voet naar beneden stort, maar bij zomerhitte tot een onbeduidend snellen bergstroom slinkt. Boven dezen waterval staat op een hooge rotspunt het Cranston-hotel, een vermaard zomerverblijf. Men vindt er een afzonderlijke landingsplaats voor de passagiers, die het hotel wenschen te bereiken.

West-Punt (51 mijlen van N.York) is de wereldbekende Militaire Academiestad. Bij zomerdag is West-Punt één eindeloos veld van onschuldige vermaken. Lieden van naam, Congresleden, raadsheeren en gezanten stroomen binnen en vullen met een schaar van minder geletterden de verschillende nette hotels en kosthuizen. Een vrij aanzienlijk deel der gasten bestaat uit dames, natuurlijk — hoe kan verstrooiing onschuldig zijn zonder deze? — zoo ook moeten tal

van picnics en avondpartijen het leven der kadetten aan de Militaire Academie veraangenamen. Bij onze nadering vinden we de landingsplaats vol met menschen en rijtuigen, die gekomen zijn om bekenden en vrienden op te wachten. Een bonte afwisseling van schoone parasols en keurige mutsen zien we in het water weerspiegelen en een vroolijk gelach dringt door tot ons oor.

Liefdesverklaringen op het eerste gezicht zijn te West-Punt eene soort van epidemie in de maanden Juni en Juli. Teergevoelige jonge dochters, pas van de kostschool gekomen en hartstochtelijke kadetten, wier sobere, grijze uniform in lijnrechte tegenspraak is met de warmte hunner gevoelens, wandelen arm in arm door de schaduwrijke lanen, zweren elkander eeuwige trouw en vergeten geheel, dat in papa en mama hun zulk een wreed lot boven het hoofd hangt. Al wat verliefden kunnen wenschen is daar aanwezig, zooals: verborgen hoeken, priëelen, grotten en stille zijpaden, overwelfd net ineengegroeid gebladerte. Maar hiervan niet meer. Thans moeten wij ons bezig houden met een schets te geven van de Militaire Academie, die in hulpbronnen en belangrijkheid door geen enkele inrichting van dien aard ter wereld overtroffen wordt.

Het plan tot het oprichten eener kweekschool voor soldaten was reeds in beginsel door het Congres aangenomen, maar het duurde tot het jaar 1812, dat eene begrooting werd aangenomen, welke machtiging gaf tot het oprichten der Militaire Academie op hare tegenwoordige breede grondslagen en sedert dien tijd is zij steeds in ontwikkeling en degelijkheid vooruitgegaan.

Een schilderachtige weg voert van de landingsplaats naar boven en daar gekomen, heeft ieder bezoeker volkomen vrijheid door de verschillende massieve gebouwen en schoone lanen te wandelen. „De kadettenkazerne is een zeer indrukwekkend gebouw. Het is van steen, in den vorm van een kasteel en in den stijl der oude Tudors opgetrokken en bevat 176 kamers, waarvan er 136 door kadetten worden bewoond. Elke kamer is klein en zeer eenvoudig gemeubeld, geen weelde is geoorloofd, de studenten worden er reeds vroeg aan gewend al de ongemakken van het militaire leven, waartoe zij worden opgeleid, te verdragen.

Op iedere kamer zijn twee personen gehuisvest en al het huisraad bestaat uit twee ijzeren ledikanten, stoelen, tafels en een paar andere benoodigdheden meer. De kadet mag geen oppasser hebben evenmin een paard of een hond; hij moet zijn eigen bed opmaken en zijne kamer in orde houden. Om vijf uur in den morgen wordt hij door geweerschoten gewekt. Halfzes moet zijn kamer in orde zijn, het bed gespreid en de waschkom omgekeerd. Wee hem, zoo hij hierin te kort schiet. Hij wordt door een meerdere nagegaan, die rapport opmaakt, zoo hij in gebreke blijft, wat de laatste, korter gezegd, zou noemen „scheren." Van halfzes tot zeven is de tijd voor de studie bestemd, waarna vijfentwintig minuten voor het ontbijt wordt toegestaan, dan volgt een halfuur voor ontspanning en vervolgens vijf uren voor het opzeggen der lessen, voor klasinspectiën en andere verplichtingen. De tijd tusschen twaalf en twee, na den middag, is bestemd voor het middagmaal en ontspanning. Om vier uur is de arbeid gedaan, het overige van den

dag wordt doorgebracht met vermaak en kleedinginspectiën. Om tien uur worden de lichten in de kamers uitgedraaid en de soldaat in spé wordt verondersteld te gaan slapen.

Somtijds doet hij dit, somtijds ook niet. Het is bekend, dat de meer luidruchtige naturen zich af en toe overgeven aan, wat men noemt het „nacht gehakt." Steelsgewijze sluipen zij een voor een uit hunne kamers en komen te zamen in het vertrek van een hunner kameraden, steken het gaslicht aan, maar hangen vooraf iets voor de vensters, opdat het licht niet naar buiten strale. Vleesch, aardappelen, peper, zout, brood en boter komen langs geheimzinnigen weg voor den dag en worden in de waschkom tot een gehakt bereid. Een verborgen kooktoestel wordt uit den schoorsteen te voorschijn gehaald en de levensmiddelen daarop gekookt en vervolgens gegeten. Zoo er geen stoornis komt, worden de pijpen aangestoken en gaat de beker rond, maar bij het minste gedruisch van voetstappen ontruimen de gasten de kamer en laten hun gastheer verantwoordelijk voor al de verwarring.

De schoolvertrekken zijn boven in een steenen gebouw, drie verdiepingen hoog; men vindt er een scheikundig laboratorium, een gymnasium, een modelkamer der artillerie, een modelzaal voor wiskundige instrumenten, een schilderijengalerij en eene galerij voor beeldhouwwerk. De eetzaal is in een ander gebouw; daar boven nog een andere zaal, die als observatorium en bibliotheek dienst doet en in stijl en samenstelling de kazerne gelijkt. Ten Westen daarvan vindt men de kapel, die in 1836 werd gebouwd. Zij bevat een schoone schildering tegenover den preekstoel en ver-

schillende groepen van vaandels op de Britten en de Mexicanen veroverd. Op de wanden bemerkt men vele zwart marmeren platen, die in vergulde letters de namen der generaals uit de Omwenteling vermelden. Die van BENEDICTUS ARNOLD echter bevat slechts de woorden „Generaal Majoor —, Geboren 1740."

Het terrein rondom de Academie is met veel smaak aangelegd; gedurig komt men op hoogten, vanwaar men tusschen het dichte gebladerte nederziet op het bekoorlijke rivierdal. Ziet men noordwaarts van het artilleriepark uit, dan bemerkt men den Crónestberg, die omgeven door tal van andere schoone vooruitstekende bergen den donder van het geschut verscheidene malen doet weerklinken.

Men moet niet verzuimen hier de overdekte oeverwandeling (Flirtation Walk) en den Kosciuszko tuin te bezoeken.

De eerste is een eenzaam pad met boomen en heestergewas begroeid, dat zich een goed eind langs de rivier uitstrekt. Op een kalmen zomeravond is het een der meest romantische plekken en een geliefkoosde wandelplaats der kadetten. Deze wandeling brengt u naar een gedenkteeken, bestaande uit een zuil met een arend er boven op, geplaatst op een voetstuk, waarbij op iederen hoek een kanon staat. Het is opgericht ter gedachtenis aan de dapperheid eener Amerikaansche troepenafdeeling onder Majoor FRANS DADE, betoond in een gevecht tegen Indianen uit Florida, in December 1835, toen van honderdenacht man er honderdenvijf sneuvelden.

De Kosciuszko tuin is hier dicht bij. Men zegt, dat dit de plek is, waar de uitnemende POLE, die tot West-Punt

in zoo nauwe betrekking stond, zijne stille uren zocht door te brengen. Eene springende fontein stort haar water in een marmeren bekken, waartegenover enkele schilderachtige rotsen staan, welke Kosciuszko's naam dragen.

Te West-Punt kan men menigen gelukkigen dag doorbrengen. Het land biedt vele mijlen in den omtrek een overvloed van schoone natuurtafereelen van allerlei aard aan: watervallen onder lommerrijke boomen naar beneden stortende, diepe kloven immer eenzaam, bergen wier pieken schildwachten zijn der schoonste landschappen en kronkelende beken met buigzame varens en mossen omzoomd. De afwisselingen, die donker en licht, storm en windstilte, het op- en ondergaan der zon aanbieden, zijn met geen pen te beschrijven. Maar dit mogen we zeggen, dat van alles wat een liefhebber der natuur kan bekoren, hij hier zijne gading kan vinden. De omstreken van West-Punt zijn onvergelijkelijk schoon. De jager, de toerist en de kunstliefhebber ontmoeten elkander hier en ieder vindt, wat hem bezielt of genot geeft.

Bij de landingsplaats brengt een veerman u voor een kleine som naar Beverleydok; aan de andere zijde vindt ge gemakkelijk den weg naar de Indianen-vallen, een woesten, kristalhelderen stroom, die van een naburige berghelling naar beneden vloeit en een schoonen waterval vormt. Hij is van een rijken plantengroei omgeven en biedt aldus den toerist een koele rustplaats aan, waar hij in zijn boek urenlang ongestoord kan zitten lezen.

Roeit men nu naar West-Punt terug en beklimt men den heuvel tot aan de vlakte, waar de Academiegebouwen

staan, zoo ziet men een hoogte, die duidelijk boven alle deelen der Hooglanden uitsteekt. Van zijn top heeft men een prachtig gezicht over het omliggende land, daar de Stormkoning, Crónest- en Breeknekbergen het insluiten, en waardoor de rivier als een wit zilveren lint stroomt. In tijden der Omwenteling stond hier Fort Putnam, dat met zijn geschut de vijanden in alle richtingen bestookte. Het was het voornaamste der versterkte punten in de Hooglanden en door Kolonel PUTNAM onder leiding van KOSCIUSZKO gebouwd. Het staat 500 voet boven de rivier op een heuvel, die zoo steil is, dat een groot leger eens te vergeefs beproefde het te bestormen. Onneembaar was het, en met de vele verschansingen der naburige heuvelen vormde het de sterkste vesting der Amerikanen. Een deel zijner muren en nog enkele keldergewelven zijn blijven staan. Deze zijn thans met gras begroeid en enkele boomen hebben er gelegenheid gevonden zich te wortelen. Het is een schilderachtig plekje en het gezicht, dat men vandaar heeft, is zoo verrukkelijk als men zich slechts denken kan.

Tegenover West-Punt ligt Koud-Bron, een nijvere plaats, maar die eene zwarte vlek is op al het schoons rondom. Het heeft n. l. zeer vele ijzergieterijen, wier schoorsteenen dikke rookwolken uitbraken. Maar des nachts, wanneer de ovens de duisternis verlichten en millioenen vonken in de lucht doen springen, slaat men de handen van verrukking over zulk schoon vuurwerk ineen. De nacht, zegt men, is in de Hooglanden al bijna even liefelijk als de dag. De golfjes slaan met zacht geruisch tegen den overhellenden oever; de berghellingen vertoonen een ondoordringbaar zwart,

waartegen het stergewelf daarboven des te schitterender uitblinkt. Trillende echo's weerkaatsen klagend tegen de heuvelwanden den golfslag eener groote stoomboot, die stroomopwaarts gaat, of het zuchten eener sleepboot, die met eene reeks van rivierschepen achter zich, tegen den opkomenden vloed worstelt, terwijl tal van zeilschepen haar snel voorbij varen.

Ten Noorden dezer plaats liggen twee hooge heuvelen, door een eng dal vaneen gescheiden. De dichtstbij zijnde heet Stierheuvel en is meer dan 1500 voet hoog. Men zegt, dat lang geleden de omgeving door een wilden stier werd verontrust, en dat de Hollandsche boeren in den omtrek zich vereenigden om het dier te verdrijven. Vele mijlen ver werd het ijverig vervolgd tot het ten laatste in de bergen een schuilplaats zocht. Maar ook daar volgden de dappere Knikkerbockers het en dreven het eindelijk in de rivier.

Op korten afstand van West-Punt liggen twee aangrenzende bergen, uitmuntende in schoonheid van vorm. Van West-Punt derwaarts is een bekoorlijke tocht. Heeft de veerman u tot in de schaduw dezer bergen gebracht en ziet ge van uit uw klein vaartuig omhoog, dan lijkt u hunne hoogte verbazend toe en schijnen hunne grijze hellingen, die bijna van groen beroofd zijn, ten hemel te reiken. Zij bestaan hoofdzakelijk uit graniet en hunne lagen bevatten magnetisch ijzererts. De meest nabijzijnde er van is Cró-nest, die het onderwerp uitmaakt van een der meest bekoorlijke gedichten, die de Engelsche taal bezit. In den zomer van 1816 reisden COOPER, GREENE, HALLECK, RODMAN DRAKE met nog een vriend in de Hooglanden, toen

het gesprek viel op de bijzondere geschiktheid, waartoe de Schotsche stroomen zich in de dichtkunst laten gebruiken om hunne vele romantische aanknoopingspunten. COOPER en HALLECK hielden staande, dat de Amerikaansche rivieren niet die geschiktheid bezaten, maar DRAKE, die een liefhebber was van tegenspraak, beweerde het tegendeel en om zijn standpunt te verdedigen, leverde hij binnen drie dagen het welbekende gedicht „The Culpit Fay." (De schuldige toovergodin.)

Het verhaal is eenvoudig. De toovergodinnen, die op Crónest leven, worden te middernacht opgeroepen, om rechtszitting te houden over een harer, die haren eed gebroken heeft. Zij wordt veroordeeld om een zeer moeielijk werk te vervullen en booze lucht- en watergeesten komen haren boetetocht bemoeilijken. Zij wordt droevig teleurgesteld en van alle zijden bestookt, maar overwint ten slotte alle moeielijkheden en hare terugkomst als overwinnares wordt met blijden zang en dans begroet.

De berg, welke op Crónest volgt en door eene vruchtbare vallei er van gescheiden is, is de Boterheuvel der Hollanders, door N. P. WILLIS herdoopt in den Stormkoning. Hij is meer dan vijftienhonderd voet hoog en helt steil naar het water af.

Hier, gelijk overal elders in den omtrek, hebben dolzinnige speculanten onderzoekingen ingesteld naar kapitein KIDD's begraven schatten; de rivierzijde van den Crónest is dan ook Kidd's Stoprots genoemd geworden naar de vooronderstelling, die men maakte, dat een massa der overhangende rotsen in de diepte neergestort, eigenlijk slechts het stopsel

was van het vat, waarin des zeeroovers goud verborgen lag.

Om den hoek van den Stormkoning gekomen, valt het oog op eene groote uitgestrektheid hoog gelegen tafelland. Het breidt zich uit van de oevers der Nieuwburg-baai tot den voet der westelijke heuvelen. Op den rand van dit terras nabij zijn zuidelijk uiteinde, ligt de woning van IDLEWILD, het vroegere verblijf van N. P. WILLIS, met hare vele afdaken. Het huis was ontworpen door CALVERT VAUX, die, toentertijd te Nieuwburg nog een onbekend architect, nu aldaar bekend staat als de bekwaamste architect van Centraal-Park.

„Mijne woning te Idlewild," schreef WILLIS, „is een merkwaardig voorbeeld van de beide levenswijzen dergenen, die verstandig leven — het openbare leven, het smaken der genoegens, dat door de wereld alles genoemd wordt, en het verborgen leven, waarvan de wereld niets kent. De voorpoort mijner woning is van uit de drukke oppervlakte der Hudson duidelijk zichtbaar; maar achter mijn huis vindt men eene diepe kloof, door boschjes overdekt, waarin slechts mijne voeten en de wild rollende beekjes welke ik nu eens vermijd, dan weder opzoek, een pad hebben gebaand — eene stilte, waarin de vele honderden bezoekers, welke hier ieder uur tot op kleinen afstand voorbijsnellen, geen blaadje van een boom vermogen te zien verroeren. Zulke woningen telt ook de stad er vele — menige muur is aan de drukke straat gelegen, waarachter in een klein vertrek een geheel afgezonderd leven geleid wordt. Idlewild met zijn onzichtbare achterzijde aan de woelige Hudson verborgen, met zijne donkere kloof van rotsen en houtgewas en het gemurmel

zijner beek — „is slechts een beeld van het innerlijk versierde leven van ieder wijs man." Het studeervertrek des schrijvers was op de bovenverdieping, en vandaar zag hij, gedurende de tusschenpoozen van zijn arbeid, op zulk een panorama neder, als balsem kon schenken aan het meest neerslachtig gemoed.

Het was WILLIS' stelling, dat schoon gelegen gronden niet zelfzuchtig mochten worden afgesloten, en hierom waren bezoekers dan ook altijd welkom te Idlewild en hadden vrijheid den hof te doorwandelen. „Jonge varkens opsluiten vermag ieder, zoo we slechts weten hoe, en niemand laat de deur open," schreef WILLIS, „maar om eenig hoekje der aarde, dat door het penseel der natuur zoo liefelijk is aangeraakt, voor het oog des kunstenaars te verbergen, om een kloof of een waterval voor iemands belangstellend onderzoek of genot af te sluiten, om den toegang tot bosschen en lanen, overschaduwde paden en wandelperken, langs beken te beletten, zou zijn een vervreemding door een mensch van de giften der natuur, welke voor allen bestemd zijn. Deuren moeten gesloten kunnen worden, maar buiten de deuren moet er voor voeten en oogen vrijheid zijn."

Om den hoek van den Stormkoning komt men op de wijde vlakte der Nieuwburg-baai, vanwaar men bij een terugblik nog enkele schoonheden kan overzien.

Nu wendt de stoomboot zich een weinig naar het Westen, en stoomt in de richting van Cornwall, dat zesenvijftig mijlen van New-York is gelegen. Het is eene schoone stad met fraaie huizen en zomerverblijven, schijnbaar boven elkander gebouwd op eene heuvelhelling, met vele wijngaar-

den beplant. In de nabijheid komt de Moodna uit eene boschrijke omgeving te voorschijn en betaalt hier haar tol aan de hoofdrivier. Vroeger heette zij Moordenaars-rivier ter herinnering aan een moord, door de Indianen hier gepleegd, maar WILLIS, die dien naam al te somber vond, gaf haar edelmoedig genoeg den naam Moodna.

Vier mijlen noordelijker dan Cornwall ligt op den westelijken oever de stad Nieuwburg, een der grootste en meest invloedrijke handelsplaatsen aan de Hudson. Zij is gebouwd op den kant van een heuvel, waardoor de straten verschrikkelijk steil zijn; de rivier is bezaaid met werven, sloepen, schoeners en beurtschepen. Vele der straten zijn door weelderige boomen overschaduwd en met smaakvolle woningen bebouwd, waarvoor lieve tuinen zijn aangelegd. Het omliggende land biedt den toerist eenige bekoorlijke tochtjes per rijtuig aan.

Een der aantrekkelijkste punten van Nieuwburg is hier bekend onder den naam van „WASHINGTON'S hoofdkwartier, dat ten Zuiden der stad op een hoog terras gelegen, niet slechts het tooneel was van belangrijke gebeurtenissen gedurende het einde van den Omwentelingsoorlog, maar ook een museum van talloos vele overblijfselen. Het huis is van grijze steen opgetrokken en van een dak voorzien, zoo groot en zoo steil, dat het er bijna onder begraven wordt. Het binnenvertrek is een vreemdsoortige, oude kamer, met eenige antieke stoelen en tafels en een verbazend groote stookplaats met plaatijzer van glinsterend metaal, waarop in oude dagen de pijnblokken knapten en brandden op koninklijke wijze, terwijl de groote bevelhebber met de voeten uitgestrekt er

bij zat na te denken over de veldslagen, die zulk eene verandering in de geschiedenis des lands gebracht hebben.

Ten Noorden der Nieuwburg-baai wordt de rivier smaller. De oevers zijn hoog, maar niet steil. We naderen thans de stad Poughkeepsie of zooals men haar gewoonlijk noemt „Pokepsee." Vier mijlen zuidelijker ligt het dorp Miltonveer, waar de smid woonde, die de keten smeedde, welke te Fort Montgomery over de rivier gespannen werd, voor welke proeve van werkmanskunst zijne smederij spoedig daarna door de Britten werd vernield en hijzelf in de gevangenis te N.-York opgesloten. De naam Poughkeepsie is van Indiaanschen oorsprong en beteekent „veilige en aangenaam gelegen haven", haar gegeven naar twee hoogten, waartusschen eene kleine, beschutte baai lag, thans met scheepstimmerwerven overdekt.

Poughkeepsie was eene nederzetting der Hollanders, en dagteekent van het einde der zeventiende eeuw. Het eerste steenen gebouw werd opgericht door BALTUS VAN KLEEF, en bleef honderddertig jaren staan, toen het voor een nieuwerwetsch gebouw moest plaats maken. De stad is met schaduwrijk geboomte beplant en de ligging, naar men zegt, zeer gezond. In hare nabijheid ligt de beroemde hoogeschool voor vrouwen, gesticht door MATTHEUS VASSAR, een vermogend burger, alwaar driehonderdvijftig jonge dochters worden opgevoed in den uitgebreidsten zin van het woord. Het college-gebouw, dat eene oppervlakte van vijftig duizend vierkante voeten beslaat, telt duizend deuren, en zevenhonderdvijftig vensters. Het omliggende terrein, door de natuur reeds zoo kwistig bedeeld, heeft door de be-

kwame hand van ervaren tuinlieden een nog schooner aanzien gekregen.

Vijf mijlen boven Poughkeepsie op den oostelijken oever ligt Hyde-Park, omgeven door tal van uitgestrekte en oude landgoederen, waaronder ook Placentia, het verblijf van wijlen JAMES PAULDING, een der baanbrekers der Amerikaansche letterkunde.

Ten Noorden van Staatsburg, het volgende dorp ter rechterzijde, worden de oevers laag en golvend, soms zelfs afgewisseld door een stukje moerasgrond, een stuk bouwland of een rijk beladen boomgaard. Toevallig komen wij nog een ijskelder voorbij — een groot, eenvoudig houten gebouw, met een plat dak. In gebouwen als dit, bergt men soms vijfenvijftig duizend ton op, dat naar de stad vervoerd wordt om des zomers te worden verbruikt. Men heeft daartoe eigenaardige schuiten, welke nabij de huizen worden vast gemeerd.

Na Staatsburg gaan wij Ronduit aan de Westzijde voorbij, dat nabij den mond van de Ronduit-kreek, drie mijlen van de oude stad Kingston ligt.

Kingston op den westelijken oever werd meer dan twee honderd jaren geleden door de Hollanders gesticht. Zij werd drie maal door de Indianen en eens door de Britsche soldaten onder generaal VAUGHAN verbrand. Zij was „een nest van oproerlingen", de plaats, waar het nieuwe Wetboek van Staat werd vervaardigd en de eerste Wetgevende vergadering samenkwam. In hare nabijheid werd een Britsche spion aan een appelboom opgehangen, wijl bij zijne gevangenneming een briefje van CLINTON aan BOURGOGNE in zijn bezit werd

gevonden. Het papier was verborgen in een hol zilveren balletje, dat de spion bij zijn gevangenneming doorslikte, maar dat door den weldadigen invloed van een braakmiddel weer te voorschijn kwam.

Tegenover Kingston ligt de landingsplaats van Rijnbeck, het dorp zelf ligt twee mijlen landwaarts in en is van uit de rivier niet zichtbaar. Het werd gesticht door WILLEM BEEKMAN, die er een steenen huis bouwde, dat er nog staat en waarin de eerste openbare godsdienstoefeningen in die streek werden gehouden.

De volgende stad op den oostelijken oever is Barrytown; in hare nabijheid liggen twee prachtige buitenplaatsen: de eene „Huize Montgomery", gebouwd door de vrouw van Generaal MONTGOMERY, welke laatste bij de bestorming van Quebec viel; en de andere „Huize Rokeby" geheeten, het verblijf van een der ASTORS.

Boven Barrytown zult ge waarschijnlijk een eiland zien liggen bij den oostelijken oever. Dit is 't eiland Cruger, een bekoorlijk plekje, waarop een schatrijk heer een prachtig nieuwerwetsch gebouw heeft laten bouwen.

De volgende stad aan den oostelijken oever is Tivoli, en daartegenover het dorp Saugerties, aan den mond van de Esopus-kreek, die uit het Zuiden door het dal stroomt.

Op vele plaatsen hebben we op de rivier reeds weerspiegelingen te zien gekregen der Kaatsheuvels, die zich tot op onzichtbaren afstand aan de andere zijde der rivier uitstrekten. Te Tivoli krijgen wij er een onafgebroken gezicht op, behalve wanneer een massa dunne wolken langs hen heendrijven, en weder moeten wij hier de oneindige ver-

scheidenheid en pracht der natuurtafereelen van de Hudson bewonderen. Deze bezitten alle eigenschappen, welke aan een schoon landschap gesteld mogen worden. Zij vormen het uiteinde der Apalachen-Alpen en rijzen steil uit het dal omhoog. Een kronkelende weg langs den rand van eene diepe kloof voert naar den top, waar een amphitheater staat, door groote hoogten omgeven, waar RIP VAN WINKEL zijn diepen slaap sliep. RIP VAN WINKEL! IRVING'S keurig verhaal en JEFFERSON'S blijspel zijn bekend genoeg.

Van deze verheven tooneelen omringd en in deze opvroolijkende lucht leefde de kunstschilder COLE en vervaardigde zijne „Levensreis" en „Het Kruis en de Wereld", twee schilderijen, die talloos vele hartstochtelijke bewonderaars hebben gevonden.

De landingsplaats van den Kaatsheuvel is honderdenelf mijlen van New-York gelegen. Weinig kan men van het dorp bespeuren van de rivier af, maar een groot hotel, Prospect-Park ligt dicht aan den oever. De Kaatsheuvelrivier nadert hier de Hudson zeer van nabij en valt, terwijl zij zich tusschen rotsmassa's door een weg baant, in een diep kanaal, dat voor groote schepen een mijl ver van den mond bevaarbaar is. Hier legde HENDRIK HUDSON „de Halve Maan" op den 20sten September 1609 ten anker en werd hij door de Indianen bezocht.

Vier mijlen ten Noorden van de landingsplaats van de Kaatsheuvel zal men een hoog voorgebergte ontdekken. Dit is Merinoberg, welke naam waarschijnlijk afkomt van het gebruik, dat men van dezen berg maakt als weideveld voor de beroemde kudden merinoschapen, welke een der leden van

het huisgezin van LIVINGSTONE invoerde en aanfokte. Hij is over zijne geheele uitgestrektheid van zeshonderd acres wel bebouwd en heeft van de rivier uit een zeer fraai voorkomen. Die landingsplaats is omgeven door een rand van geel zand, waarop enkele roeibooten zijn vastgelegd; het groen is bij uitstek levendig. Een ander grootsch gezicht leveren de Kaatsheuvels van hun top uit gezien.

Minder dan een mijl noordelijk ligt de stad Hudson, op een woeste, vooruitstekende punt in de rivier, vijftig voet hoog. De stad werd gesticht in 1784 door dertig bezitters, voornamelijk kwakers uit Engeland. „Nooit" zegt LOSSING „is er in de geschiedenis der steden een merkwaardiger voorbeeld voorgekomen van de snelle ontwikkeling eener stad, dan die der stad Hudson. Binnen den tijd van drie jaren sedert de grond, waarop zij staat, gekocht werd, hadden vijftienhonderd personen zich hier gevestigd en het land werd overdekt met scheepstimmerwerven, pakhuizen, werkplaatsen en schuren." De bevolking bedraagt thans 15000 zielen en de voornaamste straat strekt zich bijna een mijl ver uit van de hellingen eener hooge verhevenheid „Ruimzichtheuvel" genaamd tot aan een hooge punt, die aan de rivier uitkomt en waar voor meer dan vijftig jaren een schoone openbare wandelplaats werd aangelegd. Vlak tegenover de stad ligt het bloeiende dorp Athene. Daarachter strekt zich eene landstreek uit, waarvan de bevolking hoofdzakelijk van de Hollanders afstamt en waar door die geheele streek, van Coxsackie af tot Kingston toe, nog altijd de oud-Hollandsche taal in vele huisgezinnen gesproken wordt.

Nog een weinig verder de rivier op ligt op den weste-

lijken oever Viermijlen-Punt, met haar vuurtoren, vanwaar men op de lager gelegen stad Hudson nederziet en hooger op ligt het dorp Coxsackie, hetwelk „Uitgesneden Oevers" beteekent.

Van hier tot Albany zijn de gezichten eentonig. Achtereenvolgens komen wij voorbij de dorpen Stuyvesant, New-Baltimore, bekend door zijn scheepsdokken en het hooge, rotsachtige eiland Koeimans, dat een grenspunt is van vier graafschappen. Dit heette vroeger „Bereneiland" en op den top er van lag het kasteel Rensselaarstein, van welks muren de gezant eens gebieders, de „Patroon" genaamd, schatting eischte van alle voorbij varende schepen.

Castleton, op een steilen heuvel op den oostelijken oever gelegen, is het volgende dorp, waar wij aankomen. In zijne nabijheid ligt eene lastige hindernis voor de scheepvaart, n. l. de Overslag, een zandbank in de rivier; in de laatste jaren echter is de bedding door een stelsel van kribben, die verscheidene mijlen ver langs de rivier zijn aangelegd, zeer verbeterd. Groenbosch bevindt zich op den oostelijken oever en was eens een stad met groote kazernen, vanwaar in 1812 troepen naar de Canadasche grens gezonden werden. Thans echter hebben wij de stad Albany bereikt, in den Staat New-York, eene stad, rijk aan historische herinneringen en bloeiende door den levendigen handel. De toerist zal er met weinig moeite eenige der vreemdsoortige ouderwetsche gebouwen vinden, eens door de Hollanders bewoond, welke er zoo getrouw al hunne zeden en gewoonten zelfs in zake bouwkunst wisten over te planten, terwijl de drukke handelsman er het type eener Amerikaansche stad

zal ontdekken in de drukke straten, de hooge gebouwen en de bedrijvige kaden, waar zulk een aanzienlijk deel van al de voortbrengselen, welke door het Erie-kanaal worden vervoerd, ontscheept wordt.

Voor de stad Albany werd ingelijfd in het groote geheel, droeg zij achtereenvolgens de namen Beverwijk, Willemstad en Nieuw-Oranje. Hare ontwikkeling was zeer langzaam, zooals men dat van een stad door Hollanders gesticht, kon verwachten, en vóór hare inlijving kon zij het in een tijdvak van honderd jaren dan ook niet verder brengen dan tot eene bevolking van tienduizend zielen.

Wij hebben de beschrijving van de Hudson zoo uitvoerig gegeven, omdat zij een van de schoonste rivieren van Amerika is.

In het volgend hoofdstuk deelen wij een en ander mede over Albany en onze verdere reis.

IV.

ALBANY, ROCHESTER EN DE NIAGARA-VAL.

Wanneer men aan de laatste kronkeling of bocht van de Hudson-rivier is gekomen, ziet men, van het dek van de boot, in de verte reeds enkele gebouwen van de stad Albany, die tot de oudste steden van New-York behoort.

Het was dezen zomer 200 jaar geleden, dat de eerste Hollandsche nederzetting aldaar hare blokhuizen bouwde, stadsrechten ontving en de plaats, waar nu de stad staat, en het land rondom haar, in bezit nam. Er woonden in dien tijd, zoomede op verschillende plaatsen langs de Hudson-rivier, talrijke Indianen-stammen, die dikwerf de eerste volksplanters, welke zich hier metterwoon gevestigd hadden, overvielen en velen hunner op de gruwzaamste wijze ter dood brachten. De macht dezer Indianen is reeds sinds lang gebroken, hun getal vermindert van jaar tot jaar, zoodat van de duizenden geen tientallen meer over zijn; de overgeblevenen zijn ingesloten door een talrijke politiemacht en militairen, en mogen alleen het gedeelte lands bewonen, dat hun door

het Gouvernement is aangewezen. Zulke Indiaansche nederzettingen worden „reservations" genoemd.

Wij verlangden zeer aan wal te komen, te meer daar de vaart op de Hudson door den lagen waterstand een uur was vertraagd, zoodat wij na aankomst nog geen uur tijds over hadden, alvorens ik in de Hollandsche Gereformeerde kerk aldaar zou optreden.

Doordat wij zoo snel reisden, vreesden wij, dat de tijding van onze komst de vrienden niet bereikt zou hebben voor wij aankwamen. Maar onze vrees werd spoedig beschaamd; want te midden van het vrij talrijk publiek, dat aan den oever stond om het nog grooter getal reizigers van de boot af te halen, ontdekten wij al aanstonds twee Hollandsche vrienden, en wel Mr. DONNER en Mr. KOEDAM, die ons welkom heetten en naar de woning van eerstgenoemde brachten.

Na ons verkwikt te hebben aan een heerlijk maal, waarmede Mrs. DONNER ons wachtte, begaven wij ons naar de Hollandsche Gereformeerde kerk.

Deze is niet groot, doch zeer net. De opkomst was hier niet zeer talrijk; het is de minst bezochte vergadering geweest, waarin ik gedurende mijn verblijf in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika als spreker optrad. De oorzaak hiervan was, dat mijne komst niet vroeg genoeg bekend was, zoodat men de Hollanders, die hier nog al op verren afstand van elkaar wonen, niet tijdig er mede in kennis had kunnen stellen.

Wij hadden echter een gezegend samenzijn, de Heere was kennelijk in ons midden en de collecte bedroeg *f* 62.50.

Deze Hollandsche gemeente behoort tot de oudste van Amerika, waarin in het Hollandsch gepredikt wordt. Tijdens wij daar waren, had zij geen eigen leeraar; enkele malen had men reeds een beroep uitgebracht, doch telkens vergeefs. Het is onze bede voor deze kleine kudde, dat de Heere God haar spoedig van een herder voorzie, een man, die de verstrooide schapen bijeenverzamelt.

Men vindt in deze stad, en ook in den omtrek, nog onderscheidene Gereformeerde kerken, waarin evenwel in het Engelsch gepredikt wordt. De leden dier gemeenten zijn bijna allen nakomelingen van de eerste landverhuizers, die voor 200 jaar, of korten tijd later, zich uit Nederland daar metterwoon hebben gevestigd. Mij is medegedeeld, dat in vele familiën nog de oude Staten-Bijbel, die eens uit Nederland werd medegebracht, als een heilige reliquie wordt bewaard en in eere gehouden, en dat er zelfs gezinnen zijn, waar de huisvader elken morgen en avond zich voor een grooten, ouden lessenaar plaatst om den zijnen uit den grooten Bijbel in de Nederlandsche taal voor te lezen. Op deze wijze is de Staten-Bijbel nog het middel, waardoor de Nederlandsche taal in deze familiën, welke in het dagelijksch leven niets dan Engelsch spreken, wordt bewaard.

Men spreekt natuurlijk het Nederlandsch zeer gebrekkig; een oude dame van bijna 80 jaar oud, bezocht mij om haar Hollandsch hart eens te luchten; hare grootmoeder was als jong meisje uit Nederland vertrokken, en van haar had zij het Nederlandsch geleerd. Eigenaardig was het te hooren, hoe zij het Oud-Hollandsch met een Engelsch accent uitsprak; van haar grootmoeder zeide zij o. a. „het was een

sterk frommes" waarmede zij bedoelde „een sterke vrouw."

Ik had moeite om niet te lachen bij deze en dergelijke woorden, te meer daar zij van meening was het Hollandsch goed te spreken. Ik moet hieraan toevoegen, dat zij een beschaafde, zeer ontwikkelde vrouw was. Hoe vreemd de taal ook klonk, die ik van deze fijn besneden lippen vernam, deed het toch mijn Nederlandsch hart goed. Ik vertoefde met mijn geest in de tijden, waarin wij in dit land heel wat meer te zeggen hadden dan nu, en het was mij alsof ik in die lieve oude vrouw iets zag van Neerlands grootheid uit de dagen, toen van bijna elk schip, dat de Hudson opvoer, de Nederlandsche vlag woei.

Hoe talrijk in dit gedeelte van Noord-Amerika de nakomelingen van de oude Nederlanders zijn, kan blijken uit het volgende vers, waarin de namen van de eerste emigranten, nog in hunne nakomelingschap voortlevende, voorkomen.

Dit vers komt voor in het Program van het feest, in de maand Juni dezes jaars gevierd bij gelegenheid van het tweehonderdjarig bestaan der stad Albany, en luidt aldus:

Bleecker, Brinkerhoff, Van Horne en Dijckman,
Van Hook, Van Bummel, Van der Poel en Rijckman;
Van Rensselaer, Ten Broeck, Van Peltz en Hopper,
Van der Spiegel, Van der Hoofd en Clopper;
Van Benthuijsen, Van Sandtfoord en Van Deusen,
Varra Vanger, Schermerhorn, Van Heusen;
Van der Voort, Van Ripper en Van Dijck,
Van der Heijden, Slingerland, Ten Eijck;
Knickerbocker, Lansing en Van Buren,
Van Dam, Van Winkle, Stuijvesant, Van Keuren;

Hoffman, Rosboom. Hogeboom en Schroeder,
Van Valkenburgh en Stoutenburgh en Schneider;
Van Schaack, Van Vechten, Visschers en Van Wie,
Van Tromp, Van Schoonhoven en Van der Zee;
Van Zandt, Van Blarsem, Schuijler, Van Schellijne,
Douw, Hooghland, Waldron, Van den Burgh en Pruyn;
De Witt, Hochstrasser, Bonterou, Van Gieson,
Van Gaasbeck, Groesbeck, Benson en Van Hieson.

Het meerendeel van deze familiën behoort tot de meest gegoede en invloedrijke in den Staat New-York, en indien zij, evenals de Duitschers, die naar Amerika geëmigreerd zijn, al leeft ook nu het derde of vierde geslacht sedert hun eerste nederzetting, naast het Engelsch hun eigen taal hadden blijven spreken, dan zou op dit oogenblik misschien de macht van het geld, en van het publiek gezag voor een groot deel berusten in de handen van hen, die met ons éène taal gemeen hebben.

Aan wie de schuld, dat dit niet zoo is? Naar onze meening rust die grootendeels op ons eigen Vaderland. Mij is verzekerd geworden, dat de Hollandsche predikanten in Amerika, allen behoorende tot de Classis Nieuw-Amsterdam, jaarlijks hunne stukken en brieven hebben opgezonden naar Amsterdam, waarvan hunne Classis een onderdeel uitmaakte, maar dat men in onze hoofdstad zelfs de moeite niet genomen heeft die brieven te openen, zoodat men jaren daarna ongeopende brieven en belangrijke stukken in het archief van de Nederduitsche Hervormde Kerk te Amsterdam heeft gevonden, welke door de Amerikaansche Zusterkerken daarheen waren opgezonden. Geen wonder dus,

dat men aan gindsche zijde van den Oceaan zich van lieverlede los heeft gevoeld van het Moederland, en er zoo gemakkelijk toegekomen is, om het Hollandsch bij de godsdienstoefening in de kerken te laten varen, en zich uitsluitend te houden aan de Engelsche taal.

Niet het minst heeft hier ook toe medegewerkt het onderwijs op de openbare scholen, dat bijna uitsluitend in de Engelsche taal wordt gegeven. In Milwaukee alleen, zoo heeft men mij gezegd, zijn ook Staatsscholen, waar enkel in de Duitsche taal wordt onderwezen.

De Duitschers bewandelen in deze dan ook een geheel anderen weg dan de Hollanders in Amerika; niet alleen blijven zij hun eigen taal spreken in hun familie, maar nergens heb ik een Duitsche kerk gevonden, waaraan niet een school was verbonden, waarin het Duitsch werd onderwezen.

De Roomsch-Katholieke kerk wil niets van de Amerikaansche Staatsschool weten; zij beschouwt die als het verderf en den ondergang van haar geloof, en zelfs op plaatsen, waar Roomsch-Katholieken wonen, die nog geen kerk bezitten, wordt, zoo dezen een kerk met een pastoor wenschen te hebben, de eisch gesteld, dat de gemeenteleden vooraf een school bouwen, die zijzelven bekostigen en waar het onderwijs in beslist Roomschen-Katholieken geest gegeven wordt. Door op deze wijze te handelen, heeft de Roomsche kerk in de laatste jaren in Amerika een uitgebreide macht verkregen, en bevinden zich de beste inrichtingen van onderwijs in hunne handen. Indien de oogen der Evangelische kerkgenootschappen niet spoedig voor deze gewichtige zaak

opengaan, is de tijd niet verre meer, dat Rome de grootste macht in Amerika zal zijn.

Ik weet wel, dat vele Amerikanen mij zullen uitlachen. dat ik dit schrijf, en mij zullen toeroepen, dat dit onmogelijk is, dat er wel een wonder zou moeten gebeuren, eer het zoo ver kwam, Maar ik antwoord hierop. dat het voor mij nog grooter wonder was, toen ik met eigen oogen zag, welk eene macht Rome reeds in Amerika door hare kerken, kloosters en scholen heeft verkregen.

Ik veroordeel hiermede de Roomsch-Katholieken in Amerika in geenen deele; ware ik in hunne plaats, ik deed wellicht hetzelfde, misschien nog meer; maar ik bedroef er mij over, dat mijne lieve vrienden, die in vele opzichten zulk een helderen blik hebben, waar het personen en zaken betreft, op dit punt zoo geheel blind zijn. De publieke scholen, zooals men de Staatsscholen in Amerika noemt, met hun godsdienstig tintje, met hun gebed, dat in den grond bitter weinig beteekent, en dat reeds op vele plaatsen is afgeschaft, met hun lezen van een hoofdstuk uit den Bijbel, zonder eenige verklaring of opheldering van den onderwijzer, en dat nu zelfs op vele scholen niet meer plaats vindt, kunnen de geloovige ouders niet bevredigen, zij verlangen voor hunne kinderen iets anders. Vrije scholen, waar beslist christelijk onderwijs gegeven wordt, zijn evenzeer in Amerika noodig als in Nederland. De Duitschers hebben het met de scholen, waarin hunne taal onderwezen wordt, in het Oosten van Amerika reeds zoo ver gebracht, dat de tijd weldra zal aanbreken, dat men in deze streek met het Duitsch even goed terecht kan als met het Engelsch: ja, in het spoorwegverkeer hoort men nu reeds overal Duitsch

spreken. Door de Duitschers wordt het reeds in het openbaar uitgesproken, dat na verloop van tijd New-York een Duitsche staat zal zijn, dat alle bekendmakingen van dien Staat in de Duitsche taal zullen gedrukt worden. Hoe treurig steekt hierbij ons Nederlandsch af, en toch waren onze vaderen de eersten in dit groote land.

Wij kunnen de kleine kerk van Albany niet verlaten, zonder onzen lezers een korte beschrijving te geven van dit gebouw, dat in vele opzichten niet van de andere, waarin wij gedurende ons verblijf in Amerika, mochten optreden, verschilt, wat den vorm betreft. Het is van baksteen opgetrokken en vormt een langwerpig vierkant; aan de voorzijde in de straat heeft men den hoofdingang, wat het geval is bij meest alle kerken in dit land. Er zijn er maar weinig, waaraan geen toren is gebouwd, en in vele steden zijn die torens zelfs zeer hoog. Ik heb deze echter nergens op de Hollandsche Gereformeerde kerken gevonden; de torens van deze zijn meestal van middelmatige hoogte, of steken maar even boven de gewone woonhuizen uit. Daarbij zijn de meeste Hollandsche kerken en de torens, van hout opgetrokken; ook het dak is van hout; de bouworde is zeer net, de grootste zorg is gedragen voor goede ventilatie, iets wat in dit land, waar gedurende de zomermaanden Juli en Augustus, dikwerf een warmte van meer dan 100 graden in de schaduw heerscht, zeer noodig is. De banken zijn in drie rijen geplaatst, en slechts aan enkele kerken heeft men een zoogenaamde Consistoriekamer. De afstand tusschen de banken, die op vele plaatsen met kussens van leder of andere stof, bedekt zijn, is vrij groot.

Men heeft maar in zeer enkele Hollandsche kerken een

preekstoel, en waar men dien nog heeft, is hij van zulk een bijzonder maaksel, dat men er zijn ouderen broeder uit Nederland niet in herkennen zou. In de Engelsche kerken, voor zoo ver mij bekend is, vindt men nergens een preekstoel, een platform is de gewone plaats, van waar de leeraar tot zijne gemeente spreekt. De platform neemt een groote ruimte in, is zoo breed als de middelste rij banken, en meestal drie treden hoog. In vele kerken is deze platform met prachtige tapijten bekleed, en vindt men in de gangen loopers van dezelfde stof. Dit geeft aan de Amerikaansche kerken een net aanzien, en men verneemt daardoor geen gedruisch van voetstappen bij het binnenkomen, of het verlaten van het kerkgebouw. Op de platform staan een nette canapé en twee groote leuningstoelen, en er voor is een kleine catheder geplaatst, waarop de bijbel ligt. De platform is verder zonder balustrade of hekwerk. In enkele kerken heeft men voor den catheder nog een kleinen lezenaar, waarvoor de voorzanger staat, die het gezang leidt, maar gelijkvloers. Op vele plaatsen zijn in den laatsten tijd in de Hollandsche kerken orgels gekomen, en waar men deze nog niet heeft, wendt men alle pogingen aan om ze te verkrijgen.

In vele steden van Michigan heeft men in het benedengedeelte der kerkgebouwen lokalen tot het houden van vergaderingen, Zondagsscholen, Jongelingsvereenigingen, enz.; op de tweede verdieping is de zaal, voor kerk ingericht. In vele kerken heeft men, veelal boven den hoofdingang, galerijen. De gebouwen worden in den winter verwarmd door middel van verwarmingstoestellen. Meestal wordt in de kerken des Zondags tweemaal gepredikt, op enkele plaat-

sen nog driemaal. De kerken bij de Hollanders beginnen des Zondagsmorgens in den zomer om half tien ure; men zingt er uitsluitend psalmen, terwijl op de Zondagsscholen, welke na den kerkdienst gehouden en zeer druk bezocht worden en hier den naam van Sabbathscholen dragen, bijna uitsluitend liederen van Sankey worden gezongen. Het onderwijs op de Zondagsschool wordt, ook in de Hollandsche gemeenten, meestal in het Engelsch gegeven.

De collecten in de kerken worden, evenals bij ons het geval is, door de diakens in zakjes ingezameld, op enkele plaatsen geschiedt de buitengewone collecte in mandjes, van fijne teenen gevlochten. Het onderhoud van de kerk en van den predikant, wordt voor een groot gedeelte bestreden door het verhuren van zitplaatsen; er wordt voor een zitplaats gedurende een jaar van 2 tot 6 dollars betaald. De predikanten hebben een tractement van twee- tot drieduizend gulden, met vrije pastorie, veelal nog met tuin en boomgaard. Daarbij komt, dat bij elke huwelijksverbintenis, die zij sluiten, hun minstens 2 dollars als gift wordt gegeven, maar zijn de bruid en de bruidegom welgesteld, dan gebeurt het niet zelden, dat het 10, ja zelfs 20 dollars is. De huwelijken kunnen gesloten worden in Amerika door predikanten, vrederechters en alle ambtenaren van den burgerlijken stand; het godsdienstig publiek verkiest echter bijna uitsluitend, dat het door predikanten geschiedt. Wij hopen later hierover nog een en ander mede te deelen.

Men ziet hieruit, dat de predikanten in Amerika in de Vrije Gemeenten, (hier bestaat geen Staatskerk noch eigenlijke Volkskerk) het niet zoo kwaad hebben, en menige predikant

in onze Hervormde kerk zou watertanden naar zulk een tractement, met vrije woning en tuin. In de Engelsche kerken zijn de tractementen nog grooter; er zijn zelfs gevierde predikers, die jaarlijks van 20 tot 40,000 gulden tractement ontvangen.

De pastorieën der Hollandsche gemeenten zijn in den regel zeer net gebouwd, al zijn deze, vooral in het Westen van Amerika, meestal van planken opgetrokken. Zoowel het uit- als inwendige is zoo net afgewerkt, en biedt zooveel gemakken aan, dat menige Hollandsche pastorie daarvoor moet onderdoen.

Bij het einde van de godsdienstoefening op dezen avond in Albany, kwamen vele vrienden mij de hand drukken, en betuigden mij hunne blijdschap, dat zij mij in hun midden mochten zien. Onder dezen was ook de verloofde van mijn vriend Dr. OTTE, die hem als zijne vrouw hoopt te vergezellen naar China, waar deze den Chineezen de blijde boodschap des Evangelies wil brengen. Zij is de dochter van ds. PHELPS, vroeger Professor aan het College te Holland, Michigan, thans predikant op een dorp in de nabijheid dier stad.

Wat waren wij blijde elkander te mogen zien; een hartelijke handdruk, en het afscheidswoord „God zegene u!" deed in menig oog een traan glinsteren.

Tooverachtig was het gezicht buiten de kerk, waar de aan hooge palen bevestigde electrische lampen een helder, bleek licht wierpen op de hooge boomen, die de straten dezer groote stad versieren, en hare nog hooger gebouwde huizen, en daarnaast de sterkste schaduwen op de breede straten teekenden. Ik herhaal, dat het geheel een toover-

achtig effect opleverde, hoewel niet schoon, en in de breede schaduwen op Albany's straten, heb ik de eerste schaduwzijde gezien van de electrische verlichting; iets, wat ik later ook opmerkte in de meeste groote steden van Amerika, die bijna alle op dezelfde wijze verlicht worden.

De straten van Albany zijn nieuw, maar het plaveisel laat, zooals in de meeste steden van Amerika, wel wat te wenschen over; het schijnt, dat de Amerikanen tot nu toe geen tijd hebben kunnen vinden om hunne straten van goede steenen of klinkers te voorzien, ja in vele steden van het Westen heeft men door vele gedeelten der steden niet eens geplaveide straten, zelfs geen grintpaden, maar zijn aan weerszijden van den weg breede voetpaden, meestal van planken aangelegd. Het loopen daarop is zeer gemakkelijk, en bevordert zeer de reinheid. Deze paden worden sydwaoks genoemd; bij regenachtig weder echter loopt men gevaar, zoo men een straat moet oversteken, soms op het midden ervan in een modderpoel te geraken; maar aan al zulke dingen gewent men zich hier spoedig.

Wij brachten den nacht door onder het gastvrije dak van Mr. Donner; tot des avonds zeer laat, kwamen ons hier nog vrienden bezoeken. Veel werd er gepraat over onze reis en over het oude Vaderland. De vrienden alhier ontraden hunne landgenooten zeer, naar deze stad te komen, om zich daar metterwoon te vestigen, omdat het hier reeds te veel bevolkt is. Allen echter deelden mij mede, dat alle Hollanders, die te Albany woonden, ook hier tot welvaart waren gekomen, zoodat niemand zou wenschen voor goed naar het oude Vaderland terug te keeren.

Ik ontmoette hier een vriend, die weinige jaren geleden als eenvoudig werkman uit ons land hierheen was vertrokken, en die zich nu aanbood mij den volgenden dag, met zijn paard en rijtuig door de stad rond te rijden. Wel een bewijs, dat hier vooruitzichten zijn voor hen, die werken willen en kunnen.

Allen waren nog vol over de feesten, die ruim een week geleden hadden plaats gehad, ter gedachtenis aan het 200jarig bestaan hunner stad. Groot was de eer, die den thans hier wonenden Hollanders was bewezen; ook de President der Vereenigde Staten, Mr. CLEVELAND, zooals de Amerikanen hem noemen, was bij de feestviering tegenwoordig geweest. Allen vonden het jammer, dat ik niet vroeger in deze stad was aangekomen, daar mijn zoon en ik dan aan den feestelijken optocht hadden kunnen deelnemen.

Den volgenden dag moesten wij reeds vroeg op reis; reeds om half 8 stond het rijtuig voor de deur van mijn vriend, Mr. DONNER, waarmede de vrienden mij naar het spoor zouden brengen. Aan het station ontmoette ik behalve andere vrienden, ook nog mijn ouden vriend Mr. WOLF; ofschoon hij reeds bijna 80 jaar oud is, staat hij nog zoo recht als een militair, en zijn voorkomen heeft iets eerbiedwaardigs. Bevend stak hij zijne hand uit om de mijne voor het laatst te drukken en sprak met tranen in de oogen, terwijl hij een blijden blik naar boven sloeg: „Daar boven zien wij elkaar weder.” 1)

Op mijn rit naar het station kwamen wij voorbij zeer

---

1) Wij hebben het bericht ontvangen dat hij den 10en October is overleden.

prachtige winkels, en ontvingen wij den indruk, dat, ofschoon Albany een oude stad is, er toch vele schoone gebouwen zijn. Onder deze bekleedt een eerste plaats het Kapitool, dat nog niet voltooid is en reeds meer dan twintig millioen gulden kost. Het is geheel van graniet opgetrokken, de zalen moeten prachtig met beeldhouwwerk versierd zijn, maar wij hadden geen tijd om ze te bezichtigen.

Wij zagen dien morgen iets merkwaardigs; groote wagens namelijk reden door de stad, alle met ijs beladen, aangevoerd uit de ijskelders aan de Hudson-rivier.

Voor elke woning werd een groot ijsblok op het trottoir neergelegd; men abonneert zich bij den houder van zulk een ijswagen, en deze zorgt, dat men elken morgen nieuw ijs voor zijn woning vindt. Dit ijs wordt dan door de bewoners met schoon water afgewasschen, in stukken geslagen en gebruikt bij alle dranken, en ook tot bewaring van levensmiddelen, die anders bij de groote hitte zouden bederven. Millioenen schats wordt jaarlijks in Amerika aan ijs uitgegeven, en nog neemt die ijs-industrie van jaar tot jaar toe; duizenden handen vinden hier des winters werk om het ijs uit te hakken, te vervoeren en weg te bergen; en er zijn zelfs schepen en schuiten, die in den zomer niets anders varen als ijs.

Misschien is er in onze groote steden ook nog wel wat met ijs te verdienen, indien er groote ijspakhuizen werden ingericht.

Spoedig kwam de trein aan, die ons naar Rochester zou brengen; wij wenkten onze vrienden nog een goeden dag, zij wuifden ons met hunne hoeden toe, totdat een kronkeling

van den weg tusschen hooge heuvelen door, ons aan elkanders blikken onttrok.

De spoorlijn New-York Central loopt langs hooge heuvelen die gedeeltelijk zijn doorgegraven; bij afwisseling heeft men prachtige gezichten, vele boerderijen en landelijke woningen zijn schilderachtig op de heuvelen gelegen, omringd door appelboomgaarden, of in de schaduw van kleine boschjes, wellicht nog de overblijfsels der groote wouden, die eenmaal dit landschap bedekten.

In den staat New-York is de grondslag zeer ongelijk, de bodem is overal golvend, de heuvels verheffen zich op onderscheiden plaatsen tot bergen van 2 à 3000 voet boven de zee. Hier en daar ziet men bergtoppen, die steeds van wolken zijn omringd. De boerderijen, die hier liggen, zijn klein in vergelijking met die van het Westen, en ook is de uitwendige vorm dier boerenwoningen, bij lange na niet zoo schoon als daar. Nabij het woonhuis is meestal een groote schuur gebouwd; het onderste gedeelte is van ruwe steenen, die men uit de rotsen of bergen heeft gebroken, of ook wel van groote keisteenen, rolsteenen hier genoemd, die men in dit gedeelte van Amerika als een ware plaag voor den landbouwer, dikwerf in het land vindt, opgetrokken. Op dezen muur liggen balken, en daar boven worden hooi en koren geborgen, terwijl in het benedenste gedeelte plaats is tot stalling voor koeien en paarden. Deze dieren laat men in den winter, zelfs wanneer het gesneeuwd heeft, elken dag eenige uren buiten loopen, opdat zij aan de koude lucht gewend blijven. Boven op elke schuur staat een soort van torentje; dit is echter een groote luchtkoker, evenals onze zonne-

blinden, aan de vier zijden met plankjes voorzien, om licht en lucht door te laten. Het land is in kleine stukken afgedeeld; de omheiningen bestaan uit gekloofde boomstammen, die zigszagsgewijze met de einden op elkaar gelegd zijn; aan de hoeken zijn twee palen schuin overeind gezet, en deze zijn aan elkaar gebonden, om deze zonderlinge omheining overeind te houden, en de houten, die op elkaar gelegd zijn, te beletten, dat zij niet op den grond vallen. Deze fansen, zooals ook de Hollandsche Amerikaan dit wonderlijk hekwerk noemt, vindt men niet alleen in New-York, maar ook in Canada en Michigan, en is een sterk sprekend bewijs, dat men hier in dit land geen gebrek heeft aan grond noch aan hout. Honderdduizenden boomen zijn gekloofd moeten worden, om al deze omheiningen op te richten; men heeft deze houten op de genoemde wijze op elkaar gelegd, omdat men dan geen nagels behoeft te gebruiken.

Het weiland ziet er in Amerika over het algemeen slecht uit, en dit eenvoudig, omdat de bezitters niets doen, om de vruchtbaarheid er van te bevorderen. Vooral in dezen Staat groeit er welig onkruid in; op vele plaatsen staan ontelbare stompen van boomstammen, die een meter boven den grond zijn afgehouwen, en het bewijs leveren, dat vroeger op deze plaats een bosch stond met zware boomen.

De laag gelegen landen tusschen de heuvels en de bergen worden meestal tot weiden voor de koeien gebruikt; hierin groeit een soort van lang gras, met breede halmen; ik heb het op sommige plaatsen wel aangetroffen van een meter lang.

Alle koeien in Amerika zijn roodbont geteekend, men vindt maar enkele witte plekken tusschen het rood, en dit laatste is zeer donker. Wanneer men koeien ziet van een andere kleur, dan zijn deze uit Europa ingevoerd of van Europeesch ras.

Bij de meeste boerderijen liggen stukken grond, waarop klaver en Amerikaansch gras is gezaaid; hiervoor gebruikt men uitgebouwd land, en dat is dan de beste weide voor de koeien. Is dat land aldus 3 of 4 jaren voor weiland gebruikt, dan ploegt men het weer om en zaait er koren in of plant er maïs of corn op. Echter is hier veel land, dat men onbebouwd laat liggen, wijl men het niet de moeite waardig keurt het te bezaaien, en als uitgebouwd beschouwt.

De Amerikaan is een vijand van bemesting, want dat kost hem te veel geld. Van Albany tot Buffalo, een afstand van meer dan 100 uren, vindt men ontelbare boomgaarden, alle beplant met appelboomen; pere- en kerseboomen vindt men in Amerika zeer weinig. Het schijnt echter, dat de boomen in dit land niet oud worden; ik zag hier en daar geheel doode boomen in de boomgaarden; de stammen zijn gewoonlijk veel lager dan bij ons, de kruinen niet zoo hoog en de takken veel verder uitgespreid. Op korten afstand langs het spoor loopt het Erie-Kanaal, het oudste, grootste en belangrijkste kanaal der Vereenigde Staten, van Albany tot Buffalo, en verbindt de Hudson-rivier met het Erie-meer; het is 586 kilometer lang, 24 meter breed en $2^1/_2$ meter diep. Er zijn 80 schutsluizen in, om het water, dat aan het eene einde 210 meter hooger staat, tegen te houden. Aan dit kanaal zijn tal van

kleine steden gelegen, alle met groote fabrieken, die in de laatste jaren als met een tooverslag verrezen zijn. Het kanaal loopt door de vallei, aan beide zijden heeft men op verschillende plaatsen vrij hooge bergen, en wij genoten uit het spoor een prachtig uitzicht op dit landschap. Men vindt er echter enkele groote steden, waaronder Rome, dat 28 uren ten Noordwesten van Albany is gelegen. Wij zagen uit het spoor de breede straten dier stad en het drukke verkeer. De stad, die 20,000 inwoners telt, heeft vele fabrieken. Onder de namen der steden treft men nog meer klassieke namen aan.

Zoo ligt aan deze spoorlijn nog een groote stad, die Syracuse heet; de spoorlijn loopt door deze stad heen, zoodat wij ook hier weder groote, breede straten en prachtige winkels konden zien. Men vindt hier groote hotels met hooge torenspitsen, en een groote universiteit. Deze stad is een der bloeiendste van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. In 1820 vond men hier niets dan een ellendige herberg en een paar houten hutten; thans telt de stad 70000 inwoners. In de groote bibliotheek, aan de universiteit verbonden, vindt men 12000 boekdeelen. Het was op dezen dag zeer warm, elk zocht een plekje op om toch zooveel mogelijk versche lucht te kunnen inademen.

De Amerikaansche waggons zijn veel langer dan de onze en gelijken in vele opzichten op die van onze trams, doch zijn veel zwaarder, vooral ook in de veeren, welke op de assen rusten. Een gang loopt er in het midden door, zoodat men van het eene einde naar het andere, en zelfs van den eenen waggon in den anderen kan wandelen. Aan beide zijden zijn

de zitbanken in den vorm van fauteuils, waarop twee personen kunnen plaats nemen. In elken waggon heeft men een bak, gevuld met zuiver drinkwater, waarin in den zomer altijd ijs ligt, en waarbij bekertjes staan om er uit te drinken. Gedurig wordt dat water ververscht. Heeft men een station bereikt, en zet de trein zich in beweging, dan roept de conducteur aanstonds den naam van het volgende station af, opdat de passagiers, die dan den trein moeten verlaten, zich kunnen gereed maken, zoodat in dit opzicht het reizen, ook voor vreemdelingen in Amerika, zeer gemakkelijk is.

Des middags om 4 uur kwamen wij te Rochester aan; Ds. De Bruin, predikant bij de Hollandsche Gereformeerde Gemeente alhier, stond ons reeds op te wachten. Weldra zaten wij in zijne zoo vriendelijke en gezellig gelegen pastorie, en nadat wij ons eens flink in helder water hadden gewasschen en onze bestoven kleederen hadden uitgeborsteld, — want daar het hier in zes weken bijna niet geregend had, voerde onze trein wolken van stof mede, — gevoelden wij ons daar spoedig zeer tehuis en zoo op ons gemak, alsof wij elkander reeds jaren lang gekend hadden.

Des avonds was de kerk zeer goed bezet, en met veel opgewektheid mocht ik hier spreken over hetgeen de Heere God op Neerbosch in den Weezenarbeid had gedaan, en nog dagelijks deed. De collecte bedroeg f 143.

Aan den avond kwamen nog onderscheidene vrienden mij in de pastorie begroeten, waaronder ook Mr. De Jong, uit Arnhem, en meer anderen. Aangename oogenblikken brachten wij door en onvergetelijke uren, waaraan wij gaarne nog in de eeuwigheid zullen denken.

Ds. De Bruin en zijne lieve vrouw deden al het mogelijke om ons het zijn in hunne woning aangenaam te maken. Twee Hollandsche predikanten, uit den omtrek van deze stad, waren overgekomen om mij dringend uit te noodigen ook hen te bezoeken en in hunne gemeenten op te treden, om ook daar over den Weezenarbeid te spreken. Wij konden dit echter niet doen, maar moesten den volgenden dag om 10 uur weder per spoor vertrekken, daar wij vóór onze reis naar Kalamazoo den grootsten waterval der wereld, den Niagaraval, wenschten te zien.

De vrienden van Rochester deden al het mogelijke om ons nog eenigen tijd te doen blijven, zij wilden ons zoo gaarne een en ander van de stad laten zien, die eene der prachtigste van den Staat New-York is, en toen wij daartoe niet te bewegen waren, stelde Ds. De Bruin voor om 's morgens in de vroegte nog een rijtoer door de stad te maken.

Den volgenden morgen om 7 uur zaten wij reeds tusschen de wielen en een groot gedeelte van de stad hebben wij nog mogen zien. Ik stond verbaasd over de schoone en prachtige landhuizen, die hier gevonden worden, omgeven door groote, net onderhouden grasperken, en overschaduwd door hooge boomen. Men heeft hier een van de grootste bloemkweekerijen van geheel Amerika, aangelegd door den heer Vicks. Deze bloemkweekerij is zoo groot, dat er breede wegen doorloopen, waar men met rijtuigen elkaar kan passeeren. De eigenaar, die nu dood is, begon met niets en verdiende in korte jaren duizenden dollars. Er zijn in deze stad prachtige kerkgebouwen en vele inrichtingen voor middelbaar en hooger onderwijs. Ik zag in deze stad des morgens reeds ver-

scheidene dames te paard rijden, en wel zoo, dat menige Nederlandsche ruiter er een lesje aan zou kunnen nemen. De stad is zoo ruim gebouwd, dat de straten meer op dorpswegen gelijken; in het middelgedeelte ziet men groote winkels. De stad is gelegen aan het Erie-kanaal. Men heeft hier een prachtigen waterval midden in de stad, in de Geneseerivier; ik heb dien waterval van nabij gezien, en het gezicht van een brug op dezen val is zeer indrukwekkend. Men heeft hier verder twee vrouwelijke seminaries en eene universiteit, vele zaag- en korenmolens, terwijl de kleine schepen of schuiten op het Erie-kanaal, die hier aankomen, ontelbaar zijn, zoodat deze stad eene der voornaamste handelsplaatsen is van het Noorden der Vereenigde Staten. Zij telt eene bevolking van bijna 100,000 inwoners; vele Hollanders wonen er, van wie velen tot zeer groote welvaart zijn gekomen.

Na een rit van bijna 3 uren kwamen wij aan het station, en nadat wij een hartelijk afscheid hadden genomen van onzen geachten gastheer, Ds. De Bruin en zijne familie, en de vrienden, die ons tot aan het station uitgeleide deden, ging het in snelle vaart met den trein naar den Niagara. Een zeer bevolkte streek met aanzienlijke steden, spoorden wij door, totdat wij om één uur in den middag de vrij bevolkte plaats of stad Niagara, aan den Niagaraval gelegen, bereikten.

Van Jenny Lind, de groote Zweedsche zangeres, wordt verhaald, dat zij zoo aangedaan was, toen zij voor 't eerst de Niagara-Falls bezocht, dat zij met betraande oogen op de knieën zonk en God dankte voor dit grootsche natuurtafereel.

Doch niet slechts beschaafde menschen en menschen van

gevoel worden door de grootschheid van dit natuurtafereel getroffen, ook onbeschaafde en ruwe heidenen werden geboeid door het zien van dezen grootschen waterval.

De Indianen, die in vroegere tijden in de nabijheid woonden, hadden zulk een eerbied voor den waterval, dat zij aan hem in hunne verblindheid, evenals aan de natuurkrachten, goddelijke eer bewezen.

Elk jaar in de lente zetten zij een hunner schoonste jonge maagden in een witte kano, die zij met bloemen versierden en met vruchten belaadden, en lieten haar dan met de kano in de diepte storten, om op deze wijze een zoenoffer aan den god der donderende wateren (de Niagara) te brengen.

Hoewel niet ieder evenals Jenny Lind bij het zien van den Niagara tot tranen bewogen wordt, zoo maakt toch de aanblik op iederen bezoeker een diepen indruk en zoo men van dit grootsche natuurtafereel opziet tot Hem, die over de natuurkrachten gebiedt, dan zouden wij met Jenny Lind op onze knieën kunnen zinken om Hem te danken, die, hoewel zoo ver boven de menschheid verheven, Zich toch tot den mensch nederbuigt, om hem zijne liefde te betoonen.

Hoe langer men den waterval beschouwt, des te schooner en schilderachtiger wordt de geheele omgeving. Zoo ging het ten minste ons, toen wij ons van de stad Niagara per rijtuig naar den waterval van denzelfden naam begaven.

Evenals op vele plaatsen in Europa kunnen de hotelhouders en huurkoetsiers over 't algemeen goed rekenen d.w.z. ze laten zich maar al te dikwerf peperduur betalen.

Om niet bedrogen te worden, moet men eenigszins met

de gewoonten van deze plaats bekend zijn en ieder, die den Niagara bezoekt, dient zich hiervan te voren op de hoogte te stellen.

Wij waren uiterst gelukkig in de keuze van een hotel en de hotelhouder bezorgde ons niet alleen een flink rijtuig, maar daarbij en dit is voor reizigers bijzonder aangenaam, een uitstekenden koetsier.

Onze koetsier kweet zich buitengewoon van zijn taak en deed al het mogelijke, om ons op alle merkwaardigheden, die de Niagara en hare omgeving te aanschouwen geven, opmerkzaam te maken.

Het eerst bracht hij ons naar een soort van plateau, in welks nabijheid van wege de stad een soort van park aangelegd is, waarin eenige reizigers zich in de hellingen der heuvels neergevleid hadden en zich vergastten aan vruchten en allerlei versnaperingen, die zij voor de reis hadden medegenomen. Van dit plateau hadden wij een prachtig uitzicht op den waterval. Het donderend geluid, de donkergroene tint van het water, de mist, die voortdurend opstijgt, de schitterende kleuren van den regenboog, die door de zonnestralen op het bruisende en schuimende water geschilderd worden, dit alles, gevat in een lijst van majestueuze rotsgevaarten, geeft ons een natuurtafereel te aanschouwen, boven alle beschrijving prachtig.

De Niagara-waterval is eene plotselinge daling in den bodem van de Niagara-rivier op een afstand van twee-en-twintig mijlen van het Erie- en veertien mijlen van het Ontario-meer gelegen. Ongeveer een halve mijl van den waterval verwijderd, begint het water reeds onstuimig te

worden. De rivier is hier 1500 meter breed, terwijl zij beneden den waterval slechts 300 meter breed is. Deze plotselinge vernauwing van de bedding der rivier blijft natuurlijk niet zonder invloed op de groote massa water, die er door stroomt; het water bruist en schuimt en wringt zich met donderend geraas door de nauwe bedding.

In de rivier bevinden zich verscheidene kleine eilanden. Een der merkwaardigste is het Goat-eiland, dat de rivier en den waterval in twee deelen scheidt, waarvan de eene de American-Falls en de andere de Canadian-Falls genoemd wordt. Is de bodem van Goat-eiland ook zeer rotsachtig, toch is het geheel met boomen begroeid. Een brug van $114^1/_2$ meter lang verbindt het met het vaste land. De brug wordt in het midden gesteund door Batheiland, een eiland, dat tusschen Goat-eiland en het vaste land gelegen is. Het leggen van bruggen over den snelvlietenden Niagara-stroom brengt eigenaardige bezwaren mee, waardoor deze bruggen, indien men namelijk de omstandigheden in aanmerking neemt, waaronder ze gebouwd werden, ware kunststukken genoemd kunnen worden.

De oppervlakte van Goat-eiland bedraagt ongeveer 48 Hektaren en op dit eiland kan men de schoonste tafereelen aanschouwen, die de waterval te zien geeft. Van hier uit kan men zoowel de American- als de Canadian-Falls bewonderen. De American-Falls heeft eene breedte van 262 meter en valt in een diepte van 52 meter. De Canadian-Falls, die ook Horseschoe-Falls genoemd wordt, omdat zij den vorm van een paardenhoef heeft, een gemiddelde breedte van 688 meter en valt 54 meter diep.

Om de American-Falls te kunnen bereiken, begeeft men zich naar Luna-eiland, dat met een brug aan Goat-eiland verbonden is. Op Luna-eiland kan men de rivier op de plaats, waar zij zich naar beneden stort, zoo dicht naderen, dat men zijn handen in het neerstortende water zou kunnen wasschen. Het donderend geraas van het neervallende water maakt het de reizigers bijna onmogelijk elkanders woorden te verstaan, terwijl de mist of dikke waterdamp, die uit de diepte als een dikke rookkolom opstijgt, den geheelen waterval in een geheimzinnig waas hult. Men duizelt, als men in de diepte ziet, en bedenkt, dat die kolossale stroom reeds eeuwen lang onophoudelijk voortstroomt.

Van Luna-eiland keeren wij thans naar Goat-eiland terug en kunnen dan langs een wenteltrap naar den voet van den steilen rotswand afdalen. Een klein, steil wandelpad voert ons verder over de rotsen tot zelfs onder de American-Falls. Was het gezicht boven reeds treffend, hier is het nog grootscher. Als men tegen de kolossale watermassa opziet, grijpt u de vrees aan, dat het water u verpletteren zal. De heldergroene kleur van het water, die men boven ontwaart, gaat nu in hemelsblauw over en is zoo doorschijnend, dat men de zon door het water heen nog kan zien, hoewel de waterlaag hier een dikte van ruim 20 voet heeft.

Langzamerhand hebben de golven den steilen rotswand uitgehold, zoodat zich achter den waterval een soort van grot gevormd heeft, waardoor men over een kleine brug achter den waterval komen kan.

Het tafereel, dat men hier te aanschouwen krijgt, is ijzingwekkend. Het donderend geluid en geraas der neer-

stortende golven is oorverdoovend. De saamgeperste lucht, die een sterken luchtstroom doet ontstaan, geeft een eigenaardig gehuil, waaraan de grot den naam van Eolusgrot te danken heeft. Wanneer de zon schijnt, kan men hier een regenboog zien, die den vorm heeft van een cirkel. Zoover bekend is, is dit de eenige plaats, waar men een regenboog in dien vorm kan zien.

Langs denzelfden wenteltrap, Biddle-stair genaamd, begeeft men zich thans naar boven en men is verblijd, wanneer men zich weder hier bevindt, daar men om een hoogte van 80 voet te bereiken, verscheiden treden opklimmen moet.

Van hier begeeft men zich langs schoone wandelpaden, die op het boschrijke eiland aangelegd zijn, naar de andere zijde, tot men aan een groep eilanden, „de Drie Zusters" genaamd, genaderd is. Deze eilandjes staan alle door kleine bruggen met elkaar in verbinding en voeren u tot in de nabijheid van de Canadian-Falls, die nog grooter is dan de American-Falls.

De waterspiegel boven den val is dikwerf effen en kalm, wat een eigenaardig contrast vormt met het bruisend en schuimend water. Planken, balken, takken van boomen, ja zelfs geheele boomstammen worden medegevoerd en storten in de diepte. Op een der rotsblokken van het Drie Zusters-eiland gezeten, zou men, zoo de tijd niet tot gaan noopte, urenlang kunnen zitten droomen en op de watermassa turen. Doch „tijd is geld" zegt het Engelsche spreekwoord en in Amerika moet hiermede wel degelijk rekening gehouden worden.

Wij kunnen echter den Niagara niet verlaten, voor wij den wereldberoemden draaikolk, de Whirlpool-Rapids genaamd, bezocht hebben en keeren naar de stad terug om naar dezen maalstroom te gaan, die op twee mijlen van den waterval te vinden is. Op onzen terugtocht mogen wij echter niet verzuimen een blik te werpen op de verschillende hangende bruggen, die beide oevers van den Niagara verbinden, en waarvan sommige wereldberoemd zijn.

Om in de nabijheid van de Whirlpool-Rapids te komen, moeten wij weder langs steile rotswanden naar beneden, doch hebben niet zulk een vermoeienden tocht als bij de American-Falls, daar men hier tegen een kleine vergoeding met een elevator naar boven geheschen wordt.

Men heeft berekend, dat ongeveer 10.000.000.000 Kilogram water per uur van de Niagara-Falls naar beneden stort. Dit water wordt met geweld door de nauwe rivierbedding geperst, die aan weerszijden door een steilen rotswand van meer dan 120 meter hoog ingesloten wordt. Daarbij komt nog, dat de rivier hier plotseling bijna rechthoekig draait, waardoor het water in zijn loop gestuit wordt. De woeste en schuimende golven leveren een indrukwekkend schouwspel op en men siddert bij de gedachte, dat roekelooze zwemmers den droeven moed hadden om dezen woeligen stroom over te steken.

De meest bekende onder dezen zijn kapitein J. R. Robinson, die met twee gezellen dezen stroom na een gevaarlijke en langdurige vaart met een kleine stoomboot overstak. Een kuiper uit Buffalo gelukte het in een sterken ton den woesten stroom over te steken. Kapitein Webb, de be-

roemde zwemmer, vond hier echter zijn graf in de golven.

Evenals op vele plaatsen aan de Niagara-Falls, zoo heeft men hier ook gelegenheid, om zich te laten photografeeren. Menig jonggehuwd of geëngageerd paartje liet zich hier photografeeren, waarbij de woeste stroom of val als achtergrond genomen werd.

Wel is de woeste stroom zeker zeer in tegenstelling met de toekomst, die zij zich droomen, en is het voor hen te hopen, dat hun huwelijksboot nooit door golven geslingerd moge worden, die in woestheid de golven van den Niagara gelijken; maar dat alles is niet in staat te beletten, dat een photografie, onder dergelijke omstandigheden op zulk een schoon punt genomen, in vele familiën na jaren nog met een vroolijken glimlach bewonderd wordt.

Doch ook van deze plaats moet men eindelijk scheiden. Voor 't laatst werpt men nog een blik op den woesten stroom en den waterval. Het rijtuig rolt voort, al verder en verder tot men den waterval en zelfs de rivier niet meer zien kan, doch de herinnering aan de aangename uren, aan den Niagara doorgebracht, blijft u bij, waar ge u ook heen begeven moogt.

Spoedig hadden wij de stad Niagara bereikt en de goede hotelhouder zorgde weldra voor een uitstekend middagmaal, waaraan wij na al de vermoeienissen van den dag wel behoefte hadden en dat wij ons goed lieten smaken.

Na den maaltijd was ons eerste werk om ons van een sleeping-car te voorzien, waarmede wij over Buffalo de reis naar Kalamazoo voortzetten.

V.

BUFFALO, KALAMAZOO, GRAND-RAPIDS.

Eindigt het voorgaand hoofdstuk met de mededeeling, dat wij in Buffalo, waar wij des avonds om 8 uur aankwamen, plaats vonden in een sleeping-car of slaapwaggon, dan moeten wij hier nog aan toevoegen, dat wij verplicht waren ruim 2 uur in het station door te brengen. Wij vonden dit niet zeer prettig, te meer daar de gebouwen, die in Amerika hiervoor dienen moeten, in den regel niet de vele geriefelijkheden voor den reiziger aanbieden, die wij in Europa en vooral in ons land gewoon zijn. De lokalen zijn meestal laag van verdieping en smal en het meublement laat op vele plaatsen wel wat te wenschen over. De beste stations hebben wij aangetroffen te New-York en te Chicago. In het Westen zijn de gebouwen, die tot berging van het reizend publiek moeten dienen, welke wachten op een aankomenden trein, meestal maar kleine houten loodsen; de Amerikanen schijnen van meening te zijn, dat men voor hen, die te vroeg komen voor de trein vertrekt, zoo

weinig mogelijk moet doen, omdat zij den tijd vermorsen; men weet, het Amerikaansche spreekwoord zegt: time is money.

Om ons eens weinig te verstrooien en den tijd niet geheel ongebruikt te laten voorbijgaan en ook om het onhuiselijke station te ontvluchten, namen wij ons voor een wandeling door Buffalo te doen; doch niets is onaangenamer voor een Europeaan en vooral voor een Hollander, dan een wandeling bij den avond door een groote stad van Amerika. In de straten, waar des daags de grootste bedrijvigheid heerscht, en karren, wagens, rijtuigen en tramwagens elkaar zoo dicht opvolgen, dat de voetgangers bijna geen gelegenheid kunnen vinden om van de eene zijde van de straat naar de andere over te steken, treft men nu bijna geen menschen aan, het is alsof alles is uitgestorven. De oorzaak hiervan is, dat alle winkels om 6 uur sluiten, en dan houdt alle druk verkeer op straat op. Wij vonden in Buffalo een zeer slechte verlichting; de lantaarns stonden op hooge palen, alsof de inwoners van die stad van meening waren, dat het beter was de daken van de huizen dan de straten te verlichten, en daar de palen ver van elkaar geplaatst waren, zag men de enkele wandelaars op straat als spookachtige dwerggestalten zich in het schemerdonker bewegen. Dit alles trok ons minder aan en maakte geen prettigen indruk op ons, waarom wij maar spoedig naar het station terugkeerden.

De stad Buffalo heeft vele hooge huizen en breede straten. Zij is door een kanaal met het Erie-meer verbonden en telt 160.000 inwoners. Men heeft hier een grooten handel in hout. Er is nog eene kleine Hollandsche

gemeente, doch deze heeft geen eigen predikant. Terwijl wij in het station op den trein wachtten, werd er een serenade met muziek en fakkellicht gebracht aan een bewoner van de overzijde van de straat en dat gaf ons een oogenblik een aangename afleiding; de muziek was echter niet van dien aard, dat wij daardoor zeer opgewekt werden.

Het verblijdt ons echter, dat wij op onderscheidene plaatsen in Amerika, ook bij de burgers, de sterkst sprekende bewijzen hebben aangetroffen, dat men zich met kracht op de beoefening der muziek toelegt, vooral in het bespelen van blaasinstrumenten. In den Staat Michigan en ook in andere gedeelten van de Vereenigde Staten, heb ik in bijna alle huizen van de Hollanders een Amerikaansch orgel gevonden, dat een bewijs is van de welvaart, die onder hen heerscht, en van de goede stemming in het familieleven; want waar het godsdienstig lied wordt gehoord in de woning, wonen welvaart en vrede.

Om 11 uur gingen wij in onze sleeping-car, het was de eerste nacht, dien wij daarin zouden doorbrengen; zulke slaapwaggons zijn in Amerika, evenals bij ons in Europa, zeer net ingericht. De slaapplaatsen zijn aan beide zijden, met een kleinen gang tusschenbeide. Des daags wordt de sleeping-car gebruikt als waggon, men heeft op zijde twee canapé's, waarop vier personen met de aangezichten naar elkaar gekeerd, kunnen plaats nemen. Tegen den avond komt een neger en schuift onder de canapé's planken vooruit, plaatst aan de zijden nog een plank er voor, sluit een verborgen deksel los, die boven in den waggon aan koperen scharnieren hangt, en gesteund wordt door zijstukken van

planken, die hierin verborgen zijn, zoodat dit ook een slaapplaats vormt. Men slaapt in twee verdiepingen boven elkaar. In de bovenste kast zijn ook de bedden en kussens, het helderwitte linnen is in een afzonderlijke kast verborgen. Nadat nu alles in orde is, worden aan koperen roeden, die boven aan den waggon zijn bevestigd, prachtige meubelgordijnen gehangen. De onderste slaapplaats bevat ruimte voor 2 personen, de bovenste voor één persoon. Het moeielijkste echter van dit alles is om zich in deze bedden neer te leggen, zonder zijn overbuur te hinderen, die misschien een dame is; doch de Amerikaan weet zich in alles te schikken en de meest preutsche lady's zijn dan dikwerf nog minder kiesch in hare handelingen dan de eenvoudigste boerin van ons land.

Het trok bijzonder mijn aandacht, dat de vrouwen alles toelieten aan de negers, en er een zekere familiariteit bestond, die wij liefst in Europa niet zouden zien; toch heb ik nergens iets gevonden, dat afkeuring verdiende. In den slaapwaggon vindt men alles, wat men noodig heeft, ook een afzonderlijke toiletkamer voor heeren en dames, waarin zelfs een goede kam niet ontbreekt. Deze vindt men echter op alle logeerkamers en wanneer men Amerikaansche vrienden te logeeren krijgt, doet men zeer goed hiervoor ook te zorgen, daar het bij de Amerikanen geen gewoonte is zulk een machine voor het haar met zich te voeren, wanneer zij op reis gaan.

Den eersten nacht sliep ik zeer weinig, het was minstens 12 uur, eer ik een oog had gesloten, en des morgens was ik reeds vroeg wakker; ik ging mij kleeden en zette mij

in de rookkamer gemakkelijk in een stoel neder, waar ik een vrij uitzicht had over het land; wij vlogen in vliegende vaart met den sneltrein door Canada. Verbaasd stond ik over de groote bosschen, ik zag hier voor het eerst de wouden, zooals onze landgenooten voor 40 jaren duizenden hectaren in den Staat Michigan hebben omgekapt.

Wanneer men deze uitgestrekte bosschen, waarin de boomstammen zoo dicht in elkaar zijn gegroeid, dat men zich slechts met moeite een pad door deze wildernis zou kunnen banen, voor het eerst ziet, maken zij een overweldigenden indruk. Vele dikke boomen, die men met drie personen niet kan omvademen, zijn door ouderdom en hevige stormwinden geveld, hunne jongere broeders hebben daardoor ruimte gekregen en strekken nu hunne takken over de vermolmde stammen van de oude uit, alsof zij met hun jeugdig groen de dooden willen toedekken. De toppen der boomen vormen een onafzienbaar en ondoordringbaar bladerdak. Wij zagen op onderscheidene plaatsen, hoe de bijlen werden opgeheven om deze reuzen van het woud te vellen. Weinige jaren geleden werden alle boomen verbrand, men kapte ze eenvoudig een meter boven den grond af; dit doet men nu nog, laat de bladeren en takken een weinig verdorren en legt er dan een vuur onder aan.

Zulk een boschbrand is, vooral bij nacht, het vreeselijkste schouwspel, dat zich denken laat; de lucht wordt bloedrood gekleurd door de opstijgende rookwolken, vermengd met de vlammen; op vele uren afstands kan men den brand zien. Nu echter worden niet alle boomen meer verbrand, de beste worden er uitgezocht, op de meeste plaatsen heeft

men zelfs een stoommachine in het bosch om ze tot planken te zagen, en wat men niet kan gebruiken, wordt verbrand.

Wij zagen op onderscheidene plaatsen langs de spoorlijn den aanleg van nieuwe dorpen, somtijds midden in een bosch, dat nog maar korten tijd geleden voor een gedeelte is omgekapt, zoodat de grond overdekt was met groote, dikke boomen.

Men kan zich onmogelijk een begrip vormen van de vernieling, die hier in de bosschen wordt aangericht, en zoo men blijft voortgaan op de wijze als hier in de laatste jaren is geschied, dan zal na een tijdsverloop van 50 jaren er in dit land geen enkele boom meer worden gevonden. Het is daarom zeer te hopen, dat van de zijde der Regeering hiertegen maatregelen worden genomen.

De boomen, die ik in deze groote wouden zag, waren voor het grootste gedeelte Amerikaansche eiken; de meeste zijn aan het benedeneinde zoogenaamd los of gescheurd, wanneer zij worden gekapt; hierin meen ik de oorzaak te vinden, dat dit werk een meter boven den grond geschiedt; verder Amerikaansche pijnboomen, wier kruinen boven de andere uitsteken, en esscheboomen.

De grootste rijkdom echter der bosschen is het Amerikaansche notenhout, dat zeer hard is, en hier te lande en ook bij ons, veel voor meubelen wordt gebruikt. De noten, die hieraan groeien, verschillen weinig van de onze, de groene bast is echter met scherpe nadels bedekt en de pit niet zoo groot als bij onze gewone noten. Verder vindt men hier den mapleboom, behoorende tot het geslacht van

den ahorn. De bewoners van dit land bereiden uit het sap van dezen boom, dat men verkrijgt door in den herfst een gat erin te boren en dat door een vlierenhouten buis in een tobbe of kuip te laten afdruipen, door verdamping een heerlijke stroop en harde suiker. Wij hebben meermalen op onze reis die bij de maaltijden gebruikt. Men kan van één boom in een jaar 10 pond suiker verzamelen.

Deze boomsoorten vindt men ook in den Staat Michigan; in den Staat Iowa heeft men in de laatste jaren vele populier- en wilgeboomen aangeplant, welke beide houtsoorten hier uitmuntend tieren, zoodat het in de toekomst daar wel een goede plaats zal zijn voor klompenmakers.

Door de talrijke bosschen in Canada en den grooten houthandel, die over Buffalo en Detroit wordt gedreven, vinden hier duizenden handen werk. Wij zagen hier echter nergens groote boerderijen en het land scheen ons nog minder bewoond toe dan de overige gedeelten van Amerika, die wij reeds hadden bezocht.

Des morgens om 9 uur kwamen wij te Detroit met den trein aan en hadden een uur oponthoud; wij hebben van de stad zelve heel weinig gezien, daar wij onzen tijd noodig hadden om een ontbijt in het station te gebruiken. In de meeste stations in dit land heeft men geene restauratie; hier echter is een uitzondering op den regel en kan men tegen matigen prijs alles bekomen, wat men wenscht. De temperatuur was zeer warm; ik zag hier iets wat mij toen nog vreemd was, maar dat ik naderhand in hotels en andere restauratiës dikwerf heb gezien, dat namelijk, een zwarte knecht met een grooten waaier achter elken

gast komt staan, om hem, terwijl hij den maaltijd gebruikt, frissche lucht toe te waaien.

Te Detroit komt men van het Canadaasche grondgebied weder op dat van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika; de stad telt ruim 14000 inwoners, vele spoorwegen loopen er samen, zoodat men van hier naar alle deelen der Vereenigde Staten en naar Canada, de reis kan aanvaarden.

Van Detroit leidde nu onze weg langs een aantal plaatsen, die wij alle niet kunnen noemen; alleen noemen wij Ann Arbor, een stad van bijna 8000 inwoners, die belangrijk is, omdat men hier de grootste universiteit vindt van den Staat Michigan. Deze hoogeschool is in de laatste jaren beroemd geworden en telt ruim 1500 studenten en 89 professoren. Er is een groote faculteit voor geneeskunde, tand- en heelkunde, met groote hospitalen; verder wordt hier gestudeerd in de rechten, de letteren en de technische wetenschappen. Vele studenten komen uit het Zuiden en het Oosten, zelfs uit Washington, om hier hunne studiën te volbrengen. Men vindt hier ook Japanneezen, en wat voor een Europeaan zeker wel opmerkelijk is, ook vele vrouwelijke studenten en dat, zonder dat hiervan slechte gevolgen, ten opzichte van de zedelijkheid, worden gezien. Zelfs is mij verzekerd, dat deze dames een zeer goeden invloed op de mannelijke studenten uitoefenen.

Aan de gebouwen, welke tot de universiteit behooren, is ook een kapel verbonden, waar elken morgen godsdienstoefening wordt gehouden, en het is aan de studenten vrij gelaten of zij deze willen bezoeken.

Er bestaat hier een Christelijke Jongelingsvereeniging

onder de studenten, die ruim 300 leden telt. Mijn vriend, die mij geleidde op mijn reis, Dr. OTTE, heeft hier zijne studie volbracht. Aan geen der Staats-Universiteiten in de Vereenigde Staten van Amerika, wordt in de theologie gestudeerd, de kerkgenootschappen moeten zelf zorgen voor de opleiding van hunne predikanten.

Een hoofdstation op deze lijn is Jackson met ruim 20000 zielen; verder Wattle Creek, met ruim 10000 inwoners, de hoofdzetel van de Sabbatthisten, in dat land Aventisten genoemd.

Zij houden den Zaterdag in plaats van den Zondag, voor hun rustdag, en zijn uitnemende christenen, die hier vele inrichtingen van liefdadigheid bezitten, een groote drukkerij en een hoogeschool tot opleiding van de leeraars, welke tot hunne kerk behooren. Er heerscht, zooals mij medegedeeld werd, onder de leden van deze kerk zeer groote welvaart.

Om één uur kwamen wij te Kalamazoo, waar onze oude, welbekende vriend Ds. DOSKER, laatst predikant bij de Christelijke Gereformeerde gemeente te Zwolle in ons land, met een rijtuig gereed stond om ons af te halen. Hoe verheugd waren wij elkaar op Amerikaanschen bodem de hand te mogen drukken.

Spoedig bevonden wij ons in zijne gezellige pastorie, waar Mrs. DOSKER ons met een heerlijken vischmaaltijd verraste; zij had vernomen uit het oude Vaderland, dat ik zulk een liefhebber van visch was, en had daarom haar uiterste best gedaan om mij hiermede een vreugde te bereiden. Het maal smaakte heerlijk en verkwikte ons zeer na den

vermoeienden tocht, dien wij achter ons hadden; want wij hadden 17 uur achtereen in den sneltrein doorgebracht. Dat wij ons hier op ons gemak gevoelden, behoeven wij onzen vrienden niet te zeggen, doch daar Ds. DOSKER wist, dat wij den volgenden dag moesten vertrekken en hij ons gaarne het voornaamste van de plaats zijner inwoning wilde laten zien, hadden twee van zijne ouderlingen aangeboden om ons met hunne rijtuigen rond te rijden. Het eerst namen wij onzen weg naar het groote asyl voor krankzinnigen van den Staat Michigan, dat buiten de stad op een heuvelachtig terrein, tusschen hooge, lommerrijke boomen is gelegen. Wij werden hier met de grootste voorkomendheid behandeld. een der doktoren bood zich zelfs aan om ons rond te leiden en was bereid alle vragen, die wij hem deden, te beantwoorden.

Die inrichting is verdeeld in twee kolossale gebouwen, waarvan het eene tien minuten van het andere ligt verwijderd; het eene is voor mannen en het andere voor vrouwen bestemd. De gebouwen zijn ruim en luchtig, hebben breede gangen en hooge verdiepingen; de kamers zijn net gemeubileerd en geen kosten zijn gespaard om aan de lokalen, waar de krankzinnigen slapen, eten en zitten, zooveel mogelijk een vroolijk aanzien te geven.

Men staat aan de krankzinnigen een groote mate van vrijheid toe; daar het prachtig weder was en warm, waren de meeste buiten in de open lucht en zaten in gemakkelijke stoelen onder de hooge, schaduwrijke boomen, of lagen in het gras; anderen hielden zich bezig met kleine spelen, als raketten, enz. De gevaarlijke krankzinnigen

staan onder direct toezicht der oppassers; bij de mannen zijn dit mannen en bij de vrouwelijke krankzinnigen vrouwen.

Men vindt in deze inrichting personen, die op kosten van den Staat worden verpleegd, en weder anderen, voor wie betaald wordt; in de wijze van verpleging wordt echter geen onderscheid gemaakt, ook zelfs niet in de kamers, die zij bewonen. Men heeft aan de inrichting een groote kapel voor de verschillende godsdienstige gezindten en wanneer zich krankzinnigen van het een of ander kerkgenootschap in de inrichting bevinden, kan de predikant van dat genootschap vrijheid verkrijgen om in die kapel te prediken. Het asyl heeft een groote boerderij, een timmerwinkel, een eigen bakkerij en stoomwasscherij, waar de krankzinnigen, welke hiervoor geschikt zijn, onder opzicht den arbeid verrichten.

Op mijn vraag aan mijn geleider, een der doctoren van het gesticht, wat de aanleidende oorzaak was van de krankzinnigheid van de meeste der hier verpleegden, ontving ik het volgende antwoord: Bij de mannen meestal groote verliezen van financiëelen aard, geheime zonden der jeugd en gebruik van alcoholische dranken, bij de vrouwen het lezen van romans, liefdesgeschiedenissen en overprikkeling van de hersenen bij de studie.

Ruim 1600 krankzinnigen worden hier verpleegd; het geheele gebouw en de wijze van behandeling der krankzinnigen hebben op mij een zeer goeden indruk gemaakt. Dankbaar voor hetgeen wij gezien hadden, wenschten wij onzen geleider Gods besten zegen toe en maakten nog een grooten rijtoer om de stad.

Van de hooge heuvels genoten wij een ruim vergezicht over een prachtig landschap. Tusschen deze heuvels heeft men diepe dalen en op sommige plaatsen kleine meertjes. In de nabijheid van de stad heeft men een vrij breede vallei, welker bodem bestaat uit een soort van zwarten moergrond, die vele bestanddeelen van turf bevat. Hier is men voor weinige jaren begonnen selderij te planten en deze teelt heeft zich in korten tijd zoo uitgebreid, dat voor vele duizenden dollars selderij van hier wordt verzonden naar de grootste steden van Amerika. Bij alle maaltijden vindt men een groot glas op tafel, dat gevuld is met lange stelen van de gele selderijplant. Men doopt ze in het zout, en eet ze ruw, door kleine stukjes van den stengel af te bijten. Ik was spoedig hieraan zoo gewoon, dat ik te huis komende in de eerste dagen nog altijd dacht aan de heerlijke selderij van Kalamazoo. Ook enkele Hollanders maken hier met deze teelt goede zaken.

Kalamazoo is ruim en luchtig gebouwd; bijna alle huizen zijn omgeven van groote grasperken, door hooge boomen overschaduwd. Ook in de straten vindt men hier zooals in vele steden van het Westen, boomen geplant, die door hunne wijd uitgestrekte takken en rijken bladerdos, een liefelijke schaduw bij de groote hitte aan de voetgangers aanbieden.

Dankbaar voor al hetgeen wij gezien en genoten hadden, keerden wij terug in de pastorie; spoedig was het uur aangebroken, dat wij ons naar de kerk moesten begeven. Deze is een net vierkant gebouw, rijk gemeubileerd en gelegen op een groot vierkant plein in het midden der stad. Op

dit plein vindt men onder schaduwrijke lindeboomen nog een overblijfsel van een fortificatie, bestaande in eikenhouten palen, welke de eerste bewoners voor hun blokhuis, tot verdediging tegen de Indianen, hier in den grond hadden gedreven. Het is het eenige, wat ik van dien aard op mijne reis door de Vereenigde Staten heb aangetroffen. In de nabijheid der stad moeten ook nog oude grafheuvels zijn, waar de eerste bewoners van dit land de asch hunner dooden, na die verbrand te hebben, in potten of zoogenaamde urnen begroeven.

De opkomst in de kerk was zeer goed, ook van de Afgescheidene en Hollandsche Presbyteriaansche kerken waren velen opgekomen. Men vindt hier een Hollandsche Gereformeerde kerk, een kleine Hollandsche Presbyteriaansche kerk, en een zeer groote Afgescheiden kerk.

In den laatsten tijd heeft men hier ook een Gereformeerde kerk gekregen, waar des Zondags in het Engelsch wordt gepredikt; de predikant hiervan is een Nederlander en wel Ds. FENNEMA. Ook Rochester, dat wij bezocht hadden, heeft een groote Afgescheiden kerk met een predikant.

Wel wat vermoeid doch zeer opgewekt, keerden wij des avonds in de pastorie terug; de collecte had ruim *f* 150 opgebracht. Het was Donderdagavond en bovendien in het drukste van den tijd, zoodat velen niet hadden kunnen opkomen.

Den volgenden dag werden wij zeer verblijd door de ontvangst van de eerste brieven van Neerbosch en de goede tijding, die wij vandaar mochten vernemen.

Des morgens was ons eerste werk een langen brief te

schrijven van hetgeen wij op onze reis hadden ontmoet, en in de studeerkamer van Ds. DOSKER gezeten, konden wij ons bijna niet voorstellen, zoovele honderden uren van ons geliefd Neerbosch verwijderd te zijn; maar dit gevoelden wij meer dan ooit, dat wij op de vleugelen des gebeds werden gedragen.

Nog werden wij zeer verblijd door het bezoek van onzen ouden vriend C. DE SMIT en zijne vrouw, die nog voor weinige jaren te Wissekerke in Zeeland woonde, en met zijn geheele familie naar Amerika is vertrokken. Het was ons tot groote vreugde van hem te vernemen, dat de Heere God hem rijkelijk in dit land met de zijnen zegende.

Wat hadden wij elkander veel mede te deelen uit het oude Vaderland en hoe smartte het ons zoo spoedig te moeten scheiden.

Nadat wij ons nog verkwikt hadden aan een heerlijken maaltijd, kwam het rijtuig voor om ons naar den trein te brengen. Pijnlijk was voor ons de scheiding van die vrienden, welke wij reeds in ons land zoo van nabij hadden gekend. Ook de pastorie te Kalamazoo zal steeds in gezegende herinnering bij ons blijven.

Weldra zaten wij weder in den trein en nu ging het naar Grand-Rapids, waar onze goede vriend Mr. OTTE ons met smart wachtte. Hoe verblijd waren wij hem aan het station, met nog enkele andere vrienden, waaronder Ds. DE WINTER, de hand te mogen drukken; tranen vloeiden langs onze wangen en mijn oude vriend OTTE kon niets zeggen dan: „Wat is God toch goed!"

De landstreek, die wij doorspoorden van Kalamazoo naar

Grand-Rapids, is zeer bevolkt; men vindt op een afstand van ruim 20 uren, 16 stations; vele plaatsen zijn echter nog in hunne opkomst, hun ontstaan dagteekent nog maar van voor weinige jaren.

Weldra waren wij in het rijtuig gezetén van Ds. De Winter en een kwartier daarna traden wij de vriendelijke woning, die op een heuvel is gelegen aan het einde van een nieuw aangebouwd gedeelte der stad, van mijn ouden vriend Otte binnen. Mrs. Otte, zijne goede vrouw, heette ons hartelijk welkom en twee jeugdige vriendinnen boden mij en mijn zoon Jacob elk een bouquet aan.

Ons eerste werk was God te danken voor onze behouden komst aan deze plaats; wat wij hier verder ontmoetten, vindt men in het volgende hoofdstuk.

VI.

GRAND-RAPIDS, EERSTE HOLLANDSCHE NEDERZETTINGEN IN DEN STAAT MICHIGAN, MILWAUKEE, CEDAR-GROVE.

Onder de steden van den Staat Michigan neemt Grand-Rapids een eerste plaats in, zoowel door het groot getal zijner inwoners, dat ruim 50.000 zielen bedraagt, als door de groote uitgestrektheid der stad zelve. Niet alleen zijn in Grand-Rapids de straten ruim en breed, maar men vindt er ook groote pleinen; in sommige straten zijn nog maar weinig huizen, zoodat daar overvloed van bouwterrein aanwezig is. Alleen in het middelpunt der stad staan de huizen naast en aan elkaar gebouwd, en heerscht elken dag der week groote drukte van voetgangers, karren, wagens en rijtuigen; tramwagens maken op sommige punten het oversteken van een straat dikwijls moeilijk. Grand-Rapids is vooral, door zijne ligging aan een rivier, in welvaart toegenomen; ofschoon deze rivier maar voor een klein gedeelte met schepen en booten bevaren kan worden. De

houthandelaars, die hier tal van stoomzaagmolens hebben, bezitten in het voorjaar en in den zomer in deze rivier een goed afvoerkanaal voor het hout, dat zij in groote vlotten stroomafwaarts laten drijven, en dat alzoo zonder veel moeite en kosten op zijn bestemming aankomt.

De rivier stroomt voor een groot gedeelte door den Staat Michigan en langs de oevers vindt men groote bosschen. In den winter worden de boomen in deze bosschen gekapt en voor vervoer gereed gemaakt; het zagen geschiedt met machines.

Zoodra de sneeuw hard bevroren is, wordt deze gelijk gemaakt, en wanneer de boomen ver boven op een heuvel zijn gelegen, laat men ze over den harden sneeuwweg naar beneden naar de rivier afglijden; vormt de grondslag geen hellend vlak, dan rolt men de boomen op een slee en vervoert ze zoo naar de rivier. Zoo worden jaarlijks duizenden boomstammen naar Grand-Rapids en Grand-Haven vervoerd.

Wanneer men op deze wijze blijft voortgaan met de bosschen om te kappen, zonder dat er nieuwe worden aangeplant, dan bestaat er groot gevaar, dat men in den Staat Michigan weldra gebrek zal hebben aan goed, bruikbaar timmerhout en de hout-industrie, die nu aan duizenden handen werk geeft en voor zeer velen een rijk bestaan oplevert, geheel zal ophouden te bestaan.

Het is vreemd, dat men in dit boschrijk land tot nu toe zoo weinig belang er in schijnt te stellen om de houtteelt te bevorderen.

De fabrieken, waaronder in de eerste plaats meubelfa-

brieken, liggen bijna alle aan de rivier, wier oevers op vier plaatsen door een groote brug aan elkander zijn verbonden. Er zijn hier meubelfabrieken, waar 5 à 700 arbeiders werk vinden; de geheele fabricage geschiedt door stoom, de boomen worden door stoom gezaagd, de planken en latten gedroogd, geschaafd, tot zelfs gepolijst toe, zoodat men maar eenvoudig de verschillende deelen van het meubelstuk in elkaar behoeft te zetten en men is klaar, zooals de Amerikaan gaarne zegt.

Deze industrie is de ondergang voor de meubelmakers; duizenden meubelstukken worden jaarlijks van hier uitgevoerd naar Europa en vooral naar Engeland; de prijs kan natuurlijk veel lager zijn dan bij ons, niet alleen omdat alles met stoom wordt bewerkt, maar vooral omdat het eiken- en noteboomenhout hier meer dan de helft goedkooper is dan in Europa. Wij hebben een dezer meubelfabrieken bezocht, de netheid en soliditeit, waarmede alles wordt afgewerkt, trof ons zeer.

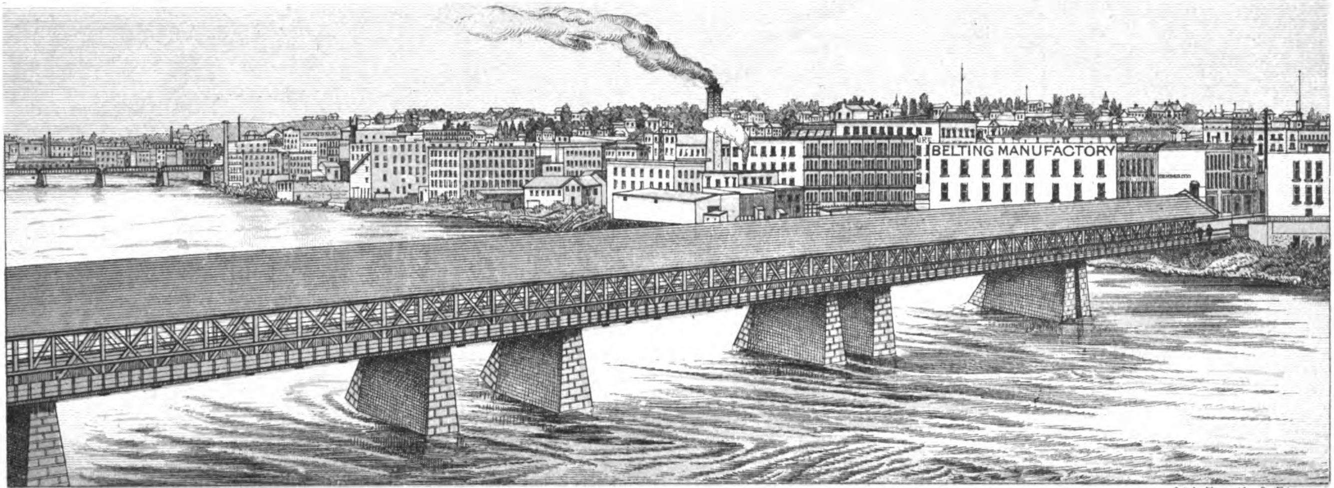
Men heeft hier ook een groote fabriek, waar alleen houten emmers worden gemaakt, waarvan er wekelijks eenige duizenden worden afgeleverd; ook dit geschiedt geheel met stoommachines. De boomen worden door middel van stoom op de bepaalde lengte doorgezaagd, dan gekloofd tot duigen van de vereischte dikte, verder geschaafd, gevormd en naast elkaar gezet om de banden er om te slaan. Dit alles geschiedt door stoom. Men staat verbaasd over de bedrijvigheid, die aan beide oevers van deze rivier heerscht, men ontmoet dit nergens aldus in ons land.

De stad is voor een groot gedeelte gebouwd op heuvels

en op verschillende punten heeft men prachtige gezichten over de lager gelegen straten. Het huis van mijn waarden vriend OTTE is gelegen op een der hoogste punten van de stad en daar het aan het einde van eene nieuwe straat is gebouwd, heeft men van alle zijden een verrukkelijk uitzicht over de omgeving.

Wij hebben in deze vriendelijke landelijke woning, die veel gelijkt op de kleine buitentjes, welke in de laatste jaren op vele dorpen in Gelderland zijn gebouwd, de aangenaamste dagen van ons verblijf in Amerika doorgebracht en nooit zullen wij de genotvolle uren vergeten, die wij hier hebben gesleten, òf in den kleinen familiekring van broeder en zuster OTTÉ met hun zoon, òf in den breeden kring van vrienden, welke ons hier kwamen bezoeken, en van wie wij in het bijzonder vermelden Mr. TEN HOPE, VAN DER WEIDE, VAN DUIJN, SCHNITZLER, VAN DRIEL en zoo vele anderen, te veel om te noemen, welke allen ons met hunne vrouwen en familiën de grootste liefde hebben bewezen. Ook al de predikanten uit deze stad beijverden zich om ons het zijn aldaar zoo aangenaam mogelijk te maken. Des Zaterdags deden wij een rijtoer om het voornaamste van deze plaats te bezichtigen en werden overtuigd, dat Grand-Rapids, door zijne gunstige ligging, in verband met de verschillende spoorlijnen, die langs deze stad loopen, en niet minder door de vele fabrieken, die men er vindt, spoedig een nog grootere uitbreiding zal verkrijgen.

Des Zondags traden wij des morgens voor de eerste maal in deze stad op in eene der kleinste kerken en wel die



Lith. Emrik & Binger.

Gezigt aan de overzijde van de rivier op Grand Rapids.

van Ds. De Pree; des middags in die van Ds. Kriekard, welke juist aan de andere zijde van de stad is gelegen. Op beide plaatsen hadden wij een groot en aandachtig gehoor en mochten wij met rijken zegen het Evangelie verkondigen en eenige mededeelingen doen van onzen Weezenarbeid. Des avonds werden wij nogmaals geroepen op te treden in eene der grootste Hollandsche kerken van deze plaats, namelijk in die van Ds. De Winter. Niet alleen, dat dit kerkgebouw gevuld was met hen, die nog een plaats konden krijgen om te zitten, maar velen moesten zelfs teruggaan, omdat er geen plekje overbleef om te kunnen staan.

Het was dien dag zeer warm, de thermometer teekende meer dan 90 graden in de schaduw en men kan dus wel begrijpen, dat de rust mij dien avond zeer aangenaam was; toch mocht ik den Heere God danken, dat Hij mij in Zijne groote genade had willen gebruiken, om tot zoovelen onzer vroegere landgenooten een woord van opwekking en bemoediging te mogen richten en de liefde van velen hunner voor onzen Weezenarbeid te mogen winnen.

Den volgenden dag waren wij geen oogenblik zonder bezoek van vrienden, die ons hunnen dank kwamen betuigen, dat ik tot hen was gekomen, of mij over de familiebetrekkingen kwamen spreken, welke zij in Nederland hadden achtergelaten. Allen roemden om strijd den voorspoed, dien zij onder den zegen Gods, in hun nieuwe vaderland genoten. Ook verzekerden zij mij, dat er niemand was in deze stad, en voor zoover hun bekend was in den Staat Michigan, die willende en kunnende werken, niet

vooruit was gekomen en ruimschoots alles had, wat hij voor het leven kon begeeren. Dit zelfde getuigenis heb ik verder op alle plaatsen in de Hollandsche nederzettingen hooren herhalen. In de nieuwe nederzettingen van de Hollanders in het Westen heerscht echter nog meer voorspoed dan hier.

Aan den avond hadden mijn waarde gastheer en zijne echtgenoote een grooten kring van vrienden en vriendinnen genoodigd om mij te ontmoeten en te begroeten; hieronder waren ook Ds. KRIEKARD en Ds. DE WINTER. Wij hadden een zeer genotvol samenzijn; de maatschappelijke, zedelijke en godsdienstige toestanden in Amerika werden besproken en ik vernam zeer veel, dat mijn hart tot groote blijdschap stemde; de Heere God schenkt veel goeds aan dit jeugdig volk. Vooral kwam ook ter sprake de eerste landverhuizing der Hollanders naar dezen Staat, in het jaar 1847, 1848 en 1849 onder leiding van Ds. VAN RAALTE, BOLKS en meer anderen.

Om den toestand van het land recht te leeren kennen, bevelen wij onzen lezers zeer aan het boekje, getiteld: „De Pelgrimvaders van het Westen," door D. VERSTEEG, waarvan wij enkele bladzijden in ons reisverhaal inlasschen. Na de mededeeling van de eerste komst van Ds. VAN RAALTE in Holland, die daar reeds zijne eerste blokhuizen had gebouwd, leest men aldaar op bladz. 38 het volgende:

„De meeste landverhuizers maakten zich eene zeer overdreven voorstelling van Holland. Wanneer zij maar eenmaal in „de Stad" aangekomen waren, dan, meenden zij, zouden

zij kunnen uitrusten van de vermoeienissen der reize, in de welingerichte huizen, op zachte bedden hunne vermoeide ledematen kunnen uitstrekken en eene welverdiende, lang begeerde rust genieten. Zij dachten er geregelde straten, welvoorziene winkels, bakkerijen, logementen en al datgene te zullen aantreffen, wat in eene goede stad behoort.

Het is dan ook niet te verwonderen, dat sommigen reeds zoodra zij aanlandden, langs den oever van de Black Lake (Zwarte Meer) gaande, den moeielijken tocht van vijf mijlen ondernamen om in „de Stad" verkwikkingen voor zichzelven en hunne gezinnen te halen, of middelen van vervoer te bespreken tot het overbrengen van het gezelschap en de goederen.

Niet zelden was 's avonds de lucht rood gekleurd door den gloed der hier en daar brandende vuren. De landverhuizers dachten, dat die gloed wel het afschijnsel moest zijn der lantaarns eener zeer groote stad, gerekend naar den omtrek van het afschijnsel tegen de lucht! En wanneer dan de mannen vol hoop en verwachting er heen gingen, dwaalden zij om in een eindeloos woud, met hier eene woning van bladeren, verscholen onder het geboomte, daar eene tent van doek op eene hoogte geplaatst, ginds eene armelijke boomstammen hut op eene opene ruimte in het bosch, niemand ontmoetende dan enkele eenzame houthakkers, die met alle macht bezig waren aan het vellen der dikke, knoestige boomen.

Wanneer dan de verlangende reizigers vroegen, hoe ver de stad Holland nog verwijderd was, en zij ten antwoord ontvingen: „Dit is de stad," zonk hun hart zoo laag bij

het vervliegen hunner droombeelden en het zien op al die duizenden van woudreuzen, dat zelfs een in de bitterheid zijner ziel aan den zegsman vroeg: „Kunt gij schrijven?" „Neem dan een plankje, zet er met groote letters op: „„In het zweet uws aanschijns zult gij hier werken uw leven lang,"" en spijker dat vast aan een boom." Gewoonlijk werden zij bij VAN RAALTE gebracht en die wist dan door zijne bezielende en overtuigende taal wederom zooveel moed in te storten, dat zij met of zonder boot, want niet altijd waren die te verkrijgen, den terugtocht aannamen en de achtergeblevenen in hoopvolle woorden met den toestand bekend maakten.

Nu gingen de teleurgestelde reizigers met elke gelegenheid, die zich aanbood, naar „de Stad." Sommigen laadden hunne goederen op houtvlotten, die ten behoeve der kolonie van Kalamazoo rivier kwamen en voeren daarmede naar Holland, onder voorwaarde den vlotman op den overtocht te helpen. Anderen werden overgebracht per schouw of platboot; enkelen ondernamen langs den oever van het meer, beladen met hunne weinige goederen, door kreken en ondiepten wadend, den moeizamen tocht stadwaarts, terwijl in den zomer, wanneer de Indianen meer noordwaarts trokken en zij hunne stad verlaten hadden, velen een tijdelijk onderkomen vonden in de dan ledig staande wigwams en ongebruikte kerk der koperkleurige jagers.

Eenige aan den mond der Lake gekampeerde Friezen zonden enkelen hunner naar Holland, tot het bespreken van een vaartuig. De afgezondenen kregen eene platboot en gingen er mee terug om de overige leden van het gezelschap

naar „de Stad" te voeren. Toen de goederen geladen en allen aan boord waren, staken zij af in het meer en waren spoedig op zulk eene diepte, dat zij niet meer boomen konden en terug moesten naar den oever. Langs den oever voortvarend liep de boot op een omvergevallen boomstam, werd lek, kreeg water in en de mannen waren verplicht in het meer te springen, de vrouwen en kinderen op het droge te dragen en, daar het avond werd, den nacht in het kreupelbosch door te brengen. Het was er zoo donker, dat men niets zien en geen plaats vinden kon om te liggen of te zitten. Een hunner verzamelde wat dorre takken en bladeren, stak een vuurtje aan en nu bemerkten zij door het schijnsel eene opene plaats, waar een groot vuur aangemaakt en de nacht doorgebracht werd. 's Morgens waadden de mannen weer naar de boot, trokken haar los, sloegen eene kist stuk en maakten met de planken ervan het lek dicht. Thans konden zij de reis voortzetten en kwamen zonder verdere ongelukken in Holland aan.

Een gezelschap mannen reisde 's nachts langs den oever der Lake naar Holland in eene lekke, Indiaansche canoe. Al den tijd zaten zij in het koude water, waardoor een hunner den bloedloop kreeg, in dien toestand onder eene tent van takken, op een bed van bladeren werd neergelegd en bijna zonder verpleging, zonder geneeskundige hulp, zonder verkwikkingen te ontvangen, de aanvallen dier zoo dikwijls doodelijke ziekte te boven kwam.

In „de Stad" begon voor de meeste aankomelingen de ellende opnieuw. Enkelen konden een onderkomen vinden in de blokhut van bloedverwanten of vrienden, maar de meesten

moesten zich weer behelpen in de tenten, die zij hier en daar onder de boomen opzetten. Naderhand echter werd het een weinig beter. Drie gezelschappen Zeeuwen, te zamen ongeveer vierhonderd man sterk, hadden aan VAN RAALTE bericht gezonden, dat zij zouden overkomen, en hem verzocht, woningen tot hunne ontvangst in gereedheid te brengen. Toen waren er voor hen in Holland vijf groote houten loodsen opgeslagen en hiervan konden al dadelijk de Friezen en Graafschappers gebruik maken, die eenigen tijd vroeger in de kolonie waren aangekomen.

Het Friesche gezelschap van Ds. YPMA was in eene dier loodsen, toen de Zeeuwen in Holland aankwamen. Zij gingen er uit om plaats te maken voor de aankomelingen; Ds. YPMA zette voor de zijnen planken schuins tegen een der loodsen op en maakte zich aldus een soort van woning.

Toen naderhand de Zeeuwen waren heengetrokken, werden hunne loodsen gedeeltelijk tot andere doeleinden gebezigd en gedeeltelijk gebruikt tot herberging der later aankomende nederzetters, waardoor eene groote verbetering in hun toestand werd teweeggebracht.

Om een denkbeeld te kunnen vormen hoe het Holland van 1847 er moet hebben uitgezien, zullen wij hier het verhaal laten volgen van Mr. H. VAN EIJK, die er aankwam, ruim anderhalf jaar na de grondlegging der kolonie:

„Den 21sten Augustus 1848 kwam ik, in gezelschap van mijn vriend Mr. A. VAN DER WALL te Grand Haven, Mich., aan. Daar wij een stormachtigen tocht over Lake Michigan gehad hadden, had ik geen zin, mij weder aan boord van den schoener te begeven, die ons over Chicago

naar den mond der Black Lake zou brengen en nam ik de reis te voet langs het strand van Lake Michigan aan. Ik deed zulks te meer, omdat een vriend G. J. Mulder, die met mij den Oceaan was overgekomen, te Port Sheldon woonde, en wien ik gaarne een bezoek wilde brengen.

Port Sheldon was een verlaten settlement van Franschen, twaalf mijlen van Grand Haven en tien van Holland, waar nog oude vervallen gebouwen: hotel, postkantoor, zaagmolen, enz. te zien waren. Ik trof genoemden vriend daar aan en onze ontmoeting was van weerszijden zeer aangenaam. Ik bracht er den nacht door en den volgenden morgen zette hij mij met eene canoe over Pigeon Creek, want eene brug was er nog niet. Nu moest ik het bosch in. Er was een weg zoowat uitgekapt, slingerende heen en weder door het bosch en verder op een nieuwe, recht uitgekapte weg, tot aan de Black River, tegenover de stad Holland. Er waren hier en daar reeds wat boomen gekapt en bast geschild; ook een of twee beginsels van bebouwden grond gemaakt. Op twee of drie mijlen afstands van elkander stonden nog de overblijfsels van loghutten, waarin de werklieden hun verblijf hadden, terwijl de weg uitgekapt werd. Tegenover de stad gekomen, zag ik hier en daar eene plek bosch geveld, enkele blok- en twee of drie planken huizen staan.

Dit was dan de stad Holland, maar de rivier met omringende moerassen lag tusschen mij en de stad en geen weg of brug was er te vinden. Ingevolge ontvangen onderricht liep ik langs de Black Lake het Westen in en vond eindelijk eenige loghuizen en ook iemand, die mij met eene boot naar de overzijde roeide. Ik kwam aan ter plaatse waar

nog de „Indian Village" (Indiaansch dorp) was. Eenige hutten, één groote die tot kerk gediend had, waarbij eene begraafplaats der Indianen met een groot houten kruis erop, dat nog lange jaren nadien gestaan heeft. De Indianen waren Roomsch-Katholiek geweest en konden nog eenige woorden Fransch spreken. Zij waren een vreedzame stam, waarmede de blanken nimmer eenige moeite hadden.

Ik wandelde verder weder Oost, tot ik in de stad, bij oude vrienden kwam. Er waren er velen, die met mij over zee gekomen waren uit Zwolle, Nederland, waar ik het laatst gewoond had. De familiën SLAG, SMIT, ook VAN DER VEENS uit Amsterdam e. a. Wat mij het meest trof bij het bezoek derzelve was, dat ik bijna geen huis intrad of er waren zieken, soms vijf, zes of meer in één huis, die allen in eene rij op den vloer lagen. Vele voormalige vrienden en bekenden waren niet meer. Zij waren onder sukkelingen, ontberingen en teleurstellingen van allerlei aard bezweken. Dat velen, die zich een aardsch paradijs, een luilekkerland in Amerika voorgespiegeld hadden en nu eene woeste wildernis, ondoordringbare bosschen, bijna geen menschelijk wezen of geene de minste sporen van nijverheid, geen ordentelijk woonhuis te zien kregen, niet dan met groote moeite en kosten de hoogst noodige levensbehoeften konden verkrijgen, en dewijl er geene wegen waren alles met platbooten langs Michigan Meer van de monding van Kalamazoo rivier ook *shingles* *) en timmerhout moesten aanvoeren; dat dezulken al

*) Een soort van houten dakpannen waarmede alle houten huizen in Amerika gedekt zijn.

spoedig den moed lieten zinken, is met weinig moeite te begrijpen.

Wanneer de menschen na eene zeereis van veertig tot vijftig dagen en dan nog de lange reis te land of rond de groote meren, onder den heeten Amerikaanschen hemel, aan den mond der Black Lake aankwamen, waren er daar geene huizen, geene voldoende levensmiddelen. Onder takken van boomen en andere haastig opgeworpen schuilplaatsen moesten zij zich dan maar behelpen en reeds aan de monding der Black Lake zijn er velen bezweken, wier beenderen ik nog heb zien liggen in de zandduinen langs den mond der Lake, en die door het verstuiven van het zand ontbloot waren. Bij onze aankomst was dit echter al heel wat verbeterd. Koortsen waren nog wel algemeen heerschende, maar sterfgevallen in geene vergelijking met die des vorigen jaars. Dit maakte het voor de vervolgens aankomenden zooveel aangenamer en gemakkelijker. Er waren reeds zooveel min of meer goede woonhuizen gebouwd, huisvesting en levensmiddelen verkrijgbaar, terwijl er kosthuizen en winkels waren.

De reeds uitgelegde stad en het omliggende land of bosch een weinig doorkruist hebbende, trek ik er het volgende verslag van samen:

In den eersten opslag is het geen zeer aangenaam gezicht hier of daar een huis gebouwd of in aanbouw te zien, te midden van kleine openingen in het ondoordringbare maagdenbosch, omringd door boomstompen, die ter hoogte van twee of drie voet boven den grond staan. Met eenige uitzondering langs de Lake, staan de huizen aan eene straat,

de Achtste genaamd. Langs die straat staan er dertig en hier en daar zoowat twintig meer. Het gaat er echter druk met verderen aanbouw van huizen en het vellen van bosch. Het is er nog zeer alles bosch en reeds neergekapte boomen, zoodat men geen vijf roeden in het rond kan zien. In de eerste dagen van mijn verblijf alhier, wilde ik Ds. VAN RAALTE een bezoek brengen en kon in het geheel zijn huis niet vinden, maar dwaalde wel twee, drie mijlen ver in het bosch rond en was het geheele huis en den tuin misgeloopen.

De boeren zijn bij dezen tijd reeds overal in het woud verspreid, blokhuizen bouwend en bouwland makend. Men zegt, dat er reeds vier duizend menschen in de kolonie zijn. Zij wonen wel twintig mijlen in het rond. De boeren trekken landwaarts in; de stad wordt aangelegd op een schralen zandgrond aan Black Lake, allergeschiktst voor handel, de oprichting van fabrieken en de scheepvaart.......... VAN RAALTE heeft zich door zijnen voorbeeldeloozen ondernemingsgeest, zijne verstandige vlijt en onvermoeide werkzaamheid, in den aanleg en de uitbreiding der kolonie ten toon gespreid, een duurzaam gedenkteeken opgericht, dat de latere nakomelingschap nog met verwondering aanschouwen zal. Hij is als het ware de ziel van alle ondernemingen en ontwikkeling in de nederzetting. In alle opzichten als prediker van het evangelie, als zielverzorger, zelfs als geneesheer, toen er nog geen vertrouwd dokter was, en er zoovele koortsen en ziekten heerschten; als volksleider, enz. is hij even onwaardeerbaar: in alles de voorganger, de raadgever, die altijd vol hoop en moed vooruitstreeft enz. enz.”

Zoo was de toestand daar, waar nu de stad Holland is gebouwd, tot voor nog niet veertig jaren geleden, en waar men nu alles vindt, wat men in een geregelde maatschappij zou kunnen wenschen, aan welks station vier spoorlijnen uitloopen.

In de plaatsen Overijsel, Zeeland, Friesland, Drente, Graafschap, Fijnaard en zelfs Beverdam, die nu zeer groote dorpen zijn, waar de meeste welvaart heerscht, was het toentertijd nog slechter gesteld, er waren ondoordringbare bosschen, waar alleen de Indianen den weg konden vinden.

Doch wij geven hiervan bij ons tweede bezoek aan den Staat Michigan een meer uitvoerige en nauwkeurige beschrijving.

De avond werd in aangenaam onderhoud doorgebracht en het was mij de grootste verkwikking uit den mond van de eerste nederzetters hier in dit land te vernemen, welk een groote ellende zij hadden doorworsteld en hoe rijkelijk de Heere God hen had gezegend.

Voor een Amerikaan is het de grootste eer te kunnen zeggen, nadat hij tot een staat van welvaart is gekomen: voor weinige jaren was ik nog een arm man; door hard te werken en alles te doen wat voor de hand lag, heb ik het onder den zegen Gods, zoo ver mogen brengen als ik nu gekomen ben.

Weldra sloeg de klok 10 uur en zou het rijtuig voorkomen, dat ons naar het station van de spoorlijn naar Grand-Haven, zou brengen. Ons reisplan was nu geregeld, wij zouden ruim 300 uren verder, naar het Westen gaan, doch vooraf nog Milwaukee en Cedar-Grove bezoeken. Om

tijd te winnen zouden wij weder dezen nacht doorreizen. Tot onze groote vreugde bood Dr. OTTE aan ons ook op onze verdere reis te vergezellen en ons tot gids te dienen. Ook zijne ouders gaven hiervoor gaarne hunne toestemming.

Wij kunnen niet ontkennen, dat het ons reeds moeite kostte om van de vriendelijke en gezellige woning van Mr. OTTE te Grand-Rapids, al was het ook voor korten tijd, afscheid te nemen; in den tijd, dat wij daar samen waren geweest, hadden wij zooveel goeds van den Heere genoten, dat het scheiden ons smartelijk viel. Daarbij is een reis op zulk een afstand geen kleine zaak; men gewent echter op zulk een grooten zwerftocht aan alle dingen, ook aan afstanden.

Alle vrienden waren blijde, dat wij zouden terugkomen en alzoo mochten wij afscheid nemen en stonden spoedig aan het station.

Dit was de eenige maal, dat een trein, waarmede wij moesten vertrekken, te laat kwam, en wel meer dan een uur over zijn tijd was. Spoorwegstations hebben in Amerika, zooals wij reeds schreven, iets ongezelligs en daarom is het wachten, vooral laat in den avond en in den nacht, niet zeer aangenaam.

Eindelijk kwam de trein en na anderhalf uur sporens kwamen wij te Grand-Haven, een stad aan het groote meer Michigan gelegen. Deze watervlakte is zoo groot, dat indien men ons gansche goede Vaderland er oplegde, er niets van over bleef. Het bevat zoet water en er leeft zeer veel visch in, waaronder de wight-visch en ook de baars een eerste plaats innemen. Bij stormachtig weder kan dit meer zeer gevaarlijk zijn, vooral in den herfst. Het is niet vele

jaren geleden, dat er nog groote stoombooten zijn vergaan, waarvan al de opvarenden in de golven omkwamen. Geen jaar gaat er voorbij of enkele schepen verdwijnen in de diepte en vele der opvarenden vinden hun dood in deze diepe wateren.

Naar men zegt, is dit vooral het gevaarlijke van deze binnenzee, dat de stormen er zoo plotseling opsteken; men had ook voor dezen nacht storm voorspeld, doch gelukkig heeft de Heere God ons hiervoor bewaard.

Van het station te Grand-Haven kwamen wij vrij spoedig bij de groote boot aan, die in de haven reeds gereed lag om de passagiers van den nachttrein naar de overzijde van het meer, naar Milwaukee over te voeren. Deze booten zijn prachtig ingericht en nog grooter dan die van de Hudson-rivier; vooral in de nachtbooten vindt men prachtige salons, die rijk gemeubeleerd en schoon verlicht zijn.

Wij hadden ons van een kaart voorzien, die ons recht gaf op een hut of klein slaapkamertje, waar wij den nacht rustig in hebben doorgebracht. Toen wij ontwaakten, was het reeds dag en de kust van het meer in het gezicht en konden wij de groote ijzersmelterijen zien, die hier gebouwd zijn en het in uitgebreidheid winnen van die, welke men in Duitschland langs den Rijn vindt.

Binnen een half uur waren wij reeds in de haven van Milwaukee en dus in den Staat Wisconsin aangekomen. Onze waarde vriend, Ds. TEN BROEK, predikant bij de Hollandsche Gereformeerde kerk alhier, stond ons op te wachten en na een kwartier zaten wij in zijne vriendelijke en gezellige pastorie en zijne goede vrouw Mrs. TEN BROEK, een

dochter van Ds. DE BEY uit Chicago, ontving ons met zulk een gastvrijheid en innige liefde, dat wij ons spoedig ook hier geheel te huis gevoelden.

Milwaukee is een stad, die zich in vele opzichten van de andere Amerikaansche steden onderscheidt; zij draagt geheel het Duitsche type; het getal harer inwoners bedraagt 158,500.

Door haar gunstige ligging aan het meer Michigan en aan de monding van de rivier Menemonee, is zij zeer geschikt voor den handel; men heeft er groote winkels en graanpakhuizen. Het meest echter is de stad bekend door hare groote bierbrouwerijen en het Milwaukee bier wordt voor het beste gehouden, dat in de Vereenigde Staten wordt gefabriceerd. Hoort men in de groote steden van het Westen bijna uitsluitend Engelsch spreken, hier verneemt men, bij het doorkruisen van de stad, bijna overal Duitsch. Men vindt hier vele scholen, waar in het Duitsch wordt onderwezen en in de meeste kerken wordt ook in die taal gepredikt. Er zijn drie Hollandsche kerken, waarvan die der Gereformeerden, bij wie Ds. TEN BROEK predikant is, de grootste is; de kleinste is die van de Hollandsche Presbyterianen, wier leeraar Ds. IDSINGA is. In den middag kwam een der broeders ouderlingen met een rijtuig om ons het voornaamste van de stad te laten zien. Deze is gedeeltelijk op vrij hooge heuvelen gebouwd, vanwaar men de prachtigste uitzichten heeft over het meer. Evenals alle Amerikaansche steden, beslaat zij een groote oppervlakte en vele nieuwe wijken, zeer ver van het middelpunt der stad verwijderd, zijn in aanbouw. Aan die zijde van de stad, welke op de hoogte gelegen is, die het

naast aan het meer grenst, zijn prachtige buitens gebouwd, omgeven door groote grasvelden, bloemperken en overschaduwd door lommerrijk geboomte.

Het schoonste gezicht over het meer heeft men, wanneer men buiten de stad bij den grooten toren van de waterleiding staat; men ziet van daar voorbij de stad ver in het meer en de talrijke stoombooten en zeilschepen af en aan varen.

Met onzen vriend bezochten wij het nieuwe station, dat hier voor de spoorlijnen naar Chicago en naar het Westen in aanbouw is en een van de schoonste gebouwen van de stad worden zal. Wij stonden verbaasd over de snelheid, waarmede het metselwerk hier wordt uitgevoerd; kruiwagens met steenen en kalk werden in het benedenste gedeelte van het gebouw aangereden, een touw waaraan drie lissen met ijzeren haken zaten, werd om elken kruiwagen geslagen en deze daarna door middel van een locomobiel naar boven geheschen en daar geledigd; de metselaars strijken de kalk gelijk en leggen of liever gooien de steenen er op. Op een andere plaats komen de ledige kruiwagens op dezelfde wijze weer naar beneden, om opnieuw geladen en andermaal naar boven geheschen te worden. Onze metselaars zouden wonder staan te kijken, wanneer zij dit zagen. Natuurlijk kan men bij deze wijze van metselen geen pijpjes rooken.

De steenen, die gebruikt worden, waren goed doorbakken, maar zouden voor ons Hollanders, wat te hoog rood gekleurd zijn. Zulke gebouwen worden in den laatsten tijd voor het grootste gedeelte van steen en ijzer opgetrokken, om brandgevaar te voorkomen. Men vindt in de groote steden

vele gebouwen, die alleen uit deze materialen zijn opgetrokken.

Men ziet, dat de Amerikaan ook in dit opzicht wel vooruitgaat; inplaats van houten huizen, zooals ze voor weinige jaren nog werden opgetrokken, bouwt men ze nu reeds van steen en ijzer.

Des avonds hadden wij een zeer goed gehoor in de kerk van onzen gastheer; rijken zegen genoten wij bij de prediking en nergens was de collecte zoo groot naar evenredigheid van het getal hoorders als hier. Den volgenden morgen hadden wij reeds meer dan *f* 250 voor de weezen ontvangen.

Onder de vele vrienden, die ons na het einde van de samenkomst in de kerk kwamen bezoeken, waren ook enkelen ons van nabij bekend, die nog voor korte jaren ons land verlaten en zich hier metterwoon gevestigd hebben. Wij ontmoetten hier onder anderen den ouden heer VEENENDAAL uit Brummen, wiens dochters bij den aanvang van onzen weezenarbeid dikwerf bij ons logeerden in Nijmegen, en toen op alle mogelijke wijzen mijne vrouw behulpzaam waren in de verzorging van de weezen; ook onzen ouden vriend DILLEWIJN uit Spankeren troffen wij hier aan. Wat hadden wij elkaar veel mede te deelen van de trouwe Gods en Zijne hulpe, in het werk voor de arme weezen ondervonden.

Den volgenden morgen was reeds vroegtijdig onze afreis bepaald; het ging nu naar Cedar Grove, een plaats die 40 mijlen van deze stad verwijderd ligt.

De weg derwaarts loopt door een heuvelachtige landstreek, waar men nog veel bosschen vindt; alles ziet er

hier ruw uit; wij stoomden langs en over verscheidene beken en riviertjes, maar door de groote droogte waren vele van deze stroompjes uitgedroogd. Het geheel heeft het voorkomen van een land, aan welks ontginning pas de hand is geslagen.

Het was op deze reis zeer warm en door de langdurige droogte hadden wij veel last van het stof, dat door de openstaande raampjes in groote wolken naar binnen drong. Hartelijk blijde waren wij dan ook, dat de conducteur ons ten laatste met zijn brommige stem aankondigde, dat het eerstvolgende station Cedar-Grove was. Eer men dit bereikt, komt men aan een kleine plaats, die pas in aanbouw is en Belgium heet. Hoe deze plaats dien naam gekregen heeft, is mij niet opgelost geworden. Merkwaardig is het, dat men in Amerika bijna alle namen van groote steden, en ook van landen, overgenomen heeft uit de Oude Wereld.

Aan het station Cedar-Grove werden wij hartelijk welkom geheeten door onzen ouden vriend Mr. VAN DER WALL, die reeds vele jaren de belangen van onzen weezenarbeid in dit land heeft behartigd. Hij behoort tot de eerste emigranten, die voor 40 jaren of langer, naar deze zijde van den Oceaan zijn vertrokken. Spoedig zaten wij in zijne nette, goed ingerichte woning, waar wij door zijne vrouw en kinderen vriendelijk werden ontvangen.

In den omtrek van Cedar-Grove wonen zeer vele Hollanders, vooral onder Oostburg; het zijn meestal landbouwers, uit de omstreken van Winterswijk afkomstig, of Zeeuwen. Men vindt hier groote uitgestrekte boerderijen met net gebouwde huizen en onder de bewoners heerscht,

voor zoover ik heb kunnen nagaan, veel welvaart. Velen hebben mij medegedeeld, dat zij niets bezaten eer zij zich als landverhuizers hier metterwoon vestigden en nu bezitters zijn van uitgestrekte boerenhoeven. Doch ook hier moet hard gewerkt worden en vooral in den zomer; wie geen vriend is van zwaren arbeid moet hier volstrekt niet komen.

Nadat wij een weinig waren uitgerust en ons met veel moeite van het stof hadden gereinigd, kwam het rijtuig van onzen vriendelijken gastheer voor en wij deden een rijtoer door het land. Wij hebben eenige boerenhoeven bezocht en ons overtuigd van de vruchtbaarheid van den bodem, die voor een groot gedeelte uit lichte klei bestaat, hier en daar met kiezel vermengd. Het corn of de maïs stond overal zeer welig en toch had hier gedurende eenige weken een droogte geheerscht, als men in jaren niet had beleefd, zoodat op vele plaatsen gebrek bestond aan water voor het vee en vele weilanden zoo dor waren, als bij ons in de maand Januari bij strenge vorst. Ook trok het mijne aandacht, dat de koeien, niettegenstaande het weinige voedsel, dat het weiland aanbood, er zeer goed uitzagen. Men heeft hier zeer veel melkkoeien; de boter- en kaasbereiding geschiedt meestal in kleine fabrieken, die netjes doch eenvoudig zijn ingericht; de vorm van de zoetemelksche kazen, die in deze fabrieken vervaardigd worden, heeft veel van dien van onze Friesche komijnekazen.

Bij deze bereiding gaat alles zeer snel in zijn werk en dat het den Amerikanen ook hierbij meer om de quantiteit dan om de qualiteit te doen is, behoef ik zeker niet aan te stippen.

Ik heb te Cedar-Grove twee van deze fabrieken bezocht en vond den smaak van de kaas, in aanmerking nemende de snelle bereiding, zeer goed. De melk wordt op wagens aangevoerd en gewogen, waarna de verkoopprijs wordt geregeld naar de duurte van de boter en de kaas. De kazen worden na de bereiding in dunne neteldoeksche omslagen gewikkeld en dan in kelders weggeborgen, waar zij door ijs worden afgekoeld.

Het ware te wenschen, dat ook dergelijke inrichtingen op vele dorpen in ons land tot stand konden komen; men zou er door gevrijwaard worden, dat zooveel slecht bereide boter ter markt kwam en geen kunstboter zou voor natuurboter worden verkocht.

De Amerikaan is een vijand van kunstboter en verkoopt veel liever de margarine aan den Europeaan, opdat deze die, in boter omgezet, op zijn boterham smere.

In sommige fabrieken worden kazen gemaakt tot een gewicht van 50 pond, doch deze schijnen niet algemeen in den smaak te vallen en in den handel minder gewild te zijn.

Wij maakten hier voor het eerst kennis met een diertje, dat voor weinige jaren de schrik was van Europa, namelijk den Colorado-kever; er is in Amerika bijna geen plek, waar dit kleine insect niet zijne verwoestingen onder de aardappelen aanricht. Door de groote droogte was het loof van den aardappel niet zoo groot als andere jaren en de Colorado-kever had enkele velden geheel kaal gevreten, zoodat er van de plant niets overgebleven was dan de kale, doode stengel. Wanneer men voor het eerst een Colorado-kever ziet, zou men niet denken, dat dit kleine diertje, dat er zoo onschuldig

uitziet, instaat zou zijn geheele akkers aardappelen te vernielen; maar wanneer men in een aardappelenveld komt, ziet men dit spoedig anders; onder elk blaadje, dat nog geheel of gedeeltelijk aan den stengel mocht prijken, kan men den kever in zijne verschillende gedaanten, van het ei en de pop af tot aan het volwassen insect toe, zien. De Colorado-kevers vermenigvuldigen zich buitengewoon sterk; wanneer er zich een paar op een aardappelstronk bevinden, kan men rekenen binnen eenige weken er daar een honderdtal aan te treffen.

Men zoekt nog altijd te vergeefs naar een middel om dezen aardappelverwoester uit te roeien; alleen het besproeien van de plant gedurende het voorjaar met een verdunde oplossing van kopergroen, is tot heden gebleken het beste middel te zijn om het insect te dooden. Voor die besproeiing heeft men een machine uitgevonden, n.l. een trechtervormig toestel, waarin zich kleine gaatjes bevinden, op raderen, waarmede men over de aardappelvelden heenrijdt. De Amerikanen maken zich echter niet druk met het poten van aardappelen, omdat men in dit land zulk een overvloed van andere voedingsmiddelen aantreft.

De hoofdschotel van den Amerikaan is vleesch en meelspijs en de aardappel dient alleen tot toespijs. Over het algemeen is dan ook de qualiteit ervan veel minder dan in Europa.

Des avonds was de Gereformeerde kerk bij Ds. Wormser geheel met hoorders gevuld; velen waren van elders gekomen en onder dezen vier predikanten, die in den omtrek hunne gemeenten hebben, en onder hen ook een oude vriend van mij, Ds. Lubach.

Het getal hoorders zou zeker nog grooter zijn geweest, indien niet een zwaar onweder was komen opzetten. Voor het eerst zag ik hier in dit land de felle bliksemstralen uit de donkere wolken nederschieten en ik deed de ervaring op, dat de onweders hier verschrikkelijker zijn dan in ons land. Gelukkig bleef dit in de verte en mochten wij het genoegen smaken, rustig onze samenkomst in de kerk te kunnen eindigen.

Daarna hadden wij nog een zeer gezellig samenzijn in de pastorie van Ds. WORMSER, waar ongekende vreugde heerschte, omdat de regen, na zulk een lange droogte, weder voor het eerst en dat zonder onweder, in stroomen nederviel.

Nadat wij een verkwikkelijke rust onder het vriendelijk dak van Broeder VAN DER WALL hadden genoten, was het plan vastgesteld om den volgenden morgen vroegtijdig een rijtoer door het land te maken, daar wij op den middag van dien zelfden dag over Chicago naar het Westen, en wel naar Orange-City, wilden vertrekken.

De vrienden spraken hun algemeene teleurstelling uit; zij hadden gedacht, dat ik minstens vier of vijf dagen bij hen zou vertoeven en in vier of vijf kerken zou optreden. Dit kon echter onmogelijk, daar wij Zondag te Orange-City moesten zijn, waar men ons wachtte en alles reeds voor onze ontvangst was geregeld. Wij beloofden de vrienden terug te zullen komen en het voornemen was ook in ons hart zulks te doen, maar het is ons onmogelijk gemaakt geworden, doordien wij meer tijd voor de reis noodig hadden dan wij eerst dachten. Wij hopen, dat de lieve vrien-

den in dit land, die ons zooveel liefde hebben bewezen gedurende ons verblijf aldaar, het ons zullen vergeven, dat wij niet aan onze belofte hebben voldaan.

Aan den morgen van den dag bezochten wij het eerst de pastorie van Ds. Roth, predikant bij de Hollandsche Presbyteriaansche kerk; hij heeft hier een zeer groote gemeente en een prachtig kerkgebouw, waarin hij mij dringend uitnoodigde op te treden, hetgeen ik ook gaarne had gedaan.

Voor het eerst zag ik hier groote stallen voor de paarden nabij de kerk gebouwd, iets wat men op vele plaatsen in het Westen aantreft, daar men hier geen herbergen of logementen met stalling voor paarden kent.

De boeren, die op eenigen afstand van de kerk wonen, komen des Zondags meestal derwaarts met hun rijtuig; een Amerikaan loopt niet, wanneer hij niet noodzakelijk moet. De rijtuigen worden bij de kerk op een plein uitgespannen en de paarden in de houten loodsen of stallen geplaatst, waar een persoon is aangesteld, die ze verzorgt. Men betaalt voor één paard voor een plaats in de houten loods, zoo ik mij wel herinner, twee dollars of vijf gulden per jaar. Dit is weder een bron van inkomsten voor de kerk en brengt jaarlijks een aanzienlijk sommetje op.

Nadat wij ons verkwikt hadden aan een kop heerlijke koffie, die Mrs. Roth voor ons had gereed gemaakt, ging de tocht naar Oostburg.

Op deze plaats vindt men vele groote prachtige boerderijen, meestal door vroegere Zeeuwen bewoond. Velen kwamen hunne woningen uitloopen om mij de hand te drukken en

een oogenblik te spreken. Wij bezochten op dezen rit ook nog de pastorie van Ds. LUBACH, die zeer liefelijk is gelegen op een heuvel nabij het fraaie kerkgebouw.

Wij waren nog maar even binnen, toen ook hier vrienden ons kwamen bezoeken, en het was voor ons het hoogste genot maar enkele oogenblikken met elkaar te mogen vertoeven. Allen drongen er bij mij op aan toch terug te komen; hoe gaarne had ik dit gedaan, doch, zooals ik reeds schreef, de Heere heeft ons dezen weg afgesneden. Zullen wij elkaar ooit op aarde wederzien? Hij weet het alleen.

Op onze terugreis werd ik opnieuw getroffen door de vruchtbaarheid van het land; wij reden langs onafzienbare velden met maïs en hier en daar ontdekten wij nog overblijfsels van de bosschen, die eenmaal deze landstreek overdekten.

Nadat wij ons verkwikt hadden aan een heerlijk maal in de gastvrije woning van onzen waarden vriend VAN DER WALL en wij van Ds. WORMSER en zijne lieve familie afscheid hadden genomen, vertrokken wij des middags om 2 uur naar Milwaukee, waar wij plaats konden nemen naar Orange-City.

De vrienden van Orange-City hadden gezorgd, dat ik van Milwaukee af een vrijkaart had over de geheele lijn tot aan Orange-City toe.

De spoorlijn van Milwaukee naar genoemde stad loopt op korten afstand van het meer Michigan. In het begin is het land nog al onvruchtbaar en heuvelachtig en talrijke dorpen zijn aan beide zijden van de spoorlijn gelegen, waar voor zoover mij bekend, echter weinig of geen Hol-

landers wonen; verder op evenwel wordt de landstreek hoe langer hoe minder bewoond. Het land is laag en vlak, vooral aan de zijde van het meer, waaraan kleine visschersplaatsen gelegen zijn; meestal groeit er lang gras op, dat het midden houdt tusschen ons gewoon lies en onze biezen. Dit gras is op sommige plaatsen meer dan een meter lang; hier en daar, in de nabijheid van bewoonde plaatsen, zag ik het afmaaien en tot hooi drogen, maar over het algemeen laat men het rotten op de plaats, waar het groeit.

Als men Chicago nadert, wordt het land weder meer bebouwd en komt men aan verscheidene groote plaatsen, die in de nabijheid van den spoorweg zijn gelegen.

Sommige van deze kwamen mij voor bewoond te worden door rijke kooplieden uit de hoofdstad van Illinois, andere weder hadden het voorkomen van uitspanningsplaatsen. Ik zag er vele kleine meertjes, waarin eilandjes, rijk met boomen begroeid, en waarop de Amerikaansche gentlemans met hunne lady's zich met roeien of zeilen vermaakten.

Eer men de stad Chicago bereikt, ziet men een bosch van hooge buizen, alle schoorsteenen van fabrieken, die, hoe hoog zij ook hun rookwolken in de lucht uitblazen, toch den atmosfeer geheel bezwangeren en alles, wat beneden hen is, overdekken met een dikke laag vuil en roet.

Het was reeds avond, toen wij te Chicago aankwamen; gedurig meenden wij, dat wij op de plaats waren, waar wij zijn moesten, omdat vóór het hoofdstation onze trein nog driemaal stil hield aan stations, welke alle tot deze stad behooren.

Tenlaatste voor het station aangekomen, stonden wij ver-

baasd over het net van lijnen, die hier elkander kruisen; het is hier met recht het Babel van den handel, niet minder dan zeventig spoorlijnen loopen op deze stad uit.

De zoon van mijn vriend Ds. DE BEY stond aan het station om met ons te spreken over onze komst in deze stad; maar daar de woning van Ds. DE BEY zoo ver van het station gelegen is, achtten wij het beter deze niet te bezoeken maar liever een kleine wandeling door de stad te doen, daar wij dien avond nog met den nachttrein naar Memphis en van daar naar Orange-City vertrekken moesten.

Al aanstonds werden wij getroffen door de groote drukte, die in deze stad heerscht, vooral in de nabijheid van de kleine rivier, die er midden door stroomt en waarover vele bruggen geslagen zijn, die de verschillende straten verbinden.

Wanneer een dier bruggen slechts weinige minuten geopend is om een stoomboot of een schip door te laten, zijn de breede straten aanstonds overdekt met voetgangers, karren, wagens en trams, zoodat er bijna geen plekje overblijft om veilig te kunnen staan.

Wij bezochten des avonds nog het gebouw van de Jongelingsvereeniging, dat *f* 700,000 heeft gekost. Men heeft hieraan verbonden een groote, prachtige zaal voor evangelieverkondiging, waarin de Amerikaansche evangelist MOODY, wanneer hij in Chicago komt, altijd zijne samenkomsten houdt; verder een groote leeszaal, een zaal voor bibliotheek, voor gymnastiek en badkamers. De gymnastiek wordt door de Amerikaansche jongelingen sterk beoefend en velen hebben het daarin ver gebracht. Wij zagen enkelen dien avond verschillende zware toeren met veel gemak en zeer

vlug uitvoeren, zonder dat men bij hen eenige vermoeidheid kon bespeuren.

Verder vindt men in het gebouw kleine lokalen voor het houden van alle mogelijke godsdienstige vergaderingen; de Jongelingsvereeniging dier stad telt 1700 leden.

Om 9 uur zaten wij weder in onze sleeping-car en vertrok de trein, om ons naar het verre Westen over te brengen.

Wij sliepen dien nacht vrij goed, zeker voor een groot deel als gevolg hiervan, dat het weder door den regen een weinig was afgekoeld. Toen wij ontwaakten, waren wij reeds in den Staat Iowa en het land overziende, bemerkten wij, dat de bodem hier nog meer golvend is dan in de Staten Michigan, Wisconsin en Illinois. De heuvels zijn in het oostelijk gedeelte hooger en daardoor de dalen dieper.

De vruchtbaarheid van den bodem is ook hier groot; aan beide zijden van de spoorlijn zagen wij bijna uitsluitend maïs geplant. Die uitgestrekte maïsvelden, honderden uren ver, zijn de dreigende spookgestalten voor den landbouwer in Europa en nog is het derde gedeelte der uitgestrekte prairiegronden niet bebouwd.

Wij zagen hier niet meer de overblijfsels van groote bosschen, maar overal aanplanting van boomen, vooral van wilgen, die, als afscheiding tusschen de verschillende stukken land dienende, in lange rijen zijn gepoot. Ik heb nergens zooveel wilgeboomen gezien als hier.

De voornaamste plaats, die wij voorbij stoomden, was Cedar-Rapids, met een bevolking van 17000 inwoners, welke stad gelegen is aan de Cedar-rivier, die hier voor schepen bevaarbaar is.

Voor het eerst gebruikten wij dien morgen ons ontbijt in den trein; een groote waggon bevat de keuken en alles wat hiertoe behoort; een gedeelte ervan is ingericht voor eetzaal, waarin aan beide zijden tafeltjes staan met banken er achter, waarop twee personen naast elkaar kunnen zitten; doch dan is het noodig, dat men niet zeer corpulent is en weinig beweging maakt. De bediening geschiedt door negers, die ook als koks in de keuken dienst doen.

Ditmaal konden wij niet roemen over hetgeen ons bij ons ontbijt werd aangeboden, daarbij was alles peperduur; doch wanneer men met een sneltrein in Amerika reist en geen oogenblik tijd heeft om dien te verlaten, maar meer dan 24 uren achtereen daarin moet doorbrengen, dan is men blijde, dat men iets krijgen kan om zijn maag te vullen en zijn dorst te lesschen.

Te Memphis moesten wij verwisselen van trein en daar zagen wij voor het eerst twee Indianen en waren zeer getroffen over deze groote, krachtige gestalten.

Nadat wij deze stad achter ons hadden, kwamen wij eerst recht in de prairiën; het bebouwde land werd hoe langer hoe minder en onafzienbare grasvlakten vertoonden zich, door niets begrensd dan door heuvels en de donkerblauwe lucht. Hier en daar zagen wij een begin van een nederzetting, een kleiner of grooter aantal houten huizen bij elkander, den grondslag van een nieuwe stad. De trein stopt bij elk van deze geregeld viermaal daags en de bewoners staan daardoor altijd met de buitenwereld in betrekking. Op onzen tocht is het dikwerf voorgekomen, dat er maar een paar boerenschuren bij elkaar stonden en de trein toch een oogenblik stopte. Tusschen

de bewoners, die hier zoo afgezonderd hunne tenten hebben opgeslagen, en het treinpersoneel bestaat een vriendschappelijk verkeer, waaraan ook dra de reizigers deelnamen; men praat een oogenblikje met elkaar, geeft couranten en na dat korte oponthoud wordt de tocht weder voortgezet. Hier en daar zagen wij langs de spoorlijn vrij uitgestrekte lage landen, die met lang gras en riet begroeid waren. Ook troffen wij somtijds kleine meertjes aan, waarin vele wilde eenden en andere watervogels zwommen, zoodat jagers in dit land een goede vangst zouden kunnen doen. Deze laag gelegen landen, meestal groote valleien tusschen heuvelen, zouden zeer gemakkelijk tot vruchtbaar land kunnen worden gemaakt, indien men de moeite deed sloten te graven om het water naar de kleine rivieren en beekjes, die door de prairiën stroomen, af te leiden; maar waartoe zou zulks nu noodig zijn, daar er overvloed van best hoog land nog onbebouwd ligt, en men somtijds uren in den omtrek geen enkel huis ziet, zelfs niet een hut?

Het trok zeer onze aandacht dat, waar men maar enkele woningen bij elkaar gebouwd zag, men toch aanstonds twee gebouwen opmerkte, die door hun hoogte en langwerpig vierkanten vorm van de andere te onderscheiden waren. Het eene dier gebouwen is de school, het andere de kerk.

Er zijn drie zaken, die men in Amerika voor de emigratie volstrekt noodzakelijk acht: ten eerste, dat men zich aan een spoorlijn, niet te ver van een station nederzet, ten tweede, dat men zoo spoedig mogelijk een gebouw opricht voor kerk en ten derde een voor school. Wij kunnen ons hierover slechts verblijden; de bevolking van Amerika zou

niet zijn, wat zij is, indien niet overal zooveel mogelijk daarvoor was zorg gedragen.

Naarmate men het station van Alton nadert, worden de heuvelen weder hooger, de spoorlijn loopt langs een van de hoofdtakken van de Mississippi-rivier, die hier echter niet bevaarbaar is en alleen tot uitwateringskanaal dient.

Het landschap heeft hier een woester aanzien, hoewel de bevolking er talrijker is dan in de vlakke prairiën. Op sommige punten van deze hooge heuvelen, die wij den naam van bergen mogen geven, geniet men prachtige vergezichten over het omliggend land.

Zeer verblijd waren wij, toen de conducteur ons bekend maakte, dat het naaste station Alton heette; wij wisten, dat dit een der hoofdplaatsen van South-County was. Uit den trein naar het station ziende, zagen wij aanstonds twee vrienden, die reeds gereed stonden om ons af te halen; wij zetten echter de reis per spoor tot het volgend station voort en hier waren wij aan de plaats onzer bestemming, het verste punt naar het Westen, dat wij op onze reis per spoor zouden afleggen. Verscheidene vrienden waren aan het station om ons te ontvangen, waaronder ook onze gastheer Mr. Henri Hospers; er was haast een strijd, wie ons in zijn rijtuig zou opnemen, doch spoedig was alles geregeld en namen wij in de rijtuigen plaats; na een korten rit waren wij in de hoofdplaats Orange-City aangekomen.

Reeds op dezen kleinen tocht werden wij getroffen door de vruchtbaarheid van het land en de welvaart, die hier heerscht; wij deelen hierover echter een en ander mede in een volgend hoofdstuk.

VII.

ORANGE-CITY, PELLA, CHICAGO EN TERUGKEER NAAR GRAND-RAPIDS.

Van alle Hollandsche koloniën, die wij bezochten, is Orange-City de jongste; zij is als het ware een dochter van de Hollandsche nederzettingen van Pella; ruim 15 jaren geleden was deze landstreek nog maar weinig bevolkt, hier en daar trof men een kleine farm aan, door Amerikanen gebouwd, die als voortrekkers vooruitgaan en aanstonds weder opbreken, wanneer een meer beschaafde en geregelde maatschappij zich in hunne omgeving vormt. Het hoofd van deze nederzetting is Mr. Henri Hospers; hij was het, die met enkelen zijner vrienden hier het eerst zich vestigde en daar aankwam op een ouden wagen, met een paar ossen bespannen, en verder een weinig huisraad, waaronder een oude kachel en een koekepan een eerste plaats besloegen.

Om zich tegen de koude van den winter te beschutten, moesten gaten in den grond gegraven worden en over deze openingen plaatste men houten balken of een soort van dikke latten, die men met zoden en prairiegras bedekte. Dit

waren de eerste huizen van Orange-City; hiernevens ziet men de afbeelding van het woonhuis van onzen gastheer.

Toentertijd moest men uren ver rijden met ossenwagens om de noodige levensmiddelen te bekomen; nu loopen drie spoorlijnen in de nabijheid van deze plaats. Voor vijftien jaar kwamen hier groote troepen Indianen of Roodhuiden, die er tijdelijk hun kampement opsloegen om in de prairiën te jagen en voor tien jaren gebeurde het nog wel, dat groote troepen herten en elanden door hen hier werden achtervolgd, waarbij deze dieren hun weg namen door de maïsvelden, waarin zij groote verwoestingen aanrichtten. Nu ziet men er bijna geen hert meer, zelfs niet in de prairiën, en geen Roodhuid komt meer in deze omgeving.

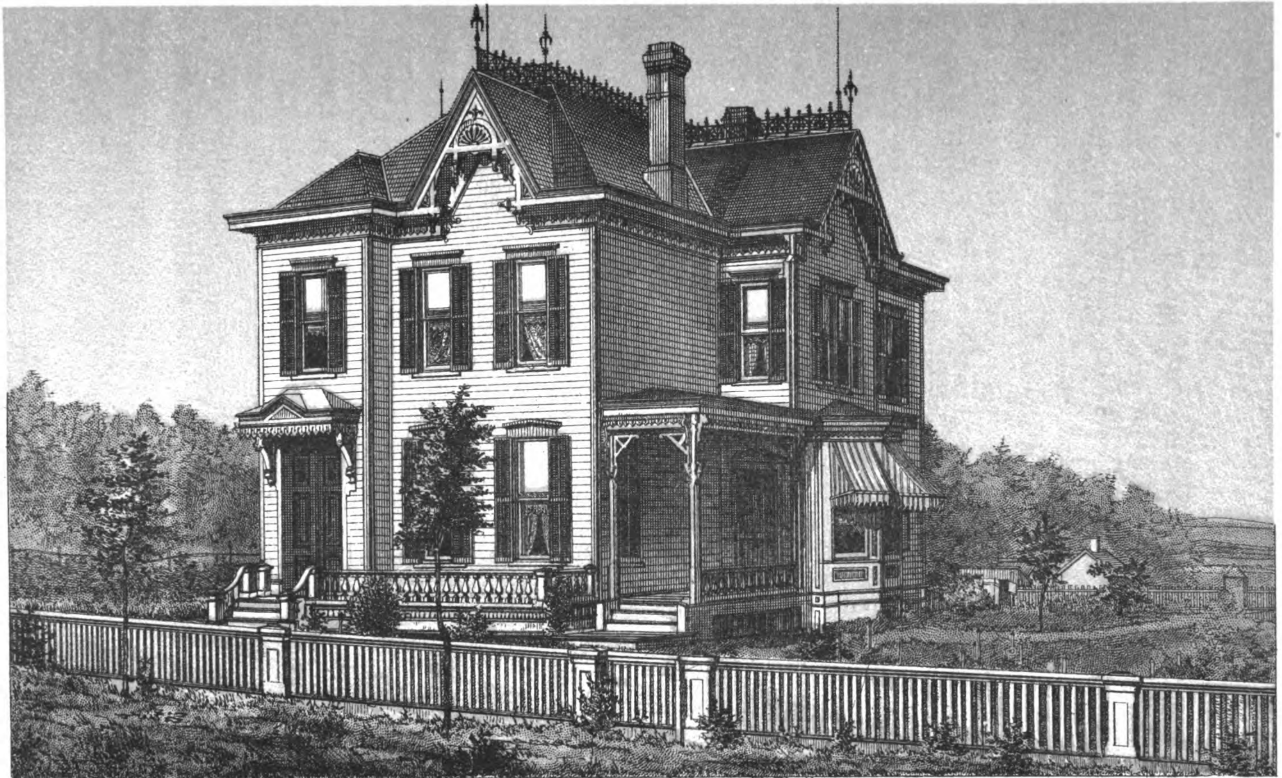
Wij hebben nog een pijp medegebracht, die Mr. HOSPERS heeft ontvangen van de opperhoofden der Indianen als een bewijs, dat zij in vrede met de blanken wenschten te leven. Het aanbieden van zulk een vredespijp heeft op de volgende wijze plaats. Eerst rookt de Indiaan er uit en dan geeft hij haar aan den Europeaan, die er ook een trekje uit doet en haar medeneemt, om als bewijs bewaard te worden, dat het vredescontract is gesloten. Het onderste gedeelte van de pijp is gemaakt van een soort van steen, dat kunstig bewerkt is, en bevat een kleine opening voor de tabak; het houten roer teekent het werk van Indianen.

De woning van onzen gastheer is zeer schoon gelegen; onder de waranda gezeten, heeft men een verrukkelijk gezicht over den omtrek en wij werden weldra overtuigd, dat sinds de eerste emigranten hier hunne hutten bouwden, hier een omkeering heeft plaats gehad zoo groot, als

wij nergens op onze reis door Amerika hebben aangetroffen.

Orange-City telt, naar ik meen, 1300 inwoners, namelijk in de plaats, die men stad noemt; in den omtrek is het land uren ver overdekt met prachtige boerderijen, die alle zeer net zijn ingericht en de grootste gemakken voor de bewoners aanbieden. De meeste van deze zijn zoo gemeubeleerd, dat vele van onze boerinnen er jaloersch op zouden zijn. De plaats voor de huizen is met zorg gekozen, bijna alle zijn op heuvels gebouwd, die men er veel vindt, daar het land ook hier zeer golvend is. Tot beschutting tegen de prairiestormen heeft men van drie zijden de woningen met boomen omringd en wel naar den kant van het Zuiden, het Westen en het Noorden, naar de Oostzijde heeft men van uit de huizen een vrij en open uitzicht. Het aanplanten van boomen is bij de wet voorgeschreven; van elke 80 acres land, de grootte van eene gewone boerderij, moeten drie acres met boomen worden bepoot; van het land, dat met boomen beplant wordt, behoeft men geen belasting te betalen. Men heeft deze wet gemaakt om de groote vlakte te breken, waarop men anders geen enkel boompje vindt; de grond is overdekt met zwaar gras, dat op de heuvelen in den zomer een halve voet lang is, doch in de dalen, waar de grond een weinig moerassig is, somtijds zoo lang wordt, dat de paarden er onder verdwijnen en de koeien er niet in gezien kunnen worden.

Vroeger kwamen in dit land groote prairiebranden voor bij langdurige droogte; ook in den winter bij droge vorst en wanneer er geen sneeuw lag, staken de Roodhuiden dikwijls het dorre gras in brand. Zulk een prairiebrand was niet



Lith. Emrik & Binger

Het woonhuis van den Heer Henri Hospers te Orange City.

zelden zeer gevaarlijk en niemand zou in dien tijd zich in de onafzienbare vlakte gewaagd hebben, zonder voorzien te zijn geweest van de noodige middelen om zelf ook het gras in brand te kunnen steken. Wanneer dan een prairiebrand in de verte gezien werd, die zich altijd aankondigt door een grooten, dikken rook, dan haastte men zich om het gras op de plaats, waar men zich bevond, ook in brand te steken en ging dan staan boven den wind. Zoodra die plek was afgebrand, iets wat natuurlijk zeer spoedig ging, plaatste men zich op die afgebrande plaats, waar men verder veilig was. Kwamen dan de vlammen, die, voortgezweept door een sterken wind, zich soms tot eene manslengte verhieven, naderbij, dan vonden zij op de plek, waar men zich bevond, geen voedsel meer, maar vlogen in razende vlucht voorbij, zonder dat men zich een haar gekrenkt zag. Nam men deze voorzorgsmaatregelen echter niet, zoo schoot er niets anders over dan in de vlammen om te komen. De hitte moet bij zulk een brand vreeselijk zijn en naar mij verzekerd is, duurt het minstens vijf minuten, eer de vlammen voorbij zijn. De oude Ds. Bolks verhaalde mij, dat hij eens met zeer veel moeite aan een prairiebrand was ontkomen, die hier bij het begin van de nederzetting had plaats gehad; hij had het paard voor zijn rijtuig zoo hard mogelijk aangedreven en toen hij gelukkig zijne woning bereikte, hadden zijne vrouw en kinderen met de buren alles rondom deze afgebrand, zoodat het vuur daar geen schade meer kon aanrichten en alles voor hen zonder ongelukken afliep.

Deze groote prairiebranden komen nu natuurlijk niet meer voor, daar het grootste gedeelte der prairiën in den omtrek

12

in vruchtbaar bouwland is herschapen en de tijd niet verre zal zijn, dat de branden in Amerika tot de geschiedenis van het verledene behooren. Daar het vuur in vroegere tijden telken jare al het gras vernielde, is het licht te begrijpen, dat in de prairiën geen bosschen of boomen konden groeien.

De boomen, die men nu geplant heeft, zijn meest alle zoogenaamde Canadasche populieren, dezelfde, die men ook in ons land aantreft; de oorzaak, dat men deze hier zooveel vindt, is daarin gelegen, dat men ze langs de oevers van de kleine riviertjes, die het land doorstroomen, in den zandigen bodem als kleine stammetjes bij honderden aantrof en de eerste planters ze vandaar hebben gehaald. Het beste zal zijn, dat in de toekomst hier veel klompenmakers heen gaan, want voor timmerhout zullen de peppeleboomen in Orange-City evenmin geschikt bevonden worden als bij ons te land.

Wij deden des avonds na onze aankomst nog een wandeling door den prachtig aangelegden tuin van onzen gastheer en toen wij daarin ronddwaalden, konden wij bijna niet denken, dat wij zoo vele honderden uren van Nederland verwijderd waren. Alle vruchten, die wij bij ons kennen, zag ik hier. De wakkere tuinman, Mr. Westra, heeft eer van zijn werk; wij bezochten hem in zijne woning en de blijdschap zijner goede vrouw kende geen grenzen. Onze oude, trouwe dienstmaagd, Imke de Jong, is zijne goede gade. Wat hadden wij elkander veel te verhalen van Neerbosch, van familiebetrekkingen, vrienden en bekenden en wij eindigden met een lof- en dankgebed tot God voor al het goede, dat Hij hier en op Neerbosch heeft geschonken.

Wij mochten dien nacht zeer verkwikkend rusten na den langen tocht, dien wij hadden afgelegd; het gaf ons een gevoel van verlichting, dat wij het verste punt van onze reis hadden bereikt; wij waren nu een paar honderd mijlen verder van den Atlantischen dan van den Stillen Oceaan verwijderd en op de grenzen van Dakota aangekomen.

Den volgenden morgen was ons eerste werk, nadat wij ons ontbijt genomen hadden, om brieven te schrijven naar Nederland en weldra werden wij verrast met een telegram uit Neerbosch, waarin mij de welstand van mijne familie en de weezen werd bericht.

In welk een wonderlijken tijd leven wij toch; wie had voor een eeuw durven voorspellen, dat men in het kortst mogelijk tijdsbestek van Neerbosch naar Orange-City bericht zou hebben kunnen zenden en hoe weinige jaren is het nog maar geleden, dat men hier zeer moeielijk brieven ontving, waar men nu een telegrafische verbinding heeft naar alle deelen der wereld.

Van uit onze kamer zagen wij geregeld twee nette omnibussen, met twee paarden bespannen, van het middelpunt der stad naar het station rijden om de passagiers af en aan te brengen. Wij deden een wandeling door de plaats zelve, die drie kerken heeft, twee Hollandsche en eene Engelsche. Wij geven hier van beide Hollandsche, de eene een Gereformeerde, de andere een Afgescheidene kerk, een afbeelding, om aan onze lezers te toonen, hoe snel de ontwikkeling daar is toegenomen; die met het vooruitspringend koor naar achteren behoort aan de Afgescheidene gemeente.

Zij zijn beide zeer net ingericht; de Gereformeerde kerk

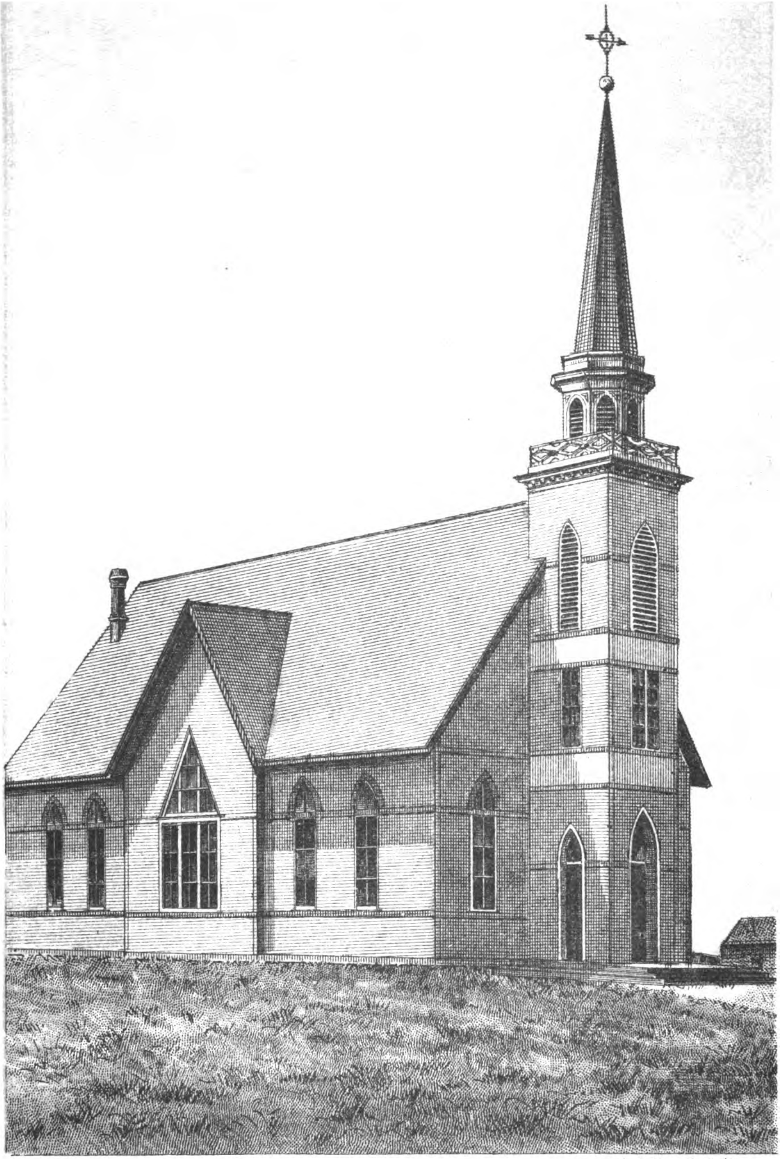
is de grootste en kan 1000 hoorders bevatten, de Afgescheidene 600.

Bij beide kerken zijn op eigen kosten zeer nette pastoriën gebouwd, alles door vrijwillige bijdragen van de bewoners. Geregeld wordt in beide kerken en ook in de Engelsche, des Zondags tweemaal gepredikt en men heeft volstrekt niet te klagen, dat de kerken hier niet worden bezocht. Ook op de Zondagsscholen is het bezoek der kinderen naar evenredigheid; men vindt hier bijna geen kinderen, die den leeftijd daarvoor hebben, welke de Sabbatsschool niet bezoeken.

Wij waren verbaasd over hetgeen wij in de plaats zelve zagen. Er is een zeer goed logement, verder zijn er winkels, waar men alles kan bekomen, wat men wenscht, evengoed als in onze Hollandsche steden en sommige artikelen misschien nog beter.

Midden in de plaats staat een groot steenen gebouw, de Bank, waarvan onze gastheer directeur is. Dit huis en nog vele andere zijn van gebakken steen opgetrokken. Niet alleen de hoofdstraat maar ook de zijstraten zijn met nette winkels bebouwd. De huizen zijn zooveel mogelijk met boomen omringd; ook langs de wegen heeft men twee rijen boomen langs de voetpaden geplant, die reeds een liefelijke schaduw geven.

Men vindt hier verder nette schoolgebouwen en de vrienden hebben in den laatsten tijd een inrichting geopend voor middelbaar onderwijs, waarvan zeer druk gebruik wordt gemaakt. Het stadhuis en het rechthuis van de County zijn fraaie gebouwen. Verder zijn er smederijen en wagenmakerijen en zelfs inrichtingen, waar alle machines worden ver-


Lith Emrik & Binger

Tweede kerk in Orange City.



Lith Emrik & Binger

Eerste kerk in Orange City.

vaardigd, die voor den landbouw worden gebruikt; voorts twee drukkerijen, één waar *De Volksvriend* onder redactie van Mr. BETTEN en TIETEMA wordt gedrukt en uitgegeven, en één waar een Engelsch blad het licht ziet. Zelfs heeft men in de nabijheid van de plaats een groot terrein met de noodige loodsen en verdere inrichtingen, waar jaarlijks in den herfst een landbouw-tentoonstelling van de County wordt gehouden.

Toen ik dit alles overzag, stond ik verbaasd over de ontwikkeling en de organisatie, welke de eerste mannen, die hier hunne tenten opsloegen, hebben tot stand gebracht. Menigeen van de bewoners kwam mij reeds te gemoet loopen om mij de hand te drukken; zij kenden mij nog uit het oude Vaderland en allen spraken hunne groote vreugde uit, dat ik hen eens was komen bezoeken; zij hadden het bijna niet durven hopen, dat het zou geschieden, maar daarom was hun vreugde des te grooter, nu zij mij en mijn zoon met Dr. OTTE hier mochten ontmoeten.

In den middag kwamen de rijtuigen voor en zouden wij een tocht door den omtrek doen. Ook Ds. BOLKS, de oude patriarch, die behoort tot de eerste landverhuizers naar den Staat Michigan en hier met moeilijkheden te worstelen heeft gehad, waarvoor honderden zouden teruggedeinsd zijn, zou ons op dezen rit vergezellen. Gij vindt een afbeelding van hem, zooals hij er nu uitziet, tegenover het titelblad. Wanneer men hem voor het eerst ziet, wordt men aanstonds getroffen door zijn ernstigen en liefdevollen blik en zijn persoon boezemt vertrouwen in. Het eerste, waarover hij met mij sprak, was over Ds. COHEN

STUART en zijne lieve vrouw, die een bezoek aan deze nederzetting hadden gebracht. Wat was het toen geheel anders, zoo zeide hij, dan nu; wij hadden bijna geen plaats om deze lieve vrienden te logeeren en onze school was gedeeltelijk onze kerk, die met eenige ruwe banken en slechte wanden een zeer onvriendelijk voorkomen had.

Maar ook toen was de Heere in ons midden en Hij heeft ons geholpen en wat wij nu zijn, hebben wij alleen aan Hem te danken.

Wat hadden wij elkaar veel te verhalen!

Welk een prachtige rijtoer, door het liefelijkste weder begunstigd; het was wel wat warm, doch hieraan waren wij reeds gewoon.

Het geheele land is in vierkante stukken afgedeeld, die een mijl lang en een mijl breed zijn. Zulk een stuk heeft een oppervlakte van 640 acres ($2^1/_2$ acre is 1 hectare), er zijn maar enkele stukken meer in hun geheel; er zijn er zelfs, die reeds over zeven boerderijen zijn verdeeld, welke alle weder in een vierkant zijn gelegen, zoodat de boerenhuizen maar op korten afstand van elkaar zijn gebouwd.

Men staat verbaasd over al de Hollandsche namen, die men hier in deze nederzetting vindt; wij willen er enkele noemen, als: HOSPERS, VERSTEEG, JONGEWAARD, DE GROOT, VAN PELT, MOUW, BOOGAARD, VAN DER MEIDEN, VAN OOSTERHOUT, VAN DER STOEP, BEUKELMAN, PEKELDER, FRANKEN, SCHUT, RENSING, JANSSEN, PASMA, VAN DER MEER, WESSELING, HOP, TE GROOTENHUIS, MUILENBURG, VAN DER BRAAKE, DE BOER, ZANDENHORST, WAAYENBURG, BORGMAN, VAN STEENWIJK, DEN HERTOG, WIERINGA, AALBERS, KOR-

teweg, Jaspers, De Jager, Hoekstra, Vogelaar, De Jong, Pennings, Hollander, Van Griethuizen, Claveringa, Brink, Wienia, Daniëls, Niemantsverdriet, Wassenaar, Nijenhuijs, Pree, Slotenmaker, Betten, Buurman, Van Roekel, Roos, Spijkerboer, Velthuijzen, Van Es, Van Zijl, Bloemendaal, De Haan, Scholten, Mulder, Krebs, Van Dijke, Boersma, Brouwer, Van Yperen, Leisen, Klink, Sipma, Druivenstein, Cuiper, Willemse, Korver, Bennik, Sleister, Swart, Nieuwendorp, Nooteboom, Maris, Heemstra, Lubbers, Klein, Hesselink, Groenveld, Aalders, Den Herder, Settenhorst, Doornink, Meelink, Punt, en nog zooveel andere meer, te veel om te noemen.

Dit zijn alleen die familiën, welke zich hebben uitgebreid tot zelfs over 5 tot 8 huisgezinnen, en allen verschillende boerderijen bewonen.

Op onzen tocht in dien middag hebben wij vele dezer boerderijen bezocht, de maïs stond zeer prachtig; nergens had ik de halmen zoo groot en zwaar beladen gezien als hier. De grond bestaat er uit lichte klei, bij droog weder is het bovenste gedeelte zoo mullig, dat men met de hand er in kan roeren. De kleur is vrij donker en de kleilaag van één tot twee meter dik. Van bemesting is hier geen sprake, niettegenstaande sommige stukken grond 15 jaren achter elkaar bezaaid en beplant zijn, is de vruchtbaarheid van den bodem nog niets verminderd.

Bij de boerderijen vindt men geen schuren tot berging van het graan, dit wordt op schelven geplaatst, meestal in het middelpunt van de landerijen, die tot de boerderij

behooren. Deze korenmijten zijn in den regel vrij hoog en de meeste, die ik zag, waren ook goed gesteld, zoodat de schoven alle in een schuine richting lagen, met de ondereinden naar beneden. Op enkele boerderijen zag ik zelfs 20 zulke mijten op korten afstand van elkaar geplaatst. Wanneer nu de oogst is afgeloopen en men het koren aldus heeft geborgen, begint men met het dorschen. Dit doet men op dezelfde wijze, als in vroegere jaren in ons land, vooral in de Betuwe, het koolzaad gedorscht werd. Eenige boeren, allen buurlieden of familiebetrekkingen, komen op den bepaalden dag samen, men heeft of huurt ook wel een dorschmachine, die veelal met stoom in beweging gebracht wordt en zoo is samengesteld, dat het koren niet alleen gedorscht, maar ook gewand, gezift en zelfs door middel van deze machine wordt gemeten en in den zak geschud.

De gewone maat is hier de bushel, een derde van onzen hectoliter. Zoo dorscht men het koren achter elkaar en wanneer men bij den eenen boer klaar is, begint men weder bij den buurman. Zij, die geen geld hebben om de huur van een dorschmachine te betalen, sluiten met den bezitter van zulk een werktuig een contract, en deze ontvangt een gedeelte van het gedorschte graan. Het stroo en het kaf wordt eenvoudig verbrand, omdat men het niet de moeite waardig keurt te vervoeren. Wanneer hier een fabriek werd opgericht tot het vervaardigen van stroopapier en het bereiden van het vlas, dat hier veel verbouwd wordt en waarvan alleen het zaad wordt gebruikt, zouden deze zeker goede zaken maken. Er moet echter iemand zijn, die gewoon is zelf te werken en een paar mannen bij zich heeft, die

eenigszins op de hoogte zijn van deze fabricatie, daar in dit land handenarbeid zeer duur wordt betaald en een ieder genoeg te doen heeft om met zijn werk gereed te komen.

Na een rit van ruim 4 uren hadden wij een gedeelte van het land niet alleen bezichtigd, maar ons ook overtuigd, dat hier zeer wakkere boeren wonen.

Nu en dan hadden wij even stil gehouden op een boerderij, waar men ons met zeer veel liefde ontving; ik ontmoette hier oude vrienden uit Nederland, die nog maar voor weinige jaren zich in dit land metterwoon hebben gevestigd en nu reeds eigenaars zijn van uitgestrekte landerijen en mij bij mijn bezoek in hun vriendelijke boerenwoningen een rijke gave voor de weezen aanboden.

Hoe werd ik dikwerf aangedaan en diep in mijn hart geroerd, wanneer ik aan den wand de portretten van mij en mijne vrouw zag hangen, aan welke met zorg het schoonste plekje in de woning was gegund. Ook ons blad *Het Oosten* vond ik hier en daar, zoomede de boeken op onze Weezendrukkerij uitgegeven, die het kenmerk droegen, dat zij veel waren gelezen.

Bij dit alles dacht ik terug aan den tijd, toen wij ruim 23 jaren geleden op een kamer in Nijmegen samen kwamen, zonder dat iemand er iets van wist dan de Heere God, en er *f* 4.60 als eerste collecte voor den weezenarbeid werd afgezonderd.

Onder de aangenaamste gesprekken kwamen wij te Alton, een uur rijdens van Orange-City verwijderd. Men vindt in deze plaats een Hollandsche en een Engelsche Kerk en ook een kleine Roomsch-Katholieke.

Voor men te Alton komt, heeft men een vrij grooten

stoom-meelmolen, door de Amerikanen Flower-molen genaamd, die gebouwd is in de nabijheid van het station. Zulk een inrichting vindt men ook onder Orange-City, eveneens in de onmiddellijke nabijheid van het station.

Deze beide fabrieken zijn voor deze landstreek van groote beteekenis; nu behoeft men het koren niet meer te verzenden naar andere plaatsen, men brengt het naar den flower-molen, die in de buurt, waar men woont, gelegen is; daar wordt het in meel omgezet, in zakken gedaan, naar Chicago en New-York per spoor verzonden en vandaar per stoomschip naar Europa, en zoo eet men wellicht in ons land het meel van koren, dat in Orange-City is verbouwd. Ook vindt men hier een steenfabriek.

Ik werd aan de pastorie te Alton afgezet en door Ds. WARNSHUIS en zijne familie welkom geheeten; ik zou den volgenden morgen des Zondags in zijn kerk optreden. Alton is een plaats, die nog maar pas in aanbouw is; toch vindt men er reeds allerlei soorten van winkels en alle mogelijke bedrijven worden er uitgeoefend. De huizen echter zijn niet zoo geregeld gebouwd als in Orange-City. Ook deze plaats heeft een groote toekomst en wel omdat twee spoorlijnen hier elkaar snijden. Het was Zaterdag en vooral des avonds drukkend warm; men zag in de verte hier en daar in de donkere wolken, die zich boven de heuvelen der prairielanden samenpakten, de vurige bliksemstralen. Dit ziet men hier veel verder dan bij ons in Europa; het gebeurt niet zelden, dat men de heldere bliksemstralen reeds door de donkere wolken ziet neerschieten, voordat men nog iets van het onweer kan hooren.

Dien avond brachten wij onder zeer aangenaam gesprek in de pastorie door, enkele vrienden kwamen mij bezoeken en welkom heeten. Ds. WARNSHUIS deelde mij mede, hoe hij getuige was geweest van de opkomst van deze plaats en hoe kerk en pastorie nog maar voor weinige jaren waren gebouwd.

Zeer breedvoerig verhaalde hij mij de ellende, die zij hadden doorworsteld, toen voor 4 of 5 jaren de sprinkhanen alles hadden afgevreten, zoodat zelfs geen groen stengeltje op het veld was overgebleven. De sprinkhanen waren op eenmaal komen aanvliegen en wel in zulk ontzettende massa's, dat het zonlicht er door verduisterd was geworden. In dien grooten nood had men een algemeenen bedestond gehouden, waarna een hevige wind was opgestoken; de sprinkhanen vlogen alle op en men heeft hen nooit weer teruggezien.

Den volgenden morgen, Zondag 15 Augustus, was het weder zeer warm, de thermometer teekende 95 graden in de schaduw, toch was de gemeente zeer goed opgekomen en de kerk met een aandachtig gehoor gevuld. Na de godsdienstoefening kwamen velen mij bezoeken in de pastorie, van alle zijden ontving ik uitnoodigingen van de vrienden om hen toch op hunne boerderijen te bezoeken. Ik zag nu reeds, dat zoo ik zes weken hier kon vertoeven, ik nimmer één oogenblik stil zou behoeven te zitten, zonder echter een voet te moeten loopen, want allen boden aan om mij met hun rijtuigen te halen.

Hoe geheel anders is toch de toestand van deze goede vrienden hier als die was in Nederland; de meesten hunner

hebben wellicht nooit gedacht ooit in een rijtuig te zullen zitten, in plaats van het te bezitten. Men zal wellicht de opmerking maken. dat men er hard voor heeft moeten werken en dat is waar, en men moet het nog doen, maar men is dan toch ook vooruitgekomen en hoe vele landbouwers zijn er in ons lieve Vaderland, die ondanks hard werken in de laatste jaren toch zijn achteruitgegaan.

Nadat ik van Ds. WARNSHUIS en zijn lieve familie afscheid genomen had (deze stond op het punt om van hier naar Pesseac bij New-York te vertrekken, waarheen hij een beroep had aangenomen) werd ik met zijn rijtuig door zijn zoon weder teruggebracht naar Orange-City. Het is zeer aangenaam, dat hier langs de wegen overal boomen zijn geplant, die over eenige jaren een liefelijke schaduw zullen aanbieden; wij genoten nu reeds een goede beschutting er door tegen den sterken wind, die woei. Het eigenaardige van den wind in de prairiën is, dat in de luchtstrooming geen golving wordt bespeurd en de wind daardoor altijd even sterk waait.

Om twee uur moest ik weder optreden in de Gereformeerde kerk te Orange-City bij Ds. BUURSMA; reeds waren op verscheidene plaatsen vele rijtuigen uitgespannen, wel een bewijs, dat men zelfs van verre afstanden was gekomen om mij te zien en te hooren; de vrienden hadden dan ook al het mogelijke gedaan om mijne komst voor te bereiden; niet alleen was die afgekondigd in de verschillende kerken, maar ook in het groote Hollandsche blad, dat hier wordt uitgegeven, „de Volksvriend", had Mr. TIETEMA verscheidene stukken geplaatst om zijne lezers op te wekken bij mijne

komst alhier de verschillende samenkomsten in de kerken te bezoeken. De kerk was dan ook nu meer dan vol, zelfs moesten velen zich met een staanplaats behelpen.

De drukkende warmte hield zelfs de moeders niet terug om met hare kleine kinderen in de kerk te komen, dit is trouwens in Amerika volstrekt geen vreemde zaak, men stelt er onder de Hollandsche Amerikanen zeer veel prijs op, des Zondags minstens eenmaal in de kerk te komen, en opdat nu de moeders, die kleine kinderen hebben, van dit voorrecht niet verstoken zullen blijven, nemen zij al hare kinderen mede, de kleinste zitten bij moeder op schoot, de andere bij vader. Men ziet er geen bezwaar in de kinderen, terwijl er gepredikt wordt, de borst te geven, en niemand vindt dit hier iets bijzonders, zoodat het niet de minste aandacht of het geringste opzien wekt. Schreien de kinderen, wat maar zelden gebeurt, dan verlaten de moeders heel stil de kerk en gaan met de kleinen naar de consistoriekamer.

In deze kerk hadden wij de grootste collecte van alle kerken, waarin wij gesproken hebben in Amerika; de som bedroeg *f* 340. Het is dezelfde gemeente, waar Ds. Cohen Stuart bij zijn bezoek aan deze plaats met zulk een rijken zegen het Evangelie heeft verkondigd.

Aan den avond van dien dag mochten wij nog eenmaal optreden in de Afgescheidene kerk bij Ds. Gulken en daar dit kerkgebouw veel kleiner is dan dat van Ds. Buursma, kon een groot gedeelte van de hoorders hier geen plaats vinden; daarbij was de warmte nog grooter geworden en een zwaar onweder kwam uit het Zuidwesten opzetten,

doch niettegenstaande al deze hinderpalen, hadden wij een zeer gezegend samenzijn. Het onweder dreef voor het grootste gedeelte voorbij en zoo mochten wij dezen dag eindigen met een rijken zegen, dien de Heere God ons in Zijne liefde had geschonken.

Wij laten hier volgen een beschrijving van de prairiën door mijn zoon JACOB en van een boerderij, waarvan men hier een afbeelding vindt. Zulke boerenhuizen kan men hier bij tientallen tellen, zelfs zijn de laatst gebouwde nog grooter en in schooneren vorm opgetrokken.

Wij willen thans voor een oogenblik onze reis door de verschillende steden en dorpen even staken, om eens te zien wat er alzoo op het land en bij de Amerikaansche boeren te zien en op te merken valt.

Reeds hier en daar werd melding gemaakt van 't geen op het land en in de omgeving der steden te zien is, doch wij willen thans eens meer van naderbij met den landbouw, zooals die door de Amerikanen beoefend wordt, kennis maken.

Hebt ge dus lust hiervan 't een en ander te weten, zoo noodigen wij u uit met ons een tochtje door de prairiën te maken en eenige boerderijen te bezoeken.

Wij stellen u dan voor een tocht te doen door de prairie-streken van Iowa, in welken Staat wij ons het best van den landbouw en al wat daarmede in betrekking staat, op de hoogte konden stellen.

Zoodra men zich buiten de steden begeeft, ziet men zich verplaatst op een onafzienbare vlakte, hier en daar door kleine heuvels begrensd en soms met kleine beken of kreken,

zooals de Amerikanen ze plegen te noemen, doorsneden.

'tIs een eigenaardig gezicht die onafzienbare grasvelden, waar wellicht eeuwen lang geen zeis gezwaaid werd en waar slechts nu en dan een menschelijk wezen zijn voet zette. Geen geluid werd er vernomen als het brullen en blaten en het geritsel van het wild gedierte, dat zich met snelle vaart door het lange gras, dat op vele plaatsen meer riet dan gras gelijkt, bewoog en elkander steeds vervolgde en beoorloogde. Zij waren de eenige bewoners dezer uitgestrekte vlakten en voerden er een onbeperkte heerschappij. Doch ook aan deze heerschappij werd een einde gemaakt, hoezeer het wild gedierte zich in die streken ook veilig mocht wanen.

Urenlang kan men thans door de prairiën dwalen zonder dat men eenig wild ontwaart, dat angst of verschrikking zou aanjagen; slechts de oudste settlers weten u te verhalen van den tijd, toen men met het wild gedierte te worstelen had, en geraken in vuur, als zij u spreken van de groote kudden elken (een soort van witte herten) en buffels, waarop zij bij hun aankomst jacht konden maken.

Hoewel de bewoonde prairiën veel van hun oorspronkelijk avontuurlijk karakter verloren hebben, zoo zou het voor menigen Hollandschen Nimrodszoon toch zeker een aangename ontspanning zijn om met zijn geweer door deze grasvelden te kunnen dwalen.

Hoewel ons reisgezelschap niet uit jagers van professie bestond, kon een der jongere leden zijn lust om een prairiejacht mede te maken, niet bedwingen en met behulp van een onzer jeugdige vrienden te Orange-City mocht het hem

gelukken een paar jagers op te sporen, die zich bereid verklaarden met hem zulk een jacht te organiseeren.

Op een wagen met twee flinke muildieren bespannen en vergezeld van een uitstekenden jachthond, werd de tocht door de prairiën aanvaard en ze mochten hun pogen met een goeden buit beloond zien.

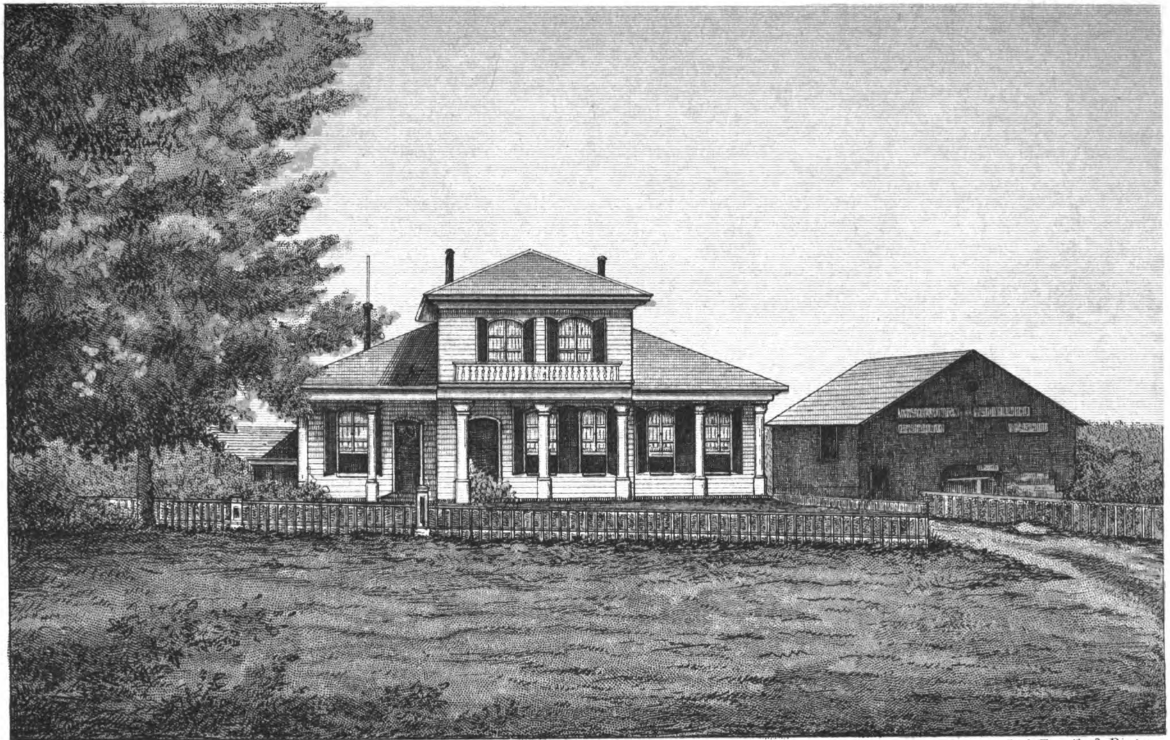
Het wild, dat men er thans nog aantreft, bestaat hoofdzakelijk uit prairiekippen, een soort van vogels, die het midden houden tusschen patrijzen en onze gewone kippen, konijnen en hazen.

Vele Amerikanen zijn hartstochtelijke jagers en hebben het in de kunst van schieten ver gebracht. Gelukkig echter, dat zij de prairievelden niet slechts als hun jachtgebied beschouwden zooals de Indianen, maar dat zij spoedig ingezien hebben, dat deze prairievelden met eenigen arbeid in vruchtbaar en goed bouwland te herscheppen waren.

Te midden dezer prairievelden vindt men thans de schoonste boerderijen. Op de grasvlakten, waar vroeger zelfs geen boom te zien was, zijn nu vele boerenwoningen verrezen, waarvan het vriendelijk dak boven de welige boomen, die de woning omringen, uitsteekt en ons schijnt toe te roepen: „treedt hier binnen en rust wat uit van de vermoeienis.”

Van zulk een vriendelijke boerenhoeve geven wij hierbij thans een afbeelding, en zoo ge lust hebt, kunnen wij haar even binnentreden om met hare bewoners en de inwendige samenstelling kennis te maken.

De bekende Amerikaansche gastvrijheid wordt niet het minst bij de boeren aangetroffen, zoodat wij van een vriendelijke ontvangst verzekerd kunnen zijn.



Lith. Emrik & Binger.

Boerderij in Orange City.

De inrichting der Amerikaansche boerderijen is zeer verschillend van die der Europeesche en Hollandsche. In den regel staat het woonhuis geheel afzonderlijk en vindt men in de onmiddellijke nabijheid hiervan een paar kleine schuren, die slechts zooveel ruimte bevatten, dat zij in den winter tot het stallen van het vee en het bergen der gedorschte granen dienen kunnen.

De meeste dezer boerderijen zijn van hout en behoeven, wat inwendige samenstelling en meubeleering aangaat, voor menig Hollandsch heerenhuis niet onder te doen. De prachtige rockingchairs (schommelstoelen), de nette canapé en eindelijk het in Amerikaansche huisgezinnen onontbeerlijke orgel, geven u aanstonds den indruk, dat een boerderij in de prairiën van Amerika een ruim bestaan op kan leveren, en men staat verwondert over de welvaart, die onder de Amerikaansche boeren heerscht.

Doch niet altijd stond op deze plaats dat hechte en fraai gemeubeleerde huis. De bewoners kenden ook andere dagen; dagen van moeite en arbeid, dagen waarin zij zich zoo gaarne weder naar het oude Vaderland zouden begeven hebben, daar zij zich bevonden in een toestand, dien de geringste boerenarbeider uit Nederland hun niet zou benijden. Ge kunt dat uit hun eigen mond vernemen en zult het met mij zeggen, als gij hoort, hoe eenzaam en verlaten zij voor vele jaren in deze woeste landstreken aankwamen. Gij zult het begrijpen, als ge weet hoe op de plaats, waar thans de boerenwoning staat, eens slechts een met zoden gedekte hut te zien was, waarin men zich bijna niet tegen de koude beschutten kon.

Hoe geheel anders zag het er toen op die hoeve uit. Waar men het oog ook mocht wenden, overal zag men ruwe en onbebouwde grasvelden, die nooit met spade of ploeg bewerkt werden. Men gaf echter den moed niet op en zag zijn vlijt en moeite ten slotte met heerlijke uitkomsten bekroond.

Wie eenigszins met de vroegere toestanden van de prairiegronden, welke thans in vruchtbare akkers herschapen zijn, bekend is, zal zeker den boer de welvaart niet misgunnen, die hij onder den zegen Gods als het loon op zijn ijverig streven mag genieten.

Een groote moeielijkheid voor vele boeren was en is nog het gebrek aan voldoende werkkrachten; men vindt boerderijen, waar meer dan honderd bunders bouwland door drie personen moet bearbeid worden. De vernuftige geest der Amerikanen zocht ook hierin zooveel mogelijk te hulp te komen en slaagde uitnemend in de vervaardiging van werktuigen, die arbeidskrachten besparen konden. De Amerikaansche landbouwwerktuigen zijn waarlijk kunststukken van menschelijk genie en getuigen van den praktischen geest, die onder de Amerikanen heerscht.

Wij noemen slechts de doelmatige ploegen, maai- en dorschmachines; de beide eerste zijn zeker het meest praktisch, doch ook alleen voor Amerika geschikt, waar men door de uitgestrektheid der landerijen meer met de snelheid dan met de netheid, waarmede de arbeid verricht wordt, rekening moet houden.

De ploegen zijn zoo ingericht, dat ze niet alleen als ploeg, maar te gelijkertijd als zaaimachine en eg dienst doen,

terwijl hij, die dit werktuig bestiert en de paarden voortdrijft, er tevens een geschikte zitplaats op heeft en zich niet behoeft te vermoeien.

De maaimachines snijden niet alleen het graan af, maar binden het tevens aan schoven en zetten die op hoopen van vijf schoven op het land overeind.

Wij zagen zelfs meer dan eens een Amerikaansche boerendochter met een dergelijke machine werken. En al moge zij, wat kleeding en lichaamsbouw betreft, weinig overeenkomst hebben met onze Hollandsche boerinnetjes, zoo wordt hetgeen zij in hare verschijning bij een eerste kennismaking voor een goede boerin schijnt te missen, ruimschoots vergoed door de behendigheid, waarmede zij haar arbeid weet te verrichten.

Het eenige wat, naar het ons voorkomt, een hoofdgebrek van de Amerikaansche boeren genoemd kan worden, is dat zij zich niet voldoende toeleggen op de veredeling van den veestapel en het paardenras.

Het vee is over 't algemeen klein en staat wat schoonheid van vorm en geschiktheid voor de melkerij aangaat, zeer ver bij ons Hollandsch vee achter. Ook de vorm en de bouw der werkpaarden komen ons minder geschikt voor.

Vele boeren, die wij hierover spraken, deelden onze overtuiging, doch verzekerden ons daarbij, dat men zich op vele plaatsen met ijver op verbetering van den veestapel en veredeling der paardenrassen begon toe te leggen.

In 't eerst konden wij ons maar slecht vereenigen met de ruwe en schijnbaar slordige wijze, waarop het land bewerkt werd, doch toen wij eenigszins op de hoogte gesteld

waren met de uitgestrektheid der boerderijen en de geringe werkkrachten, waarover vele boeren te beschikken hadden, konden wij ons hiermede beter vereenigen. Ook hier geldt het spreekwoord: 's Lands wijs 's lands eer. Men kan in Amerika niet op Hollandsche wijze boeren en men moet er zooals overal, roeien met de riemen, die men heeft.

Wie de proef wil nemen om in Amerika een Hollandsche boerderij op te richten, mag wel een goeden zak Hollandsche guldens medenemen en zal waarschijnlijk, indien hij boer wil blijven, eindigen met zijn boerderij op Amerikaansche wijze in te richten.

De hoofdprodukten, die men in Amerika verbouwt, zijn: maïs, tarwe, haver en vlas. Het tweede jaar, nadat men de prairie omgescheurd heeft, kan men oogsten. De kwaliteit van den bodem is uitstekend. Wij zagen prairiegrond, dien men van vijfentwintig tot dertig jaar bebouwd heeft zonder in dien tijd te mesten. Wij zouden het grootste gedeelte der prairiegronden het best kunnen vergelijken met de aangeslibde gronden, die men in ons land langs de rivieren de Waal en den Rijn vindt.

Wij laten hier een lijstje volgen van de gemiddelde opbrengst van het land, zooals wij dit van verschillende boeren vernamen:

per acre	Corn (of maïs)	45 à 50	bushel	20 à 25	ct. (Amerik.)
id.	Tarwe	15 à 20	id.	75 à 90	id.
id.	Rogge	25 à 30	id.	50 à 70	id.
id.	Haver	40 à 50	id.	20 à 30	id.
id.	Gerst	40 à 50	id.	40 à 50	id.
id.	Vlas	15 à 20	id.	70 à 90	id.

Wij geven deze opgaaf in Amerikaansche maat en geld, aangezien men hiermede in Amerika slechts rekent. Het is zeer moeielijk een juiste opgaaf te geven, daar men met te veel zaken rekening te houden heeft. Ons doel met deze opgaaf is dan ook slechts om eenigszins een idee te geven van hetgeen men ongeveer in Amerika, indien de oogst niet mislukt, kan verbouwen. Ter verduidelijking zij nog gezegd, dat een acre ongeveer $^1/_3$ van een bunder en een bushel $^1/_3$ van een Hectoliter is, terwijl een Amerikaansche cent een waarde heeft van $2^1/_2$ cent Hollandsch geld.

Het verkoopen der producten levert soms eenige moeielijkheid op, doch daar de meeste plaatsen door spoorlijnen verbonden zijn, kan men de producten gemakkelijk vervoeren en ter markt brengen. Het vee wordt meest door handelaars opgekocht, die het bij waggonladingen vervoeren om het daar weder te gelde te maken. De prijzen van het vee kunnen enorm verschillen, in den regel worden de beesten verkocht per pond, levend gewogen.

Behalve de boerderijen op de prairiegronden, vindt men vele boerderijen op de boschgronden.

Spraken wij straks over den moed van den boer, die het waagde den ruwen prairiegrond om te ploegen, zoo moet onze verbazing ten top stijgen, als wij zien wat de bewoners der boschgronden tot stand brachten. De eeuwenoude bosschen, die zij velden, en wier bodem zij tot bouwgrond maakten, zouden menigeen, die denkt, dat men in Amerika zonder werken aan den kost kan komen, van het tegendeel kunnen overtuigen. Ook zij genieten een welverdiende welvaart en een rijken zegen op hun arbeid. Het deed ons goed

die wakkere mannen op hun boerderijen te bezoeken en van hen te vernemen hoe God hun arbeid gezegend heeft. Soms komt er een traan in het oog van den ouden boer, als hij u verhaalt, hoeveel moeielijkheden hij te doorworstelen had, doch het zijn slechts tranen van dankbaarheid en hij schaamt zich niet het te bekennen, dat God hem door al die moeielijkheden doorgeholpen heeft en dat hij zonder die hulpe het nooit zoo ver- gebracht zou hebben.

Veel valt er nog van de boeren en hunne werkzaamheden te verhalen, doch we mogen hier thans niet verder over uitweiden. Wie er belang in stelt, verwijzen wij naar het boekje van de hand van Jb. van 't Lindenhout, getiteld: *De landbouwers in Amerika.*

In den morgen hield ik mij bezig met het schrijven van brieven aan mijne familiebetrekkingen en in den middag zou ik spreken te New-Curk in de nabijheid van een andere plaats, die ook pas in aanbouw is, Hosper geheeten. In deze laatste plaats vindt men een Hollandsche Presbyteriaansche gemeente, met een kerk. Deze beide plaatsen zijn uitsluitend door Hollanders bewoond; de rit derwaarts was zeer aangenaam, het kwam mij voor, dat dit gedeelte van de kolonie het meest vruchtbare is; op de uitgestrekte landerijen, alle met maïs beplant, stond deze zoo lang, dat wanneer ik door een maïsveld liep, de stengels boven mijn hoofd uitstaken. en de aren waren zoo zwaar, dat de stengels onder den last bogen, zoodat ik hier den profetischen psalm vervuld zag, die naar onze berijming zegt:

Halmen, die van zwaarte schudden,
En loonen 's landmans zweet.

Men deelde mij over den oogst van de maïs het volgende mede:

Wanneer de aren rijp zijn, rijdt men met een wagen, met paarden of ossen bespannen, het korenveld binnen; daar zijn twee of drie personen, die de aren van de stengels breken, welke op een wagen geworpen worden. Is deze vol geladen, dan rijdt men er mee naar de boerderij, waar men een kleine loods of schuur heeft gemaakt van latten, die op korten afstand van elkaar zijn vastgenageld, zoodat de wind er door kan waaien. Hier droogt het koren in de aren, die nog niet rijp zijn. Is het koren droog, dan wordt het in eene machine tusschen walsen doorgedraaid en zoo wordt de korrel van de aar verwijderd. Dit gaat alles zeer snel en is geen zwaar werk, één persoon kan het verrichten.

Men gebruikt de maïs hier om de ossen vet te mesten, maar vooral ook voor de varkens, die men bij elke boerderij in groot getal aantreft. Deze laatstgenoemde dieren loopen meestal in groote, open maar toch omheinde plaatsen, zoodat zij niet kunnen wegloopen.

Het merkwaardigste voor ons Hollanders is, dat kleine en groote varkens hier door elkaar loopen; de dieren zijn niet zoo groot van stuk als bij ons, hebben korte pooten en kleine koppen en zijn of geheel zwart of zwart gevlekt. Wanneer zij voor de markt worden vet gemaakt, brengt men ze in afzonderlijke hokken en mest ze tot drie- of vierhonderd pond toe. De vette ossen en varkens worden meestal

n itgevoerd naar Chicago, waar zij op de groote markt worden verkocht.

Het stroo van de maïs laat men op het land staan; zoo lang het graan is, wordt het tot voeder voor vee en paarden gebruikt, terwijl men het in den winter wel gebruikt om het vuur te stoken.

Te New-Curk vindt men nog maar een klein kerkje zonder toren; Ds. DIJKSTRA is aldaar predikant. Ofschoon het des middags 2 uur was, dat de samenkomst werd gehouden, en in het drukste van den oogst, was het kerkje toch geheel met aandachtige hoorders gevuld. Na afloop kwamen zeer veel vrienden mij nog bezoeken in de pastorie en hieronder waren enkelen, die met onzen weezenarbeid van nabij bekend waren, daar zij in de laatste jaren uit Nederland naar hier waren overgekomen.

Men kon hier aan alles bemerken, dat men was aan de uiterste grenzen van het bewoonde gedeelte van het land, alles is hier nog nieuw en in zijn beginsel; toch gelooven wij, dat ook deze plaats een goede toekomst heeft.

Op onzen terugtocht namen wij een anderen weg en zagen daarop ook weder vele groote en kleine boerderijen, alle door vroegere landgenooten bewoond.

Aan den avond van dien dag had ik een zeer aangenaam onderhoud met Ds. BOLKS; hij verhaalde mij hoe hij vóór 46 jaren de reis van het Overijselsche dorp Hellendoorn, waar hij toen predikant was bij de Christelijke Gereformeerde gemeente, met een honderdtal emigranten, mannen, vrouwen en kinderen naar dit werelddeel ondernam. Talloos zijn de moeielijkheden geweest, die deze landverhuizers welke

per zeilschip van Rotterdam naar New-York en van daar in pakschuiten naar Albany en Buffallo reisden, hebben moeten overwinnen. In de schuiten, waarmede zij de reis door het Eriekanaal gemaakt hadden, waren zij als haring ingepakt geweest; zij sliepen op de koffers en kisten, waarmede de schuiten gevuld waren geweest; licht en lucht ontbrak hun, zoodat het een wonder mocht heeten, dat een hunner gezond bleef. Nog grooter ellende trof hen, toen zij na een moeitevollen tocht door de ondoordringbare bosschen, waarmede de Staat Michigan in dien tijd nog overdekt was, op de plaats kwamen, die nu Overijsel heet, welken naam zij aan dit landschap hebben gegeven.

Hier stonden zij nu voor de reuzen van het woud, boomen, die slechts twee of drie van hen konden omvademen en door hen geveld moesten worden.

Meermalen ontzonk de moed aan zijne mannen, maar dan wist hij door de bezielende taal van zijn vast geloof, gesterkt door het gebed, hen weder op te wekken, om den strijd vol te houden. Honderden boomen vielen onder de bijlen van deze houthakkers en werden aan de vlammen geofferd en zoo gelukte het hun openingen te maken in deze groote wouden.

Blokhuizen werden gebouwd, het land werd omgeploegd en bezaaid en welig groeide het koren op den ontgonnen bodem; maar ziet, wat gebeurt? Toen zij na twee jaren van strijd en inspanning eenigszins tot verademing kwamen, en zij den Heere God mochten danken, dat Hij hun dit plekje gronds had aangewezen, trof hun een zware beproeving, namelijk een ware eekhorenplaag. Het scheen of deze diertjes uit alle bosschen van Michigan hier saamgekomen waren om

het koren van de Hollandsche kolonisten te vernielen. Er waren zooveel eekhorens, dat de takken van de boomen onder den last er van bogen, en in holle afgehouwen tronken van boomen vond men somtijds 50 tot 100 van deze dieren.

Deze plaag maakte de landverhuizers bijna wanhopig, want het scheen, dat hoe meer men van deze eekhorentjes doodde, hoe meer er kwamen opdagen.

Te midden van die ellende, daar de geheele oogst was afgevreten, kwam men in aanraking met een Amerikaan, die de kolonisten opmerkzaam maakte op de boschbessen, die daar in zulk een groote menigte groeiden, en hij spoorde er hen toe aan deze te plukken, waarna hij ze van hen koopen wilde. Aanstonds begaven zich nu mannen, vrouwen en kinderen, met Ds. Bolks aan het hoofd, met manden naar de bosschen en al spoedig zag men, dat de beproeving van de eekhorentjes tot grooten zegen werd; men verkocht zooveel van deze bessen, dat allen niet alleen hunne schulden konden betalen, maar nog een aanzienlijke som overhielden om landbouwwerktuigen aan te koopen.

Met groote opgewektheid deelde mijn oude broeder mij dit alles mede en hij voegde er met verheffing van stem aan toe: „Uit al deze nooden heeft de Heere God ons gered en geholpen, Hem zij van alles de eer!"

Den volgenden dag, Dinsdag, zou ik op twee verschillende plaatsen spreken, namelijk in de kerk te Maurice en in die te Sioux-Centre.

De dienst in de kerk te Maurice zou in den voormiddag om 10 uur plaats vinden; om hier te komen, moesten wij een rit van 2 uur per rijtuig afleggen en daarom waren

wij reeds vroegtijdig op weg. Dit is de warmste dag geweest, dien wij in Amerika hebben gekend; de thermometer teekende reeds des morgens 97 graden in de schaduw. Onze rit ging weder door zeer vruchtbare landstreken naar het zuidwestelijk gedeelte der kolonie. De boerderijen zijn hier nog grooter in omvang dan in het gedeelte, dat wij reeds hadden bezocht. Overal zagen wij groote welvaart.

Toen wij te Maurice aankwamen, stond de goede predikant van de plaats ons reeds op te wachten; rondom het kerkgebouw zagen wij vele rijtuigen staan en hier en daar kwamen er nog aanrijden, volgeladen met kerkgangers.

Het is een aangenaam gezicht onze vroegere landgenooten in hunne nette rijtuigen te zien zitten; dikwerf wordt het bestuurd door een jeugdige boerin van 17 of 18 jaar, die in de eene hand de leidsels, in de andere de zweep houdende, de beide paarden in vliegenden draf doet voortrennen.

Ik was dikwerf bevreesd voor ongelukken, daar de wegen nog zeer primitief en daarbij vaak vrij hoog en steil zijn, maar nergens heb ik iemand eenig ongeluk zien overkomen. De paarden zijn gewoon aan deze wegen, daarbij goed gedresseerd en de lady's hebben ze volkomen in haar macht.

Niettegenstaande de drukkende warmte en het midden in den oogsttijd was, zoodat er handen te kort kwamen om het werk op tijd gedaan te krijgen, was de kleine, nette kerk met aandachtige hoorders gevuld, en ofschoon ik hier maar weinig tijd kon vertoeven, kwamen vele vrienden mij begroeten. In de pastorie genoten wij een zeer hartelijke ontvangst, ofschoon de gade van onzen waarden broeder zeer ongesteld was; zij wilde mij echter gaarne spreken

en ik had een zeer gezegend samenzijn met haar aan haar ziekbed.

Van hier ging het weder twee uur rijdens verder naar Sioux-Centre, waar wij eerst recht in de prairiën kwamen, die nog onbebouwd liggen en waar wij bijna geen weg konden vinden, maar op goed geluk onzen tocht, door den toren van de kerk te Sioux-Centre in het oog te houden, moesten voortzetten. Op sommige plaatsen was het gras zoo lang, dat het boven de paarden uitkwam; ik was dikwijls bang, dat wij in een moeras zouden geraken, doch men verzekerde mij, dat deze hier niet werden gevonden.

In de prairiën heb ik geen ander wild gezien dan groote prairiekippen, die telkens opvlogen, wanneer wij met ons rijtuig in de nabijheid kwamen. Hier en daar waren groote kudden vee, waarvan de herders op paarden gezeten en altijd bij de koeien zijn.

Ten laatste kwamen wij met het rijtuig op een hoogen heuvel en wisten niet hoe er af te komen, toen wij in de verte den landbouwer F. WAYENBERG zagen staan, die ons den weg wees, dien wij moesten nemen. Spoedig waren bij wij dezen vriend, bij wien wij het middagmaal zouden gebruiken; zijne goede vrouw had reeds alles voor onze ontvangst gereed en het was maar jammer, dat wij van haar rijk met spijzen beladen tafel niet beter konden toetasten, daar de warmte ons te zeer had aangegrepen. Haar trouwe dienstmaagd begroette ons als een oude bekende, zij was met haar ouders nog maar een jaar in dit land en had vóór dien tijd gewoond in het dorp Laren bij Zutfen en zeer trouw haar best gedaan om Weezenalmanakken te versprei-

den. De blijdschap van dit meisje kende bijna geen grenzen, toen zij ons zag, zij wilde dit werk hier ook voortzetten; haar vader ontmoetten wij naderhand in de kerk te Sioux-Centre en vonden in hem een trouwen vriend van onzen weezenarbeid.

Mrs. WAYENBERG deelde ons mede, dat zij behoorde tot de eerste kolonisten van dit gedeelte van de County, en dat zij twee jaren in een hut van gras en zoden had gewoond en het meermalen gebeurd was, dat er weken voorbij gingen, waarin zij geen mensch zag in deze buurt dan Roodhuiden, die langs de kleine rivier, welke hier voorbij loopt, kwamen jagen en visschen.

Van hier gingen wij nu naar Sioux-Centre, dat ook nog pas in aanbouw is; tien jaren geleden stond hier geen enkele woning, nu heeft men er een vrij groote kerk, een goede pastorie en enkele woningen vormen reeds een beginsel van een city. Men vindt er een paar winkels, een smederij, een wagenmakerij, een school, enz. Behalve de scholen in de hoofdplaatsen van de County, heeft men overal schoolgebouwen in de buurt, zoodat aan middelen voor onderwijs hier volstrekt geen gebrek is.

Het onderhoud der scholen wordt bestreden uit de opbrengst der landerijen, die voor de school zijn bestemd, en uit de belastingen.

Sioux-Centre is nog niet zoo groot als Maurice, waar reeds verscheidene huizen bij elkaar staan en regelmatige straten in wording zijn.

De atmosfeer werd hoe langer hoe drukkender; vóór de bezoekers in de kerk plaats hadden genomen, teekende de

thermometer in de schaduw 105 graden; toch was de opkomst zeer goed en de collecte bedroeg *f* 170. Met zeer veel zegen en opgewektheid mocht ik ook hier over onzen weezenarbeid spreken.

De goede predikant Ds. De Pree was juist met zijne familie op reis en daarom heb ik hem tot mijn grooten spijt niet kunnen ontmoeten.

Van Sioux-Centre keerden wij weder huiswaarts, dat wil zeggen naar Orange-City en zagen nu de kolonie van de Westzijde. Het trof ons nu vooral, dat de boerderijen, welke wij voorbijreden, zoo prachtig waren aangelegd; wij passeerden nog een riviertje, dat door dit landschap stroomt en waarover zeer goede bruggen geslagen zijn. Het is een heldere stroom, waarin wij veel visch zagen zwemmen, en waarvan het water zeer goed bruikbaar zou zijn tot het bereiden van het vlas; ook heeft dit stroompje groote waarde voor dit landschap, doordien de koeien er heerlijk drinkwater in vinden. Te huis gekomen, was ons eerste werk van kleederen te verwisselen; allen verklaarden ons, dat zij het in jaren niet zoo warm gekend hadden als wij het dien dag hadden beleefd; toch had ik tweemaal anderhalf uur tot een vrij groote vergadering gesproken, wel een bewijs, dat de groote warmte hier niet ondragelijk is.

Des avonds van dien dag hadden wij nog een aangename samenkomst ten huize van Ds. Buursma, waar de Jongedochtersvereeniging voor de Zending was vergaderd, die mij een gift van 15 dollars ter hand stelde. Van de Dorkasvereeniging ontving ik door Mrs. Hospers, mijn geachte gastvrouw, 20 dollars.

De volgende dag zou de laatste zijn, dien wij in dit land zouden doorbrengen; wij moesten nu woekeren met elk oogenblik tijd, want alle vrienden wilden, dat ik hen nog even zou komen bezoeken om afscheid van hen te nemen. Vooral mijn bezoek bij mijn vriend VERSTEEG op zijne hoeve was zeer aandoenlijk. Wat wist hij mij veel te verhalen van de uitreddingen Gods en van den zegen, dien hij in dit land had genoten. In zijn tuin zag ik onder anderen prachtige druiven, abrikozen, perziken en watermeloenen, zoo groot als ik ze te voren nooit had gezien.

Wij mochten te zamen den Heere danken voor den rijken zegen, dien hij had geschonken. Door Mr. PUNT, wiens trouwe gade ik reeds kende uit de dagen van mijn colportagetijd, was ik dringend ten eten gevraagd.

Wat hadden wij elkaar veel te verhalen van hetgeen sedert dien tijd geschied was; onvergetelijk zal het bezoek in deze nette boerenwoning voor mij blijven, alsmede het afscheid van deze vrienden.

Des avonds werd ik verrast, doordat het muziekgezelschap van Orange-City mij een serenade bracht en mij onder de liefelijke tonen van ons Volkslied naar de kerk van Ds. BUURSMA geleidde, waar het in de kerk zelve nog eenige stukken ten gehoore bracht.

De samenkomst had nu een huiselijk karakter, vele vrienden waren weder opgekomen; allen hadden vrijheid mij vragen te doen, die ik in het openbaar zou beantwoorden. Vele vragen werden mij gedaan en de avond ging zoo snel voorbij, dat wij tijd te kort kwamen. Bij het eindigen van de godsdienstoefening geleidde mij het muziekgezelschap

weder naar de pastorie van Ds. Buursma, waar nog vele vrienden mij even de hand kwamen drukken, zoodat wij zeer laat in den avond van elkander scheidden.

Op den volgenden morgen was onze afreis bepaald, wij scheidden van de familie Hospers, alsof wij elkander reeds jaren hadden gekend, ook zijne goede tuinman Westra, en zijn gade Imke de Jong, kwamen nog om ons voor het laatst te begroeten, en Mr. Hosper en vele andere vrienden, waaronder ook Mr. Fetema, Prins, enz., waren aan het station om ons een laatsten afscheidsgroet te brengen. Toen de trein reeds lang in beweging was, wenkten zij ons nog na met hunne hoeden en zakdoeken.

Zeer gelukkige dagen hebben wij hier in dit land doorgebracht en voor het nieuwe weeshuis hebben wij er ruim *f* 1100 ontvangen. In Orange-City en den omtrek, zoo hopen wij, zullen in de toekomst onze weesjongens wonen. Wij hebben hier zeer goede plaatsen in christelijke gezinnen gevonden. Wanneer zij hier komen hebben allen het vooruitzicht, dat zij een goed bestaan zullen vinden.

Des morgens reeds vroeg, vóór onze afreis, werden wij gewekt door het rollen van den donder. We zagen hier nu het onweder eerst recht en — ik moet erkennen, dat het mij in den aanvang vrees aanjoeg. Nu kwamen de donkere wolken nabij, die wij de vorige dagen nog maar in de verte hadden gezien. Het is alsof de wolken dan over den grond drijven en die donkere massa's worden onophoudelijk door groote stralen vuur verlicht. Toch dreef ook dit onweder weder op korten afstand voorbij.

Nu wij echter in het spoor gezeten waren, kwam eene

nieuwe onweersbui opzetten; we hoopten, dat wij met onzen trein deze vooruit zouden stoomen, maar hadden ons daarin vergist.

Een vrij hevige storm dreef de wolken zóó snel voort, dat de bui ons inhaalde, nadat wij een uur in het spoor hadden gezeten, en ofschoon het pas tien uur in den morgen was, werd de lucht zóó donker, dat het ons voorkwam, of de avond reeds begon te vallen. Onophoudelijk schoten de bliksemstralen rondom ons uit de wolken; het was of het zwaarste geschut elke minuut losbrandde en de regen viel in stroomen neder.

De trein reed langzaam, doch daar wij in dezelfde richting voortstoomden, als waarheen de bui dreef, waren wij niet spoedig van haar ontslagen. We zagen haar zelfs nog den geheelen dag voor ons uitdrijven en de donkere wolken als over de onafzienbare vlakte voor ons uitrollen. We bleven zeer gelukkig bewaard en nergens hebben wij bespeurd, dat dit zware onweder eenige verwoesting had aangericht. Integendeel was de lucht zeer afgekoeld en hadden we in 't geheel geen last van het stof, zoodat dit onweder onze terugreis zeer veraangenaamd heeft, en wij nu ook kunnen zeggen, dat wij een vreeselijke onweersbui, terwijl wij met den trein door de prairiën stoomden, hebben doorgemaakt.

Onze terugreis ging voor een groot gedeelte over dezelfde lijn, waarlangs wij gekomen waren, totdat wij kwamen te Eagle Grove, Jewell, Story, Ames en nog zoovele andere groote en kleine steden, te veel om te noemen, waarvan wij maar weinig zagen, daar onze sneltrein er maar kort ophield. Des avonds kwamen wij aan de hoofdstad van

Iowa, Des Moines. Over deze stad deelen wij later nog een en ander mede. Wij zouden hier echter te laat gekomen zijn voor den trein, die ons naar Pella zou brengen, indien eene commissie van vrienden, aan wier hoofd mijn oude vriend Ds. DE VINK stond, ons niet had afgehaald.

Onder geleide van deze goede vrienden zetten wij de reis verder voort en kwamen om negen uur aan het station te Pella. Het stationsgebouw was vol vrienden en het muziekgezelschap van de stad speelde een paar liederen om ons welkom te heeten. Het was het prachtigste weder en de maan scheen zoo helder en vriendelijk, alsof zij deelde in de vreugde van allen, die mij met mijn zoon hier opwachtten. Dr. OTTE was bij een vriend in Des Moines gebleven, die met hem had gestudeerd en nu bij zijne ouders te huis was.

Op het perron sprak ik de menigte toe en zeide hun, dat het mij tot groote vreugde strekte, dat ik deze oude nederzetting van Hollanders mocht bezoeken en betuigde ik hun mijn hartelijken dank voor de wijze, waarop zij mij ontvingen.

Voor hen, die niets dan Engelsch verstonden, werd dit woord door Ds. MOERDIJK, predikant bij de Gereformeerde gemeente, vertaald. Nu namen wij in de rijtuigen plaats, die gereed stonden ons stadwaarts te voeren en binnen minder dan tien minuten tijds waren wij in de vriendelijke woning van onzen gastheer Mr. BRINKHOFF, apotheker in deze stad.

Vooral was de blijdschap van Mrs. BRINKHOFF groot. Zij was op jeugdigen leeftijd hierheen gekomen en had met hare ouders te Nijmegen gewoond. Wat hadden wij elkaar veel te verhalen! Dàn weder over de oude stad der Bata-

vieren, dàn over onzen weezenarbeid en niet het minst over Pella en de Hollandsche nederzettingen aldaar.

Maar beter vinden wij het hier over te nemen wat de heer D. VERSTEEG van de eerste nederzetting of stichting van Pella in zijn verhaal „De Pelgrim-Vaders" schrijft, dan onze gesprekken mede te deelen.

Hij verhaalt onder den titel: „Stichting der kolonie Pella in Iowa" het volgende:

„Zoodra het vastgesteld was, dat Ds. H. P. SCHOLTE de prairies van Iowa zou gaan beset'tlen, werd het zijn en zijner vrienden voornaamste werk, de belangstelling op te wekken van degenen, die voornemens waren hunne woning op te slaan in het werelddeel aan de andere zijde van den Oceaan.

Het voornemen was, naar hunne gekozen woonplaats te trekken met zooveel mannen van kapitaal, als het hun mogelijk zou zijn bijeen te krijgen. Vergaderingen werden belegd, de eerste in Juli 1846 te Leerdam, de tweede in December van hetzelfde jaar te Utrecht. Hier werd eene organisatie tot stand gebracht en Ds. SCHOLTE tot voorzitter gekozen.

De Vereeniging benoemde eene commissie tot het aanwerven van nieuwe leden en het nemen der noodzakelijke stappen als overtocht, levensbehoeften gedurende de reis enz. Een ieder, die een goed, zedelijk karakter bezat, vlijtig was en niet tot de Roomsche Kerk of tot de ongeloofsmannen behoorde, kon lid der Vereeniging worden en van het aan te koopen land een aandeel ontvangen naar proportie van het kapitaal, dat hij in de onderneming had gestort.

Verder werd er bij bedongen, dat elke familie, die voldoende middelen bezat, onbemiddelde personen of huisgezinnen in staat zou stellen de reis mede te maken.

Spoedig telde de Vereeniging 1,300 leden en Ds. SCHOLTE ging nu per stoomboot vooruit om in Amerika toebereidselen te maken voor de ontvangst van een deel van het gezelschap, dat in 4 schepen in April 1847 uit Nederland vertrok en in Juni daaraanvolgende te Baltimore aanlandde. De reis was gunstig geweest; want van de meer dan 700 landverhuizers waren er slechts 9 gedurende den overtocht overleden.

Thans ging het per kanaal-, stoomboot en spoortrein over Pittsburg naar St. Louis, waar zij in Juli aankwamen, en de meest welwillende hulp ontvingen van een aldaar wonend Duitscher GRAFE geheeten.

Het was nu noodzakelijk voor hen, eenigen tijd te St. Louis te verblijven ten einde uit te rusten van de vermoeienissen der reize en den veldontdekkers gelegenheid te geven vooruit te gaan om de plaats te zoeken, waar zij zich vestigen zouden. Ds. SCHOLTE en twee anderen gingen op de verkenning uit en terwijl zij bezig waren de streek tusschen Des Moines en Skunk rivier in Iowa te doorreizen, hadden de achtergebleven leden van het gezelschap zich buiten de stad gekampeerd, vanwaar de minder met aardsche goederen bedeelden zich stadwaarts begaven om daar met houtzagen en andere werkzaamheden in hun onderhoud te voorzien.

Reeds vroeger had Ds. VAN RAALTE zich in de bosschen van Michigan aan de oevers der Black Lake in Ottawa

County neergezet en nu gingen enkelen van het voor St. Louis vertoevend gezelschap naar VAN RAALTE heen, om daar de boschgronden te ontginnen.

De veldontdekkers hadden eindelijk een oord gevonden, hetwelk hun verkieslijk voorkwam, kochten al het woeste land en ook de reeds ontgonnen gronden op, keerden terug naar hunne vrienden, zonden mannen vooruit om tijdelijke verblijfplaatsen op te slaan en nu nam het gezelschap de reis aan, zich voorziende van gereedschappen en van zulke zaken, welke zij noodig hadden, maar in eene nieuwe kolonie, verwijderd van markten en middelpunten van verkeer, niet konden verkrijgen.

Toen zij op hunne bestemmingsplaats aankwamen, werden de pas opgerichte hutten betrokken, ook de woningen, die den vroegeren, maar thans westwaarts getrokken bewoners tot schuilplaats gediend hadden, werden ingenomen, terwijl nog anderen zich huizen van zoden bouwden.

De naam „Pella" werd gegeven aan eene verzameling van tenten en zodenhutten, op eenen heuvel gebouwd, en de grondslag was gelegd van eene kolonie, die in het verre Westen den Hollandschen naam in eere heeft gebracht.

Op zes mijlen afstand van Pella werd eene andere nederzetting gesticht, Amsterdam geheeten, terwijl eene derde aan de oevers der Skunk River werd gevestigd.

Thans zouden hunne moeielijkheden echter pas beginnen, hun geloof en volharding op eene harde proef worden gesteld.

Het eerste, wat nu te doen stond was den grond, die, naar evenredigheid van ieders aandeel, onder hen verloot was geworden, te breken en tot bouwen geschikt te maken.

Ieder had, behalve het prairieland, voor elke veertig akkers, die hij tot zijn aandeel ontvangen had, vijf of tien akkers boschgrond gekregen, welke zes of zeven mijlen verder weg bij de rivier lagen.

De breking van den zwaren prairiegrond geschiedde meest met ossen, terwijl zij voor het ploegen paarden gebruikten. Degenen, die liever reeds ontgonnen gronden hebben wilden, konden ze krijgen, voor zoover de voorraad strekte, maar moesten die natuurlijk duurder betalen.

Zij, die kapitaal genoeg hadden gestort om veel land te kunnen koopen, lieten het na de breking door anderen bewerken en ontvingen een derde deel der produkten als pachtsom, terwijl de bewerker de overige twee derden voor zichzelven behouden kon.

Het gezelschap van Ds. SCHOLTE bestond voor een goed deel uit mannen van kapitaal, waardoor zij beter op de prairiën konden *settlen*, terwijl degenen, die niet zoo rijk van middelen waren voorzien, beter in de bosschen slagen konden.

Hun drinkwater verkregen zij, door tot op eene diepte van achttien tot twintig voet in den grond te graven. Velen veraangenaamden hunnen drank, door het aftrekken der gedroogde bladen van de prairie-thee, die de vrouwen en kinderen gingen zoeken.

De hazelnotenboschjes langs de oevers der rivier leverden een overvloed van hazelnoten op, die gedroogd en gegeten werden.

Ook de mannen, die gaarne eene pijp tabak rookten, maakten gebruik van kruiden, die in overvloed op de prairie groeiden.

Dikwijls werden zij beangst door vergiftige slangen en door troepen wolven, die rondom de woningen slopen, door hun akelig gehuil den slaap uit de oogen der kolonisten hielden, maar gelukkig niemand hebben verscheurd.

Prairiebranden veroorzaakten soms schade, terwijl ziekte en dood in het begin droefheid en somwijlen verlagenheid in de harten der kolonisten brachten.

Op sommige tijden gaven jagende en bedelende Indianen een bezoek aan de kolonie en hoewel vooral de vrouwen bang voor hen waren, deden zij toch niemand leed.

Op zekeren dag trad een Indiaan eene woning binnen en bleef geruimen tijd staren op een zuigeling, die in de wieg lag te sluimeren. Vervolgens trok hij zijn mes en begon het te slijpen. De ontstelde moeder liep naar een buurman om hulp, maar deze vertelde haar, den bezoeker een stuk brood met spek te geven. De moeder deed het en de Indiaan ging welvoldaan heen, om bij de buren te trachten iets meer op te doen.

Daar Keokuk, op 120 mijlen afstands, de naaste marktplaats was, is het te begrijpen dat het een geruimen tijd nam, voordat zij benoodigdheden vandaar krijgen konden, vooral omdat de reis door de slechte wegen meest met ossen moest worden verricht. Er verliepen dan ook somtijds zes weken, voordat de winkelier, nadat hij was uitgegaan om inkoopen te doen, met zijne goederen terugkwam. Dikwijls moesten de reizigers zulke steile hellingen afrijden, dat een ketting werd gespannen door één voor- en één achterwiel, om den wagen tegen te houden.

Somtijds werden de nederzetters door de koude overvallen,

zonder dat zij gelegenheid gekregen hadden, zich tijdig genoeg van brandhout te voorzien, omdat het zoover moest worden weggehaald. Dan was er wezenlijke ellende, want de onbeschutte prairie en de licht gebouwde huizen lieten vrij spel aan de gure, verstijvende winden.

Even buiten het toenmalige Pella stond de „Stroostad," thans reeds lang met de eigenlijke stad vereenigd. Waarom dat deel den naam van „Stroostad" droeg, wist misschien niemand, want er was geen stroo te bezien. Wel stonden er zoden hutten, die den nieuwkomers en armen tot tijdelijke verblijfplaats dienden. Om die hutten te bouwen, groeven zij tot op eene diepte van twee of drie voet in den grond. De zoden hierdoor en van elders verkregen, werden aan de zijden van den kuil op elkander gelegd en vormden de muren; ook het dak en zelfs de schoorsteen werden van dezelfde bouwstoffen gemaakt en binnen korten tijd hadden zij hunne woning vervaardigd. Er was opening gelaten voor deur en vensters. Een trapje werd aan den ingang aangebracht om het afdalen gemakkelijk te maken; aan een planken vloer werd zelden, aan een zolder in het geheel niet gedacht, terwijl de meubels bestonden uit hetgeen zij meegebracht, of inderhaast gemaakt hadden van de planken, die aan een zes mijlen verder staanden en door water gedreven zaagmolen te koop waren.

Ook het vee leed door de schaarschte aan kapitaal, waaronder velen der kolonisten gebukt gingen. Enkelen der rijkeren hadden dadelijk goede schuren doen bouwen, maar de armeren gebruikten soms een gedeelte hunner hut als stalling; anderen hadden eene schuur gemaakt door stokken

in den grond te steken, daarover andere stokken te leggen en dat soort van geraamte te bedekken met lang prairiegras, terwijl de muren gevormd werden door er *cornstalks* of stroo rondom tegen te plaatsen. Nog anderen stapelden hun stroo zoodanig op, dat de mijt een soort van afdak voor het vee vormde en de dieren altijd schuilplaats konden vinden tegen den wind.

Spoedig werden er steenovens opgericht, een in Amsterdam en een andere op twee mijlen afstands van Pella, terwijl ook een kalkoven dengenen, die metselen wilden, van kalk voorzag.

Ds. SCHOLTE bezat steengroeven, waaruit een ieder zooveel steenen mocht graven als hij noodig had, onder voorwaarde, dat hij een zeker deel der gegraven steenen liet liggen voor den eigenaar. Van die steenen werden gewoonlijk de fondamenten der huizen gemetseld, maar de woningen zelve waren meest van planken opgetrokken, van binnen beschoten met een halvensteens muur. De woning van Ds. SCHOLTE was een net planken huis, voorzien van een torentje met bel; ook de kerk was van planken gebouwd, aan de binnenzijde met steen beschoten en sierlijk afgewerkt.

Ambachtslieden konden in het begin beter hier terecht dan in de boschstreken, waar de nederzetters meest zelf hun werk deden.

Dicht bij Amsterdam was een steenkolenmijn, die echter niet ontgonnen werd, daar men algemeen hout stookte, uitgezonderd in de kerk, die ook voor school diende, alwaar steenkolen werden gebruikt.

Bijna niemand had slot of grendel op zijne deur. Wanneer

de bewoners uitgingen, plaatsten zij een stok voor hunne huisdeur en dat was het teeken, dat elk verstond. Als men wist, dat iemand behoefte had, werd er gedurende zijne afwezigheid dikwijls datgene in huis gebracht, waaraan men dacht, dat gebrek was. Zelfs gedurende den nacht werden de meeste deuren niet verzekerd, maar dan gebeurde het wel eens, dat de bewoners uit hun slaap werden opgeschrikt door vreemde indringers.

Evenmin als de andere is ook deze nederzetting vrijgebleven van de zware schokken en de tegenheden, die nieuwe nederzettingen treffen. De verandering van klimaat, voedsel, arbeid, maar vooral de dampen, opstijgende uit den opengelegden bodem, te zamen met de gebrekkige zoden hutten en tenten, waar de regen en de koude winden dikwijls vrijen toegang hadden, veroorzaakten ook hier koortsen en ziekten, die menige woning tot een hospitaal maakten en den pas ontgonnen grond als inwijdden met de lijken van hen, die als offers vielen van de pogingen tot ontginning.

Waarlijk, ook hier waren geloofsmoed en volharding noodig om niet te versagen, maar de kolonie te maken tot wat zij thans is: een sieraad van den Staat en eene eere voor de Hollanders."

Nu wij hier eene korte schets hebben gegeven van de eerste nederzetters op deze plaats, wilt gij ons zeker wel volgen op eene wandeling, die wij door deze *stad*, zooals ze nu met alle recht mag genoemd worden, zullen doen.

Het is weder Vrijdag. Na de vermoeiende reis van den voorgaanden dag was het ons een ware verkwikking

onder het gastvrije dak van Mr. BRINKHOFF te mogen uitrusten. Niets is aangenamer, wanneer men verre tochten moet afleggen, dan de verkwikkende rust des slaaps en op onze groote reis hebben wij die dikwerf boven verwachting bij de drukkende warmte mogen genieten. Zulks was ook dien nacht ons deel geweest en nadat wij een goed ontbijt hadden genomen, dat door de vriendelijke zorg van Mrs. BRINKHOFF was bereid, was ons eerste werk om onder geleide van Ds. DE VINK, predikant bij de Hollandsche-Presbyteriaansche kerk alhier, eene wandeling, met nog een paar vrienden te doen door deze stad. Pella heeft dit met alle Amerikaansche steden gemeen, dat de straten breed zijn en de huizen meestal door groote graspleinen van elkaar zijn gescheiden, zoodat de meeste straten veel meer het voorkomen hebben van die van een groot dorp dan van die eener stad.

Het meest eigenaardige hier is het groote, vierkante plein, dat midden in de stad is gelegen. Rondom dit plein loopt een breede straat en aan de overzijde heeft men een rij huizen, meestal groote winkels. Dit geeft er een zeer vriendelijk voorkomen aan, dat nog zeer zou verbeterd worden, indien men er toe had kunnen besluiten, de groote, vierkante vlakte, die nu omheind is, in een wandelpark te herscheppen d.w.z. met meer boomen beplantte en verder wandelpaden er door aanlegde. De omheining wordt nu gebruikt door de landbouwers, die des Zaterdags met boter en eieren stadwaarts komen en hiervoor kruidenierswaren en andere huiselijke benoodigdheden inkoopen, om hunne paarden aan te binden. Plaatsen om rijtuigen uit te spannen en paarden

te stallen, kent men in dit gedeelte van Amerika niet en wel eenvoudig omdat men in den Staat Iowa geen herbergen heeft. Alcoholische dranken mogen alleen in de apotheek worden verkocht en dan nog maar bij kleine hoeveelheden om als medicijn te dienen.

Menigen landbouwer, die in ons land wekelijks de markt zijner naastbijgelegen stad bezoekt, zou het waarlijk vreemd voorkomen, als hij met zijn paard en rijtuig buiten moest staan, maar zijn beurs zou er zeker 't meeste voordeel bij hebben.

De winkels in Pella zijn over 't algemeen grooter dan die van Orange-City en ook veel meer in getal. Alles teekent, dat deze stad, wat hare vestiging aangaat, van veel vroegeren datum is dan hare dochter in het Westen.

Er heerschte echter dezen zomer een algemeene klacht bij de winkeliers, dat de zaken niet druk gingen en er weinig werd omgezet. Toch bespeurden wij overal, ook hier, zeer veel welvaart en ik denk, dat ook hier niemand zich metterwoon heeft gevestigd, die niet finantiëel zeer is vooruitgegaan. De welvaart zou veel grooter zijn geweest, indien Pella niet zoo lang van een spoorlijn was verstoken gebleven. Dit is hieraan toe te schrijven, dat men in deze plaats zoo weinig fabrieken vindt. Nu echter het spoor er langs loopt, zal Pella ook in de toekomst daarvan de meeste vruchten plukken.

De spoorlijn is de goudader der Amerikanen en niemand moet zich in dit land neerzetten op eene plaats, die niet dicht bij een station gelegen is, of waarvan men met grond hoop kan voeden, dat binnenkort een spoor zal worden aangelegd.

Na eene wandeling van ruim 2 uur hadden we 't voornaamste van de stad bezichtigd. We werden hier vooral getroffen door 't groot getal kerken; men vindt er vier Hollandsche kerken en bijna alle Protestantsche kerkgenootschappen hebben een eigen bedehuis. De Roomsch-Katholieken hebben een kleine kapel.

Het weder was drukkend warm en men voorspelde ons, dat er dezen dag zeker onweer zou komen. Het algemeen verlangen was, dat dit mocht plaats hebben, daar het hier in zeven weken zeer weinig of bijna niet had geregend en vooral de maïs veel van de droogte had geleden.

Den voorgaanden dag had men van het onweder geen regen gehad, alleen een sterken wind, die nog al schade aan het te veld staande koren had toegebracht en enkele boomen had ontworteld. In den middag van dien dag zouden we een grooten rijtoer door den omtrek van de stad maken en tevens zou ik optreden in een kerkje, dat tot de Gereformeerde gemeente behoort en een uur van de stad verwijderd is; dit kerkje draagt den naam: „Bethel".

Het is gebouwd voor de boeren, die hier in de buurt wonen. Op dezen rit werden wij overtuigd, dat de vruchtbaarheid van den bodem hier niet minder is dan in Orange-City.

Ofschoon door de groote droogte de maïsvelden heel wat geleden hadden, stond dit gewas toch zeer welig en beloofde nog een tamelijk goeden oogst. Men deelde mij echter mede, dat de vruchten de helft minder waren dan vorige jaren, wanneer op goeden tijd de regen viel. We reden over zeer hooge heuvelen, die met een dikke kleilaag bedekt zijn en overal waren groote boerderijen langs den weg gebouwd.

Hier en daar stonden nog enkele oude boomen, die getuigden, dat vroeger hier de bodem met bosch was overdekt.

Op een paar plaatsen heeft men diepe valleien, waardoor beken slingerend hun loop vervolgen. Deze waren nu bijna zonder water. Groote kudden hoornvee graasden aan de oevers en zochten deze stroompjes op om hun dorst te lesschen.

Men heeft over deze beken goede bruggen gelegd; men verhaalde mij echter, dat in den winter en bij stortregens die kleine stroompjes vaak in vrij groote rivieren veranderen, waardoor de groote watermassa van de heuvelen met donderend geluid heenrolt, het wel eens gebeurt, dat de sterke stroom de balken en planken van deze bruggen met zich voert, tot groot ongemak van de bewoners, daar dezen dan van de stad zijn afgesneden.

Eén dier groote beken draagt den naam van Donderkreek.

Onaangenaam was het voor ons, dat wij in de verte een hevig onweder zagen opkomen. Het dreef echter tot onze groote vreugde voorbij en weldra waren wij op de groote boerderij van een der oudste emigranten, Mr. Hasselman, aangekomen, die ons met zijn familie met groote blijdschap ontving. Hoe verheugd waren wij van hem de geschiedenis der omkeering te vernemen, die sedert zijn komst in dat land, ook in die streek had plaats gevonden. Toen was alles wildernis en prairiegrond, waar nu de vruchtbaarste korenvelden zijn.

Spoedig was het uur daar, dat wij ons naar de kerk moesten begeven. Het kleine klokje, dat in den toren geluid werd, riep ons derwaarts.

Het opkomend onweder en de drukkende warmte hadden velen thuis gehouden; toch hadden wij eene zeer gezegende samenkomst en kunnen wij den Heere God nu nog danken, dat wij in dit Bethel hebben mogen spreken over de verhooring des gebeds. Nadat wij nog een kop koffie hadden gedronken en, voor deze aarde altijd, afscheid hadden genomen van onzen broeder HASSELMAN, keerden wij naar Pella terug.

Het trof ons, dat wij hier bij de boerderijen groote schuren zagen gebouwd, waarin men het koren bergt om het des winters te kunnen dorschen. Men gebruikt daar het stroo tot het maken van mest bij de koeien.

Aan den avond van dien dag hadden de vrienden in Pella eene groote receptie georganiseerd op de buitenplaats van onzen vriend WORMHOUT, even buiten de stad wonende. Deze receptie zou in de open lucht worden gehouden in den tuin, die deze woning omringt. Een hevig onweder in den vooravond scheen het plan van deze lieve vrienden en vooral vriendinnen, want 24 lady's hadden aangeboden aan den maaltijd te bedienen, te doen mislukken. Doch nadat de regen in stroomen was neergekomen, dreef het onweder gelukkig af. De lampions werden aangestoken en een honderdveertigtal genoodigden, behoorende tot de voornaamsten van stad en omtrek, waren hierbij tegenwoordig. Wij werden welkom geheeten met het zingen door de Christelijke Zangvereeniging van eenige liederen, die zeer goed werden uitgevoerd, waarna Ds. MOERDIJK uit naam van de aanwezige vrienden ons een hartelijken welkomstgroet bracht. Deze welkomst-

groet werd door mij en daarna door mijn zoon JACOB beantwoord met den wensch en de bede, dat de Heere God ons, te midden dezer lieve vrienden, mocht zegenen en den band tusschen de Hollanders hier in het Westen en die van het oude Nederland, bij vernieuwing mocht versterken.

Daarna werd ik aan zeer vele vrienden voorgesteld en er heerschte een gul en vriendschappelijk verkeer en niets anders hoorende dan het Hollandsch, dat hier gesproken werd, kon ik mij bijna niet voorstellen midden in Amerika te zijn. In den tusschentijd hadden de dienstvaardige jonge dames uit Pella den grooten, langen disch, die onder de boomen was geplaatst, met een keur van de heerlijkste koeken en gebakken, die de Amerikaansche kook- en bakkunst heeft uitgevonden, overdekt en werden wij allen uitgenoodigd aan te zitten en ofschoon er geen wijn op tafel was (deze wordt nooit in Iowa bij christelijke feestmalen gebruikt), en er alleen limonade geschonken werd, heerschte er de grootste opgewektheid onder de aanzittende vrienden. Menige toost werd uigebracht op het welslagen onzer reis, op den weezenarbeid te Neerbosch, op ons Vaderland en ook ons geliefd Vorstenhuis van Oranje werd niet vergeten.

Het was voor mij geen geringe taak al deze toosten en gelukwenschen te beantwoorden. Ik gevoelde mij evenwel weinig vermoeid, de regen had de temperatuur geheel afgekoeld en de ijscream door de vriendelijke hand der Amerikaansche lady's bereid, smaakte heerlijk. Eerst om 12 uur scheiden wij bij het heldere, liefelijke licht der maan met dankgebed en het zingen van het laatste vers

van Ps. 133: „Waar liefde woont, gebiedt de Heer den zegen", enz.

Die ure zal ons onvergetelijk blijven en wij betuigen nogmaals onzen hartelijken dank aan allen, die er toe medegewerkt hebben, ons dezen feestelijken en genotvollen avond te bereiden, vooral aan de lieve vrienden WORMHOUT, in wier woning en tuin ons dit feest is aangeboden.

Den volgenden dag, Zaterdag, hadden wij een paar uren gesteld om die vrienden, welke ons nog wenschten te zien en te spreken, ten huize van Mr. BRINKHOFF te ontmoeten. Mr. MASZ was de eerste, die met zijn dochter ons een bezoek bracht, hij kende goed den omtrek van Nijmegen en onderscheidene familiën, die daar wonen; vooral was de blijdschap groot van Mr. MUNTINGH en zijne vrouw, oude Nijmegenaars, die behooren tot de eerste nederzetters, welke hier hunne tenten hebben opgeslagen. Hij wilde alles weten van die familiën, welke hij van zoo nabij had gekend; veel hadden zij in dit land doorleefd en met niet weinig moeilijkheden en bezwaren te kampen gehad, maar rijken zegen hadden zij ook van den Heere God ondervonden.

Onophoudelijk kwamen nieuwe vrienden aan om ons te spreken over hunne familiebetrekkingen in het oude vaderland; velen hunner spraken de begeerte uit eens over te komen om nog eens de plek te bezoeken, waar eenmaal hun wieg stond, en ik heb stille hoop, dat weldra vele van deze vrienden op Neerbosch gezien zullen worden, waar wij hen met blijdschap zullen ontvangen en alles aanbieden, wat ons huis hun schenken kan.

De twee uren waren spoedig voorbij en volgens afspraak kwam Mr. BOUSQUET, die met zijn beide broeders hier woont en die allen gehuwd zijn, ons afhalen, om ons zijn groote fabriek van boter en eieren te doen bezichtigen. Wij stonden verbaasd over de menigte boter, die hier vervaardigd wordt, en het groot aantal eieren, dat door hen wordt verzonden. Een andere broeder heeft een magazijn van allerlei soorten van landbouwwerktuigen, het grootste, dat ik in Amerika heb gezien, en waaraan een winkel verbonden is van allerlei soort van ijzerwaren.

De oudste dezer broeders is rechter en bankier; deze was ongesteld, doch daar hij verlangde mij te zien en te spreken, bezocht ik hem in zijn ziekekamer.

Deze drie gebroeders zijn mannen van bussines, zooals de Amerikaan dit zegt, en hebben het hier ver gebracht; bij den jongsten, die op een net buiten woont, dronk ik zeer gezellig een kop koffie op echt Hollandsche wijze. Daarna werd door mij de apotheek bezocht van mijn gastheer, die zeer ruim is en schoon gelegen en waar veel drukte heerschte, daar de Zaterdag hier de dag is, zooals ik reeds mededeelde, waarop alle inkoopen worden gedaan.

Een Amerikaansche apotheek in het Westen is een soort van bazaar, waar men niet alleen alle medicijnen volgens de recepten van den dokter kan laten gereed maken, maar ook alle mogelijke parfumeriën voor heeren en dames koopen kan. Men heeft er een groote afdeeling voor verfwaren, ook bereide verfstoffen in alle mogelijke kleuren worden er verkocht. Door de hooge loonen van werklieden, vooral van schilders, zijn er vele landbouwers, die deze kunst zelf

maar in practijk brengen. Verder is er een afdeeling, waar alle mogelijke schoolbehoeften worden verkocht, tot leien en griffels toe; verder een afdeeling boekhandel, waar de verkoop van bijbels en kerkboeken een voorname plaats inneemt. Het zal dus niemand verwonderen, dat het hier op een marktdag zeer druk is en de winkel dan vol bezoekers staat.

Na ons middagmaal kwamen de rijtuigen van onzen vriend Mr. WELLE voor; wij zouden een rijtoer maken naar het zuidelijk gedeelte van deze landstreek en tegelijk zijne oude moeder en den ouden heer HOSPER, vader van Mr. HENRI HOSPER van Orange-City, bezoeken.

Ofschoon het veel geregend had, was het weder nu toch opnieuw drukkend warm. Het landschap, dat wij doorreden, toonde groote vruchtbaarheid, doordien de maïsvelden overdekt waren met zeer lange halmen met goed gevulde aren. De woning van den ouden heer HOSPER ligt op een heuvel en heeft een net aanzien; zij heeft twee verdiepingen, wat men bij de boerderijen van dit land zeer weinig aantreft.

Wat was de oude heer blijde ons te zien, tranen van vreugde rolden langs zijne wangen; hij verhaalde ons hoe hoe hij met Ds. SCHOLTE in dit land was gekomen en als een der hoofden van de emigratie het eerst deze streek had bezocht, waar toen bijna geen mensch woonde en vele wolven in de bosschen zich ophielden. Hij deelde mij verder mede, dat eerst bij hen het plan had bestaan op een van onze Oostindische eilanden, Borneo of Sumatra, een kolonie van Hollanders te stichten en dat zij zich hiertoe bij request tot onze Regeering hadden gewend en gevraagd hadden om

vrijen overtocht met Nederlandsche schepen en vrijheid van godsdienst in de kolonie, wat de Regeering hun geweigerd had. Hij heeft mij naderhand een afschrift van het request gezonden en ook van dat van het weigerend antwoord, dat zij hierop van onze Regeering hebben ontvangen.

Naar onze bescheiden meening is dit een groote fout geweest van onze Regeering, die tot nu toe nog niet is goed gemaakt.

Na deze weigering werd het oog naar Amerika gericht; eerst dacht men in het Zuiden, in den omtrek van Baltimore zich neder te zetten, doch door goede inlichtingen van vrienden te New-York, kwam men tot het besluit naar het Westen te trekken en werd men door aankoop eigenaar van deze landstreek. Men had dit land uitgekozen, omdat in den omtrek kolenmijnen werden gevonden.

Hoe blijde waren wij in deze woning een weinig tijds te kunnen uitrusten. Mrs. Hosper leeft ook nog, doch is sedert jaren krank, zoodat zij zich niet van haar stoel kon oprichten.

Nadat wij hier een hartelijk afscheid hadden genomen, ging onze weg naar de groote boerderij van de familie Welle, in welker nabijheid nog een groot bosch is, dat wij voor een gedeelte hebben doorloopen, en waar wij verbaasd stonden over de groote, zware boomen, die daar groeiden, en de vele stammen, door een storm ontworteld, die op den grond liggen te rotten. Zulk een bosch krijgt, nu al de boomen ook hier worden weggekapt, een groote waarde.

In deze familie heerschte groote blijdschap, dat wij haar kwamen bezoeken; vooral de vrouw was zeer verblijd; zij

is iemand van in de 80 jaren en was voor weinige dagen door de prediking van mijn vriend Ds. DE VINK tot de volle blijdschap des geloofs gekomen. Den Heere dankende en biddende, namen wij afscheid en keerden naar Pella terug.

Dien avond waren wij met enkele vrienden genoodigd in de pastorie van Ds. MOERDIJK, waar wij een zeer gezellige samenkomst hadden, waarin in het bijzonder besproken werd de goede verhouding, die hier tusschen de verschillende kerken bestaat. In de buurt van deze pastorie staat de woning van Mrs. VAN NAS, die mij gaarne wilde zien; zij had gehoord, dat ik Ds. COHEN STUART had gekend en zijne lieve vrouw, die zij bij hun bezoek aan deze stad had mogen logeeren. Zij deelde mij mede, hoe deze goede vrienden in hare nette woning zich recht te huis hadden gevoeld, en ik moest zelfs het luik zien, dat boven den kelder ligt, waarvan Ds. COHEN STUART in zijne reisbeschrijving spreekt, en waaruit niet de dochter, zooals deze goede vriend schrijft, maar haar nichtje, dat zij als kind had aangenomen, alles te voorschijn haalde, wat voor den maaltijd benoodigd was.

Die avond was voor mij dubbel genotvol, ten eerste om de gesprekken, die gevoerd werden, en ten tweede om de rust, die in de pastorie van Ds. MOERDIJK heerschte, daar de vervlogen dagen dezer week zoo woelig waren geweest, dat ik bijna aan geen voorbereiding voor den Zondag, die aanstaande was, had kunnen denken. Toch had ik dien dag beloofd driemaal in verschillende kerken te zullen optreden.

Zeer verblijd werd ik nog door de ontmoeting van mijn

vriend NICOLAAS BLOM van Keokuk, die mij reeds te Neerbosch dringend geschreven had om hem en de Hollandsche vrienden in deze stad, te komen bezoeken. Hij had mij het voorgaande jaar zelve een bezoek op Neerbosch gebracht en was met den weezenarbeid reeds lang van nabij bekend.

Alle toebereidselen waren in deze stad gemaakt door de Hollandsche vrienden om mij feestelijk te ontvangen, zelfs een stoomboot was afgehuurd om een tocht te doen op den Mississippi, en een groote zaal in de stad, waar ik zou optreden om mededeelingen van den weezenarbeid te geven.

Hoe gaarne hadden wij deze lieve vrienden bezocht, die reeds jaren onzen weezenarbeid gedachtig waren geweest met hunne gaven, doch hoe wij ook ons reisplan overzagen en opnieuw regelden, wij konden voor dezen verren tocht, Keokuk is 120 mijlen van Pella verwijderd, geen tijd vinden, en moesten alzoo deze goede vrienden teleurstellen, want Dinsdagavond was bepaald voor mijn optreden in de Gereformeerde kerk van Ds. DE BEY te Chicago. Het verheugde ons daarom, dat onze broeder de welwillendheid had gehad ons hier in Pella te komen bezoeken. Hij bracht ons van de vrienden aldaar nog een gift van ruim *f* 70,— voor de weezen, die ons dubbel welkom was, omdat wij hen zoo zeer in hunne verwachting hadden moeten teleurstellen.

Zondag 22 Augustus traden wij des morgens ten 10 uur op in de eerste kerk, gesticht door Ds. SCHOLTE, wiens familie nog in deze stad woont. Zijne vrouw, die nog een zeer goede gezondheid geniet en weder gehuwd is, heb ik mogen bezoeken; zij was zeer blijde mij te zien. Deze

kerk behoort nu aan de Hollandsch-Presbyteriaansche gemeente, die door de komst van mijn vriend, Ds. DE VINK, weder zeer in bloei is toegenomen. Het kerkgebouw was overvol. Bij het verlaten van het kerkgebouw kwamen allen mij de hand drukken.

Des middags was de groote Gereformeerde kerk, waar Ds. MOERDIJK predikant is, een broeder van Ds. MOERDIJK te Grand-Rapids, die den verloopen zomer ons land heeft bezocht, overvol, zelfs elk plekje, waar men staan kon, was bezet; ik mocht met groote opgewektheid spreken en de Heere God gaf kennelijk Zijnen zegen.

Ik heb nergens in Amerika in een kerkeraad zooveel grijze hoofden gezien als hier; velen van hen, die in den eersten tijd ons land verlieten om de vrijheid van het Woord Gods, zag ik hier vóór mij. Het deed mijn hart goed een traan in het oog van deze oude pelgrims te zien glinsteren, toen ik tot hen sprak van de liefde en de genade Gods en de verhooring des gebeds, in den arbeid der weezen ondervonden.

Onderscheidene oude bekenden uit de Betuwe, ook van de dorpen Randwijk en Zetten kwamen mij hier begroeten.

Des avonds trad ik nogmaals op in de Afgescheiden kerk, die een halfuur vóór den tijd, niettegenstaande de drukkende warmte van 95° in de schaduw, zóó vol was, dat geen mensch er meer binnen kon. Velen hebben zich beholpen met een staanplaats buiten de kerk voor de ramen, en daar was het beter nog dan binnen het gebouw, waar de hitte bijna ondragelijk was.

Toen deze laatste samenkomst geëindigd was, verheugde

ik mij zeer mijn taak voor dien dag te hebben volbracht, en was het mij een groote verkwikking in de pastorie van den predikant dezer gemeente een oogenblik te mogen uitrusten.

Vanhier ging het naar de pastorie van Ds. DE VINK om afscheid te nemen van zijne lieve familie en de klok had reeds 12 uur geslagen, eer wij ons in onze slaapkamer bevonden, waar wij den laatsten nacht zouden doorbrengen.

Den volgenden morgen was het reeds vroeg dag; want om 8 uur moesten wij met den trein van Pella naar Des Moines vertrekken. Het viel ons al wederom zwaar van de vrienden alhier te moeten scheiden, vooral van onzen vriendelijken gastheer, zijne goede vrouw en kinderen.

Velen deden ons uitgeleide tot aan het station, waar Ds. DE VINK mij nog op hartroerende wijze toesprak en mij uit naam van de honderden vrienden van Pella dank zeide, dat ik tot hen was gekomen. Spoedig waren wij in den trein gezeten en het ging weder voorwaarts, een paar vrienden vergezelden ons tot aan de hoofdstad van Iowa. Aan het station was een jong dokter, een vriend van Dr. OTTE, die met een rijtuig met twee paarden bespannen, ons kwam afhalen om een rijtoer door en om de stad te doen.

De hoofdstad van Iowa heeft hare snelle uitbreiding vooral hieraan te danken, dat in hare onmiddellijke nabijheid groote kolenmijnen worden gevonden, en zij gelegen is aan Des Moines en Racoon-rivieren, en verscheidene spoorwegen hier samenkomen. Het getal inwoners bedraagt 35000, er wonen echter maar weinig Hollanders, die geen

eigen kerk hebben. De jonge dokter, die ons met zijn rijtuig rondreed, behoorde tot een vrome kwakersfamilie.

Men vindt onder de kwakers in Amerika zeer veel oprechte, vrome menschen, die groote fortuinen bezitten. In vliegenden vaart ging het met het rijtuig door de stad.

Men vindt hier een prachtig Capitool, waar de leden van den Staat Iowa hunne vergaderingen houden, en verder vele groote en prachtige winkels. Buiten de stad vindt men vrij hooge bergen en goed aangelegde wegen, waarlangs groote buitenplaatsen zijn gebouwd.

Wij hadden nergens in Amerika nog zulke groote buitens gezien als hier, ook is de aanleg er van zeer schoon. Op vele plaatsen genoten wij een heerlijk vergezicht over de stad en hare omgeving.

Om 2 uur moesten wij weder met het spoor vertrekken en namen een hartelijk afscheid van onzen vriend, den kwaker, in wien wij een uitnemend jeugdig christen hadden gevonden.

In het spoor gezeten, volgden wij een andere lijn dan wij eerst gekomen waren, toen wij naar Orange-City gingen, wij reisden nu langs de Rock-Island-Pacifick, die bij Davenport over den Mississippi gaat. Ik had voor mij en mijn zoon vrijkaarten tot aan Chicago toe. Het land, dat wij doorspoorden, kwam mij voor niet zoo vruchtbaar te zijn als het andere gedeelte van den Staat Iowa, dat wij hadden bezocht, ook is de landstreek hier niet zeer bevolkt. Wij zagen op deze reis nog uitgestrekte weilanden, waar veel koeien graasden, alle van Amerikaansch ras. Ook bespeurde ik hier en daar een kleine kudde schapen, die er echter niet zeer voordeelig uitzagen.

Nergens heb ik in Amerika zulke schapen aangetroffen, als wij hier in ons land bezitten, zij zijn over het algemeen klein van stuk en de wol is kort en grof. Of het aan het soort ligt of aan het klimaat, dit staat niet aan mij zulks te beslissen en heb ik ook niet kunnen uitvinden.

Op dezen tocht hadden wij een uitnemende restauratie in onzen trein; toen wij ons supper of avondeten hadden geëindigd, kwam de opper-kellner, een neger, ons vriendelijk vragen of wij nog iets begeerden en of wij voldaan waren. Dit is een ongekende vriendelijkheid in Amerika in restauraties of logementen; de oorzaak hiervan vonden wij in de concurrentie met een andere spoorlijn, die in gelijke richting loopt; daarom zijn de Amerikaansche spoorwegfondsen zoo gevaarlijk, omdat zij elk oogenblik blootstaan aan groote concurrentie met andere lijnen, die altijd zeer ten nadeele van de bezitters van spoorweg-aandeelen moet uitloopen. Geen enkele lijn in Amerika is, voor zooverre mij bekend, tegen dit gevaar beveiligd.

Dien nacht brachten wij weder door in een sleaping-car, en wij lagen in de diepste rust gedompeld, toen de trein over de groote ijzeren brug over de Mississippi-rivier bij Davenport stoomde.

Toen wij ontwaakten, waren wij reeds in de nabijheid van Chicago en om 7 uur in den morgen reden wij het hoofdstation binnen. Er heerschte hier nog weinig drukte en per rijtuig begaven wij ons naar Ds. de Bey; zijn zoon was naar het station om ons af te halen, doch wij waren elkander misgeloopen. Hoe blijde was deze vriend ons in zijn woning te mogen ontvangen; al spoedig gevoelden wij ons hier

geheel te huis, daar elk zijn best deed ons het hier zoo aangenaam mogelijk te maken. De geheele familie was nog in den diepsten rouw gedompeld, daar weinige weken geleden hun geliefde zoon en broeder, de jonge dokter DE BEY, hun plotseling door den dood was ontnomen geworden. Hij was een edel jongmensch, die als christendokter zich ontelbare vrienden in de stad had verworven en wiens lijk door meer dan 100 rijtuigen naar het kerkhof was gevolgd. Diep bedroefd waren de ouders, zusters en broeder over zijn heengaan, doch getroost, want zij wisten, dat hij was bij den Heer, dien hij gedurende zijn leven met zooveel trouw en ijver had gediend.

Nadat wij ons verkwikt hadden aan een heerlijk ontbijt, had onze gastheer gezorgd voor een goed rijtuig, een landauer met twee paarden bespannen, waarmede wij een rijtoer door de stad zouden maken; het weder was prachtig, de lucht veel afgekoeld door den regen, die gevallen was.

Toen wij in het rijtuig plaats genomen hadden, ging het in snellen draf voorwaarts. Om Chicago te beschrijven, zou men zeker zooveel bladzijden kunnen vullen als geheel ons reisverhaal bevat en hiervoor hebben wij te kort in deze groote wereldstad van de westelijke Staten van Amerika vertoefd.

Ds. DE BEY deelde mij mede, dat vóór den grooten brand zijne kerk en pastorie aan de uiterste grens van de stad waren gelegen en dat men verderop niets dan een groot, uitgestrekt weiland in 't gezicht kreeg. Nu kan men een uur verder loopen en heeft men nog de uiterste grens der stad

niet bereikt. Ook Chicago heeft dit met de andere steden uit het Westen van Amerika gemeen, dat in de meeste straten de huizen van elkander zijn gescheiden en men zelfs hier en daar nog straten aantreft, die slechts aan éénе zijde met enkele huizen zijn bebouwd.

Aan de zijde van het groote hoofdstation en ook aan die van het kanaal, dat aan de westzijde langs de stad loopt, vindt men de meeste fabrieken, vooral houtzaagmolens.

Men kan hier twee uur rijden zonder dat men iets anders ziet dan stapels planken, waarvan vele misschien tot 100 voeten hoog zijn. Wanneer men deze houtmassa aannschouwt, zou men al spoedig tot de vraag komen: Waar moet men toch met al die planken en balken blijven? en dan wordt het raadsel spoedig opgelost, hoe het mogelijk is, dat in het Westen van Amerika in korte jaren de grootste steden verrezen.

In deze fabrieken wordt het hout niet alleen gezaagd, maar worden ook de planken geschaafd, balken, deuren, vensters enz. gereed gemaakt, zoodat men hier een geheel huis kan koopen. Men ontvangt op franco aanvrage teekeningen van alle soorten van huizen, die hier vervaardigd worden, en men heeft daaruit maar een model te kiezen en alles wat er toe behoort, wordt per spoor of per stoomboot verzonden. De vervaardiging van alle deelen van het huis geschiedt door middel van stoom. Hieruit ziet men, dat in Amerika een timmerman heel wat anders te doen vindt dan bij ons in Europa.

Het metselwerk, dat wij hier zagen is even ruw en naar onze meening slecht, als wij dat in Milwaukee en ook in

andere steden hadden gezien. Het is hier maar de zaak, steenen te leggen; hij is de beste metselaar, die de meeste steenen per dag kan verleggen.

We hebben hier den verloopen zomer metselaarsknechts ontmoet, die *f* 10 's daags verdienden. De kalk wordt tegelijk gebluscht en bereid om aanstonds verwerkt te worden. Gebluschte kalk in kuilen bergen, daar weet men in Amerika niet van.

Zeven uur achtereen zaten wij in ons rijtuig en hebben Chicago in de lengte en breedte doorkruist. 't Meest troffen ons hier de prachtige parken en daaronder het „Lincolnpark," die ten Oosten en Westen der stad zijn gelegen, niet zoozeer door het hoog geboomte, als wel door den aanleg van de prachtige bloemperken. We hebben in geene Europeesche stad en vooral niet in die van Amerika, zulk een schat van bloemen aangetroffen, als wij hier hebben gezien.

Vele bloemperken hadden den vorm van historische gedenkteekenen, tot zelfs de pyramiden van het oude Egypte; de sphynx, die men uit het zand heeft opgedolven, zag ik in een bloemperk hier afgebeeld en dat niet in een popperigen vorm, zooals men dat wel eens bij ons aantreft, maar zoo groot en daarbij zoo duidelijk weergegeven, dat men niet naar de beteekenis ervan behoeft te raden.

Onder de groote werken dezer stad bekleedt vooral de watermachine eene eerste plaats, waardoor deze stad van zuiver drinkwater, uit het meer Michigan opgepompt, wordt voorzien. De stoommachine is de grootste, die in Amerika is vervaardigd. Deze voert elke minuut 2700 liter water op.

In de buitenwijken der stad vindt men lange straten, waaraan niets anders dan groote buitens zijn gebouwd.

In het middelste gedeelte der stad heeft men groote winkels, die wel met die van Parijs kunnen wedijveren. Men wordt vooral getroffen door de vele kerken, die in deze stad zijn, zoodat men haar „de stad der kerktorens" zou kunnen noemen.

De welvaart van Chicago is, naar mij uit goede bronnen werd medegedeeld, na den brand zeer toegenomen. Er wonen wellicht in deze stad 5 à 6000 Hollanders; er zijn drie Hollandsche kerken, eene Gereformeerde, eene Christelijke Gereformeerde en eene Hollandsch-Presbyteriaansche.

Nadat wij van onzen grooten tocht in de woning van onzen gastheer, Ds. De Bey, terugkeerden, dankbaar voor hetgeen hij ons had laten zien, kwamen vele vrienden ons hier bezoeken en er was 's avonds in de kerk een vrij goede opkomst, die echter veel grooter zou geweest zijn, indien men vooraf meerdere bekendheid aan mijn komst had kunnen geven.

Wel was die in de beide Hollandsche weekbladen, die hier uitgegeven worden, geadverteerd, doch het schijnt, dat dit bericht geen aandacht heeft getrokken, want naderhand heb ik verscheidene brieven ontvangen van vrienden, die mij gaarne ontmoet zouden hebben maar wien mijn komst onbekend was gebleven.

De predikant der Christelijke Gereformeerde kerk, die ook tegenwoordig was, hield zeer bij mij aan, dat ik ook in zijne gemeente zou optreden, maar tot mijn grooten spijt kon ik aan dit verzoek niet voldoen.

Den volgenden morgen ging ik met Ds. De Bey naar

Roseland, waar een groote Hollandsche nederzetting is. Een vriend te Pullmann, dit is de groote spoorwegwaggonfabriek, was aan het station aldaar om ons af te halen. We reden eerst deze fabriek rond, die eene vrij groote stad vormt met verscheidene straten. We hebben enkele localiteiten van deze fabriek bezocht en stonden verbaasd over de groote werken, die hier worden uitgevoerd, of liever het groot aantal waggons, dat hier wordt vervaardigd. Alles geschiedt bijna door stoom. Eene groote stoommachine is de beweegkracht.

In Roseland ontmoetten wij vele lieve vrienden; vooral zullen wij nooit vergeten ons verblijf aan huis bij de familie WILDINGE, wiens geachte gade zelfs briefwisseling had gehad met prof. VAN OOSTERZEE en andere groote mannen van ons land. De brieven, die zij van dezen heeft ontvangen, worden als kostbare kleinoodiën door haar bewaard.

Des avonds was de kerk met hoorders meer dan gevuld en we hadden hier weder een gezegend samenzijn. Tot onzen grooten spijt was de predikant dezer gemeente Ds. VAN ESS, nog niet van zijne vacantiereis teruggekomen en hebben wij dezen waarden broeder niet ontmoet.

Wij ontvingen hier ruim 250 gulden voor de weezen. Van drie Hollandsche kerken hier in de omgeving, kwamen vrienden tot ons om ons dringend uit te noodigen ook in hun midden op te treden. We konden echter hieraan onmogelijk voldoen.

Des avonds keerden wij, na een hartelijk afscheid van de vrienden alhier, naar Chicago terug. We hebben èn in Chicago èn in Roseland vele Hollanders ontmoet, die in weinige jaren tot groote welvaart zijn gekomen.

We hadden dien avond nog een gezegend samenzijn in de woning van onzen gastheer en door de nauwste banden van vriendschap ons aan elkander verbonden gevoelende, scheidden wij den volgenden morgen met tranen in de oogen van de bewoners van de pastorie der Hollandsche Gereformeerde kerk alhier.

Den eersten dag van ons verblijf in deze stad hebben wij ook de groote veemarkt en de groote daaraan verbonden slagerijen bezocht. Mijn zoon JACOB geeft hiervan de volgende beschrijving:

Het is niet denkbaar, dat een vreemdeling Chicago bezoeken zou zonder eens een kijkje te nemen in de reusachtige slagerijen, die men hier aantreft. Ieder, die van Chicago of Cincinnati vernam, hoorde zonder twijfel het een en ander van deze wereldberoemde slagerijen verhalen.

Het was ons dan ook niet mogelijk Chicago te verlaten alvorens een dergelijke inrichting bezocht te hebben, en reeds vroeg in den morgen namen wij den tocht, onder vriendelijk geleide van Ds. DE BEIJ en diens zoon, aan.

Na een langen tocht bij eenigszins regenachtig weder, bereikten wij de reusachtige beestenmarkt, die rondom door slagerijen omringd is, en naar onze berekening ongeveer een uur in omtrek heeft.

De markt is in vierkante ruimten afgedeeld, door hooge schuttingen van elkander gescheiden en waartoe groote deuren toegang verleenen. Niet zelden komen hier tachtig tot honderdduizend stuks vee en meer ter markt.

Elke commissionair in vee huurt zulk een afgesloten

ruimte, of zoo zijn aantal beesten te gering is, in compagnieschap met een ander en drijft er zijn vee in, om het straks aan den meestbiedende te verkoopen.

Zooals reeds vroeger gezegd is, wordt het vee in Amerika in den regel per pond (levend gewogen) verkocht. Dit geschiedt ook op deze markten, terwijl de prijs naar gelang van de kwaliteit en de aanvraag naar vee, geregeld wordt.

Is men het over den prijs eens geworden, dan drijft men het verkochte vee in een groote schuur of loods, waarvan de bodem of vloer zoodanig ingericht is, dat hij als bascule gebruikt kan worden, zoodat aanstonds de zwaarte van het vee bepaald kan worden.

De veekoopers rijden meest te paard en rennen de markt over, alsof er geen tijd te verliezen ware. Is het wegen afgeloopen, dan kan men zijn vee aanstonds afleveren. Ook dit geschiedt op een zeer eigenaardige, praktische wijze. Rondom de loods, waar het vee gewogen wordt, bevindt zich een groote, vierkante ruimte, vanwaar men toegang heeft tot een soort van overkapte en aan weerszijden met rasterwerk afgesloten bruggen, die over de verschillende hokken, waarin het marktvee geplaatst wordt, naar de de slagerijen voeren.

Wij willen thans echter niet langer op de markt vertoeven, maar mogen haar toch niet verlaten, alvorens ons even op zulk een brug te wagen, vanwaar men een gezicht heeft over de geheele markt. Het schouwspel, dat zich daar aan het oog vertoont, is minder indrukwekkend dan wel vreemd en ten laatste begint u het gekriel der varkens en der ossen

met hun reusachtige naar boven gekrulde hoorns zoo te vervelen, dat gij het schouwspel moede wordt en het liefst uw tocht voortzet.

Wij willen dit thans ook doen en begeven ons naar het einddoel van onzen tocht n. l. een der slagerijen.

Voor het meerendeel zijn de slagerijen groote gebouwen van drie verdiepingen. De onderste of eerste verdieping bestaat bijna geheel uit kelders en bewaarplaatsen voor vleesch, terwijl men er tevens een paar lokalen voor rookerijen en keukens met groote ovens en stoomketels vindt, waar het spek en vleesch gerookt en het vet gesmolten wordt.

De tweede verdieping is geheel voor slagerij ingericht, terwijl de derde verdieping tot bergplaats dient.

Om u eenigszins een begrip te geven van de inrichting van zulk eene slagerij, willen wij kort nagaan, welke bewerkingen de varkens hier moeten ondergaan en daar die kunstbewerking minder tijd vereischt dan wij noodig hebben om ze u te beschrijven, zullen wij nu en dan uw voorstellingsvermogen te hulp moeten roepen, daar deze beschrijving meer ruimte zou vergen dan voor dit doel beschikbaar is.

Stel u dan voor een lange, vierkante ruimte, langs wier zoldering, die op iederen meter lengte ongeveer 2 duim afhelt een ijzeren stang loopt, die dient om het varken aan een ketting, met een ring aan deze stang bevestigd, van de eene plaats naar de andere te schuiven.

Aan het einde der slagerij heeft men een groot hok, waarin de levende varkens gelaten worden en waarin zich een paar

mannen bevinden, wier taak het is de varkens een ketting om een der achterpooten te bevestigen en ze daaraan langs de stang op te hijschen. Uit deze ruimte wordt het dier langs de stang voortgeschoven naar een volgende afdeeling, waar een man met een mes klaar staat, om het schreeuwende varken, dat met den kop naar beneden hangt, een steek te geven en het, terwijl het schreeuwt, spartelt en bloedt, voort te schuiven naar een volgende afdeeling, waar het boven een grooten vierkanten bak, gevuld met kokend water, komt te hangen.

Thans wordt de poot van den ketting losgemaakt en het varken ploft in een bak met water, waarin het door vier mannen, die aan beide zijden van den bak staan, met groote platte vorken, ondergedompeld, afgespoeld, omgewend en eindelijk met de vorken opgelicht en voortgedragen wordt tot voor een soort van grooten trechter, waarin het door stoomkracht voortgeschoven wordt.

Aan den bovenkant en de zijkanten van dezen trechter of buis bevinden zich kamraden met lange, smalle en slappe tanden, die het varken van de borstels ontdoen, welke in een grooten bak verzameld worden. Is het varken aan den eenen kant schoon, dan wordt het door stoomkracht omgewend en aan de andere zijde afgekrabd, tot het eindelijk aan het andere einde der buis tamelijk schoon te voorschijn komt. Hier wordt de patiënt weder door vier mannen, elk met een mes gewapend, opgewacht en van alle vuil, dat zich nog op de huid vertoont, ontdaan, om daarna weder aan een ketting opgeheschen en langs de stang voortgeschoven te worden, tot het bij een der werklieden komt, die er

den kop afsnijdt. Een ander neemt nu den kop in behandeling, hakt dien open en behandelt hem verder, zooals zulks bij iederen slager gebruikelijk is.

Nu wordt het varken weer voortgeschoven tot het in de afdeeling komt, waar men het inwendige van het dier behandelt. Daar wordt het opengesneden en van al de ingewanden ontdaan, die door verschillende werklieden gesorteerd en verwerkt worden om vervolgens in stukken gehakt en gezaagd te worden, welke stukken op wagentjes, die over rails door het gebouw loopen, naar de verschillende afdeelingen gebracht worden.

De zindelijkheid bij het slachten laat weinig te wenschen over, doch de lokalen zijn, als men er eenigen tijd aan het werk is, bijna ontoegankelijk.

De werkzaamheden staan nooit stil, nauwelijks is er een varken gestoken en voortgeschoven of een ander hangt weder klaar en zoo gaat het bij iedere werkzaamheid. De geheele slachttijd bedraagt 3 à 4 minuten.

Men verzekerde ons, dat er niet zelden op één dag in één slagerij niet minder dan 3000 varkens en 1000 koeien en ossen geslacht worden. De koeien ondergaan ongeveer dezelfde behandeling, doch ze worden niet doodgestoken, maar met een hamer doodgeslagen of doodgeschoten.

Wij konden niet anders dan de werklieden bewonderen, die zich dag aan dag met zulk een arbeid bezig kunnen houden, en hoewel wij het geen benijdenswaardige betrekking konden noemen, zagen wij in hen toch ware zonen van Amerika, die geen arbeid te gering achten.

Lang kan men echter in deze slagerijen niet vertoeven;

hoe kunstig alles ook ingericht is en hoezeer men er verwonderd moet staan over de doelmatigheid der machineriën, krijgt men toch spoedig een afkeer van dit moorddadig tooneel en zoodra men hier en daar een kijkje genomen heeft, keert men terug, met de overtuiging, dat er in Amerika vooreerst geen gebrek aan spek zal komen.

We willen ons thans nog even naar een minder bloedig oord in de stad Chicago begeven en kiezen daarvoor de groote en beroemde graanbeurs, die hier gevonden wordt.

Of het hier vreedzamer is, zal straks moeten blijken. De verbazend groote zaal, waar de handelaars bijeenkomen, gelijkt een groote bijenkorf; men kan door al het gebrom en gegons zijn eigen woorden niet verstaan. Slechts nu en dan hoort men de stem van deze of gene, die in staat is de massa te overschreeuwen, en zoo men goed toeluistert, kan men verstaan, dat hij een partij graan tegen een zekeren prijs aanbiedt.

Wie niet op de hoogte is van den stand der zaken, wordt hier even wijs als hij, die de beurs nimmer bezoekt.

De geheele handel in graan, die hier gedreven wordt, is grootendeels een windhandel. In den regel wordt het graan verkocht op twee of drie maanden, terwijl na dien tijd het verschil in prijs tusschen kooper en verkooper verrekend wordt, zoodat er van levering natuurlijk nooit sprake is. Menige Amerikaan, die door vlijtig arbeiden een sommetje had overgespaard, werd hier, door zich in speculatiën te wagen, van het zijne beroofd en zag zich genoodzaakt weder te gaan arbeiden om in zijn onderhoud te kunnen voorzien.

Vreemdelingen is het niet geoorloofd zich in de handelszaal te begeven. Men moet hierop geabonneerd zijn of zich van kaarten voorzien, die aan het bureau te bekomen zijn; toch kan men het gebouw bezoeken en doorwandelen, terwijl men van de gaanderij, die door de handelszaal loopt, het gezicht heeft op de groote menigte, die in de zaal rondwandelt en zich hier en daar tot groote troepen vereenigt en schreeuwt en tiert alsof de grootste twist is losgebroken.

Niet minder dan 80 telegrafisten zijn onophoudelijk bezig berichten te ontvangen of over te seinen, betreffende de prijzen van het graan. Duizenden telegrammen worden ontvangen en verzonden.

Wie het niet beter wist, zou denken, dat er in het een of ander deel der wereld een hongersnood was ontstaan en men nu bezig was al het graan, dat Amerika opleveren kan, ter markt te brengen. En toch wordt in Chicago slechts een klein deel verhandeld.

De graanhandel speelt in de Vereenigde Staten een hoofdrol en blijft niet zonder gevolgen voor Europa. Bij concurrentie tusschen Amerikaansche en Europeesche boeren staan de laatsten ver achter bij de eersten.

Waar men in Amerika het land bijna voor niets kan bekomen, moeten de boeren in Europa, en niet het minst in ons land, hooge pachten en drukkende belastingen voor hunne gronden betalen, waarvan in Amerika geen sprake is. Mocht de invoer van Amerikaansche produkten niet belast worden, dan zullen o. i. de graanprijzen op den duur eer dalen dan rijzen.

Nadat wij dit alles hadden gezien, ging het met den trein, waarin wij om 8 uur plaats namen, weer terug naar ons hoofdstation Grand-Rapids. De lijn, die wij volgden, loopt voor het grootste gedeelte langs het meer Michigan over zandduinen, die langs den oever van dit groote watervlak zich uitstrekken. Weinig belangrijks vonden wij hier, dat wij niet reeds hebben beschreven, alleen stonden wij verbaasd over de uitgestrekte boomgaarden, die wij langs de spoorlijn zagen. Deze boomgaarden bestaan bijna uitsluitend uit appelboomen.

In den Staat Michigan worden de meeste vruchtboomen van Amerika aangetroffen. Voor een groot gedeelte loopt de lijn door bosschen, nog oorspronkelijke wildernis. De dikste boomstammen staan hier, half verbrand, langs de spoorlijn. Hier liggen nog duizenden bij duizenden akkers onontgonnen grond, die in vruchtbaar land kunnen worden herschapen.

Om 4 uur kwamen wij met den trein te Grand-Rapids aan, waar de vrienden ons opwachtten.

VIII.

ZEELAND, HOLLAND, FRIESLAND, OVERIJSEL, NAAR DEN MOND VAN DE LAKE *) BIJ HOLLAND, GRANDHAVEN, MUSKEGON EN NAAR GRAND-RAPIDS TERUG.

Nog maar weinige oogenblikken waren wij in de vriendelijke, gastvrije woning van Mr. JOHN OTTE gekomen en vonden wij nauwelijks tijd om ons een weinig te verfrisschen en de brieven uit Nederland te lezen of de vrienden hadden al vernomen, dat wij van onzen tocht naar het Westen waren teruggekeerd, en kwamen ons bezoeken.

Dien avond waren de beide voorkamers, tot eene suite vereenigd, zóó vol vrienden, dat er geen plaats was om te kunnen zitten en zelfs enkele vrienden zich met een staanplaatsje moesten behelpen. Velen dezer bezoekers woonden, vóór hunne komst in Amerika, in den omtrek van de stad Goes op Zuid-Beveland en in enkele dorpen, op dat eiland gelegen.

De meesten hunner hadden vroeger tot de gemeente van

---

*) Spreek uit: Leek.

wijlen Ds. BUDDING behoord. De avond vloog voorbij onder de aangenaamste gesprekken. Met een recht dankbaar gevoel, dat we elkaar hier mochten ontmoeten, namen wij, den Heere biddend en dankend, van elkaar afscheid.

Al deze vrienden deelden mij mede, dat zij in dit land zeer tot tijdelijke welvaart waren gekomen en niemand hunner dacht er ooit weer aan om naar Nederland terug te keeren om zich daar metterwoon te vestigen, doch voegde er tevens bij, dat zij bij hunne komst in dit land, in den beginne met vele moeielijkheden hadden te worstelen gehad, die vooral waren voortgekomen uit hunne onbekendheid met de Engelsche taal.

Zij, die naar Amerika wenschen te vertrekken als landverhuizers, raden wij ten zeerste aan, zich in het Engelsch te oefenen. Hoe beter men met deze taal op de hoogte is, des te beter en eerder zal men ook als werkman eene goede plaats vinden, daar ook onder de Hollanders, die maar eenigen tijd in Amerika hebben vertoefd, in het dagelijksch leven veelal Engelsch wordt gesproken.

Enkele woorden worden nooit in het Hollandsch uitgesproken, zoo zegt men nooit winkel, maar store, nooit fabriek, maar altijd shop. Wanneer men sprak van tram, zou men niet weten wat er bedoeld werd, men zegt altijd, streetcar. Zoo noemt men ook een spoorwaggon een car. Een hoofdstation bij eene stad noemt men een depôt. Men spreekt nooit van ontbijt, maar altijd van breakfast en van dinner voor middageten en supper voor avondeten en zoovele andere woorden meer, die in het dagelijksch leven, ook bij de Hollandsch sprekende Amerikanen, worden gebruikt.

Dien nacht genoten wij eene verkwikkelijke rust en den volgenden dag, Vrijdag, moest ik reeds om 9 uur met den trein naar Zeeland, waar ik dien avond in de Gereformeerde kerk van Ds. KREMER zou optreden.

Zeeland is een van de grootste dorpen uit den Staat Michigan en bijna uitsluitend door Hollanders bewoond. Men vindt hier drie Hollandsche kerken, een Gereformeerfde en twee Christelijke Gereformeerde of Afgescheidene. In een van deze is Ds. FLES predikant.

Aan het station stonden Ds. KREMER en Ds. FLES gereed om mij af te halen. Ik heb hier een zeer genotvollen dag doorgebracht en des avonds was de kerk van Ds. KREMER geheel met aandachtige hoorders gevuld.

Vele vrienden kwamen mij hier ook bezoeken; de meeste familiën, die hier wonen, behooren tot de eerste nederzetters in dit land. In het dorp Zeeland vindt men zeer goed aangelegde straatwegen en in den kom der gemeente verscheiden groote winkels en ook enkele fabrieken, o. a. een groote steenbakkerij, behoorende aan den heer VEENEKLAAS. Ik heb deze fabriek zelf bezocht. De steenen worden hier alle door de nieuwst uitgevonden machines vervaardigd. De kleilaag, waaruit de steenen vervaardigd worden, was van 4—5 meter dik. Men behoefde de klei alleen naar de fabriek te vervoeren en zonder bijmenging van zand werd deze gebruikt. De steenen, die ik gezien heb, bevielen mij uitnemend. De kleur was veel beter dan die, welke ik in de nabijheid van Chicago zag vervaardigen. Ze worden in gewone ovens gebakken, zooals wij die in ons land langs den Rijn en den Waal aantreffen.

Vanwege de spoorwegmaatschappij was een lijn gelegd tot in de fabriek. De steenen worden uit den oven aanstonds in den waggon geladen en naar de plaats vervoerd, waarvoor zij bestemd zijn. De prijs van de steenen varieert tusschen 20 en 32 gulden de 1000. In den Staat Michigan zijn goede zaken te maken voor steenfabrikanten, maar dan moet men zóóveel geld hebben, dat men zich goed kan inrichten, en vooral zorgen voor goede machines, daar het zeer moeielijk is hier arbeiders te vinden, die dit werk verstaan, en de arbeidsloonen zeer hoog zijn. Het stoken der ovens geschiedt hier met hout. Wil men dus met voordeel zulk een fabriek oprichten, dan is het zeer noodig, dat men ook een bosch daarbij aankoopt.

Door mijn verblijf in de pastorie van Zeeland werd ik ook eenigszins bekend met het leven van de predikanten in Amerika op de dorpen. Men heeft bij de woning van den predikant meestal een grooten tuin en een boomgaard.

Het gras dient voor het paard. Elke predikant op een dorp houdt meestal paarden en rijtuig. De predikant heeft echter geen knecht om voor het paard te zorgen; dit doet hijzelf of zijne vrouw of zijne kinderen. In den boomgaard van mijn gastheer waren de vruchtboomen zoo zwaar beladen met appelen, dat de takken onder den last bijna bezweken. Men deed zelfs de moeite niet om de appelen, die bij honderden onder de boomen lagen, op te rapen; het vee, dat in den boomgaard liep, at ze eenvoudig op en niemand op het dorp wilde zich de moeite geven om de vruchten te komen halen, die de predikant gaarne wilde geven. Appelsiroopfabrieken zouden hier goede zaken kunnen maken.

Dien nacht woedde opnieuw een zeer zwaar onweder. De bliksemstralen doorkliefden bijna onophoudelijk de lucht en de zware donderslagen volgden onmiddellijk op het bliksemvuur.

Des morgens was mijne afreis bepaald naar de stad Holland, de oudste nederzetting van Hollanders hier in dit land, gesticht door Ds. VAN RAALTE.

Veel had ik weer genoten in de pastorie van mijn vriend Ds. KREMER en zijne lieve familie. Aan het station kwamen nog enkele vrienden om van mij afscheid te nemen, waaronder ook Ds. FLES, dien ik ook in zijne pastorie heb bezocht en die mij alle liefde heeft bewezen.

Toen wij in Holland aankwamen, heerschte er weder een geducht onweder. De regen viel bij stroomen neder. Toch vonden wij reeds enkele vrienden aan het station om ons af te halen en daaronder ook onzen gastheer Mr. BOSMAN. Wat hebben wij hier aangename uren dezen zomer doorgebracht in diens woning! De banden van vriendschap met hem, zijn lieve vrouw en kinderen aangeknoopt, ze zijn voor de eeuwigheid.

Verscheidene vrienden kwamen ons spoedig bezoeken, waaronder Prof. STEFFENS WIJKHOF, een oude kennis uit de Betuwe, POST, die nog maar korten tijd hier woont en uit Nederland is overgekomen en nog zoovele anderen meer, van wie wij ook niet mogen vergeten te noemen Ds. BOS. Op den middag van dien dag woonden wij op wonderlijke wijze eene begrafenis bij, toen wij een vriend wenschten te gaan bezoeken.

Het was eene behoeftige vrouw, die begraven werd, en

des te meer trof het mij hoe alles met de grootste plechtigheid geschiedde en ofschoon er geen enkel familielid aanwezig was, verrichtte toch Ds. Bos den gewonen lijkdienst in de woning, waar deze vrouw, die in hare laatste levensjaren was uitbesteed geweest, was gestorven. De armmeester volgde het lijk mede naar het kerkhof en ik sloot mij aan bij den stoet, die den tocht per rijtuig aflegde. De zwarte, net gepolijste kist met beslag, werd in een nette lijkkoets geplaatst.

De kerkhoven zijn in Amerika meestal zoo ver mogelijk buiten den bewoonden kring gelegen en zeer ruim aangelegd. De Amerikanen houden er zeer veel van groote monumenten of steenen op de graven hunner dooden te plaatsen. Bij het graf sprak ik nog een woord tot de aanwezigen en de oude doodgraver nam daarna de ijzeren schop en wierp drie scheppen aarde op de kist en sprak met heiligen ernst deze woorden uit: „Stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeeren" en liet daarop volgen: „Jezus zegt: Ik ben de opstanding en het leven".

Op onzen terugtocht zagen wij bij den ingang het grafmonument van Ds. VAN RAALTE en zijne familie, alles zeer eenvoudig, doch net in wit marmer uitgevoerd.

Jammer is het, naar onze bescheiden meening, dat de opschriften op dit monument en dat er naast, in de Engelsche taal zijn gebeiteld, want hij is de man geweest, die meer voor de Hollanders in Michigan gedaan heeft dan iemand anders.

Ik heb zeer zijne gaven van opoffering bewonderd. Dat Holland niet een der voornaamste steden van Michigan is geworden, is voorwaar aan Ds. VAN RAALTE niet te wijten.

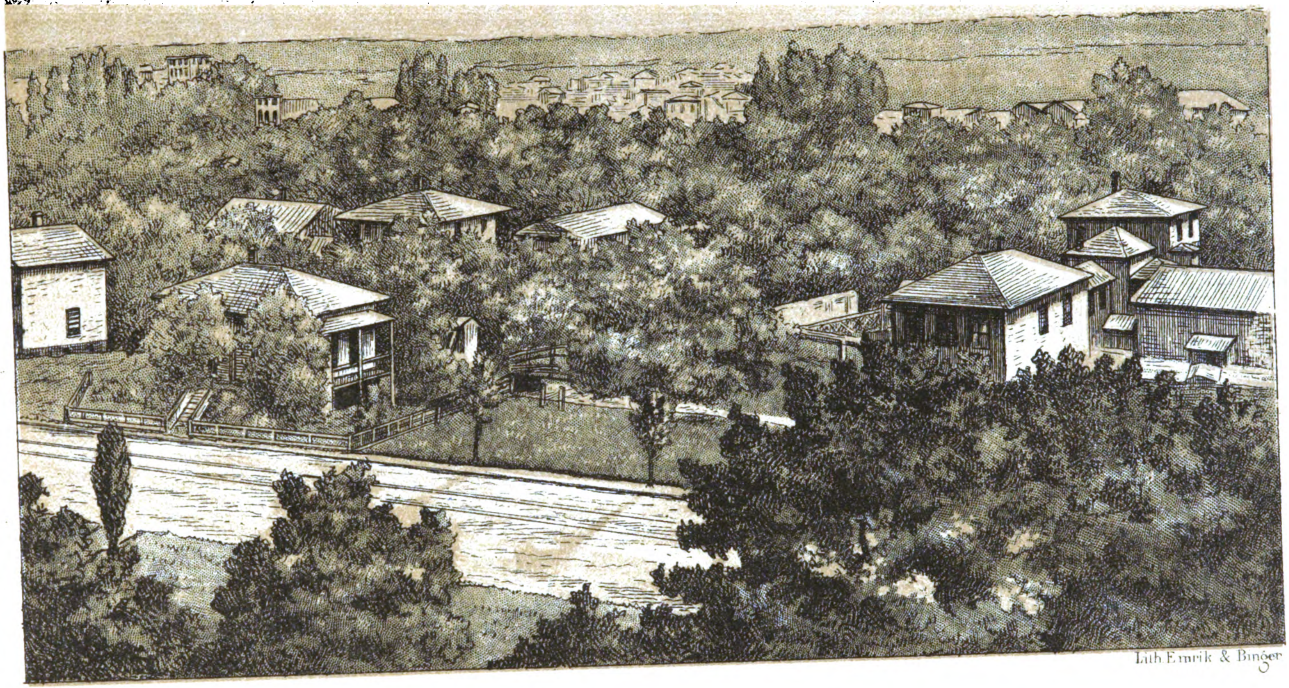
Op onzen terugtocht reden wij langs een anderen weg en kwamen voorbij de woning, waar de stichter van deze stad, wiens graf wij zooeven hadden bezocht, zijn laatste dagen had doorgebracht.

Men vindt hier nog een gedeelte van die oerwouden, die eenmaal dit gansche land overdekten, en dan staat men verbaasd over den moed en de volharding, die hen bezield heeft, die deze bosschen hebben neergeveld.

De stad Holland zelf, die wij nu van een paar zijden hadden bezien, is aan een klein meer gelegen, dat in het groote meer van Michigan uitloopt.

Ds. VAN RAALTE had aan dit kleine meer de plaats voor de stad Holland gekozen in de hoop, dat dit de groote handelshaven zou worden voor het westelijk gedeelte van den Staat Michigan. Dit zou misschien gelukt zijn, indien men in den beginne een beteren ingang had gehad van het groote meer in het kleine, doch deze was te ondiep, zoodat schepen van eenigen diepgang, niet konden in- of uitvaren. Al spoedig zijn verschillende spoorlijnen aangelegd en deze zijn nu de groote middelen van snel vervoer naar Chicago en andere plaatsen. Ook heeft de stad Holland zeer veel geleden door een grooten brand, die bijna gelijk met dien van Chicago plaats had. Velen hebben hierbij duizenden verloren, daar de meeste huizen niet verassureerd waren.

In den laatsten tijd is men echter dezen slag reeds veel te boven gekomen. De stad geniet nog al welvaart door de hoogeschool, door Ds. VAN RAALTE gesticht, en die den naam „Hope-College" draagt. Men ontvangt hier onderwijs in alle vakken der hoogere wetenschappen. Ook worden hier



Lith. Emrik & Binger

Gezigt op Hoop College en de stad Holland.

de predikanten voor de Hollandsche-Gereformeerde kerk opgeleid. Daar het juist vacantie was, hebben wij ons niet op de hoogte kunnen stellen van het onderwijs, dat hier wordt gegeven, doch naar hetgeen wij van anderen hebben vernomen, moet dit zeer goed zijn.

Wij hebben de schoolgebouwen echter bezocht en de directeur der school, Professor Scott, heeft ons zelf rondgeleid. Het speet ons zeer, dat wij Prof. Doesburg, die in de Hollandsche letterkunde les geeft, niet te huis vonden; hij was op een vacantiereis. Wij hebben hem echter te Chicago met zijn vrouw en dochter bij Ds. De Beij een oogenblik mogen ontmoeten en we hadden hem toen de toezegging gegeven, pogingen aan te wenden om de Hollandsche bibliotheek, die nog geen honderd nummers telt, met de werken van onze nieuwste en beste schrijvers te voorzien.

Wie van onze vrienden, die dit reisverhaal leest, wil mij helpen deze belofte te vervullen? Elk zie zijn bibliotheek eens na. Wij zullen dan een kist, zoo wij hopen, met boeken gevuld, in het laatst van Februari of in het begin van Maart verzenden. Wij geven elkeen volkomen vrijheid om zijn naam of een spreuk op het titelblad van de boeken, die men mij wil zenden, te schrijven.

Wanneer dubbele exemplaren komen, zenden wij die aan de vrienden te Orange-City voor hun voorbereidend college.

We geven hiernevens eene afbeelding van de gebouwen der hoogeschool, die met zooveel moeite en zorg door Ds. Van Raalte gesticht is.

Aan deze school studeeren meestal jongelingen van Hollandsche familiën uit alle deelen van Amerika, zelfs uit Orange-City.

De meeste winkels dezer stad vindt men in de hoofdstraat. Deze is een zeer lange, breede straat, die midden door de stad loopt. Alle zijwegen zijn met geboomte omzoomd, dat reeds een heerlijke schaduw aanbiedt. Men vindt hier drie Hollandsche kerken en eene Engelsche Gereformeerde, een Methodistenkerk en eene Episcopale.

Aan den avond van dezen dag had onze goede gastvrouw Mrs. BOSMAN, een groote menigte vrienden genoodigd, waaronder drie predikanten met hunne vrouwen en Prof STEFFENS. De andere professoren waren uit de stad. We hadden een zeer aangenaam samenzijn.

Den volgenden morgen, Zondag 24 Augustus, trad ik het eerst op in de grootste kerk van deze stad, n. l. die der Christelijke Gereformeerden, door Ds. VAN RAALTE gesticht, en waar Ds. Bos predikant bij is.

Ik vond hier een zeer aandachtig gehoor en de Heere God gaf rijken zegen op het gesprokene. Ik was zeer blijde, dezen dag niet zooals andere Zondagen, driemaal te moeten spreken. Toch sprak ik des avonds wederom voor een zeer groote schare, waarvan velen geen plaats konden krijgen, in de Gereformeerde kerk bij Ds. TEN BROEK. Ik werd ook nog door twee lieve vrienden, predikanten uit de buurt dezer stad, die overgekomen waren om mij te hooren, dringend uitgenoodigd bij hen te komen, doch ik heb aan dit verzoek niet kunnen voldoen, daar de tijd mij ontbrak.

Den volgenden morgen moest ik verder reizen, doch de lieve vrienden BOSMAN, die mij zooveel liefde bewezen, noodigden mij dringend uit, des Woensdags terug te komen. Dan wilde men met mij een tocht doen naar de plaats, waar

het kleine meer in het groote uitloopt, door de Hollanders de mond van de Lake (het meer) genaamd.

Ds. BROEKS vergezelde mij op de reis naar Vriesland, een zeer groot dorp, doch niet zoo bevolkt als Zeeland.

Mr. MAURITS, een oude Nijmegenaar, stond met zijn rijtuig aan het station om mij naar de pastorie te brengen, waar wij na een rit van een halfuur aankwamen. Het land, dat wij doorreden, is zeer vruchtbaar en men vindt hier dan ook groote boerderijen. Zeer druk was het gesprek over de oude vesting Nijmegen en de verandering, die zij in de laatste jaren heeft ondergaan, zoodat wij, eer we het wisten, aan de pastorie waren gekomen, waar de predikant gereed stond om ons hartelijk welkom te heeten.

Wat zeker iets buitengewoons was bij de drukte, die er heerschte bij den landbouwer, zou hier plaats hebben; er zou namelijk een samenkomst zijn in de kerk des Maandagsnamiddags om 2 uur. Dit was zóó ingericht, omdat dan ook de vrienden uit Beaverdam, een dorp, dat anderhalf uur van hier verwijderd ligt, en uit Drente, mede een groot dorp, op een uur afstand van Vriesland gelegen, zouden kunnen komen.

Al spoedig kwamen de rijtuigen langs verschillende wegen aangereden naar het plein bij de kerk, of bij de verschillende vrienden, die in de kom van het dorp wonen, om daar uit te spannen en de paarden te doen verzorgen.

Het was een alleraangenaamst gezicht al deze vrienden te zien opgaan naar de vrij groote kerk, die weldra met belangstellende hoorders gevuld was. Ook Ds. BÄHLER, uit Beaverdam, een vroegere leerling van de Normaalschool op den

Klokkenberg te Nijmegen, kwam met enkele zijner vrienden ons in de pastorie een bezoek brengen. Hoe gaarne hadden wij ook hem bezocht, doch wij konden hiervoor geen tijd vinden.

Wat werd er al niet in die korte oogenblikken verhandeld, de toestand van kerk en staat, van land en volk gaf stof voor menige nuttige bespreking en zulke oogenblikken blijven voor ons onvergetelijk.

Na de samenkomst in de kerk maakten wij nog een rijtoer door het land om de boerderijen van nabij te bezichtigen. Aan den weg van Vriesland naar Drente, dien wij volgden, liggen groote boerderijen, met ruime woonhuizen en schuren. Hier staat ook de Christelijke Gereformeerde kerk, een vrij groot gebouw, met een nette pastorie eraan verbonden.

Het dorp Drente kwam mij nie zoo welvarend voor als Friesland; men vindt daar maar ééne Hollandsche kerk. Wij bezochten hier eene weduwe, die nog een oude vriendin van mij was; in den tijd, dat ik als colporteur ons vaderland doorreisde, woonde zij met haar broeder te Assen en had mij daar eens met veel liefde geherbergd. De oude banden van vriendschap waren niet verbroken; want op den eersten avond, toen wij te Grand-Rapids aankwamen, was zij reeds naar de stad gekomen om ons te bezoeken. Welk een vreugde heerschte er in deze woning, dat ik hare bewoners hier in Drente, midden in den Staat Michigan gelegen, kwam bezoeken. Twee zaken waren er, die mijne oude vriendin diep bedroefden, en wel de eerste, dat haar man niet meer was, en de tweede, dat ik geen tijd meer had om ook hier, in haar woonplaats, mededeelingen te doen van den weezenarbeid.

Na onze terugkomst in de pastorie werden wij niet lang alleen gelaten; al spoedig kwamen zeer vele vrienden met hunne vrouwen binnen. Dien avond hadden wij een zeer gezegend samenzijn, dat tot 12 uur in den nacht duurde.

Den volgenden morgen bezocht ik nog mijn goeden vriend Mr. MAURITS in zijn woning, die midden in de kom van het dorp is gelegen.

Men vindt hier nog niet zeer vele huizen, toch zijn er een genoeg aantal winkels en groote smederijen, waar alle werktuigen voor den landbouw worden vervaardigd; het is zeer noodzakelijk, dat smeden, die naar dit land willen vertrekken, kennis hebben van machineriën om die te kunnen vervaardigen en herstellen. Wij hadden weder niet veel tijd; want des avonds van dien dag zou ik optreden in de Gereformeerde kerk te Overijsel, dat ruim 3 uur gaans van Friesland verwijderd is. Na een hartelijk afscheid van de familie van Mr. MAURITS en Ds. NIEMEIJER en zijne geachte gade, bood mijn vriend MAURITS aan mij met zijn rijtuig te brengen naar het dorp Zeeland. Ik was nu opnieuw in de gelegenheid de vruchtbaarheid van het land en de prachtige boerderijen, die ook aan dezen weg zijn gelegen, van nabij te bezien. Men vindt hier vele boerenhuizen, waarvan de houten wanden reeds door steenen muren zijn vervangen.

Wij kwamen op deze reis door een groote laagte, een soort van vallei, die, bebouwd zijnde, de prachtigste korenvelden te zien geeft.

Het land in zulke valleien noemt men swampgrond; duizenden akkers van zulk land liggen er nog in den Staat

Michigan onbebouwd, er groeit niets anders op dan lang, breed gras. Wij houden ons overtuigd, dat met een weinig moeite, bijv. door betere afwateringssloten te graven, de bodem zeer vruchtbaar en voor den landbouw geschikt gemaakt kan worden.

In het dorp Zeeland bezochten wij nog even de ouders van de beide predikanten MOERDIJK, die ons met zeer veel blijdschap ontvingen; zij verhaalden ons, dat zij met grooten zegen gelezen hadden het leven van STEVEN VAN DEN BERG.

Weldra kwam hier onze vriend HENDRIK MICHMASHUIZEN met zijn rijtuig om mij naar zijn woning en dan naar het dorp Overijsel te brengen. Wij reden op dezen tocht door een groote laagte, waar vroeger een uitgestrekt bosch had gestaan, dat door een brand vernield was. Dikke boomstammen, geheel zwart verkoold, wezen de plaats aan, waar eenmaal eeuwenoude, dikke eikeboomen stonden, en om den weg, die door deze laagte loopt, geschikt te maken om met rijtuigen te kunnen worden bereden, heeft men dikke boomstammen naast elkaar in den grond gelegd. De grondslag is hier verder zeer heuvelachtig en hier en daar zagen wij zeer lichte klei, zelfs zandgrond.

Na een rit van een uur kwamen wij op de boerderij van mijn vriend aan. Zijne familie was opgetogen van blijdschap mij hier te zien; in hun boekenkast werden mij getoond al de uitgaven van de drukkerij der Weesinrichting, en kleine en groote boeken gaven mij den indruk, dat ze daar niet stil neergezet, maar zeer vlijtig gelezen waren.

Ik had nu het voorrecht op een boerderij in Michigan het middagmaal te mogen gebruiken, dat mij zeer heerlijk smaakte. Na den maaltijd moesten wij alles op de boerderij zien, de prachtige appelboomen, de maïs en vooral ook de bijenkorven.

In den Staat Michigan vindt men op de boerenhoeven overal bijenkorven, en wel vierkante kistjes van dunne planken, met een groote ruit van achteren, waardoor men zien kan hoe de bijen hun werk verrichten.

Boven in den deksel van deze vierkante kist heeft men een gaatje, waarop men weer een kistje plaatst van gelijken vorm, met honigraten gevuld, en nu dragen de bijen uit hun grooten korf den honing in dit kleine bakje, dat ook gedeeltelijk van glas is. Wanneer dit bakje nu vol is, neemt men het er af en plaatst er weder een ander op, dat ledig is, en zoo verzamelt men ongemerkt den honig van de bijenstokken.

Wij hadden verder nog een zeer gezegend samenzijn op deze boerderij en aan den avond werd ik naar de pastorie gebracht, waarna ik spoedig in de Gereformeerde kerk van Ds. Lepeltak optrad. De vrienden waren vrij goed opgekomen. De kerk is een zeer groot gebouw. Men heeft hier twee predikanten, Ds. Lepeltak en Ds. Nijkerk.

Na de samenkomst in de kerk hadden wij in de pastorie een zeer gezellig samenzijn. Het verblijf in Overijsel heeft voor mij zeer veel verkwikkelijks gehad, vooral ook het verblijf op de boerderij van Mr. Michmashuizen.

Den volgenden morgen gingen wij van hier weder terug naar Holland. De vrienden aldaar hadden, zooals ik reeds

mededeelde, het plan gevormd mij den mond van de Lake te laten zien; dit wilden zij, omdat ook Ds. COHEN STUART, bij zijn bezoek in den winter, deze plaats had bezocht.

Het was prachtig weder en nadat wij ons door een heerlijk middagmaal hadden versterkt in de woning van Mr. Bosman, begaven vele vrienden, en daaronder een groot aantal jongelieden, zich met ons op weg naar de stoomboot, onder wie ook was Mr. T. KEPPEL, die ons gedurende ons zijn aan deze plaats, zeer veel vriendschap heeft bewezen.

De vaart per stoomboot over het meer is een der aangenaamste tochten, die wij gedurende ons verblijf in Amerika hebben gemaakt; onophoudelijk heeft men afwisselende gezichten tusschen en over de heuvels, die langs de beide oevers van dit meer zijn gelegen.

Aan de uitwatering of liever aan den mond ziet men hooge zandduinen; aan beide zijden zijn reeds zeer groote hotels gebouwd, van waar men de prachtigste uitzichten heeft, vooral over het groote meer Michigan. Deze duinen zijn met hooge denneboomen begroeid en daar tusschen zijn weder kleinere en grootere houten huisjes gebouwd, waar familiën uit Grand-Rapids en andere plaatsen, ge durende een gedeelte van de zomermaanden zich metterwoon vestigen, om de heldere en frissche lucht van de meren te genieten. Zelfs wonen sommigen alleen in linnen tenten, het is bij de Amerikanen niet vreemd, dat zij die in de steden wonen, eenigen tijd aan de meren of aan de zee of op de bergen gaan kampeeren; het is alsof men hierdoor nog steeds hulde wilde brengen aan de eerste ne-

derzetters in dit land, die zich op zulk een eenvoudige wijze in hutten hebben moeten behelpen.

Er liggen hier vele zeilschepen, roeibootjes en ook stoombootjes gereed, die men voor korteren of langeren tijd in huur kan nemen om pleiziertochtjes op de meren te maken.

In de nabijheid is een logement, waarin alleen dranken worden verkocht zonder alcohol en hiervan wordt zeer druk gebruik gemaakt. Ik zou zulk een inrichting voor onze groote badplaatsen zeer kunnen aanbevelen, mits men zorge voor goede lokaliteiten, zooals hier is geschied.

Dat deze uitspanningsplaats in de toekomst haar schaduwzijde niet zal kunnen hebben, willen wij geenszins ontkennen, maar voor het oogenblik is zij voor velen een plaats van onschuldig genot.

Nadat wij alles hier bezichtigd hadden, keerden wij weder met de boot huiswaarts, d. w. z. naar Holland terug.

Hoe geheel anders is het nu hier, als toen de eerste emigranten uit ons land hun voet aan wal zetten, toen was er zelfs geen planken tent om de zieken tegen regen en wind te beschermen. Mijne vrienden wezen mij nog de plaats, waar bij de komst van de eerste Nederlanders, een groot Indiaansch dorp was; onder de Indianen waren verscheidene christenen, maar nu is van hunne geheele nederzetting niets meer over, zelfs hun nederig christen-kerkje is verdwenen, en alleen enkele christen-Indianen vindt men nog in de nabijheid van Grand-Haven.

Aan den avond van dezen dag ontvingen wij bezoek van vele vrienden en wij gevoelden ons hier zoo te huis, alsof wij reeds lang in deze stad hadden gewoond.

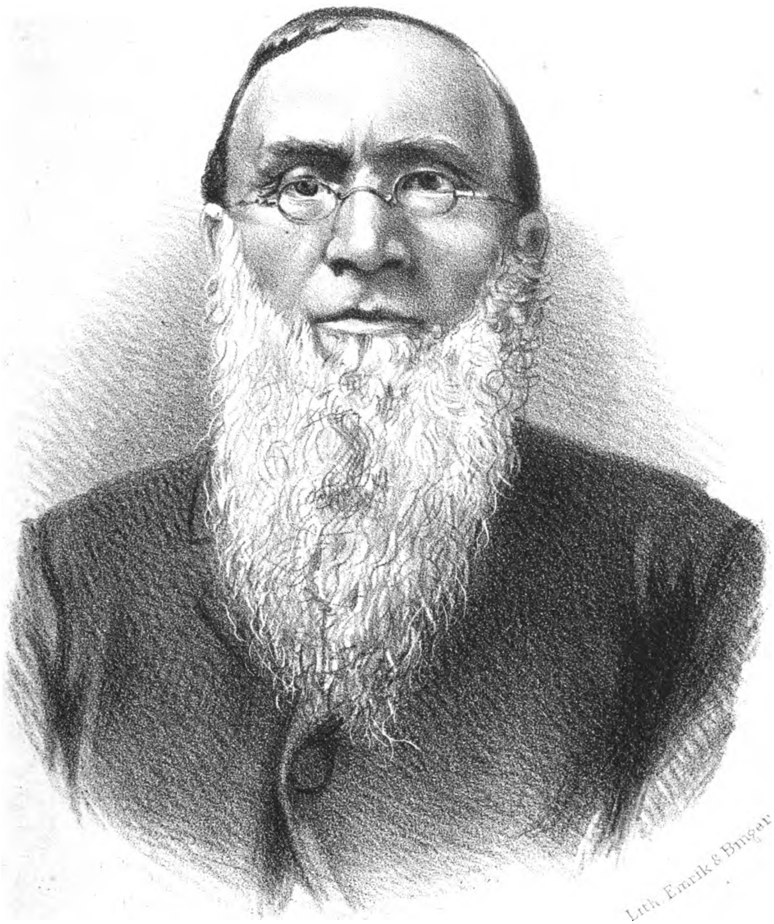
Wij bezochten nog enkele vrienden en daaronder ook Mr. PESSING uit Zwolle, wiens vader een onzer eerste weezenvrienden was en medearbeider in dit werk, benevens de familie KRUIDENIER. De vader van Mr. PESSING is voor eenigen tijd overleden, zijne beide zoons zijn gehuwd en hebben hier een zeer goede zaak.

Den volgenden morgen vertrokken wij weder naar Holland, doch de vrienden hielden nogmaals bij ons aan, tot hen terug te komen en eerst dan voor goed afscheid te nemen. Onze reis ging nu naar Grand-Haven, welke stad wij reeds op onzen tocht naar Milwaukee in den nacht waren gepasseerd. Ik zou hier spreken in de Gereformeerde kerk en logeeren bij Ds. DUIKER. Deze behoort tot de oudste predikanten in dit land; hij was vroeger leeraar bij de Christelijke Gereformeerde kerk in Nederland, tot welke kerk hij nu nog behoort.

Men vindt hier een afbeelding van dezen waarlijk opgewekten, vromen christen, die in zijn blik, zijne houding en zijn woord aanstonds aantrekkelijkheid heeft voor hen, die hem zelfs voor de eerste maal ontmoeten.

Toen ik bij hem logeerde, sprak ik in de Gereformeerde kerk, waar de zoon van Ds. DOSKER predikant was geweest, en die later tot professor werd benoemd aan Hope-College; wel een bewijs, dat hier de scheuring van de vrienden, door de vrijmetselaars-quaestie, geene verbittering heeft gewekt.

Het weder was drukkend heet, de thermometer teekende tot des avonds meer dan 90 graden. De groote kerk was niettegenstaande dezen drukkenden atmosfeer op



Ds DUIKER

Donderdagavond vrij goed bezet. Vele vrienden kwamen mij na afloop van de samenkomst in de kerk nog aan de pastorie van Ds. DUIKER bezoeken en tot laat in den nacht werden hier nog orgeltonen, muziek en psalmgezang vernomen.

Den volgenden dag maakte ik met mijn vriend Ds. DUIKER, een wandeling door de stad. Ik zag hier veel welvaart; er zijn vele fabrieken, een groote handel wordt gedreven in hout. Hier worden de zoogenaamde shingels, dat zijn dunne plankjes, waarmede de huizen gedekt worden, bij millioenen door middel van stoommachines vervaardigd. Al de afval, hetzij spaanders of kleine stukjes hout, met het zaagsel, wordt door de machine in een grooten ijzeren koker geworpen en verbrand, omdat men anders geen middel weet om het te vernietigen. Er wordt hier en in Muskegon, op deze wijze meer hout vernietigd, dan alle bewoners van Amsterdam noodig zouden hebben om hunne kachels en fornuizen te stoken.

Wij bezochten op onzen tocht ook de haven van het meer Michigan; deze is zeer goed aangelegd. Ook brachten wij een bezoek aan een vriend, die een groote schoenmakerij heeft; deze toonde ons aan, hoe dit bedrijf in Amerika geheel anders wordt uitgeoefend dan bij ons te land. Wanneer er een lap op een schoen gezet moet worden, wordt deze er niet op genaaid maar geplakt. Men heeft hiervoor een zeker soort van lijm, die men onder den lap smeert, waarna men deze neemt en op het gat van den schoen, die men op een leest geslagen heeft, zoo vast mogelijk drukt, en daarna op de gewone wijze glad wrijft. Hij toonde mij met de duidelijkste bewijzen aan, dat dit veel sterker is,

dat men spoediger gereed komt en, wat zeker zeer aanbevelenswaardig kan genoemd worden, dat men bijna niet zien kan of er een lap op een schoen of laars is gezet.

Daar Grand-Haven in de onmiddellijke nabijheid van het meer Michigan is gelegen, neemt gedurende de zomermaanden het getal bezoekers uit den vreemde, die voor korteren of langeren tijd hunne tenten in de duinen, in de nabijheid hiervan gelegen, opslaan, of daar in hotels logeeren, van jaar tot jaar toe.

De bevolking van deze stad bedraagt 7000 inwoners, en hieronder zijn tusschen de 3 à 4000 Hollanders, ik heb onder hen veel Zeeuwen ontmoet. Ook hier heerscht zeer veel welvaart. Het getal Hollandsche kerken bedraagt drie, namelijk een Gereformeerde en twee Afgescheidene.

Na op een zeer groote wandeling het voornaamste van de stad bezichtigd te hebben, waarbij vooral de schaduwrijke boomen langs de wegen mijn aandacht trokken, keerden wij in de pastorie terug.

Aanhoudend kwamen ons nog vrienden bezoeken, onder wie enkele, die nog maar voor weinige jaren uit Nederland naar hier waren overgekomen. Geen enkele hebben wij ook hier ontmoet, die zelfs uit de verte den wensch te kennen gaf, weder naar ons land te willen terugkeeren.

Onze gastheer en zijne familie deden al het mogelijke om ons ons verblijf aangenaam te maken, en hunne vreugde steeg ten top, toen wij tot de ontdekking kwamen, dat er, door het huwelijk onzer oudste dochter, nog familiebetrekking tusschen ons bestond.

Als oude vrienden scheidden wij van elkaar; de liefelijkste

herinneringen zullen wij bewaren van het bezoek aan deze stad, en vooral aan de familie DUIKER; wij hopen wederkeerig van deze vrienden een bezoek op Neerbosch te zullen ontvangen.

Des middags werden wij door onze goede vrienden uitgeleid en vertrokken wij naar Muskegon. Nadat men Grand-Haven heeft verlaten en over de groote brug van de Grand-river, die voorbij deze stad in het meer stroomt, is voortgestoomd, komt men spoedig in weinig bewoonde streken. De natuur is hier nog zeer woest en de bosschen verkeeren nog in hun oorspronkelijken staat. Men treft op dezen weg hier en daar kleine meertjes aan en ook veel laag land en moeras.

In Muskegon stond onze vriend Mr. VAN LEEUWEN aan het spoor om ons af te halen en wij werden in de pastorie van Ds. VERMEULEN, waar wij dien nacht zouden logeeren, zeer vriendschappelijk ontvangen.

Deze dag was een der warmste, dien wij in den Staat Michigan hebben doorleefd; de thermometer teekende meer dan 100 graden in de schaduw, hetgeen oorzaak was, dat des avonds het gehoor in de kerk niet zoo groot was als men had verwacht, daar velen door de groote warmte en ook door het dreigend onweder, dat opkwam, te huis werden gehouden; toch waren bijna alle banken in de kerk bezet.

In deze stad wonen vele weezenvrienden, dank zij de ijverige bemoeiingen van Mr. VAN LEEUWEN, die hier reeds jaren lang onze geschriften onder de Hollanders heeft verspreid. Vele vrienden kwamen ons des avonds in de pastorie

bezoeken, onder wie ook een oude kennis was, Mr. KORFKER, die vroeger te Veendam woonde, en zich nu hier metterwoon heeft gevestigd.

Des nachts brak een hevig onweder los, dat tot aan den morgen voortduurde; de regen viel in stroomen neder en bij oogenblikken was het of de geheele pastorie in brand stond; toch hebben wij des morgens van geen enkel ongeluk gehoord. Door den regen was de lucht afgekoeld en in gezelschap van onzen vriend Mr. VAN LEEUWEN bezochten wij per tram al het merkwaardige van deze stad, die in den vorm van een halve maan, aan een grooten inham van het meer is gebouwd. De stad bestaat bijna geheel van den houthandel en langs het meer vindt men aan den oever, bijna 2 uur ver, niets anders dan groote stoomzaagmolens, die dagelijks duizenden boomen in planken veranderen. Men vindt hier verder twee Hollandsche kerken, waarvan de eene aan de Gereformeerde en de andere aan de Christelijke Gereformeerde gemeente behoort; in deze laatste had men mij ook dringend uitgenoodigd op te treden, doch ik kon hiervoor geen tijd vinden. Het getal inwoners der stad bedraagt bijna 20,000. Onder degenen, die hier op de fabrieken werkzaam zijn, en als houtvlotters hun brood verdienen, zijn vele ruwe menschen, het peil der zedelijkheid staat in deze stad niet hoog.

Nadat wij Mr. VAN LEEUWEN nog in zijne woning bezocht en van onzen vriendelijken gastheer en zijne vrouw afscheid genomen hadden, spoedden wij ons naar het station om van hier naar Holland en vandaar naar Grand-Rapids terug te keeren. Aan het station te Grand-Haven stond Ds. DUIKER en zijne

familie, om ons nog een laatsten afscheidsgroet te brengen.

Van hier naar Holland loopt de spoorlijn door veel boschachtig land, dat mij voorkwam niet zeer vruchtbaar te zijn. In de nabijheid van Holland zijn Hollanders bezig een nieuwe nederzetting te stichten, die den naam Noord-Holland zal dragen; men was er nog druk werkzaam met het wegkappen der bosschen en het bouwen van woningen.

Aan het station te Holland stonden Mr. Bosman en nog enkele andere vrienden, om ons nog weer te begroeten en te ontmoeten. Zij deelden mij mede, dat men zeer wenschte, dat ik ook te Graafschap in de Gereformeerde kerk zou optreden, doch ook hieraan hebben wij niet kunnen voldoen.

Nadat wij van trein verwisseld hadden, kwamen wij na een uur sporens weder bij onze oude vrienden te Grand-Rapids aan en vonden in de woning van onzen gastheer zeer vele brieven van familieleden en vrienden uit het Vaderland, en zoo hadden wij dan onzen tocht door den Staat Michigan ten einde gebracht en zouden nog slechts een paar dagen hier vertoeven, om dan naar het Zuiden te vertrekken en vervolgens de reis huiswaarts te aanvaarden.

IX.

DE LAATSTE DAGEN IN GRAND-RAPIDS, FORT WAYNE, PITTSBURGH, WASHINGTON, BALTIMORE, PHILADELPHIA, RHAWAY, BROOKLYN, NEW-YORK EN TERUGREIS NAAR HET VADERLAND.

Zaterdagavond had Mrs. TEN HOOPE ons in hare vriendelijke woning een heerlijk supper bereid. Ook vele vrienden behoorden tot de genoodigden en hartelijke vreugde heerschte in ons midden; van alle zijden werd het luid uitgesproken, dat men het betreurde, dat wij zoo spoedig van elkaar zouden scheiden.

Den volgenden dag, Zondag 29 Augustus, zat ik reeds vroeg voor mijn bijbel, ik zou dien dag in deze stad driemaal in verschillende kerken optreden, en wel des morgens in de Christelijke Gereformeerde kerk van Ds. POST, die in een der nieuwe wijken van de stad gelegen is, in welke zeer veel Hollanders wonen; alles toonde aan, dat hier nog maar korte jaren geleden weinig of geen huizen stonden; men vindt hier zelfs nog geheel open pleinen met korenvelden of graslanden, iets, wat niet vreemd is in de groote

steden van het Westen van Amerika. De kerk was zoo met hoorders gevuld, dat het laatste plekje werd ingenomen door staande en zittende mannen en vrouwen; zelfs stonden er vele buiten voor den hoofdingang der kerk. Met veel opgewektheid mocht ik hier spreken. Na afloop der godsdienstoefening bezocht ik de familie WITMAN, die hier in de buurt woont, en bij wie ik het middagmaal zou gebruiken. Hoeveel genot smaakten wij hier in het samenzijn met elkaar; de oude heer WITMAN was met zijn zoon en zijne schoondochter juist op reis naar Nederland, en zij hadden ons op Neerbosch, vóór ons vertrek naar Amerika, eenige malen bezocht en op velerlei wijzen met raad en inlichtingen ten opzichte van ons reisplan goede hulp geboden. Dit alles gaf aanleiding, dat tusschen ons nog nauwere banden van vriendschap werden gevoeld, en wij te samen den Heere God dankten voor deze liefelijke ontmoeting.

Des middags trad ik op in de Noodkerk, behoorende tot een nieuwe afdeeling van de Gereformeerde Kerk in deze stad. Het stelsel van de Hollandsche Gereformeerde kerk in Amerika is geheel parochiaal; iedere kerk vormt een afzonderlijke gemeente met een eigen bestuur over hare finantiën, en ook een afzonderlijken kerkeraad, bestaande uit ouderlingen, diakenen, enz. Dit is de oorzaak, dat bij het bouwen van nieuwe kerken nog wel eens een kleine verdeeldheid kan ontstaan, daar de oude dan allicht een klein deel van hunne hoorders verliezen. Voor de geestelijke behoeften heeft dit stelsel alles voor, vooral in groote steden; want het is langs dezen weg alleen mogelijk, dat de herder een herderlijk toezicht kan houden over de aan zijne

zorg toevertrouwde kudde. Ds. JOLDERSMA, ofschoon ongesteld, ontving ons met de grootste hartelijkheid in zijn prachtig gelegen pastorie, die op een hoogen heuvel is gebouwd en een zeer ruim gezicht heeft over een groot gedeelte van de stad. De nieuwe kerk, die bijna voltooid was en ook op deze hoogte is gebouwd, is zeer ruim en doelmatig ingericht.

De noodkerk kon het aantal hoorders niet bevatten; gelukkig was door het onweder, dat in den middag gewoed had, de lucht wat afgekoeld, anders hadden wij het bezwaarlijk volgehouden om in deze volgepakte zaal anderhalf uur te spreken. Nu hadden wij echter een zeer genotvol samenzijn en vele vrienden kwamen ons in de pastorie bezoeken. Nadat wij ons hier verkwikt hadden aan een heerlijk maal, moesten wij des avonds van dien dag nogmaals optreden en wel in de groote Christelijke Gereformeerde kerk van Ds. Vos.

Ik heb nog nooit een kerk op eenige plaats zoo vol hoorders gezien als hier; het laatste plekje was bezet en zelfs zat men tot buiten de deuren van de kerk; een oogenblik zelfs greep mij de vrees aan, dat er een ongeluk zou kunnen gebeuren, daar de groote galerijen overbezet waren. De Heere God heeft ons echter genadiglijk bewaard en, ofschoon zeer vermoeid, mocht ik toch met groote opgewektheid tot deze talrijke schare spreken en getuigenis geven van hetgeen de Heere God in den arbeid der weezen te Neerbosch had gedaan en nog dagelijks doet. Bij het einde van deze samenkomst werd mij, zooals in de meeste Amerikaansche kerken het geval was, door de talrijke

vrienden, de bede van Psalm 134 staande toegezongen.

Ik was echter zoo moede, dat ik bijna niet meer kon staan, en ik beschouw het nog altijd als een wonder van Gods liefde, dat ik dien dag zoo gesterkt was.

Maandag was een dag van gedeeltelijke rust; toch ontvingen wij onophoudelijk bezoek van vrienden. Wij bezochten ook nog MR. DOORNINK, die den grootsten Hollandschen boekhandel heeft van de Vereenigde Staten van N.-Amerika en die het meest gedaan heeft en nog doet tot verspreiding van de Hollandsche lectuur. Men heeft nog een tweeden Hollandschen boekhandel bij MR. HULSWIT, dien wij ook in zijn woning hebben bezocht.

Er worden in deze stad twee Hollandsche bladen uitgegeven, *De Vrijheidsbanier* en *De Standaard.* Vooral de redactie van het eerste blad heeft al het mogelijke gedaan om mij in deze stad een goede ontvangst te bereiden.

Aan den avond hadden wij de laatste samenkomst alhier, in de Christelijke Gereformeerde kerk van Ds. VAN HULST. Deze kerk was weder te klein om het aantal hoorders te bevatten; ik mocht tot de vrienden nu een afscheidswoord spreken en drukte hun vooral op het hart, om ons en onzen weezenarbeid niet te vergeten in hunne gebeden.

Na deze vergadering hadden wij nog een gezegend samenzijn in de pastorie.

In zeven verschillende Hollandsche kerken heb ik dus in deze stad het woord Gods mogen prediken en mededeelingen geven van hetgeen de Heere God door ons in den weezenarbeid heeft willen tot stand brengen.

Dinsdag hadden onze vrienden voor mij en mijn zoon een

18

feest georganiseerd; er zou namelijk een groote picnic gehouden worden aan de Mona Lake, een klein meer in de nabijheid van Grand-Rapids. Een Amerikaansche picnic wordt op de volgende wijze gehouden. Men spreekt met de vrienden af op een bepaald uur en een bepaalde plaats in de open lucht, liefst aan een meer of een ander water, in een bosch saam te komen; ieder brengt dan een gedeelte van den maaltijd mede, die hier wordt gehouden en meestal bestaat in de grootste verscheidenheid van taarten en gebakken. Is men op de bedoelde plaats aangekomen, waar meestal een huis staat of een soort van restauratie is, waar men alle dranken kan bekomen, uitgenomen wijn, bier en whisky, dan schaart men zich in kleine partijtjes onder de boomen, maakt wandelingen door het bosch, of vermaakt zich met varen in roeibootjes, of wel men huurt een kleine stoomboot af en doet hiermede een tocht over het meer. Anderen vermaken zich met het vangen van baars met den hengel of door een wandeling langs het meer te doen. Wanneer men zoo eenigen tijd gezellig heeft doorgebracht, worden groote tafels onder de boomen gezet en deze overladen met een keur van alle mogelijke spijzen, die de kook- en braadkunst der Amerikaansche lady's heeft kunnen uitdenken; stoelen worden er naast geplaatst en elk neemt op de hem aangewezen plek zulk een voorwerp in beslag, om daarop zoo gemakkelijk mogelijk plaats te nemen. Het ontbreekt bij zulke samenkomsten nooit aan toosten en de welbespraaktheid en gevatheid der Amerikaansche lady's, die bij zulke gelegenheden dol vroolijk kunnen zijn, komen hierbij zeer uit.

De Mona Lake, of het Mona meer, is een der uitgezochtste plekjes, wat natuurschoon betreft, die ik in Amerika heb bezocht; ofschoon het weder zeer ongunstig en de temperatuur zoo gedaald was, dat wij ons in dikke jassen hulden om ons tegen de koude te beveiligen, hadden wij toch een zeer aangenamen dag. Onder de vrienden, die met hunne familiën hier met ons samen waren, behoorden Mr. OTTE, VERDUIN, Ds. KRIKART, MR. VAN DER WEIJDE, STEKETEE, (ook van dezen goeden vriend hebben wij veel liefde ondervonden) en meer anderen, te veel om te noemen.

Aan den avond van dien dag waren wij genoodigd op een supper bij onzen goeden vriend Mr. VAN DRIEL, een van die edele mannen onder de Hollanders, die door zijn christelijken wandel en groote liefde, aller achting geniet; had ik een goed portret van hem kunnen meester worden, het ware in dit mijn reisverhaal opgenomen, maar wij hopen in het bezit ervan te komen eer een tweede druk van dit werkje het licht ziet. Recht verkwikkelijk waren wij samen en ruimschoots genoten wij door de liefelijke zorg van Mrs. VAN DRIEL.

Dien avond hadden wij nog in de zaal van de Jongelingsvereeniging, onder de kerk van Ds. DE WINTER, een huishoudelijke samenkomst om van de vele vrienden uit deze stad afscheid te nemen. Recht gezellig waren wij hier samen en vele vragen, die tot mij gericht werden, heb ik kunnen beantwoorden; zij betroffen vooral den toestand van kerk en school in ons land, en de wijze, waarop de weezen moeten opgevoed worden, om hoop te kunnen hebben, dat men hierin met vrucht zal slagen.

Aan het slot sprak Ds. De Winter mij nog op de liefelijkste en aangenaamste wijze toe, mij in het bijzonder Gods besten zegen toebiddende op den arbeid te Neerbosch. Vele vrienden drukten mij hier voor het laatst de hand en onze oogen werden vochtig, toen wij afscheid namen.

Den volgenden dag, Woensdag, zouden wij voor het laatst den vrienden in Holland een bezoek brengen; toen wij er kwamen, vernamen wij tot onzen grooten spijt, dat men voor den avond een groote samenkomst van vrienden had georganiseerd ten huize van Mr. Post; velen van de meest invloedrijke mannen en vrouwen uit deze stad waren genoodigd, die mij nog voor het laatst wenschten te zien en te spreken. Wij konden dit echter onmogelijk aannemen, daar een dergelijke samenkomst door Ds. De Pree te Grand-Rapids aan den avond van dien dag was saamgeroepen, en wij hievoor ons woord hadden gegeven. Per rijtuig hebben wij toen de vrienden aan hunne woningen bezocht en daaronder vooral ook onzen trouwen vriend Mr. Schaddelee, die reeds lang onze belangen voor de weezen in deze stad heeft behartigd, en bewerkt heeft, dat in eene der Hollandsche kerken, namelijk de eerste Christelijke Gereformeerde, waarvan Ds. Bos predikant is, jaarlijks eene collecte voor de weezen wordt gehouden. Ook hadden wij nog het genoegen Mr. Cupon in zijn prachtige woning en groote stoom-leerlooierij een bezoek te brengen. Met het grootste genot vertoefden wij hier eenige oogenblikken en na van de goede, lieve vrienden Bosman afscheid genomen te hebben en het middagmaal bij de vrienden Post te hebben gebruikt, werden wij door dezen, Mr. Wijkhof en Bosman naar het station gebracht,

waar nog vele andere vrienden waren om voor het laatst van ons afscheid te nemen.

Veel hebben wij in deze stad genoten; wij kunnen ook niet nalaten onzen hartelijksten dank te betuigen aan de Redactiën van de beide Hollandsche bladen, die hier worden uitgegeven, namelijk *De Hoop* en *De Grondwet*, die hunne kolommen hebben gevuld met berichten over ons zijn in dit land, en zoo hunne lezers, die niet in de gelegenheid waren onze mededeelingen over den arbeid der weezen te hooren, op de hoogte hebben gehouden.

De pastorie van Ds. DE PREE was bijna te klein om het groot aantal vrienden te bevatten, die daar waren gekomen om nog eens voor het laatst met ons saam te zijn. Ik bewonder zeer de kalme bedaardheid van de Amerikaansche vrouwen, om zulk een groot gezelschap eenige verkwikking toe te dienen; ook Mrs. DE PREE neemt hier met haar huisgezin, dat zoo rijk aan kinderen gezegend is, een eerste plaats in.

Deze gemeente bestaat nog maar korten tijd en ontwikkelt een groote kracht van christelijke liefde; de meisjesvereeniging bood mij een groot pak gemaakte kleedingstukken aan, die ik ook medegebracht heb naar Neerbosch.

Den volgenden dag Donderdag kwamen de vrienden WITMAN, met een rijtuig met twee paarden bespannen, om mij nogmaals het voornaamste van de stad Grand-Rapids te laten zien; wij deden een rijtoer langs de overzijde van de rivier en hadden het prachtigste gezicht op de stad, waarvan wij hiernevens een afbeelding geven. Wij bezochten het groote gebouw, dat hier werd opgericht onder den naam van Soldaten-Home, en waarin de oud-militairen

worden opgenomen, die in den Amerikaanschen Bevrijdingsoorlog eenig lichamelijk gebrek hebben bekomen, en geen ge noegzaam inkomen hebben om te kunnen leven. In elken Staat van Amerika vindt men zulk een inrichting, die zelfs ons Bronbeek in de schaduw stelt. Verder bezochten wij nog het tegenovergestelde van de stad, waar wij afdaalden in een kalkgroeve, die verder dan een halfuur gaans, bij een diepte van meer dan 900 voet onder de oppervlakte der aarde voortloopt. Ik heb een groot gedeelte van deze onderaardsche gewelven doorwandeld en daaruit een stuk kalksteen, dat ikzelf van de rotsen heb afgeslagen, medegebracht. Een paar jagers waren de gelukkigen, die voor weinige jaren deze mijn hebben ontdekt, waaruit nu jaarlijks honderdduizenden hectoliter kalk worden vervoerd.

Aan den avond hadden wij nog een genotvol samenzijn ten huize van onzen ouden vriend VAN DRIEL en bezochten wij Mr. STEKETEE en zijne familie voor het laatst op hun vriendelijk, recht prachtig gelegen buiten.

Onze koffers waren gepakt en den volgenden morgen was onze afreis bepaald. Hoe moeielijk viel het ons Vrijdagmorgen van de lieve vrienden te scheiden, vooral van broeder en zuster OTTE, in wier gastvrije woning wij zooveel goeds hadden genoten.

Dr. OTTE zou ons ook op de reis naar het Zuiden vergezellen in de hoop, dat hij dan gelegenheid zou vinden met ons naar Nederland te reizen. Onophoudelijk kwamen ons nog vrienden bezoeken, onder wie ook behoorden Mrs. WEIJS, een dochter van een onzer beste vrienden in ons land, en Mr. BOMMELJÉ, die ons vele diensten bewezen heeft. Bid-

dend namen wij van elkander afscheid. Een paar vriendinnen kwamen nog met twee bouquetten, de eene voor mij, de andere voor mijn zoon JACOB, om die als bewijs harer liefde ons bij ons vertrek aan te bieden.

Aan het station waren zeer veel vrienden, zoodat zelfs de lokalen gevuld waren. Onder vele tranen namen wij van elkander afscheid, Ds. WINTER richtte nog een laatste woord tot mij en mijn zoon, waarin hij den wensch uitsprak en de begeerte van de vrienden, dat ik nog eenmaal tot hen zou terugkeeren. Ook de predikanten HART en KRIKART en zoo vele andere waren hierbij tegenwoordig; ook de lieve vrienden WITMAN kwamen om mij een laatsten handdruk te geven.

De trein zette zich langzaam in beweging en zoo lang wij hen konden zien, wuifden de vrienden ons nog met handen en zakdoeken na. Dit tooneel zal nooit uit mijn ziel worden weggewischt.

Nu was het doel onzer reis bereikt en zou ik de pen kunnen nederleggen, doch ik wil nog een korte schets geven van wat wij in het Zuiden van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika hebben gezien.

De weg, dien wij nu volgden tot Kalamazoo, hadden wij bij onze komst in den Staat Michigan reeds eenmaal afgelegd; de verdere tocht tot het fort Wayne bood weinig belangrijks voor ons gezicht aan, het land is hier nog niet zeer bevolkt en men vindt er uitgestrekte bosschen. Het was reeds donker, toen wij in laatstgenoemde stad aankwamen; weinige jaren geleden bestond deze plaats nog maar

uit enkele hutten en een versterking tegen de Indianen, nu echter telt zij reeds meer dan 30000 inwoners. Zij heeft hare snelle opkomst te danken aan het groote spoorwegverkeer, daar hier veel hoofdlijnen elkaar kruisen. Wij hadden hier drie uur tijd, eer de trein vertrok, die ons verder zou brengen. Wij hebben toen nog een wandeling door de stad gedaan, doch het kwam ons voor, dat de verlichting zeer slecht was en de straten nog in den oorspronkelijken toestand waren, waarin de eerste bewoners ze hebben aangelegd. Wij zagen hier zeer veel groote winkels en hoorden overal Duitsch spreken.

Om 9 uur kwam onze trein en dien nacht brachten wij weder in de sleepingcar door. Op onze reis door den Staat Iowa, die wij slapende doorgebracht hebben, genoten wij een verkwikkelijke rust; toen wij des morgens ontwaakten, waren wij reeds in den Staat Pennsylvanië en in de nabijheid van Pittsburgh aangekomen.

Dit is het land van de mijnen en de petroleum. Men staat verbaasd over de vele fabrieken, die worden aangetroffen in den omtrek van deze stad, die gelegen is aan de samenvloeing van twee rivieren, de Allegheny en de Monongahela-rivier. Zij telt een bevolking van bijna 160000 zielen. Men staat verbaasd over de groote menigte spoorwegwaggons, die men hier ziet, geheele pleinen, zoo ver het oog reikt, zijn er mee overdekt; 't zijn meestal goederenwaggons, die alles, wat uit de mijnen opgedolven wordt, naar alle deelen van Amerika vervoeren.

Men heeft in deze stad een ijzeren buis langs de spoorlijn aangelegd, waardoor de petroleum, uit de putten of

mijnen opgepompt, door middel van stoom voortgeperst wordt naar New-York waar men ze in een reservoir opvangt.

De natuur is hier grootsch, aan de eene zijde heeft men langs de spoorlijn steile rotsen en aan de andere zijde den helderen stroom van de rivier. Onbeschrijfelijk schoon wordt de natuur, wanneer de spoorlijn klimt tot een hoogte van bijna 2000 voeten; rondom zich ziet men dan hooge bergen, die gedeeltelijk in wolken zijn gehuld, beneden diepe dalen en afgronden, waardoor rivieren hunnen loop vervolgen en onderscheidene watervallen vormen.

Wij hadden een sneltrein reeds van het fort Wayne af; het water wordt in de locomotief gebracht uit een waterbak, die op de spoorlijn is daargesteld; in den snellen vaart wordt een guttapercha slang daarin nedergelaten en deze neemt het water daaruit op en brengt het in den waterketel van de stoommachine.

Onvergetelijk zal mij altijd blijven de aanblik van het groote panorama, toen wij met den trein 3000 voet boven de hoogte waren geklommen en eensklaps een zeer diepe vallei ter zijde van ons zagen.

De bergketen neemt hier den vorm aan van een hoefijzer; aan de eene zijde is de peillooze diepte en aan de andere de naakte rots, waarlangs de spoortrein loopt. Het stoutmoedigste hart beeft op dezen tocht; alleen in Thriebergen in het Schwarzwald ziet men iets wat met deze spoorbaan te vergelijken is.

Te Harrisburg moesten wij van trein verwisselen en kwamen wij in een Pallord-car, zooals de Amerikanen zulk een waggon noemen. Hierin vindt men geen banken maar

prachtige fauteuils, die op een standaard rusten, en waarop men gezeten, zich naar alle plaatsen kan wenden, zonder dat men van zijn plaats behoeft op te staan. De vloeren van de waggons zijn met de kostbaarste tapijten belegd, er is zoo weinig mogelijk hout in de zijwanden van den waggon aangebracht, maar alles is van glas, zoodat men naar alle zijden een vrij uitzicht geniet.

In de nabijheid van Baltimore wordt de natuur vooral zeer grootsch, waar de spoorlijn door zeer hooge rotsen is aangelegd.

Nu kwamen wij in den Staat Maryland. Men bemerkt spoedig, dat men in het zuidelijk gedeelte van Amerika is gekomen, want overal ziet men negers. Langs het spoor zagen wij hier en daar groote tabaksplantages; de bladen der tabak zijn hier kleiner dan bij ons te land; zij zijn smal en spits; men breekt hier alleen het bovenste gedeelte van de plant weg en oogst die dan in haar geheel zonder de bladen er af te breken en die daarna gedroogd wordt.

Des avonds om 6 uur kwamen wij te Washington aan en hadden nu 780 mijlen per spoor afgelegd. Ik had het voorrecht dien dag mijn vijftigsten jaardag te mogen vieren en ook in dit opzicht zal deze reis voor mij altijd een aangename herinnering blijven. Hoeveel stof had ik om den Heere God te danken voor al hetgeen Hij mij gedurende mijn geheele leven en voornamelijk in de laatste dagen had willen bewijzen.

Wij lieten ons brengen in een der grootste hotels en op de vierde verdieping vonden wij onze logeerkamers; wij hadden n°. 436, en nog waren er drie verdiepingen boven

ons. Niemand moet echter denken, dat men in Amerika trappen klimt; men heeft hier overal elevators, die door een zwarten knecht onophoudelijk naar boven en beneden worden gebracht door middel van de waterleiding; dit is de beweegkracht, waardoor deze machine naar boven wordt geheschen en naar beneden gelaten.

Overigens kan ik de inrichting van de hotels in Amerika te Philadelphia en New-York, waar ik alleen in een hotel heb gelogeerd, niet zeer roemen; het meublement is prachtig, maar alles heeft iets onhuiselijks en men zoekt te vergeefs naar de Hollandsche reinheid. In de meeste hotels heeft men ook restauraties, maar nergens heeft men tables d'hôte, men eet altijd à la carte. Het eten is voor onze Hollanders niet zeer smakelijk toebereid, alles wordt zonder zout of vet gekookt en daarbij laat men zich goed betalen. Aan den avond van dezen dag deden wij nog een wandeling door de stad en vonden weinig beweging op straat, daar nagenoeg alle winkels waren gesloten.

Den volgenden dag was het Zondag; ik had mij voorgenomen nu eens een paar Engelsche kerken te bezoeken, om de godsdienstoefening daarin bij te wonen, doch wij vonden alle kerken gesloten; de meeste predikanten dezer stad nemen gedurende de zomermaanden Juli en Augustus vacantie en verlaten dan met de meeste familiën de stad; zij gaan naar zee of doen de eene of andere groote reis en tot hun tehuiskomst blijft de kerk gesloten.

Op onze wandeling zagen wij op een der pleinen, in het midden van de stad, een groote menigte menschen rondom een spreker staan. Deze was een neger, een predikant bij

eene der vele negerkerken in deze stad. Bijna alle negers, vroeger slaven, zijn gedoopt en behooren tot de Christelijke kerk; de meesten hunner zijn leden van de Methodisten-kerken. Wij werden zeer getroffen door den eenvoud en de helderheid, waarmede deze neger het Evangelie aan hen, die hier met zooveel belangstelling luisterden, verkondigde en wij dachten onwillekeurig aan de woorden van onzen gezegenden Heiland: „vele laatsten zullen de eersten zijn.”

Op onze wandeling door de stad ontmoetten wij ook een zoogenaamden Colportage- of Evangelisatiewagen, een groot voertuig, op vier wielen rustende, waarvan de zijwanden beschilderd waren met teksten uit den Bijbel in groote letters, zelfs het zeildoek, dat er over was gespannen, zagen wij met bijbelteksten beschilderd.

Het geheel maakte op ons echter geen aangenamen indruk; vooral de jonge mannen en vrouwen, die in dezen wagen gezeten waren en traktaten uitdeelden, vonden wij veel te luidruchtig.

Den volgenden dag hebben wij het grootste gedeelte van deze stad per rijtuig doorgereden. Het is een stad met paleizen en groote gebouwen, doch evenals in het Westen, zijn ook hier de huizen in de meeste straten door groote grasperken van elkaar gescheiden.

Men vindt in deze stad vele vierkante pleinen en daarop wemelt het bijna van standbeelden. Alle mogelijke bekende en onbekende grootheden van Amerika staan hier in marmer, arduin of metaal te pronk. Het is zeer te hopen voor de groote mannen, die in Amerika nog geboren moeten worden, dat er spoedig een werkstaking uitbreekt in het

oprichten van standbeelden, anders blijft er geen plekje meer over om ook hun beeltenis een rustig plaatsje te geven.

Onder de merkwaardige gebouwen dezer stad bekleedt het Washington-monument een eerste plaats; het is een vierkante toren van marmer, ter hoogte van 550 voet. De spits van dien toren is van alluminium en van binnen natuurlijk hol; door middel van een elevator kan men tot boven in de spits van dien toren komen en geniet dan een zeer prachtig uitzicht over de stad en hare omgeving.

Jammer, dat men de zijwanden van den toren geheel glad heeft gelaten en de heldendaden van den grondlegger der Amerikaansche Republiek er niet in beeldhouwwerk op uitgebeiteld heeft.

Recht tegenover deze groote gedenkzuil ziet men een uitgestrekt wandelpark, waar men een gezicht heeft op het zoogenaamde Witte Huis, de woning van den President der Vereenigde Staten. Het gebouw heeft een ietwat gedrukten vorm, doordat het te laag is; wanneer men het echter van de zijde van het park beziet, heeft het, daar het op een hoogte is gebouwd, door de zuilen-galerij toch een grootsch voorkomen. Onder de voornaamste gebouwen der stad munten verder uit het gebouw van de Munt en het Departement van Oorlog.

Al deze groote, trotsche paleizen worden echter in de schaduw gesteld door het Capitool, dat gelegen is in het midden van de stad op een hoogte en waarop alle straten van de stad uitloopen. Het gebouw bestaat uit twee groote vleugels, verbonden door een hoofdgebouw, dat overdekt is met een koepeldak.

De hoogte van dezen koepel is 36 voet hooger dan die van de koepelkerk van het Vaticaan te Rome. Wanneer men in de zaal rondwandelt, welker zijwanden met prachtig schilderwerk zijn versierd, staat men verbaasd, wanneer men den blik richt naar de duizelingwekkende hoogte van het koepeldak.

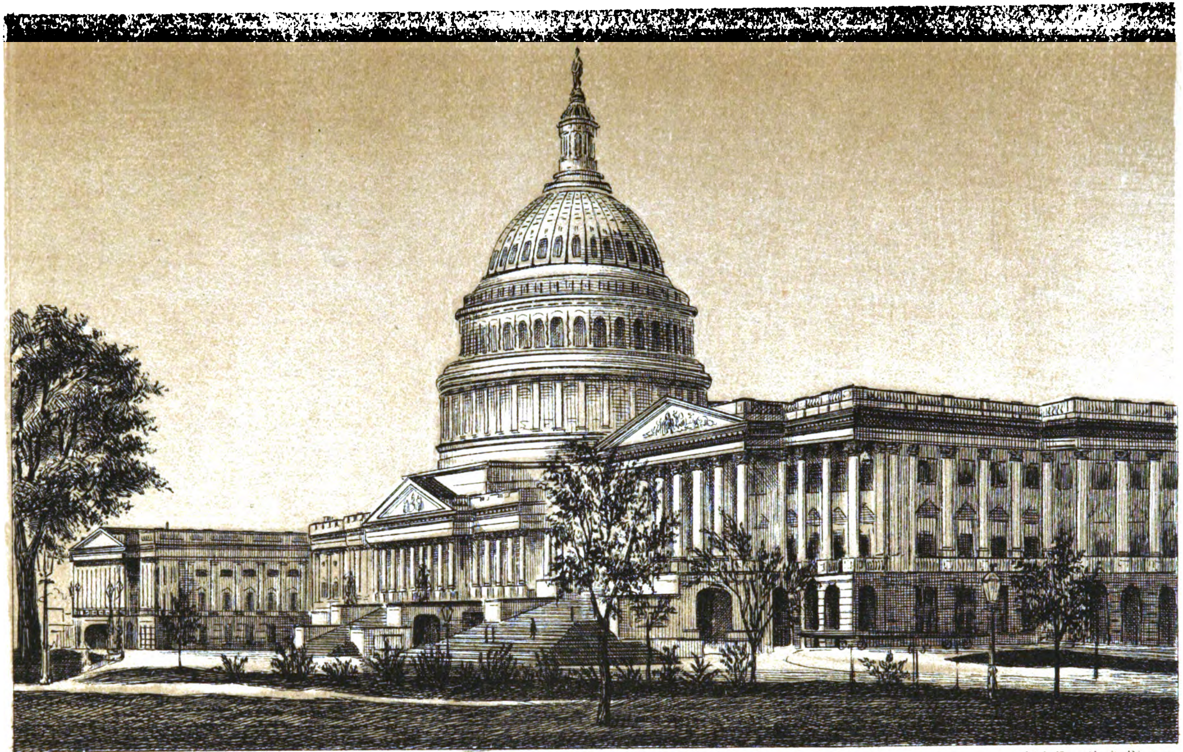
De ijzeren deuren, die op twee plaatsen langs breede trappen toegang verleenen, zijn ware kunstgewrochten van hetgeen op het gebied van ijzer- en metaalgieterij ooit is tot stand gebracht; zij hebben meer dan honderdduizend gulden gekost. De merkwaardigste gebeurtenissen uit den Amerikaanschen Vrijheidsoorlog heeft men in deze ijzeren deuren afgegoten.

Onder de schilderijen van de wanden dezer groote zaal vindt men ook een prachtig schilderstuk, voorstellende de eerste Pelgrim-Vaders uit Holland, van Delfshaven naar Amerika vertrekkende.

De zaal, waar de Senatoren vergaderen, is zeer ruim, doch door gebrek aan licht wel wat somber, iets wat alle localiteiten van dit gebouw gemeen hebben.

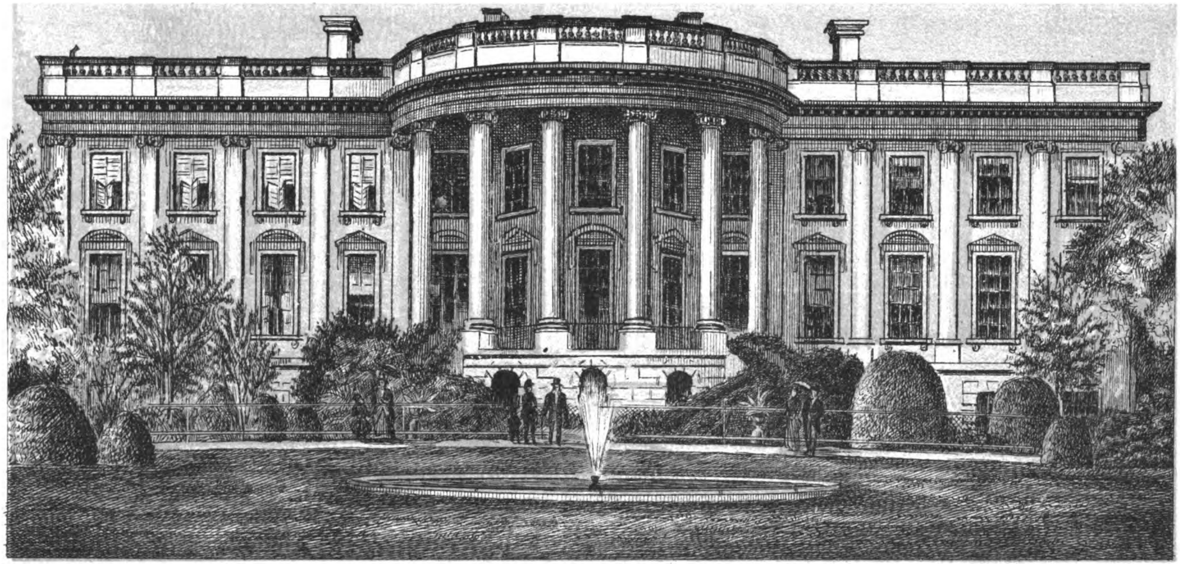
Wij geven hier naast de afbeelding van het Witte Huis en van het Capitool. Mijn zoon en Dr. Otte hebben den koepel beklommen, waartoe mij de moed ontbrak, door de warmte, die weder zeer drukkend was.

Verder hebben wij nog bezocht den Botanischen tuin, waar prachtige Oostersche planten te vinden zijn, en het Arsenaal voor de Marine, waar ijzeren platen lagen ter dikte van een Engelschen voet, en die toch door puntkogels waren doorboord, wel een bewijs, dat men hier ook kan schieten.



Lith. Emrik & Binger.

Het Capitool te Washington.



Lith. Emrik & Binger

Het Witte Huis te Washington.

Ook bezochten wij nog twee Museums, die vooral voor ons dit merkwaardige hadden, dat men er alle mogelijke voorwerpen zag van de oorspronkelijke bewoners van Amerika, waaronder die van de Asteken uit Midden-Amerika, die evenals de Edomieten in rotsvestingen hebben gewoond, vooral onze aandacht trokken.

Wanneer men in Washington in den zomer komt, is het of hier alleen negers wonen; hun getal bedraagt dan ook 43000; de blanke bevolking heeft om de drukkende warmte voor het grootste gedeelte de stad ontvlucht en vertoeft op het land.

Van Washington gingen wij weder naar Baltimore, waar vele groote winkels zijn; ook treft men er groote kloosters aan en kathedraal-kerken, die aan de Roomsch-Katholieken behooren. Eene menigte spoorlijnen loopen hier samen; voor het spoorwegverkeer vormt deze stad het middelpunt tusschen het Noorden en het Zuiden van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Haar getal inwoners bedraagt 332000.

Het trof ons zeer, dat wij in deze stad overal nonnen zagen loopen, wel een bewijs, dat hier veel Roomsch-Katholieken wonen.

Nu ging onze reis naar Philadelphia, door de Amerikanen de stad der paleizen genoemd, en dat wel om hare groote, hooge huizen en winkels. Men vindt in deze stad het grootste gebouw voor een Christelijke Jongelingsvereeniging van geheel Amerika; de bouw daarvan heeft elfhonderdduizend gulden gekost.

Wij kwamen hier den 7den September des avonds aan en vonden er een zeer goed hotel, waarna wij een groote

wandeling door de stad deden en het gebouw van de Jongelingsvereeniging bezochten, waar wij met veel liefde ontvangen en door al de prachtige zalen rondgeleid werden.

Des morgens brachten wij het eerst een bezoek aan het groote magazijn van WANNEBEEKE, iemand, die uit Duitschland naar Amerika is gekomen en in korten tijd een ontzaglijk fortuin heeft gemaakt. In dit magazijn is alles te koop, wat men op de geheele beschaafde wereld te koop aanbiedt; er zijn 3000 bedienden werkzaam. Men heeft minstens twee uur tijd noodig om het gebouw van binnen maar even vluchtig te doorzien.

Van hier begaven wij ons per rijtuig door het voornaamste gedeelte van de stad; de nieuwe City-Hall (Stadhuis), die hier gebouwd wordt, moet het grootste gebouw worden van de geheele wereld; de toren er van zal een hoogte hebben van 700 voet; dit alles wordt van marmer en arduinsteen opgetrokken.

Wij brachten ook nog een bezoek aan een groot weeshuis, alleen voor jongens ingericht. Een rijk heer heeft zijn geheele nalatenschap, die eenige millioenen dollars bedroeg, vermaakt, om deze gebouwen te doen verrijzen en een fonds te stichten tot onderhoud van degenen, die er verpleegd worden. In het testament is deze, naar onze bescheiden meening dwaze en God onteerende, voorwaarde opgenomen, dat wanneer een leeraar van eenige godsdienstige gezindheid toegelaten wordt, al is het maar tot bezichtiging van de inrichting, aanstonds het testament vervalt en het geld weder aan de familie komt, waarvan velen arm zijn. Natuurlijk zitten deze met arendsblikken

te gluren, of zij ook zoo iemand kunnen ontdekken, die binnen het ijzeren hek gelaten wordt. De hooge steenen muur om den tuin, die daaraan wel het aanzien van een fortificatie geeft, beviel ons echter niet; wij werden zonder eenig bezwaar binnen gelaten op de verklaring, dat wij geen leeraars van den godsdienst waren.

Wij hebben toen de gebouwen zooveel mogelijk van buiten bezichtigd, maar hadden verder geen tijd; de weesjongens, die buiten met spelen zich vermaakten, hebben wij gezien. Voor Europa zijn de huizen veel te prachtig gebouwd, doch misschien is dit voor Amerika goed. De kinderen zagen er vroolijk en welgevoed uit; ons bezoek is echter te kort geweest om een oordeel over deze stichting te kunnen vellen.

Philadelphia is de eenige stad in Amerika, waar geen treinen door de stad mogen loopen; men neemt de locomotieven er voor weg en de met goederen beladen waggons worden met muilezels door de stad getrokken.

Rondom de stad vindt men vele groote fabrieken. Aan de spoorlijn van Philadelphia naar New-York zijn vele groote en kleine plaatsen gelegen; de landstreek is hier het meest bevolkt van geheel Amerika; er heerscht zeer veel handel en nijverheid en dit heeft zijn oorzaak hierin, dat de meeste van deze plaatsen òf aan de monden van rivieren, òf aan zeeboezems zijn gelegen, zoodat zij door grootere en kleinere stoombooten en schepen kunnen worden bereikt.

Op onze reis naar New-York kwamen wij ook voorbij de fabriek van Edison, den bekenden man van de electriciteit; deze munt echter volstrekt niet uit door schoonheid noch door uitgebreidheid.

In New-York vonden wij aan het station onzen vriend Mr. Ganswijk en met hem vertrokken wij naar Rhaway, waar wij een dag op zijn liefelijke en aangenaam gelegene boerderij hebben mogen uitrusten.

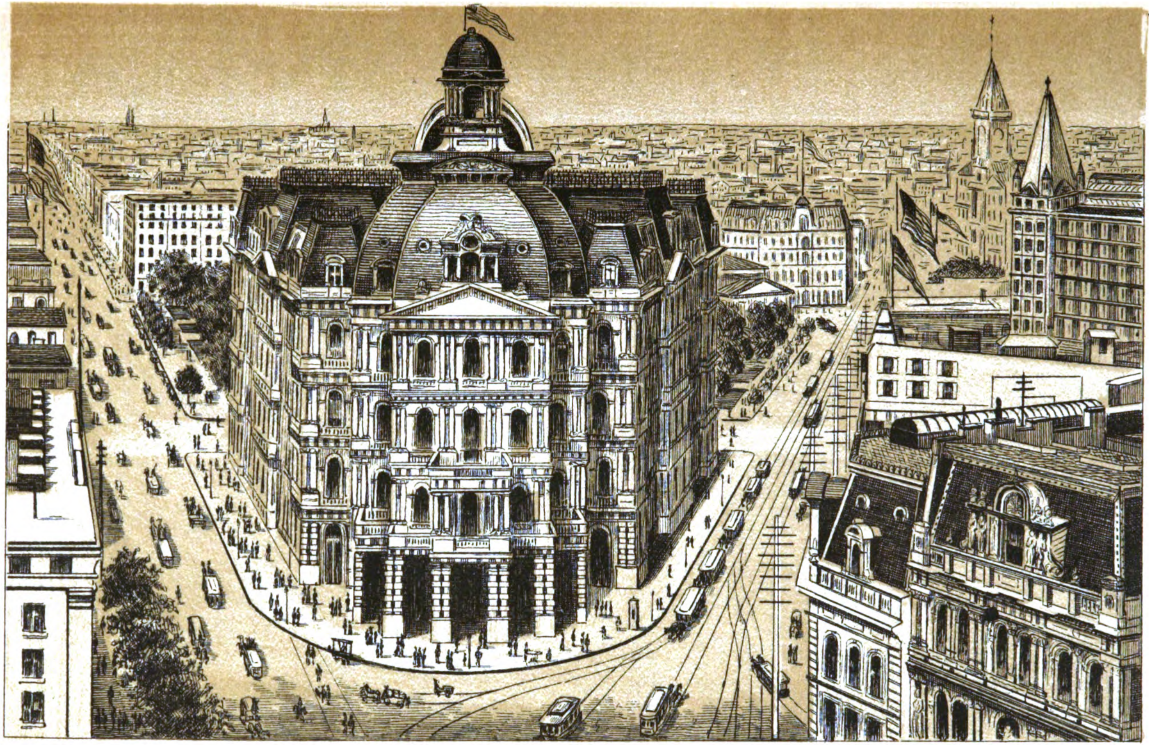
Wij hebben ook nog de stad Newark bezocht, op drie uur afstands van hier gelegen, die zich niet van vele andere steden onderscheidt en als het ware een voorstad is van New-York; zij telt 10.000 zielen. In den omtrek hebben vele rijke kooplieden van New-York hunne buitenverblijven; zij gaan des morgens per spoor naar New-York en keeren des avonds terug.

Den volgenden morgen verlieten wij Rhaway, dat ook een vrij aanzienlijke stad is en in den laatsten tijd zeer is vooruitgegaan, zij telt bijna 8000 inwoners.

Nu ging het voor goed naar New-York, de regen viel dien dag met stroomen neder en wij ondervonden, dat het slijk in de straten van New-York, niet voor dat van Amsterdam behoeft onder te doen. Wij bleven den nacht over in een hotel om des morgens vroeg bij de hand te zijn. Onze eerste tocht was naar Brooklyn.

Deze stad ligt langs de Hudson-rivier en is op heuvelen gebouwd; men vindt er prachtige kerken en de straten zijn over het algemeen zeer schoon aangelegd en met boomen beplant. Overal vindt men trams, ook loopt door een groot gedeelte van de stad een luchtspoor, of zooals de Amerikanen het noemen, een elevator-road. Op sommige punten heeft men een prachtig vergezicht over de stad en de Hudson-rivier.

Het trof ons hier bij vernieuwing, dat elke plank en



Lith Emrik & Binger

Het Postkantoor en gezigt op de stad New-York.

zelfs iedere muur van een huis, die zichtbaar is aan eene straat, voor advertentiebord wordt gebruikt. Geen volk is er op de wereld, dat zoo druk adverteert als de Amerikanen. Wij kwamen op onzen tocht voorbij het prachtige park van deze stad, dat in vele opzichten schooner is dan het Central-park te New-York. Onze reis ging naar het wereldberoemde kerkhof te Brooklyn, een onderneming van eene maatschappij, die deze gronden heeft aangekocht en tot kerkhof heeft doen inrichten. Dit is het schoonste kerkhof, dat wij ooit zagen; het is veel grooter dan dat van Père-la-Chaise te Parijs, ook zijn de grafmonumenten over het algemeen veel kolossaler. Het geheel wordt afgewisseld door kleine boschjes, groote bloem- en grasperken en uitgestrekte vijvers. Het is heuvelachtig en op den top der heuvels zijn de grootste grafmonumenten opgericht. Op dit kerkhof vindt men graven van alle natiën der wereld, een afzonderlijke spoorlijn is aangelegd om de lijken derwaarts te vervoeren. Op den terugweg kwamen wij door een straat, waar bijna elk huis een winkel was met grafversieringen, en ook vele magazijnen van grafmonumenten waren, evenals men aantreft op den weg naar Père-la-Chaise te Parijs.

In de middaguren bezochten wij de voornaamste straten van New-York, en daaronder ook de Five-Avenue met de groote prachtige paleizen, waaronder die van de familie Van der Bildt een eerste plaats innemen, zoomede het postkantoor, dat een der prachtigste gebouwen is van New-York, waarvan wij hier een afbeelding geven, zoomede de drukkerij van den *New-Yorker Herald.* Wij waren tegenwoordig bij het afdrukken van de *Evening Telegraphe*, een

der grootste bladen na den *New-Yorker Herald.* Wij zagen hier de courantenjongens komen om de afgedrukte exemplaren in ontvangst te nemen, haastig de straat er mede op te snellen om ze allerwege te koop aan te bieden.

De courantenjongens vormen in de groote steden van Amerika eene maatschappij op zichzelve; in den zomer loopen zij zonder kousen of schoenen aan de voeten, hebben een korte broek aan en dragen geen hoofddeksel. Van het gebruik van een kam schijnen deze jonge zwervers van de straat volstrekt geen begrip te hebben. Ongelooflijk is de snelheid hunner bewegingen. Zij springen op de tram, wanneer deze in beweging is, dringen door de menschen heen zonder iemand te hinderen en zijn te gelijk brutaal in het aanbieden van hunne couranten en toch bescheiden.

Wij bezochten dien dag verder nog het gebouw van de Jongelingsvereeniging, waar men een groote bibliotheek en prachtige zalen heeft.

In deze wereldstad zijn zeer groote restauraties, die op elk uur van den dag druk worden bezocht; voor *f* 1.50 kan men zeer goed dineeren.

Den volgenden dag, Donderdag, hebben wij het grootste gedeelte van de stad doorkruist; de winkels in New-York zijn veel meer in aantal dan in eenige andere stad, die wij bezocht hebben, doch over het algemeen niet zoo groot.

Wij bezochten dien dag nogmaals het Central-park, doch ook ditmaal, ofschoon de hitte niet zoo drukkend was als de eerste maal, toen wij bij onze aankomst door een groot gedeelte er van een wandeling hebben gedaan, maakte het

op ons niet dien grootschen indruk, dien wij er ons uit de beschrijving, die wij er over gelezen hebben, van voorgesteld hadden.

Ook de groote Egyptische naald van Cleopatra staat daar alsof zij zwijgend zeggen wil: hoe ben ik hier in de Nieuwe Wereld verdwaald?

Men vindt in dit park groote waterkommen, die men meertjes noemt, doch deze zijn, omdat er geen hooge heuvels in den omtrek worden gevonden, naar onze meening minder op hun plaats. Aan den ingang van het park, bij de Egyptische naald, vindt men een tamelijk groot Museum, doch de meeste voorwerpen en schilderijen, die men er aantreft, zijn van Europeesche meesters, en wat de oudheden aangaat, die zijn van Egyptische afkomst.

De Amerikaansche Staat is nog te jong om op dit gebied met Europa te kunnen concurreeren. Wat het Central-park betreft, hiervoor zullen nog vele jaren moeten voorbijgaan, en de boomen grooter moeten zijn, zal het met hetgeen in Europa te zien is op dit gebied, kunnen vergeleken worden.

Wij maakten dien dag nog met veel genoegen kennis met twee leden van het Hoofdbestuur van de Zendingsvereeniging der Gereformeerde kerken, Dr. N. H. COBB en Dr. G. MANDEVILLE, van wie wij de toestemming verkregen, dat Dr. OTTE, die ons op onze reis had vergezeld, en in het jaar 1887 als Zendeling voor de Gereformeerde kerk naar China zal vertrekken, en reeds als dokter-zendeling is aangenomen, een reis mag doen naar Europa. Deze Vereeniging heeft haar voornaamste arbeidsveld in Japan en China en 64 zendelingen en hulp-zendelingen in haar dienst. In

het jaar 1835 werd voor de In- en Uitwendige Zending dezer kerk *f* 245,000 ontvangen.

Aan den avond van dien dag begaven wij ons volgens belofte, naar Paterson, om hier de laatste maal in de Christelijke Gereformeerde kerk op te treden. Wij spraken hier tot een belangstellende schare van vrienden nog een afscheidswoord, waarna wij biddende en dankende voor den grooten zegen, dien de Heere God ons op onze reis gegeven had, van elkander scheidden. De collecte bedroeg hier nog 37 dollars, dit was de laatste gave, die wij ontvingen.

De avond werd zeer aangenaam doorgebracht in de pastorie van Ds. NIES en aan den morgen namen wij als oude vrienden van elkaar afscheid; drie vrienden uit deze stad vergezelden ons naar de boot, onder dezen Mr. VERDUIN en VAN DER PEIJL.

Die dag werd verder doorgebracht in New-York met een bezoek aan New-Jersey en het bezorgen van onze koffers op de boot. Om vijf uur, Zaterdag 11 September, geleidde ons een twaalftal vrienden tot op het stoomschip *Scholten*; het was prachtig weder, toen wij van elkander afscheid namen, en de machine de boot in beweging bracht.

Nog lang wuifden wij elkaar toe met hoeden en zakdoeken en de vraag rees onwillekeurig op in onze harten: Zullen wij elkander ooit op aarde wederzien?

Juist, toen wij op de boot stapten, ontvingen wij nog een telegram van Neerbosch, dat daar alles wel was. Wij hadden een prachtige vaart naar zee en bewonderden bij vernieuwing de schoone ligging van de stad New-York, van de Hudson-rivier gezien, en vooral van het Staten-eiland.

De eerste dagen van onze reis hadden wij prachtig weder, doch gedurende het laatste gedeelte was de wind ons altijd tegen en hadden wij zelfs een paar dagen en nachten een hevigen storm; dit was oorzaak, dat wij eerst Zaterdag 25 September te Rotterdam aankwamen.

Hoe blijde waren wij mijne vrouw en kinderen en zoovele vrienden aan de boot te vinden, die ons zoo hartelijk welkom heetten in het Vaderland. Dien zelfden avond ging het nog naar Neerbosch, waar men alle toebereidselen gemaakt had om ons feestelijk te ontvangen; eerebogen waren door de weezen opgericht, die alle met lampions werden verlicht, zelfs boven aan den toren onzer Weezenkapel schitterde ons uit de verte in lichtvlammetjes het „WELKOM" tegen.

In de kapel werden wij ontvangen door de weezen, hunne verzorgers en mede-arbeiders in den weezenarbeid en vele vrienden; een algemeen gejuich ging er op, toen wij het gebouw binnentraden en tranen van blijdschap vloeiden langs aller wangen, toen Ds. MOULIJN uit Nijmegen, in zeer gepaste woorden een hartelijk welkom toeriep en de menigte voorging in gebed en dankzegging tot God voor onze behouden tehuiskomst.

De Heere God had alles hier bewaard en rijkelijk gezegend en daarom klonk het in onze ziel: „SOLI DEO GLORIA", God alleen de eer. Wij eindigen hiermede en zeggen nogmaals al onze vrienden in Amerika dank voor het goede, bij hen genoten.

Tot slot voegen wij hieraan nog eenige opmerkingen toe om mede te deelen wie door landverhuizing naar Amerika hoop kunnen koesteren in dit land hun lot te verbeteren.

X.

WIE ALS LANDVERHUIZERS NOG HEDEN TEN DAGE KANS HEBBEN HUN MAATSCHAPPELIJKEN TOESTAND IN DE NIEUWE WERELD TE VERBETEREN.

Landverhuizing, naar welk deel der wereld ook, is een zaak van hoog gewicht, en geldt ergens de spreuk, dan is zij hier van volkomen toepassing, dat elkeen die hiertoe wenscht te besluiten, bezinnen moet eer hij begint.

Niet alleen, dat de landverhuizers naar Amerika een lange reis hebben af te leggen, een tocht van ons land naar Petersburg of Constantinopel, buiten de zeereis daarbij gerekend over den Atlantischen Oceaan, waar het dikwerf hard kan stormen, maar ook de verre landreis per spoor om tot het gewenschte doel of de gewenschte plaats te komen, is voor hen, die geen Engelsch verstaan, nog al aan groote bezwaren onderhevig. Daarbij komt het groot verschil van klimaat; op de meeste plaatsen in Amerika is het in den zomer veel heeter dan in ons land. Ook de winter is daar veel kouder en duurt veel langer, de overgang van den zomer tot den winter, en van den winter tot

den zomer, geschiedt hier veel sneller, daarbij zijn de zeden en gewoonten van de Amerikanen, ook van de Hollanders, die daar wonen, zeer verschillend van die in ons land. Men eet hier geregeld driemaal daags, 's morgens om zeven uur, 's middags om 12 uur en des avonds om zes uur. Bij al deze maaltijden gebruikt men meestal gekookt eten, aardappelen, vleesch, enz. Ook bij het middagmaal eet men in den regel brood met koffie of thee. Het brood wordt hier, op enkele uitzonderingen na, niet bij de bakkers gekocht; ofschoon er geen land op de wereld is, waar zooveel koren groeit als hier, is er geen zoo slecht land voor bakkers als de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

Het brood wordt door de vrouwen zelf gebakken en dat wel in ovens van fornuizen, die hiervoor zeer gemakkelijk en net zijn ingericht. Men bakt hierin ook allerlei soorten van taarten, koeken en koekjes, die men pay noemt.

Gewoonlijk wordt slechts voor één dag brood gebakken, zoodat de vrouw iederen morgen zeer vroeg moet opstaan om op tijd gereed te komen. Daarbij komt nog een andere groote moeielijkheid voor onze Hollandsche vrouwen. De hulp van een meid is hier een artikel van zeer groote weelde. Er zijn hier dienstboden, die 200 tot 250 dollars in het jaar verdienen (een dollar is *f* 2.50 Hollandsch), daarbij is het regel, dat zulk een dienstmeid iederen avond vrijaf heeft en na het supper of avondeten om 6 uur, geen werk meer verricht. Om echter dienstmeid te zijn bij de Amerikanen, behoeft men geen buurpraatjes te houden, want men moet koken en bakken, schrobben en schuren en daarbij de geheele wasch doen.

De dienstmeiden, die goed zijn, staan in groote eer en achting, worden met de grootste beleefdheid behandeld en zijn in den regel niet van de overige vrouwelijke bewoners van het huisgezin onderscheiden.

Waar men nu geen dienstmeid heeft, moet de moeder met de dochters al het huiswerk verrichten en ik heb dikwijls verbaasd gestaan over de vlugheid en handigheid, waarmede meisjes van 12 of 13 jaar haar moeder in den huiselijken arbeid ter zijde stonden.

In het voormiddaguur maakt men dan ook in den regel geene visites; komt men in den huiselijken kring van bekende vrienden, dan vindt men daar de vrouwen in haar werkpak.

Wat de mannen aangaat, is Amerika het slechtste land voor personen, die zonder handenarbeid een bestaan willen vinden; het geldt hier meer dan elders: In het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten; maar er is dan ook overvloed van brood, vleesch, spek en alle kostelijke spijzen voor allen, die hunne handen kunnen en willen gebruiken.

Men moet naar Amerika volstrekt geen ongelukkige personen zenden, namelijk zulke menschen, die in ons land reeds alles beproefd hebben en wie niets is gelukt; dezulken zullen in dit groote land licht geheel verongelukken en als zwervers en landloopers ongelukkig aan hun einde komen.

Er is echter in Amerika plaats voor goede timmerlieden en vooral metselaars, maar dan moet men ook gewillig zijn om zich geheel naar de Amerikaansche wijze van doen en handelen te schikken; passen en meten, dat hebben de

Amerikaansche timmerlieden geheel verleerd, vooruit is hun leus. Pijpjesrookers op hun werk en praatjesmakers, duldt men hier niet; in den regel wordt er veel harder gewerkt bij de Amerikanen dan bij ons, maar de verdiensten zijn ook veel hooger. Ik heb op mijn reis in Chicago Hollandsche metselaars ontmoet, die als knecht tien gulden daags verdienden. Gewoonlijk verdienen hier de metselaars en timmerlieden als knechts, van 1 Mei tot 1 November, vijf gulden daags, dit is het loon zelfs in het verre Westen van Amerika.

Nog hooger zijn de loonen van schoen- en kleermakers; onder de kleermakers vindt men er vele, die van 30 tot 40 gulden in de week verdienen.

Blikslagers en koperslagers vinden hier ook een goed bestaan, ook letterzetters en drukkers, doch dezen moeten goed met de Engelsche taal bekend zijn.

Het meest gunstig echter is de toekomst van den landbouwer, maar dan moet hij den moed hebben om naar het verre Westen te verhuizen; daar liggen nog millioenen acres (een acre is een halve morgen) van de vruchtbaarste prairiegronden, waar nog nooit een ploegschaar doorheen is gegaan. Men kan daar een bunder gronds koopen van de vruchtbaarste klei voor 50 à 60 gulden. Ik heb die prairielanden bezocht, en uren ver met een rijtuig er door gereden; op sommige plaatsen is het gras zoo lang, dat wanneer men er doorrijdt, de paarden onder het gras wegschuilen, dit is in de valleien, op de hooge heuvelen is het gras veel korter; de bodem is golvend, toch is de klei op de toppen der heuvelen even goed. Op de meeste plaatsen vindt men een kleilaag van 2

tot 3 meter dik. Ik ben op vele stukken land geweest, waarop men van 15 tot 20 achtereenvolgende jaren tarwe heeft gezaaid, en volgens verklaring van den eigenaar was de oogst in de laatste jaren nog beter dan in de eerste.

Men moet zich echter ook hier niet voorstellen, dat de gebraden varkens door dit prairie-land loopen of de prairie-kippen u gebraden in den mond komen vliegen. Wanneer men hier komt, dan is het eerste werk van een landverhuizer om zich een hut te bouwen; men graaft een gat in den grond, eenige houten en latten worden over die opening gezet en men legt er prairie-gras en zoden op, dit vormt het dak. Hier moet men dikwijls dan één of meer zomers, en ook een winter in doorbrengen en begint midderwijl de prairie-gronden om te ploegen, wat men scheuren noemt, dit moet altijd geschieden in het laatst van de maanden Mei, Juni en Juli, anders sterft het gras niet en gaat niet tot verrotting over. Eerst in het volgend jaar kan men veelal het land bezaaien; het is een voorrecht, wanneer er reeds gebouwde gronden in den omtrek zijn gelegen, dan kan men van de eigenaars een gedeelte van deze in huur nemen, daar de huur van deze landerijen zeer laag is, zoodat men reeds in het eerste jaar genoegzaam koren voor zichzelven en zijn vee heeft.

Het tweede jaar begint men in den regel reeds met het bouwen van een planken huis, zulke huizen worden in fabrieken gemaakt, men heeft in Chicago en op andere plaatsen fabrieken, waar deuren, vensters, enz. worden gemaakt. Zulk een huis wordt dan per spoor vervoerd, en behoeft men dan maar in elkaar te zetten. Veelal zijn deze planken huizen zeer net en bieden zij vele gemakken aan.

De arbeid op het veld, zooals ploegen, zaaien, maaien, dorschen, enz. geschiedt met Amerikaansche ploegen of met machines. Zeis of zicht, spade of griep gebruikt men in het Westen van Amerika nooit. Er behoort nog heel wat kennis en bekwaamheid toe om met de machines, als dorsch- en maaimachine, goed te kunnen omgaan, d. w. z. ze te gebruiken tot het rechte doeleinde.

Op de hulp van anderen moet men hier niet rekenen; den stand van boerenarbeider kent men hier niet, elk is boer of tracht het zoo spoedig mogelijk te worden. Een boerenknecht verdient hier in het Westen van 180 tot 250 dollars 's jaars. Wanneer dus een boer genoodzaakt is één of meer knechts te houden, strijken dezen een groot gedeelte van zijn winst op; het gebeurt dan ook niet zelden, dat de vrouwen zelfs en de boerendochters in den zomer op de maaimachine zijn gezeten en het koren maaien.

Wie nu den moed heeft om dezen toestand te aanvaarden, hij verhuize gerust naar het Westen van Amerika; er is daar nog plaats voor honderdduizenden landbouwers, die er een rijk bestaan kunnen vinden en voor hunne kinderen een heerlijke toekomst.

Onze landgenooten, die naar de Nieuwe Wereld zijn vertrokken, waren voor het grootste gedeelte kleine landbouwers, boerenarbeiders en handwerkslieden. Ofschoon velen hunner oprechte, vrome menschen waren, stonden zij toch niet, wat hun ontwikkeling betreft, in de eerste rijen van hen, die in ons land tot deze klasse mogen gerekend worden. De meesten hunner stemmen dit volmondig toe en het maakt hun grootste vreugde uit om het te mogen uitspreken, dat al wat zij

zijn geworden, zij dit naast den Heere God, die hen gezegend heeft, aan eigen krachtsontwikkeling en inspanning hebben te danken. De oorzaak van een groot deel der welvaart bij de bewoners der Hollandsche nederzettingen, is vooral hierin te zoeken, dat zij eenvoudig en sober, vooral in het begin, hebben geleefd. De Hollandsche zuinigheid hadden zij niet verleerd. Hadden zij aanstonds, gelijk de daar reeds gevestigde Amerikanen, op denzelfden voet van betrekkelijk groote weelde geleefd, zij zouden het, naar den mensch gesproken, niet zoo ver hebben gebracht.

Een tweede zaak is vooral deze, dat zij in ons land bij zwaren arbeid en voortdurende krachtsinspanning, toch geene vooruitzichten hadden, noch voor zichzelven, noch voor hunne kinderen; zij waren eenmaal arm en zouden het blijven. Dit is het, wat vooral ook in onze dagen, menigen kleinen landbouwer en niet het minst den huurboer, den moed beneemt om met dien ijver en lust en die krachtsinspanning te arbeiden, welke noodzakelijk zijn om zoo al niet vooruit te komen, dan toch financieel te kunnen blijven, die men is. Men is immers in schulden geraakt en hoe lang men ook op betere tijden gehoopt heeft, zij komen niet en men verliest den moed.

De meeste Nederlandsche landverhuizers, die ik heb gesproken, deelden mij mede, dat bij hun komst in Amerika hun in het eerste jaar het verblijf in dat land zeer tegenviel, zij moesten zich aan veel gewennen, dat hun vreemd was, en daarbij veel ontberen, wat zij in ons land genoten hadden; maar zij waren nu eenmaal hier en geld hadden zij niet om terug te keeren. In hun omgeving zagen zij, hoe degenen, die hier reeds korter of langer tijd woonden,

door ijverig werken tot een hoogen trap van welvaart waren gekomen, en dit moedigde hen aan; alleen de gedachte, wij kunnen hier vooruitkomen, wij kunnen een eigen huis en land krijgen, onze kinderen kunnen tot welvaart komen, deed hen moed grijpen, en menigeen, die in ons land een sukkelaar was in zijn werk, is daar een bekwaam man geworden.

Van groot belang is het ook, dat iemand in Amerika komende, aanpakt, wat voor de hand ligt. Ik heb hier vrienden ontmoet, die in ons land bakker waren, en daar, omdat de bakkerij daar bijna niets beteekent, omdat elk zijn eigen brood bakt, op 30jarigen leeftijd nog kleermaker werden en het zoo ver hebben gebracht, dat zij niet alleen tot een goed bestaan zijn gekomen, maar tot welvaart tevens.

Wanneer iemand in Amerika komt en hem werk aangeboden wordt, moet hij nooit zeggen, dat kan ik niet; men begint eenvoudig, gaat het niet, dan vat men weer wat anders bij de hand. Ik heb zelfs iemand ontmoet, die als smidsknecht ons land verliet; bij zijn komst in Amerika kreeg hij werk aan het spoor, daarna werd hij kleermaker en nu werkt hij met 14 knechts, heeft een grooten winkel en een rijk bestaan.

Vooral moet niemand naar Amerika gaan, die een vijand is van den godsdienst, zoo hij zich onder de Hollanders wil vestigen; het best doet men om zich aanstonds bij de eene of andere Hollandsche kerk aan te sluiten. Alle kerken der Hollanders staan op den grondslag der Gereformeerde geloofsbelijdenis. Is men eenmaal lid van een kerk, dan wordt men dadelijk voortgeholpen, maar men moet wel

weten, dat ook hier de censuur wordt toegepast, en dat voorop staat het geloof aan de belijdenis van Gods onfeilbaar Woord.

Verder betrachte men ook hier in vollen nadruk de spreuk: „Bidt en werkt". Alle zegeningen komen van Hem, die ons heeft leeren bidden: Geef ons heden ons dagelijksch brood. Wie alleen om rijk te worden naar het Westen van Amerika vertrekt, zal zonder den zegen Gods bitter teleurgesteld zich de verre reis beklagen, wie echter hard wil werken kan hier brood en vleesch vinden voor zich en de zijnen.
